פרשת **תצוה-זכור** תשפ"ג לפ"ק | גליון תתתפ"ח שנה כ"ו

קול התאחדותינו

יו"ל ע"י התאחדות האברכים דחסידי סאטמאר

בנשיאות כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

בני ברק יצ"ו

תמחה את זכר עמלק

לשונות ארוכות ואדומות של אש נפרצו מאחד מבתי העיר, כל הבית נתמלא עשן פיח ועפר, אויר חללו היה מזוהם לגמרי, אויר שאינו מוכשר לנשימת אדם ואף מסוכן לריאותיו.

בעל הבית ניגש תיכף אל משימתו והתחיל עם המלאכה לשאוב את העשן מתוך דירתו, ביודעו את חומר הענין המוטל על כתפיו לא חשך הונו ואונו ויחד עם בעלי מלאכה מומחים עשו את עבודתם בפרך, סגרו היטב את כל חלונות הבית והחלו בשאיבת האויר עם כלים מיוחדים.

אולם לא עלה הדבר בידם, פעם ופעמיים ניסו הפועלים לשאוב וללכוד את כל הזוהמא אל תוך הכלים השואבים אך ללא הועיל, מקצת מן העשן אמנם יצא מן החדר אך מיד בהניחם ידיהם חזר הענן שוב אל תוך חלל החדר.

עבר שם פיקח אחד ולשמע תלונתם טפח על פניהם: איה חכמתכם ובינתכם, כי יגעתם להבל ולריק, דעו לכם שחלל בלי אוירה לא יתכן, ואם כן לא תוכלו להוציא את האויר המזוהם כל עוד שלא יכנס אויר אחר תחתיו, ומכיון שעוד לא דאגתם לחילופו לכן בורח הנלכד שוב ושוב ממוסרותיכם.

תמה בעל הבית ואמר: איך אביא אויר אחר נקי וזך טרם אוציא את קודמו, הרי גם הנקי יזוהם והזך יעכר, השיב לו החכם: הקשיבה לי וכן תעשה בתחלת מלאכתך קמעה קמעה ייגרש הכיעור והלכלוך ותיכנס הנקיות תחתיהם, כי כל טיפת אויר נקי שתכנס תדחה את זולתה וממילה יצאו העשן והעפר, ולכן פתוח תפתח כל דלת וכל חלון ותראה שהרוח תנשב דרכם, כי במקום לנשוב את הרע תכנים את הטוב ואז תהיה מלאכתך עשויה ונגמרת מאליה.

והנמשל מובן, דהנה נצטוינו בתוה"ק "תמחה את זכר עמלק" ובספרי קודש האריכו למעניתם דזה קאי על העמלק שבתוך כל אחד ואחד, ולעת כזאת על האדם לדעת שכאשר גבר עמלק והכנים רוח טומאתו בלב ישראל, לשוא יעמול בנסותו להוציא ולבער את הרע מבין קירות לבבו, כי תשוב ידו ריקם כל עוד שלא ידאוג לתשוקה אחרת מצד הקדושה והטהרה חלף הראשונה שימלא חלל ליבו במקום הזוהמא וכלה יגרש אותה, כי כמו שהחלל זקוק אל האויר ולא ירפה ממנו כל עוד שלא יביא את חילופו, כן הלב זקוק אל התשוקה והחמדה והבחירה ביד האדם במה למלאותה.

ובזה כתב ב"שם משמואל" לפרש מאמה"כ והיה בהניח וגו' תמחה את זכר עמלק מתחת השמים, דהיינו במה שיש באדם נייחא בדבר קדושה בזה עצמו מוחק ומבער את העמלק מלבו, כי תחת אשר יתייגע ויעמול לגרש את הרעה, מוטב שישקיע כוחותיו למען ישב בלבו רוח של תחיה, תקומה וטהרה, וכאשר תרים יד הקדושה, וגבר ישראל, וממילא נמחית כוחו של עמלק, אמן כיה"ר.

תוכן העניינים

לקח טוב ..... א
דבש תמרים ~ לקיטת תמרים ..... ב
קדו"ש י"י מלך ל"ו ..... ג
בשפתי צדיקים ~ לשון חכמים ..... ד
פרפראות לחכמה ~ דורש טוב ..... ה
פינת קרית ..... ו
שעשועי תורה ..... ז
לוח החילוקא ..... ח
דרך בעלך ..... ט
נועם שבתך ..... י
לפתן ציון לאלפיה ..... יא
פשוטלהן פלכים ..... יב
דברות קודש ..... יג

להכנסת מודעות, מזל טוב, הנצחת שם, לע"נ, אפשר לפנות:
להר"ר **אלטער אשר אנטשיל אילאוויטש** הי"ו
052-7648437

כל הזכויות שמורות ©

דברו על לב ירושלים

דברי נחי וקינה

מכ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

על חורבן בית מקדש מעט - בניני הקהלה והמוסדות - ועל שריפת כ' ספרי תורה ותשמישי קדושה רח"ל בקרב קהלתינו הק' בעיה"ק ירושלים תוכב"א

ביום תפילה ג' פר' תצוה ז' אדר תשפ"ג לפ"ק בהיכל המתיבתא הק', סניף דברי יואל, בקרית יואל יצ"ו

שטיי מיר היינט דא ז' אדר, יומא דהילולא פון משה רבינו ע"ה, משה רבינו דער רבן של ישראל, חז"ל זאגן אונז שקולה מיתת צדיקים כשריפת בית אלוקינו, מיתת צדיקים איז פונקט אזוי ווי שריפת בית אלוקינו. וועז מ'רעדט פון משה רבינו, פארשטייט מען דאס זייער גוט וואספארא שייכות דאס האט איינם מיטן צווייטן, ווייל אין מדרש שטייט אז וועז משה רבינו וואלט אריינגעגאנגען קיין ארץ ישראל, וועז ער וואלט אליין מיט זיינע הייליגע הענט אויפגעבויעט דעם ביהמ"ק וואלטן די אומות העולם דאס נישט געקענט חרוב מאכן, זיי וואלטן נישט געהאט קיין שליטה אויף אזא בית הגדול והקדוש וואס משה רבינו האט אויפגעבויעט. קומט אויס די פטירה פון משה רבינו אין מדבר, וואס ער איז נישט אריינגעגאנגען קיין ארץ ישראל, דורך דעם האט געקענט דאס ביהמ"ק חרוב ווערן. בכוילא האט עס גורם געווען חורבן ביהמ"ק, בכוילא פארשטייט מען בפשטות "שקולה מיתת צדיקים", די פטירה פון משה רבינו, "כשריפת בית אלוקינו".

לא לדרשה קא אתינא, איך שטעל מיך נישט אויף יעצט זאגן א דרשה. קול נהי נשמע מציון, א חורבן פון א בית מקדש מעט, א בית המדרש לתורה ולתפילה, א בית תלמוד תורה פאר עדרי צאן קדשים, ס'איז ליידער בעוה"ר געווארן לשריפת אש, און צו דעם האט אונזערע עונות גורם געווען אז ס'איז נעבעך ליידער פארברענט געווארן צוויי ספרי תורה רח"ל, שבת קודש פרשת תרומה לסדר ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם.

די גמרא אין מסכת מגילה דף כ"ט זאגט, שטייט אין פסוק (יחזקאל יא, טז) ואהי להם מקדש מעט, וואס איז א מקדש מעט, אמר רבי יצחק אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל, די בתי כנסיות און בתי מדרשות פון בבל דאס איז א מקדש מעט, כל שכן בתי מדרשות אין ארץ ישראל, עיר הקודש ירושלים, איז אוודאי און אוודאי א בחינה פון א מקדש מעט.

א שריפה פון א בית מקדש מעט איז א מעין מעין פון שריפת בית אלוקינו ביהמ"ק ממש. דארף מיר אונז מקונן זיין אויף די שמועה רחוקה פון עיר הקודש ירושלים, דאס ביהמ"ד און די תלמוד תורה פון אונזער קהילה אין ירושלים עיה"ק, איז ליידער געווארן לשריפת אש.

דער נביא זאגט (ישעיהו מ, ב) דברו על לב ירושלים, וואס הייסט לב ירושלים, ירושלים איז ליבא דעלמא, ירושלים איז די הארץ פון די וועלט, טאמער ס'איז דא חלילה א חולשה אין הארץ, שפירט עס דאס גאנצע גוף, ס'שפירט א חולשה, יעדער איינציגער מבני קהילתינו אין וועלכע מקום ס'זאל נישט זיין אויף די וועלט, אין ארץ ישראל צו אין חוץ לארץ, האט א קשר אמיץ וחזק מיט ירושלים עיה"ק, מ'פריידט זיך מיט די שמחה פון ירושלים, און מ'איז זיך מצטער מיט די צער פון ירושלים. יעדער איינער פילט זיך א קרוב מיט ירושלים.

אונזערע עוונות, אונזערע חטאים, האט גורם געווען די שריפת בית המקדש מעט און די תלמוד תורה. ס'ליגט א חיוב אויף יעדן איינציגן מענטש, מפשפש במעשים צו זיין און תשובה טוהן בשלימות צום הייליגן באשעפער.

ס'טוט זייער ווי, די וויטאג און די צער, אז ס'איז ליידער פארברענט געווארן צוויי ספרי תורה'ס מיט אסאך פאהר תפילין ה' ירחם. די תורה הק' וואס ס'איז כלי חמדה, די חשוב'ע הייליגע תורה איז ליידער נתבזה און נתבטל געווארן בעוה"ר אויף א אופן קשה ומרה מאד.

ס'איז מבואר אין די ספה"ק וועז א ס"ת פאלט חלילה אראפ אויף דער ערד, ווי אזוי מ'דארף זיך פירן מיט תעניתים, ס'איז מבואר אין תשובת דברי חיים, ס'איז דא דארט א תשובה צו ק"ק טורנא אויך וועגן א שריפת ס"ת, ער שרייבט אז ס'פאלט אראפ איז עס א בזיון התורה, כל שכן וועז ס'ווערט פארברענט ליידער א ספר תורה. דארף מען אוודאי חושש זיין אז די עבירות האבן גורם געווען דעם עלבון התורה, אוי לנו כי חטאנו. וכל בית ישראל יבכו את השריפה אשר שרף ה'.

בשנת תשכ"ג איז געווען א שריפה אין די ישיבה, ס'איז ליידער פארברענט געווארן ספרי תורה. דער פעטער זכרונו לברכה האט דעמאלטם נאכגעזאגט, דער מגן אברהם ברענגט אראפ אין או"ח סימן תק"פ ס"ק ט', בשם

דער אריה״ק, בשעת שריפת ספר תורה ווערט נמסר די תורה חק׳ צו די קליפות רחמנא ליצלן. קומט אוים אז אונז האב מיר גורם געווען אז מ׳האט איבערגעגעבן די תורה חק׳ פאר די קליפות פון די סטרא אחרא רחמנא ליצלן. והחי יתן אל לבו, יעדער וואס זיין חלק איז אין דעם, מ׳זאל תשובה טוהן א שליימות׳דיגע תשובה.

דער פעטער ז״ל באותו זמן האט מעורר געווען אויף תשובה און אויף תיקון המעשים, ער האט מעורר געווען אויף ענין קדושת ביהמ״ד, מ׳זאל נישט רעדן בשעת׳ן דאוונען, בשעת חזרת הש״ץ, בשעת קריאת התורה. ער האט נאכגעזאגט די גמרא אין ברכות (כד:, ופנהדרין צט.) כי דבר ה׳ בזה, ווער ס׳איז מבזה די ס״ת, וואס דאס איז רעדן בשעת קריאת התורה איז א בזיון און א עלבון התורה. דארף מיר זייער נזהר זיין, זעהן מתקן צו זיין דעם פגם דעם בזיון התורה, מ׳זאל זיך מקבל זיין א קבלה, א שטארקע קבלה נישט צו רעדן בשעת קריאת התורה און בשעת חזרת הש״ץ.

דער זיידע זכרונו לברכה איז קדושת יו״ט פר׳ וארא, דארט זעהט מען האט אויך פאסירט אזא אומגליק, אז ס׳איז פארברענט געווארן א ס״ת, איז ער אויך מעורר אידישע קינדער צו תשובה, און ער זאגט אז ס׳איז א סימנא מילתא פאר כל הקהל הקודש ,אז מ׳האט געמאכט א שטארקע פגם אין ספר תורת קל חי. ״פגמא רבא בספר תורת אל חי״ שרייבט ער אזוי דאס לשון.

קען זיין ס׳שטייט אין פסוק (ירמיהו ט, יא–יב) על מה אבדה הארץ ויאמר ה׳ על עזבם את תורתי. די תוה״ק ווערט אנגערופן ארץ, ווייל ס׳איז ארוכה מארץ מדה, דער תרגום אויף גיבור בארץ יהיה זרעו, זאגט ער בארץ מיינט מען די תורה חק׳. ׳על מה אבדה הארץ׳, פארוואס נעבעך איז פארברענט געווארן די תורה חק׳, דאס האבן נישט געקענט זאגן נישט די נביאים און נישט די חכמים, נאר הקב״ה בכבודו ובעצמו, ׳ויאמר ה׳ על עזבם את תורתי׳, ווייל מ׳האט נישט עוסק געווען בתורה בראוי, ס׳איז געווען א געוואלדיגע התרשלות אין לימוד התורה.

דארף מען מעורר זיין אנשי שלומינו, אין די גאנצע וועלט, ירושלים לא נתחלקה לשבטים, יעדער איז א שותף אין ירושלים, אונז דא אין חוץ לארץ זעמער אויך א חלק פון ירושלים עיה״ק, אונז דארף מיר מפשפש במעשים זיין און תשובה טוהן צום הייליגן באשעפער.

מ׳דארף זיך מתחזק זיין אין לימוד התורה, יעדער איינציגער מענטש לפי בחינתו, און זיך מתאמץ זיין אין תפילה, דאוונענען צום הייליגן באשעפער ס׳זאל זיין כראוי ווי א חסיד׳ישער איד דארף צו דאוונענען, מיט א אש התלהבות, אהן א הפסקה פון שיחה. **און צו שטיצן לומדי תורה, בפרט מוסדות יטב לב בארצינו הק׳, להגדיל כח התורה ולהאדירה ביתר שאת, אז מ׳זאל קענען צוריק אויפבויען א בית המדרש און א בית תלמוד תורה, א בנין נאה ומפואר לכבודה של תורה.**

אכטונג צו געבן זייער אין קדושת תפילין און מזוזות, מ׳זאל קויפן תפילין ומזוזות פון סופרים יראי ה׳, נישט זיך צו פארלאזן אויף שער שבשוק, ביי אזעלכע הייליגע מצוות וואס אסאך זענען נעבעך נכשל געווארן ווייל זיי האבן זיך פארלאזט אויף די סוחרים.

מ׳האב מיר געשמועסט, ס׳ליגט א פליכט צוריק אויף צו בויען די בתי מדרשים, דאס בית המדרש און די תלמוד תורה. **און איך וויל ארויפלייגן א חוב אויף יעדן איינציגן מענטש מבן י״ח שנה ומעלה, אנשי שלומינו בכל קצוי תבל צו געבן אכצן דאללער כופר נפש צו שרייבן א נייע ספר תורה, צו מכפר זיין עפעם עפעם דעם עלבון התורה וואס ס׳איז געשען, ס׳זאל זיין עפעם א פיום פאר די הייליגע תורה.** וה׳ הטוב יכפר בעדינו, מ׳זאל גודר זיין פרצות בני ישראל ולא ישמע עוד שוד ושבר בגבולינו, כי אתה ה׳ באש הצתה ובאש אתה עתיד לבנותה, ׳באש׳ מיינט מען די תורה, די תורה איז צוגעגליכן צו איש. מיט איש, מיט׳ן זכות פון לימוד התורה בקביעות און דאס דאוונענען מיט א אש התלהבות יכופר עון, ורעה אלינו לא תאונה, ואך טוב וחסד ירדפונו כל ימי חיינו, עד ביאת גואל צדק, במהרה בימינו אמן.

און צו שטיצן לומדי תורה, בפרט מוסדות יטב לב בארצינו הק׳, להגדיל כח התורה ולהאדירה ביתר שאת, אז מ׳זאל קענען צוריק אויפבויען א בית המדרש און א בית תלמוד תורה, א בנין נאה ומפואר לכבודה של תורה.

און איך וויל ארויפלייגן א חוב אויף יעדן איינציגן מענטש מבן י״ח שנה ומעלה, אנשי שלומינו בכל קצוי תבל צו געבן אכצן דאללער כופר נפש צו שרייבן א נייע ספר תורה, צו מכפר זיין עפעם עפעם דעם עלבון התורה וואס ס׳איז געשען, ס׳זאל זיין עפעם א פיום פאר די הייליגע תורה.

'שש משזר' בכח שש מצוות התמידיות ימוש מאתם כח אל זר שבלבו של אדם

תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר. לכאורה היה לו לומר 'ושש שזור', ומהו הלשון "משזר". ונראה לתרץ בדרך רמז על פי דברי ספר החינוך הידועים (בהקדמתו, ועוד, והובאו ב"ביאור הלכה" או"ח סי' א' ס"א) שיש שש מצוות אשר חובן תמידי, לא יפסקו מעל האדם אפילו רגע אחד כל ימיו, וכל זמן וכל רגע שיחשוב בהן קיים מצות עשה: **א. "אנכי ה' אלקיך"** להאמין שיש אלוק אחד בעולם; **ב. "לא יהיה לך אלהים אחרים"** שאין זולתו ואין לשום נברא כח לעשות דבר בלתי רצונו, והוא בכבודו ובעצמו משגיח בכל העולמות; **ג. ליחדו, כמו שנאמר: "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד"** שהוא אחד יחיד ומיוחד בלי שום שיתוף; **ד. אהבת ה',** כמ"ש: "ואהבת את ה' אלקיך"; **ה. יראת ה',** כמ"ש: "את ה' אלקיך תירא"; **ו. שלא נתור אחר מחשבת הלב וראיית העינים,** כמ"ש: "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם".

והנה אמרו רז"ל (קדושין ל:): **"יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום",** ועוד אמרו (ב"ב קס"ד:): "ג' דברים אין אדם ניצול מהם בכל יום", ואחד מהם הוא הרהורי עבירה. אמנם מי שזהיר שלא ימושו ממחשבתו שש מצות האלו, שוב אין לו להיצר הרע שליטה עליו, וסימנך: **"שש ערי מקלט תהיינה לכם"** (במדבר לה, ו). וזו העצה שנתנה התורה לכהנים העומדים בעזרה, שהיו צריכים להזהר בשעת העבודה, לבל יפול במחשבתם מחשבת און ופיגול, דבר שהוא לכאורה קשה מאד, שהרי הרהורי עבירה אין אדם ניצול מהם בכל יום, **אמנם על ידי שזהירים בשש מצוות תמידיות אלו, מגרשים בזה את היצה"ר הנקרא 'אל זר', שיושב במפתחי חלב,** כמו שאמרו (שבת קה:) "לא יהיה בך אל זר (תהלים פא, י) איזהו אל זר שהוא בקרב האדם, הוי אומר זה היצר הרע". הוא אשר רמז הכתוב בבגדי כהונה: **"שש מש–זר", לרמז שע"י שש המצוות האלו ימוש אותו זר, ולא יהיה לו שום שליטה על הכהן בשעת העבודה.**

שרונת הבושם

האדם צריך לייגע עצמו ב'עבודת משא' ובזה יזכה אחר כך משמיא גם ל'עבודת מתנה'

וזה הדבר אשר תעשה להם לקדש אתם לכהן לי. מתחילה אמר הקב"ה: **"ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך וגו' לכהנו לי",** ולא אמר 'לקדשו', וכאן הוסיף קדושה לכהונה **"לקדש אותם לכהן לי".** הענין הוא, **כי בעבודת השי"ת יש שתי בחינות 'עבודת משא' ו'עבודת מתנה'.** כי כל עוד שהאדם לא נבדל לגמרי מהומריות העולם הזה, אזי עבודתו נקראת עבודת משא, שהעבודה עדיין עליו למשא אלא שכובש את רצונו כדי לקיים רצון השי"ת. אבל מי שכבר הבדיל עצמו מכל עניני עוה"ז, מטעימו השי"ת מעין עוה"ב, על דרך שאמרו (ברכות יז.): **"עולמך תראה בחייך",** ואז נחשבת אצלו עבודת השי"ת לתענוג גדול יותר מכל התענוגים. וזהו שאמר הכתוב: **"עבודת מתנה אתן את כהונתכם". "ונאמר לי משם דודי זקני סבא קדישא מוה"ר משולם זוסיא** [מאניפאלי] שאמר, שאינו מצפה לתשלום שכר על עבודתו ית"ש מעת שנתוודע לו [והשיג אמיתיותו ית"ש] וכו', **רק עיקר קיווי השכר בעת שעבד כעבד נאמן אמונת אומן, וזה כל האדם".**

ולכן מתחילה אמר הקב"ה למשה: **"הקרב אליך את אהרן אחיך" רק "לכהנו לי", כי קדושה פירושו התבדלות מכל עניני עוה"ז עד שתהא העבודה אצלו כתענוג, וזה אינו מוטל חובה על האדם' לבקש שיתענג בעבודת השי"ת, אדרבא, עיקר העבודה הוא 'עבודת משא', ועל זה מקבלים שכר.** אבל הקב"ה הבטיח למשה שלאחר מכן יזכו להרגיש נועם ד', ולהתענג. בעבודתו **"ועבודת מתנה אתן את כהונתכם".** ולפיכך הוסיף כאן הכתוב: **"לקדש אותם לכהן לי", שיזכו להתקדש לחיות נבדלים מכל עניני עוה"ז ולהתענג בעבודת ה'.**

אגרא דכלה

תענוג גשמי לעולם ימצא חסר, רק תענוג דקדושה לברו הוא תענוג מלא לא יחסר כל בה

ומלאת יד אהרן ויד בניו. דהנה **בעניני עולם הזה לא נמצא שלימות, כי תמיד חסר לאדם שרוצה בתענוגי גשמיים,** דהיינו, אם יש לו תענוג משאר דברים חסר לו תענוג מכבוד וכדו' ותמיד הוא חסר, **מה שאין כן בעבודת הבורא מי שעובו אותו אז הוא שלם בכל כי 'דורשי ה' לא יחסרו כל טוב'** (תהלים לד, יא) וזה התענוג של עבודת השם עולה על כולם, **"כי מי שהוא דבוק בחיות ועבדות של האין סוף אשר הוא שלם בכל מיני שלימות, ממילא האדם הדבוק בו אינו חסר לו גם כן שום דבר".** וזהו שאמר: **'ומלאת יד אהרן ויד בניו'** רצה לומר, שאמר למשה שיראה להביא את אהרן ובניו למדריגה כדי שיהיו דבקים לבחינות הקדושה, ואז יהיו ידיהם מלא כל טוב **'ומלאת'** כי לא יחסר להם שום דבר כשירגישו נועם ותענוג עליון, ולכך נקרא 'שמונת ימי המלואים' כי אז היה השראת שכינה ביניהם והיה מלאים תענוג מחמת הקדושה".

קדושת לוי

ע"י זביחת תאוות האכילה, יתקטר בקדושתו ית'

ועשית מזבח מקטר קטרת. שלחנו של אדם נקרא מזבח (ברכות נה.) והנה ידוע מספה"ק **"שעל ידי אכילה דקדושה, יכולים לבא וללהשיג השגת הבורא יתברך".** וזהו הרמז: **'ועשית מזבח'** כשתתקן אכילתך שיהא בקדושה, על ידי זה: **'מקטר קטורת'** תקשר עצמך בקטירא שלים להשי"ת, ועל דרך שכתוב (שמות כד, יא) **"ויחזו את האלקים ויאכלו וישתו" שעל ידי אכילה בקדושה באו לידי השגת הבורא ית"ש.**

אילנא דחיי

זהרורי אורה
למפרים הקדושים,
בפרשה יפה נדרשים

תורה ותפילה

לאמץ ידים בכוחות עליונים
בתורה ותפילה עמודי עולמים,
הצריכים חיזוק כל הימים

תורה

בשמאלה עושר וכבוד, ולא יחסר בשביל התורה

ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור להעלות נר תמיד. הנה, כתיב (דברים לא, יט) **'כתבו לכם את השירה הזאת וגו' שימה בפיהם'**, רומז, כי האפיקורסים אומרים אשר על ידי לימוד התורה ודרכי ה' יחסר לחם והפרנסה מעוטה. על כן רמזה לנו התורה, אשר הגם **ש'כתבו לכם את השירה הזאת'** רומז לתורה עם כל זה **'שימה בפיהם'** שלא יחסר להם לחם ויהיה להם מזון ומחיה למלאות פיהם. וזהו: **'ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך'**, רומז, שתאמר להם שילמדו את התורה, הרמוז בתיבת שמן זית זך, כידוע אשר שמן מרמז לחכמה (ע"פ מנחות פח: "תקוע אלפא לשמן") **ואם תחשבו אשר על ידי לימוד התורה יחסר לכם לחם, "על זה הבטיח לנו הכתוב: 'ואתה ת'צוה א'ת ב'ני, ר"ת: ת'ורה ו'גדולה ב'מקום א'חד, שלא יחסר לכם הפרנסה בשביל התורה, רק אדרבה להיפך".**

עטרת ישועה

לימוד התורה גדולים עם קטנים

ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור להעלות נר תמיד. הנה, לפעמים האדם מונע עצמו מללמוד עם הקטנים ממנו, שמדמה בדעתו שבאם יעסוק בתורה לבדו יתחכם יותר ויותר, ובאמת לא כן הוא, כמאמר רז"ל (תענית ז) 'ומתלמידי יותר מכולם'. ולזה רומזת התורה הקדושה באמרה: **'ואתה תצוה את בני ישראל' 'תצוה'** מלשון צוותא ר"ל, תחבר עצמך עם בני ישראל הקטנים ממך, ולא תאמר שעל ידי זה לא תתחכם בתורה כל כך, כי אדרבא: **'ויקחו אליך שמן זית זך,** ר"ל **שעל ידם יפתחו לך שכליות חדשים בתורה הנרמז בשמן זית זך** ("מה שמן מאיר לעולם כך **התורה".** ראה אוה"ח הק' ע"פ דב"ר ז, ג) **ותעלה** למעלה למעלה בתורה ועבודה, וזהו **'להעלות נר תמיד',** ר"ל **תוכל להעלות את נשמתך הנקראת 'נר' כמ"ש** (משלי כ, כז) **'נר ה' נשמת אדם' תמיד למעלה למעלה ממדריגה למדריגה.**

אמרי יוסף

תפילה

עבודת ה' ביגיעה, והתלהבות ממילא תבא, ולא יכוין לזה

להעלות נר תמיד, באהל מועד וגו'. 'אוה"ל' הוא לשון הארה כמו **'בהלו נרו', 'מועד'** שהוא לפעמים ואינו בקביעות, **'ערוך אותו אהרן ובניו'** שצריך להדליק עד שתהא שלהבת עולה מאיליה, היינו **שצריך ליגע עצמו בעבודות עד שתהא שלהבת עולה מאיליה, כי ממילא יעלה התלהבות ולא שיכוין לזה, ולא כהחסידים השוטים המחפשים ומצפים להתלהבות,** 'רק **שצריך לעמול בעבודות, וחשלהבת תעלה מאיליה',** וזה שאמר **'ערוך אותו אהרן ובניו מערב עד בוקר', 'מערב'** היא בחי' חשבות **'עד בוקר'** היינו עד שיאיר לו. (ובדה"ק לחנוכה פי': 'שידליק עד שתהא שלהבת עולה מאליה'; **כי כל אדם יש לו שלהבת וחמימות בלב וצריך להדליק במצות עד שתהא שלהבת עולה מלב למוח לשם ח').**

בית אהרן

תפלה מתוך התלהבות ושמחה גורם לכוונה בתפלה

והיה פי ראשו בתוכו וגו'. והיה על אהרן לשרת ונשמע קולו בבואו אל הקודש וגו'. "יש לומר דהתורה הקדושה מורה לנו דרך התפלה, כי נודע ומבואר גודל העון של תפלה בלא כוונת הלב, ועל זה התרעם הקב"ה (ישעי' כט): **'בשפתיו כבדוני ולבו רחק ממני'. והעיקר לראות להכנים מחשבתו וראשו אל דברי פיו בעת התפלה, שלא יהיה אחד בפה ואחד בלב, והעצה לזה הוא המתפלל בהתלהבות ובשמחה, אז מקושר ראשו ומחשבתו לפיו, מה שאין כן המתפלל מתוך מרה שחורה, אז תפלתו רק מהשפה ולחוץ.** ונודע אמרם ז"ל (ברי"ר מב, ג): **'אין והיה אלא שמחה'.** וזה: **'והיה פי ראשו בתוכו'** על ידי **'והיה'** שרומז על שמחה, כשמתפלל בהתלהבות ושמחה, אז: **'פי ראשו בתוכו',** מקושר ראשו ומחשבתו לפיו להתפלל בכוונה, ועי"ז תפלתו נשמעת. וזה שסיים: **'ונשמע קולו בבואו אל הקודש'.**

שפת אמת – בערזאן

צריך להקדים תפילה הן לתורה והן לכל דבר ועניין

ואלה הבגדים אשר יעשו חשן ואפוד ומעיל וכתונת תשבץ וגו'. דהנה ידוע גודל מעלת התפילה, עד שמצינו שטרם כל דבר שעושה האדם צריך להקדים לו תפלה, כי כן מצינו בתפילת רבי נחוניא בן הקנה שהתפלל קודם הלימוד, ולכאורה הלא תלמוד גדול יותר מכל, כדאיתא "תלמוד גדול שהתלמוד מביא לידי מעשה", **אלא שקודם הלימוד צריך לתפילה, ועל אחת כמה וכמה טרם שפונה האדם אל עסקיו ובדומה,** הגם שיש בזה מצוה שהוא יוצא לזון ולפרנס אנשי ביתו (כתובות נ.), **ודאי צריך להקדים תפילה לפני ה' שיצליח דרכו.**

והנה, ידוע **שהחושן מרמז על תלמוד תורה,** שהרי נקרא "חושן משפט" (פסוק טו), **והאפוד,** שהוא חגורה (כמ"ש רש"י), **רומז על תפילה,** ע"ד שמצינו בגמ' (שבת י.) שהיו חוגרים עצמם בחגורה קודם התפילה. ולפיכך כאן בעת הציווי, ציוה תחילה על עשיית החושן, כי באמת תורה גדולה מתפילה, כאמור, **אולם בעת העשיה הקדים עשיית האפוד לחושן, לרמז על ענין התפילה, שצריך להקדים תפלה אפילו קודם הלימוד.** ואמנם מילוי אותיות חש"ן הוא: חי"ת שי"ן נו"ן שסופי תיבות שלהן הוא "תנן", שהיא לשון הגמרא ללימוד, **לרמז על האמור, שצריך להקדים תפלה קודם הלימוד, וכל שכן לפני שאר ענינים.**

הרה"ק מהר"ש מבעלזא ז"ל

וזה הדבר אשר תעשה להם לקדש אותם לכהן לי. במדרש איתא החייד לעולם הי דברך נצב בשמים אל תקרי בשמים אלא כשמים כשם שגזרת ונעשה שמים אף דיבור שדברת לקדש את אהרן ובניו קיים לעולם שנאמר והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם, ונראה לפי מה שפיי בישמח משה בטעם הדבר שנקרע הים ע"י המטה ולא עפ"י דיבורו של הקב"ה, כיון דמעשי הקב"ה הוא נצחי, והפעולה שאיננו נצחי צריך להיות ע"י שליח, וכאן בקריעת ים סוף היה רק לפי שעה, כי לאחמ"כ הוצרך לשוב לאיתנו לנער פרעה וחילו, לכך הוצרך להיות ע"י שליח, ולכן היי צריך להיות הנס ע"י המטה של משה, ולא ע"י דיבורו כי שכינה היי מדברת מתוך גרונו של משה, ודיבורו הוא דיבור הי בעצמו שהוא נצחי, ומהאי טעמא היה מרע"ה מתנבא בזה הדבר מכיון ששכינה היתה מדברת מתוך גרונו של משה ודיבורו היה ממש בבחינת זה הדבר אשר ציוה הי, ומעתה יתבאר שפיר מאמה"כ וזה הדבר אשר תעשה להם ולבאורה זה הדבר מיותר, ובא המדרש כמשיב החייד לעולם הי דברך נצב בשמים דהיינו שהדיבור שדברת לקדש את אהרן קיים לעולם, לכך נאמר זה הדבר כלומר בבחינת זה הדבר שהיה שכינה מדברת מתוך גרונו אשר תעשה לקדש אותם לעולמי עולמים שדיבורו הוא נצחי.

(ויטב לב)

☆

ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור להעלות נר תמיד. ויתבאר בהקדם דברי המדרש למה נמשלו ישראל לזית מה זית זה אינו מוציא שמנו אלא ע"י כתישה כך ישראל וכו' עוד אמרו שם מה שמן הזה ציץ מלמעלה ואינו מתערב בשום משקה וכו', ובתפל"פ כתב דכל אחד מישראל יש לו הבחירה שיהיי נבדל מאוה"ע ואז נתקיים הקריאת שם זית מצד שצף מלמעלה ואינו נתערב בגוים, ואז אין צריך לכתישה, עכ"ד, והנה אם נמשלו לזית מצד כתישה אז אינם דומים לזית תמיד רק בשעת כתישה, אבל לא קודם או אחר כתישה, לא כן אם דומים לזית מצד שצף מלמעלה, תמיד יהיי בבחינת זית זה שצף למעלה, וז"ש ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך, ר"ל שכל אחד יקח לעצמו הדמיון לזית בזה שהוא זך, ולא מצד כתישה, ועל זה אמר להעלות נר תמיד, כלומר שעי"ז יהיי תמיד דומה לזית.

(קדושת יו"ט)

☆

ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור להעלות נר תמיד. ויתבאר עפי"מ שדרשו חז"ל בתו"כ לפני הי תמיד, תמיד אפילו בשבת, והנה כבר פירשנו שרמז לו הקב"ה באומרו ואתה תצוה לעתיד לבוא שאז יהיה משה רבינו ע"ה מנהיג ישראל, ויצוה לבני ישראל על הדלקת הנרות בבית המקדש השלישי, ואיתא בגמ' (סנהדרין צז.) דלעתיד לבוא יהיה יום שכולו שבת, וא"כ אילו לא גילה לנו הכתוב שמצות הדלקת המנורה דוחה את השבת, נמצא שלא היה שייך כלל ענין הדלקת המנורה לעתיד לבוא, ותקשה כיצד

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבותינו"ק עצי התמרים

ב' המקדשות במנין 'כתי"ת' למאור, היה רק לתכלית ביהמ"ק הנצחי 'להעלות נר תמיד'

כתית למאור להעלות נר תמיד. פירש הגאון הקדוש מוהר"ם ט"ב מאוהעל על דברי הבעל הטורים בפרשת תצוה על 'כתית למאור', שפירש, ד'בא לרמז שכמנין **"כתית"** כך עמד בית ראשון ושני, ת"ת מאות ושלשים שנה. ואמר הגאון הנ"ל לפרש גם סיומו של קרא **"כתית למאור להעלות נר תמיד"**, על פי דברי הבעל עקידה בענין המקדשות, **על פי משל למלך** שהיה לו גן נחמד נטוע מכל עץ פרי, ורצה עוד לנטוע פרי אחת אשר איננה בנמצא כי אם במרחקים, וצוה להביא לו גרגיר אחת ונטע, וכאשר גדל האילן קצת בא הגנן וכרת אותו, והיה תימא בעיני המלך אך לא אמר לו ולא מידי, וצוה שנית להביא לו מאותו המין, ונטעו, ובא הגנן וכרתו, ולא יכול עוד להתאפק המלך וחמתו בערה בו, ושאל את הגנן, "מה זה הסכלת עשו זה פעמים, והשיב הגנן: אל יחר בעיני אדוני, להיות כי זה מלאכתי, ואני בקי בטבע הארץ, וידעתי כי לא יצמח פרי טובה מנטיעה זו בפעם אחת, כי עדיין לא הורגלה הארץ הזאת בנטיעה זו, לזאת כרתי אותה ב' פעמים, ועתה אשר כבר הורגלה, בודאי יוצמח נטיעה טובה.

והנמשל כזה קרה לנו בענין המקדשות, להיות כי בנין שלעתיד אשר יגלה במהרה בימינו יגדל קדושתו מאוד, והארץ הזאת לא תוכל לסבול קדושתו, לזאת הקדים לנו השי"ת ב' המקדשות מעשי ידי אדם להרגיל הארץ מעט מעט לקדושה נוראה זאת, אבל עיקר הכיוון הוא לבנין של עתיד, אלה דברי בעל העקידה. ודברים הנ"ל רמז הגאון הנ"ל בקרא **"כתית" למאור**, פירש מה שהיה המאור כמנין כתי"ת, בעבור **"להעלות נר תמיד"**, הוא בנין של עתיד כנ"ל.

קרבן עני (פר' תרומה)

אמר הכתוב ואתה תצוה את בני ישראל שעתיד משה רבינו לצוות על הדלקת הנרות בזמן הגאולה, ועל כן כתב מיד להעלות נר "תמיד" למידרש מיניה תמיד ואפילו בשבת.

(דברי יואל)

☆

ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור להעלות נר תמיד. במדרש ההייד תקרא ואנכי אענך למעשה ידיך תכסוף, ויתבאר עפיימ החתים לפרש הכתוב כתית למאור ודרשו חזיל ולא כתית למנחות והכוונה כי ממנורה יושפע שפע אלקי לתלמיד חכם, וממנחות ושלחן יושפע שפע פרנסה ומזונות ואחזיל יגעתי ומצאתי תאמין לא יגעתי ומצאתי אל תאמין והני מילי בדברי תורה אבל במשא ומתן סיעתא מן שמיא הוא, ועל כן כתית למאור, דכתישה ויגיעה רבה היא רק למאור היינו אצל לימוד התורה כי לא יגעת לא מצאת, אבל אין צריך כתית למנחות כי סיעתא הוא משמיא עכיד. והנה אצל פרנסה ומזונות מועיל תפילה ובקשה שיזמין לו הקביה טרף חוקו בלי טורח ויגיעה, משאיכ בלימוד התורה אף אם יתפלל להקביה שיבין את התורה מכל מקום צריך גם יגיעה בעסק בתורה, וזה שדרש המדרש ויקחו שמן זיך זך כתיית למאור שבמאור התורה נצרך יגיעה, אבל לא כתית למנחות, כי אצל הפרנסה מועיל תפילה שיזכה להביא טרף לביתו, ולזה הסמיכו הכתיב תקרא ואנכי אענך שכאשר תקרא ותתפלל אל השיית יענך מן השמים להנצל מהעמל והיגיעה ורק למעשה ידיך תכסוף לבחינה זו להינצל מן העמל על ידי התפלה אבל לא ביגיעת התורה.

(ברך משה)

☆

ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור להעלות נר תמיד. ונראה לפרש בהקדם דברי הגמי עתידין בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל שיקבעו בארץ ישראל, וקשה מה היה צורך בנס הזה להעתיק בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל וכי יוקשה להשייית לבנות בתים חדשים, ותירץ מרן דויז זללהיה בדברי יואל כי בעת ההוא יתקיים הכתוב ואת הצפוני ארחיק מעליכם ויסיר מאתנו כל המניעות ואולם עבודה כזו בלי התנגדות אין לה חשיבות כל כך על כן יעתיק לארץ ישראל את כל אלו המקומות אשר עבדו את הי בגלותם ובהם ירגישו בני ישראל רישומא דקדושה מעבודת ימי הגלות ולפום צערא אגרא, עכיד, ובזה יש לפרש הכתוב ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמיין, היינו התורה כמבואר במדרש מה השמן הזה אורה לעולם אף דברי תורה אורה היא לעולם, ולזה אמר "כתית למאור" שצריך להתייגע ולהיות בבחינת כתיית כדי לזכות למאויר התורה, "להעלות נר תמיד" כי עבודה זו ישאר תמיד לבני ישראל, ואף בזמן הגאולה ישאר רישומא דקדושה מעבודת ימי הגלות.

(כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א)

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבות יה"ק עצי התמרים

ימי הפורים לא נבטלים, כי המה מענין גאולה העתידה והכנה לו

שמעתי ממרן הרה"ק אדמו"ר מסאטמאר זי"ע, שביאר דברי חז"ל (הובא ברמב"ם הלכות מגילה פ"ב הי"ח) ש'כל המועדים יהיו בטלים חוץ מימי הפורים', **כי הפורים הוא יו"ט של מחיית עמלק, אשר ענין זה יושלם בעת הגאולה, שאז ימחה לגמרי זכרו של עמלק ורוח הטומאה תעבור מן הארץ, ובפורים יש לנו הארה מזמן העתיד של ימות המשיח, כי הוא מועד של מחיית עמלק, וע"כ לא יתבטל לעת"ל, כי אדרבא אז יושלם המועד ביתקונו השלם,** עכת"ד. וכדברים האלה מבואר גם בס' "ליקוטי תורה" למהר"ם מטשערנאביל זצ"ל שכ' שלפי שלעתיד לבוא תהי' הארה נפלאה ונשגבה כ"כ שלא יהא יכולת לסובלו, **ע"כ ניתן לנו הפורים, שעי"ז יתרגלו קצת להארת ימות המשיח המאיר בפורים, ובכח זה יוכלו לקבל ההארה בעת הגאולה, שכבר הורגלו עיני הנשמה בראיית האור.**

אמונת עתיך (ח"א, ע' רע"ז)

ב'פוריא' יש כח לצדיקים לשנות ה'אושפיזא' דדוחקא לרווח והצלה

בפורים דשנת תרצ"ד לפ"ק פירש רביה"ק זי"ע מאמרם ז"ל (מגילה ז:) חייב אדם לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי, ואמר ד"חייב" הוא מלשון בעל חוב, **היינו דכל אדם נשאר בעל חוב במשתה היין של פורים שלא יוכל לשתות ככל החיוב. ואומרים "עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי" היינו דעל כן נקוה דכשיגיע הזמן אשר רוח הטומאה יעביר מן הארץ, ולא נדע עוד בין ארור המן לברוך מרדכי, אז עלינו לשלם כל החובות שאנחנו נשארים חייבים עכשיו בימי הגלות החל הזה.**

ובפורים דשנת תש"ד לפ"ק בימי החורבן הנורא כאשר תקפו הצרות, והי' שתוי מאוד, והובילוהו לחדר המטות והשכיבוהו על מטתו, ואז ניגש אליו המשב"ק לחלוץ נעליו, ופגע בשל ימין תחלה וביקש לחלצו, אז אמר לו רבינו זי"ע כנראה שאתה הנך בבחינת 'שלא ידע', הטרם תדע מאמרם ז"ל (שבת דף סא.) דחולצין תחלה של שמאל. ואמר אז על מאמרם ז"ל (ב"מ דף כ"ג:) **בהני תלת מילי עביד רבנן דשני** [פי' בהני תלת מילי מותר לת"ח לשנות ואי"צ שיאמר האמת] **בפוריא באושפיזא** כו', ואמר על פי המהרש"א ז"ל דפירש "פוריא" על פורים, ואמר דהנה על הכתוב (דברים כג ח) 'לא תתעב מצאי כי גר היית בארצו', פירשיז"ל שהי' אושפיזא בשעת הדחק, **וזהו הכוונה עביד רבנן דשנו בפוריא באושפיזא, היינו דבפורים יש כוח ביד חכמים לעורר רחמים שנזכה לשנות ולהחליף האושפיזא בשעת הדחק שיש לנו, ושנזכה לצאת מצרה לרווחה.**

תמר יפרח (דף נה, אות ק"ב)

סיפורי צדיקים, בגיאוגרפיה הפסוקים
המלאים זיו ונוגה מפיקים

ועשית בגדי קדש לאחרן אחיך לכבוד ולתפארת

פעם בליל ש"ק בשולחנו הטהור של רבינו בתחילת השנים פה באמעריקע, ואז לא היה נתפשט עדיין לילך בשטריימיל אפילו בין אנ"ש, עורר רבינו בדבר הנחיצות לילך בבגדי חסידות "שטריימעל ובעקיטשע", והזכיר בתוך דבריו דברי הכתב סופר עה"ת (פ' תצוה) על הפסו' ועשו בגדי קודש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת, ותו"ד שם שפעם שהיו כהנים בלתי הגונים הראויים לכך בבית שני, הוצרכו להבגדי כהונה מחמת ההכרח שיזכיר להם שהם כהני משרתי קל, ואיזה עבודה הם משמשים בבית הבחירה לפני ולפנים לפני מלך הכבוד, כדי שיזכרו להתנהג כראוי, ולפעמים שהיו הכהנים הגונים וראויים, לא היו צריכים להבגדים כדי להזכירם, והיה להם רק לכבוד ולתפארת וכו', עכת"ד הנצרך לענייננו.

ואמר רבינו, שמלפנים זאת בעירו סאטמאר היו הבגדים של שטריימעל ובעקיטשע רק "לכבוד ולתפארת", אבל פה באמעריקא אין זה רק לכבוד ולתפארת, רק הכרח הוא לנו שלא נתערב בגויים ח"ו, ואלמלא הלכו אבותינו בזה היו צריכים אנחנו להמציא לנו לבוש חדש לילך בו כדי שלא נהיה דומה במראה לאנשי אמעריקא ח"ו, (ובל"ק: מיר זאלען נישט אויסזען ווי די אמעריקאנער יודען), ותלי"ת אשר הנחילו לנו אבותינו זאת הלבוש וזאת תהא הארטאדאקסיע שלנו.

ופנה אז רבינו לכמה אנ"ש שישבו לפניו מזה אחד ומזה אחד לעוררם למה זה ששינו את לבושם ממה שהתנהגו מקודם. ואחד ענה ואמר שזה 'מיחזי כיוהרא' לילך פה באמעריקע בשטריימעל. ונענה לו רבינו מה זה מיחזי כיוהרא וכו'. ודברי רבינו פעלו אז רושם גדול, ומיד בשבת הבאה באו מאנ"ש שלא הלכו ע"ע בשטריימעל, ונעת חבשו שטריימעל פאר לראשם, אף שהיה להם התנגדות מאיזה רבנים אז לזה. **שבחי מהר"י ט"ב (אות ס"א)**

ועשית ציץ זהב טהור ופתחת עליו פתוחי חתם קודש לה'

שמעתי בילדותי מספרים ממנו [מרן הרה"ק בעל קדושת יו"ט זללה"ה] אשר "ער האט פארענטפערט א הארבען טאמבערער", דהיינו אשר בימים ההם לא היו הערכאות מודיעים לעם את פקודותיהם על ידי הודעות נדפסות מדובקים בקירות הבתים, וגם לא על ידי הודעה במכתבי העת, כי אם היה איש עתי שהלך מתופף בחוצות להזעיק את העם, ועמד באמצע כל רחוב והודיע את הפקודה להעם הנאספים מסביביו. ויהי היום לעת הסתיו והודיע המתופף שישגיחו על הענפים הרכים הצעירים של האילנות שלא יאכלם התולעים, ושישלחו את בניהם לבית הספר הממשלתי (להשקאלע"ס). והקשה הגה"ק הקדושת יו"ט על המתופף, לכאורה מה שייכות שני הדברים זה לזה. אבל הענין, אמר הוא, שהענפים הצעירים והרכים הוא משמעם ילדי ישראל הרכים, צריך להשגיח עליהם מאוד שלא יאכלום התולעת של המינות ואפיקורסות, ובפרט קשה הדבר שכיון שמוכרחים לידע את לשון המדינה וכיוצ"ב, מה עושים, לוקחים איזה מלמד משכיל ומלומד בחכמות חיצוניות שהוא ילמד את שניהם גם את לימודי קודש וגם את לימודי החול, ועל הרוב שהמלמדים ההם הם מפוטמים במינות ודעות נפסדות, והם משפיעים את דעתם והשקפותיהם הפסולות גם על הילד בלמדם את לימודי קודש. על כן אם רוצים לשמור על הענפים הרכים שלא יאכלום התולעים, צריכים ליזהר שלא לערבב קודש וחול, לא יניחו ללמד את תורתינו הקדושה בעירבוב חכמות חיצוניות, ואת תורתינו הקדושה ילמדו רק מלמדים יראי ה' אשר דבר אין להם עם לימודי חול, ו'איי' שהרי צריך לידע גם את ידיעות החילוניות היסודיות, כמו כתיבה וחשבון וכדו', ילכו לבתי ספר הגוים להשקאלעס, ושם ילמדו במיוחד את למודי החול מפי גוים, שלא ירצו להשפיע על דעותיהם, וככה ינצלו הענפים הרכים, והתורה תשאר 'זהב טהור' בלי עירבוב הסיגים וחומרים זרים. **כוכבי אור (חלק שני עמ' נ"ה)**

לשון חכמים

לשון חכמים צדקו וישרים, ברוך צחות ומליצה נאמרים

ודתיהם שונות מכל עם ואת דתי המלך אינם עושים . יש לפרש בדרך הלצה, 'ודתיהם שונות מכל עם', היינו, שכבר יש להם דתים שונים, היינו חגים ומועדים מכל עם, כמו חג הפסח מפרעה מלך מצרים וכו', 'ואת דתי המלך אינם עושים', היינו שממך מלך אחשורוש עדיין אין להם שום חג. על כן גם אתה תעשה להם איזה יום משתה ושמחה כמנהגם תמיד, שהקב"ה מהפך להם תמיד מצרה לרווחה ומאבל ליום טוב.

דבש השדה, בשם הרה"ק ר' משה מסאמבור זי"ע

יין ושכר אל תשת אתה ובניך אתך בבואכם אל אוהל מועד ולא תמותו חקת עולם לדורותיכם ולהבדיל בין הקודש ובין החול ובין הטמא ובין הטהור ולהורות את בני ישראל (פר' שמיני). הרה"ק מוהרצ"ה מזידיטשוב זי"ע **אמר בדרך צחות רמז נאה מן התורה**, מתי יכול אדם לשתות משקה המשכר, והוא בפ' שמיני בפסוק יין ושכר אל תשת רק אתה ובניך אתך, כשאתה מיסב עם בני ביתך בליל פסח, ושבתות וימים טובים. וגם בבואכם אל אוהל מועד, כשתבואו לקבל פני צדיק. ולא תמותו, היינו בסעודת הודאה. חוקת עולם, הוא ברית מילה, ע"ד וחק בשארו שם. לדורותיכם, על סעודת נישואין לזרעו. ולהבדיל בין הקודש ובין החול, יין, קידוש, והבדלה. ובין הטמא ובין הטהור, בסעודת פורים עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי. ולהורות את בני ישראל את כל החוקים, הוא סיום הש"ס.

ילקוט עטרת צבי, שמיני

ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך. במסורה ג' פעמים "ואתה", ואתה תצוה את בני ישראל, ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך, ואתה תדבר אל כל חכמי לב, ונראה לקשר את ג' פסוקי המסורה דהנה איתא בירושלמי על הפסוק "אל הכהנים הלוים ואל השופט אשר יהיה בימים ההם", בזמן שהוא מלך אין הוא כהן, ודרשו חז"ל שהכוונה למשה וא"כ משה אינו יכול להיות כהן, וקשה הרי מצינו (ובחים נב.) משה שימש בכהונה כל ארבעים שנה, ותירצו בגמרא (תענית יא:) שמשה שימש בחלוק לבן ולא בבגדי כהונה, והשתא לפי זה החילוק בין אהרן הכהן למשה ששניהם שימשו בכהונה רק אהרן כיהן בשמונה בגדים ואילו משה כיהן בחלוק לבן, וזאת תהיה תורת המסורה "ואתה תצוה" כדין מלך המצוה לאחרים לכן "ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך" להיות כהן כי אתה מלך ואין אתה יכול להיות כהן אבל הרי משה היה כהן ארבעים שנה במדבר לזה אמר "ואתה תדבר אל כל חכמי לב וכו' ועשו בגדי אהרן לקדשו" ר"ל וזה יהיה החילוק בין אהרן למשה משום שהוא ישמש בבגדי לבן.

(כסף נבחר)

☆

ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך. איתא בבעה"ט לא הזכיר משה בזה הסדר, מה שאין בכל החומש, שמשעה שנולד משה אין סדר שלא הוזכר בה, והטעם משום שאמר מחני נא מספרך אשר כתבת, וקללת חכם אפילו על תנאי באה ונתקיים, ואמרו בתנחומא (משפטים י"ח) ראה מה בין הראשונים לאחרונים הקב"ה אמר למשה הנה אנכי שולח מלאך השיבו איני חפץ אלא לך יהושע בן נון ראה את המלאך ונפל על פניו וכו' וא"ל הלנו אתה אם לצרינו וכו' התחיל צועק מתחת צפורני רגליו ויאמר לא כי אני שר צבא ה' עתה באתי הרי שני פעמים באתי להנחיל את ישראל אני הוא שבאתי בימי משה רבך ודחה אותי ולא רצה שאלך עמו ועתה באתי מיד ויפול יהושע על פניו ארצה וישתחו ויאמר לו מה אדני מדבר אל עבדו אבל משה דחה אותו, ובש"ך איתא בשם ר' חננאל על הפסוק "כי ילך מלאכי לפניך והביאך" שזה המלאך מיכאל ובאמת אותיות מלאכי הוא מיכאל, לפי המדרש הנ"ל משמע שאין מקום למלאך מיכאל כל זמן שמשה קיים כיון שמשה דחה אותו, וזה שיש לרמז בפר' תצוה יש ק"א פסוקים כמנין מיכאל, כיוון שלא הוזכר שמו של משה יש לו מקום למלאך מיכאל.

(דרוש שמואל)

☆

ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך. וקשה דתיבת "אתה" נראה כמיותר, אכן י"ל ע"פ המדרש (שמו"ר ג' י"ז) אמרו רבותינו ז"ל הלא אהרן אחיך הלוי וכי מאחר שאמר אחיך איני יודע שהוא לוי אלא אמר לו ראוי היית להיות כהן והוא לוי ולפי שאתה מסרב על דברי תהיה אתה לוי והוא כהן, נמצא שזה שאהרן נעשה כה"ג היה משה הגורם לזה ונחשב כאילו הוא עשה אותו לכה"ג וז"ש "ואתה", אתה בעצמך, הקרב אליך את אהרן אחיך וכו' לכהנו לי, שהרי אתה גרמת לאהרן שיהיה כהן גדול.

(בנין דוד)

☆

והאבנים תהיו על שמות בני ישראל. בירושלמי למדו כבוד אב מדמא בן נתינה פעם אחת אבדה אבן ישפה של בנימין מאבני האפוד וכו', וקשה מנין לו שהאבן היתה אבן ישפה של בנימין, וי"ל דאיתא שאבני האפוד צריכים להיות כסדרן קבוע באפוד כמו הפרשיות שבתפילין לכן חייבים לומר שמה שהיה חסר זה ישפה של בנימין שהיה אחרון ואפשר למלאות חסרונו כי אם היה נחסר אחד מאבנים האמצעיים אז היו צריכים להחליף את כל האבנים שאחרי זה בכדי שיהיה כסדרן א"כ היה צריך למלאות חסרון של כמה אבנים ולא רק של אבן אחת ומכאן ראיה שמה שנחסר זה היה אבן האחרון ישפה מבנימין.

(הלכה אדם מישראל)

דורש טוב

ואתה תצוה את בני ישראל. יש לדקדק דהלשון 'ואתה' תצוה משמע מדעתך תצוה אם תרצה, ולמה לא כתיב 'לך וצו' את בני ישראל לשון ציווי וחובה, עוד יש לדקדק אמאי דקאמר 'ויקחו אליך' שמן זית זך, **ולא אמר 'ויתנו' או 'יביאו אליך'.**

ונראה דהנה איתא ביומא (דף ג) על הפסוק 'קח לך סמים וגו', שנאמר בקטורת, **קח לך משלך.** והקשה בספר יד דוד דהא מקרא מלא דבר הכתוב (להלן לה, כז-כח) **'והנשיאים הביאו את אבני השהם וגו', ואת הבושם ואת השמן למאור ולשמן המשחה ולקטורת הסמים**', משמע שלא היה משל משה. ותירץ דאתיא כמ"ד שם (דף ע"ה) דהא דאמר הכתוב 'והנשיאים הביאו' הכוונה על העניים שהם **הביאו את הבשמים.** ויתכן שהביאום למשה רבינו וממילא היו משלו. **ולפי"ז עוד יקשה דא"כ גם את השמן למאור הביאו העניים למשה, והאיך אמרו ביומא שם ויקחו אליך משל ציבור.**

ונראה דמשה לקח את השמן ומסרו לציבור בעין יפה ושוב החזירוהו אליו לנדבת הנרות, כי בטובת עין שלו מסר בידם את מצות הנתינה. ומיושב הלשון 'ויקחו אליך', ולא קאמר ויתנו אליך, **כי הוצרכו לקחתו תחילה מידו על מנת להחזירו אחרי כן אליו,** ולזה שייך הלשון 'ויקחו', וזהו שלא צוה הקב"ה אליו בהכרח את המצוה הזאת שימסרנו לציבור, אלא כמייעצו **ואתה בטוב עיניך תצוה את בני ישראל ויקחו מידך ויחזירו אליך,** כי לא הקפיד הקב"ה שיבא מבני ישראל כשם שלא הקפיד על הקטורת שיבא מבני ישראל, **אלא שלימד למשה מדה טובה של טובת עין בזה.**

חתם סופר

תכלית שבעים נתלה על חמישים

(יוצר לפ' זכור)

מאת: הרב שלמה שבתי קעסטנבוים, חבר המערכת

עומדים אנו בשב"ק שקוראין בה פרשת זכור את אשר עשה לך עמלק, מצות עשה דאורייתא לזכור את אשר עשה עמלק, ונוהגין ברוב תפוצות ישראל לומר פיוטי יוצר בד' פרשיות ובפרט בפרשת זכור. וע"כ מן הראוי להתעמק ולעיין בביאורי הפיוטים שחיברו קדושי עליון מעניני דיומא.

וכעת נבאר חרוז א' מפיוטי היוצרות בפרשתן, בפיוט 'ובכן אשר זכור לך עמלק' שמסיים הפייטן במתק לשונו: 'תכלית שבעים נתלה על חמישים', ורבו בזה הפירושים מאיזה שבעים מיירי שנתלה על חמישים?

ב'סידור היעב"ץ' ועוד, פירשו דהכוונה הוא דבין אגרות ראשונות שנכתבו ביום י"ג ניסן לאחרונות שנכתבו ביום כ"ג סיון הי' שבעים יום, וביאור המאמר יהי' שתכליתו של השבעים יום נתלה על חמישים אמה, ולפי"ז יתבאר דהמן נתלה בכ"ג סיון, וזה צ"ע דהא כידוע המן נתלה בפשטות ביום ב' דחג הפסח לאחר סעודת אסתר כמבואר בגמ' (מגילה טז.) וכן מבואר במדרשים, ולפי"ז צ"ל דלא תלו את המן תיכף, רק המתינו עד כ"ג סיון ואז נתלה, והפייטן חולק על המדרשים.

וכעין זה האריך לבאר בספר 'דברי יאיר' [להגאון ר' יאיר ציון ז"ל ראב"ד בראד שנת תצ"ט], וזת"ד: "נראה לי לפרש שהפייטן פליג על הא דקיימא לן שהמן נתלה בט"ז ניסן וסובר שהמן נתלה ביום אחר וכפי משמעות הפסוקים דכתיב ויתלו את המן וכו' ואח"כ כתיב: ביום ההוא נתן המלך אחשורוש וגו' ויקראו סופרי המלך בעת ההוא בחודש השלישי הוא חודש סיון בשלושה ועשרים בו, משמע שכל זה היה ביום אחד, אם כן נתלה המן בכ"ג סיון, ואם כן צא וחשוב מן י"ג ניסן שאז נקראו לסופרי המלך לאבד היהודים כדכתיב לעיל מינה עד כ"ג סיון הוי ע' יום, אם כן הפירוש תכלית שבעים יום מן גזירת המן עד ביטולה נתלה המן על העץ גבוה חמשים, וכן נותנת הסברא דהא אי אמרינן שנתלה ביום ט"ז ניסן כדעת הגמ' אם כן קשה דהיה לה לאסתר לבקש מהמלך תיכף לבטל את הגזירה ביום מפלתו ולמה המתינה עד כ"ג סיון דלמא ביני לביני יהרגו כמה נפשות, אלא על כרחך מפלתו ותלייתו היתה בכ"ג סיון ובאמת ביקשה תיכף אבל קודם תלייתו ומפלתו עדיין לא יכלה לבקש מאת המלך לפי שהיה המשטין עדיין חי. וכן משמע במדרש ויחי (ב"ר ק) דאיתא שם א"ר אבהו אותן שבעים יום שבין אגרת לאגרת כנגד שבעים יום שעשו מצרים חסד עם אבינו יעקב בהספדו, ע"כ. וראה שם במפרשי המדרש ביפ"ת ובמת"כ, אם כן משמע שמן הראוי היה שיהיה להם ע' יום במלואו שמחה ואילו היתה מפלת המן בט"ז בניסן לא היה להם ע' במלואו", עכת"ד.

ודברי המדרש שהעתיק הוא ב'מדרש רבה' (ויחי פרשתא ק אות ז) דאותם שבעים יום שבין אגרת לאגרת יום הי' נגד שבעים יום שעשו מצרים חסד עם יעקב, וב'ענף יוסף' פירש שם בשם ה'יערות דבש': "כי זכות יעקב עמד לישראל בימי המן ובני יעקב לא כליתם, ויעקב מת בפסח כמבואר בגמרא ואז היה גזרת המן, **וע' יום שהיה אבלו לא היה זכותו מגין כל כך** ולכך לא היה יכולת בידם לבטל גזירות המן מכל וכל עד שיעברו ימי

אבלו, ואז נשלחו ספרים והן ע' יום שבין איגרת לאיגרת עי"ש, ומדבריו משמע דבאמת אין ראי' שהמן נתלה בסוף שבעים יום, רק שלא יכלו לבטל הגזירה באותן ע' יום.

ובשו"ת 'אפרקסתא דעניא' ח"ד (סימן שפ"ט סק"א) כתב, וז"ל: "הנה נעלה מעל כל ספק דהמעתיק של סידור היעב"ץ שגה ברואה דעכ"פ מסדר המקרא במגילת אסתר מבואר דתלית המן הי' קודם כתיבת אגרות השניות וזיל קרי ביה רב הוא, ורש"י מגילה (ט"ו ע"א) כ' דנתלה ט"ז ניסן בערב, וכ"כ בסדר הדורות בשנת ג"א ת"ד, **וכ"כ הג' ר"י עמדין ז"ל עצמו בסידורו שם בט"ו ניסן וכן כתב בהגש"פ על הפייט ראש מבית רשע מחצת בעץ חמשים בפסח**, ובכ"ג סיון לא הזכיר דבר מזה בסידורו, לכן וודאי דצ"ל **בסוף ע' שנה** כמו שפי' בפי' שאר סידורים בסוף ע' שנה לגלות בבל, ומחמת טעות הקולמוס או הדפוס בין שנה ליום נשתלשל למעתיק הטעות מה שכתב שם במוסגר ויש לקיים בו הגה סיגים מכסף", עי"ש. ובאמת הרבה מפרשים פירשו **דהכוונה הוא דסוף שבעים שנה של גלות בבל תלוי את המן**, ובאמת זה הפירש אינו של היעב"ץ רק דברי המעתיק כידוע, וכבר העיר בזה בספר זכרון סופרים.

ויש שפירשו בו תכלית שבעים היינו דיש ע' פסוקים מן אחר הדברים האלה גדל וגו' עד ויתלו את המן, ובפשטות מבואר כן ב'מדרש רבה' פ' נשא (פרשתא יד אות יב) וזתדה"ק: "אמר ר' פנחס שני אובים לא נארכו עד שהשלים עליהם שבעים פסוקים, נחש והמן הרשע, נחש מבראשית עד ארור אתה מכל הבהמה שבעים פסוקים, המן מאחר הדברים האלה גדל וגו' עד ויתלו את המן שבעים פסוקים, **לתכלית שבעים נתלה על חמישים**", עי"ש. והכונה דהמדרש מפרש דברי הפייט דלתכלית שבעים נתלה על חמישים, הכוונה דיש שבעים פסוקים, וכן פירש ב'מתנות כהונה' ובענפים ועוד. אולם בהגהות רד"ל כתב שם דקטע זה אינו מהמדרש רק מהגהות ר' משה דרשן, ועיקר הפירש בהפיוט הוא כמבואר במדרש רבה בראשית עי"ש. ולכאורה כוונתו הוא למש"כ לעיל דשבעים יום היינו בין אגרות לאגרות, וכ"כ הרד"ל בהגהות מדרש רבה על מגילת אסתר על הפתיחתא.

ובספר הק' 'עוללות אפרים' לבעל הכלי יקר (חלק ב' עמוד מ"ה מ"ו, מאמר ש"ה ש"ו) האריך בזה, וזל"ק: "מה שיסד הפייטן 'תכלית שבעים נתלה על חמשים', ושמעתי פירושו תכלית שבעים פסוקים אם תמנה מאחר הדברים האלה גידל המלך אחשורוש את המן תמצא מכוון שבעים פסוקים עד ויתלו את המן המדבר במפלתו של המן, וכן איתא וכו'. ויש דמיון ויחס בין מעשה הנחש למעשה המן, כדאיתא ב'ילקוט שמעוני' (בראשית כג רמז כ"ו) ארבע פתחו באף ונאבדו באף, נחש והמן כו', וכן דרשו חז"ל (חולין קלט:) המן מן התורה מנין שנאמר (בראשית ג, יא) המן העץ, וראתה התורה לרמוז על המן במעשה הנחש, ובכן לא לחנם באה מפלת שניהם אחר מספר שבעים, ודבר זה נראה לפרשו בד' דרכים: **הדרך האחת**, היא כפי שאמרו ד' פתחו באף ונאבדו ובחיבורינו עיר גבודים פרשת וישב בארנו שזה מורה על היותם מן הקנאים, כי הקנאי הוא בעל אף וחימה ותמיד הוא מקנא באף וכעס בכל טובה שיראה אצל זולתו והוא כועס על מעשה השי"ת, ובנין אב לכולם מה שנאמר בהמן (אסתר ג, ה) וימלא המן חמה, וכל קנאי עצמותיו מרקיבים לאחר פטירתו כדאיתא בפרק שואל (שבת קנב:) על הפסוק במשלי (יד, ל) ורקב עצמות קנאה, נמצא התחלת מפלתו אחר שבעים שנה לכל אדם כמ"ש תהלים (צ, י) ימי שנותינו בהם שבעים שנה.

הדרך השניה, היא שכמו הנחש שנתכוון להעבירו מעל מצות ה' ותורתו, כן המן ביקש לבטל מישראל תורה ומצוות על כן נרמזה מפלתם לסוף שבעים מדה כנגד מדה כי עיקר עונש הרשעים לעוה"ב דהיינו לסוף שבעים ימי חלדם. **הדרך השלישית**, היא שהנחש פתה את האדם לילך אחרי ראות עיניו וחמדות עוה"ז שהנאתם נראות בעין, מה שאין כך בתאות הנפש לעוה"ב שעין לא ראתה, וזה שכתוב בראשית (ג) וכי תאוה הוא לעינים, כי תאות העוה"ז נראים לעינים, על כן נרמזה מפלתו סוף שבעים לפי שבא לפתות את האדם שיראה את נפשו בגובה בתוך שבעים ימי חלדו ולאחר שבעים אין חשבון בשאול אשר הוא הולך שמה, וכן המן שבקש להעבירם על דת מבואר בדרך זה.

הדרך הרביעית, היא לפי שחטאו בעין דהיינו בעין הרע שנתן הנחש באדם על חוה אשתו, וכן המן חטא בעין הרע שבקש להכניס בישראל, לפיכך לקו סוף עי"ן פסוקים דהיינו עין תחת עין, וסוד אמרו (ישעיה נב, ח) כי עין בעין יראו בשוב ה' את ציון, כי לעתיד בשוב ה' שבות עמו יסתלקו מישראל כל המעיקים והצוררים

המבטלים אותם מהתורה והמצות וגם האויב הפנימי היצר הרע אשר בקרבו, שם ארבו ומושך כח מן הנחש הקדמוני אשר מפלתו נרמזה בסוף ע' כאמור, וגם האויב החיצוני העושים מעשה המן וחושבים לבטל את ישראל מתורה ומצוות ולעתיד יראו ישראל במפלתם כי לעתיד יתבטל היצר כנרמז מפלתו בסוף שבעים וגם אויבי השם יכרתון כמפלת המן סוף ע', או ירמוז על גאולת בבל שהיתה לסוף ע' שנה", עי"ש.

ויש מפרשים עפי"מ שהובא ב'מנות הלוי' בשם רוקח, דכל גדלותו של המן הי' שבעים יום, ורמז בפסוק (אסתר ג, ב) כי כ"ן צוה לו המלך, כ"ן גימטריא שבעים צוה לו המלך מלכו של עולם שלא ניתן לו שררה כי אם לשבעים יום (מפרשים). ועוד רמז נפלא מצאתי בזה בספר 'מלוא העומר' [להרה"ק מפלאצק ז"ל] כי על כ"ן על כ"ל דברי האגרת הזאת, כ"ן בגימטריא ע' לסוף שבעים יום זכו לעל כ"ל גימטריא חמשים דהיינו תליית המן על עץ גבוה חמשים אמה.

ובספה"ק 'יערות דבש' (ח"א דרוש י"ז) ביאר זה באופן נפלא וזל"ק: "בספר מנות הלוי הביא בשם רוקח ומדרש כי אחר הדברים האלה גידל המלך את המן וכו', כי כל גדולתו של המן לא התמיד רק שבעים יום, מרומז כי כן יסד המלך - כ"ן בגמטריא שבעים, ובזה תבין המן איש צר ואויב איך המתין עד י"ג בניסן ליתן דת להשמידם ולא בא תיכף אל המלך כאשר מרדכי לא יכרע, ובפרט כי אחשורוש היה בעל התל וכו', אבל כבר נודע במ"ש בנימוסי הכשדים ושאר כותבי נמוסי ארץ בבל ופרס **כי כל זמן שאין משנה למלך מתנהג בממשלתו שבעים יום אין לו תוקף כל כך ואין משמעתו נשמעת ויש ביד השרים להתריס עליו נגד המלך ולזמר שאינו ראוי לכך וכדומה מהטענות, אבל אם יתמיד שבעים יום הרי אח"כ ממשלתו נכונה בידו**, ולכך המן לא היה בידו לצוות על כך עד תשלום שבעים יום ואז באמת לא איחר ליתן הדת כמבוקשו, ולזה נתכוין הקלירי בפיוטו של פרשת זכור שכתב תכלית שבעים נתלה על חמשים, והמפרש דחוק דקאי על יין עיין שם, והדברים פשוטים כי תכלית שבעים יום לתוקף ממשלתו והממשלה נכונה בידו נתלה על חמשים ולפני שבר גאון, ולכך אף מרדכי לא יכול להשיב אגרת המן עד שהיה מתמיד בממשלתו שבעים יום ואז היה יכול לכתוב על היהודים כטוב בעיניו ונחתם בטבעת המלך ואתי שפיר", עי"ש.

ומש"כ דהמפרש דחוק לפרש דקאי על היין, כוונתו על המפרשים קדמונים על המחזור [נירנבורג מכת"י תחילת אלף השישי, הדרת קודש שנת שנ"ט] דפירשו דיי"ן בגימטריא שבעים, ור"ל דע"י משתה היין נתלה, עי"ש.

ובספה"ק בני יששכר (מאמר ה' סק"א בהגה"ה) כתוב:

ביאור ע"פ חשבון נפלא ממרן החתם סופר ז"ל על דברי הפייטן הנ"ל 'תכלית שבעים נתלה על חמישים', וזל"ק: "עוד נ"ל דהמן שקל עשרת אלפים ככר כסף נגד שקלי ישראל כמ"ש התוס' (מגילה טז.), וכמבואר ע"ז חשבונות בספרים וגם בחידושינו. אמנם במאי דארז"ל (קידושין מ.) גבי ישראל הקב"ה מצרף מחשבה טובה למעשה, ובשעת קבלת התורה קבלו עליהם ליתן שקלים בכל שנה עד סוף ימות עולם ומיד עשו מעשה והתחילו לשקול, הרי מצטרף לזה המעשה גם המחשבה וכאלו כבר שקלו מאז עד סוף ימות עולם והרי הוא מונח בי גזא דרחמנא. ועתה צא וחשוב, התורה נתנה שנת תמ"ט לאלף השלישי (לפי החשבון שאנו מונין, עי"ש בהגה"ה) והתחילו השקלים אחר תשרי שנת ת"ן לאלף השלישי. וישנו משם עד סוף ימות עולם ג' אלפים חמש מאות וחמישים, וכל שנה עלה שקלים למאה ככר. א"כ מאז עד סוף ימות עולם יעלה לסך ג' מאות וחמישים וחמשה אלף ככר של קודש, וידוע כי שקל קודש הוא כפול, נמצא שהוא ז' פעם מאה אלף ועשרת אלפים ככר של חול. והמן לא שקל רק עשרת אלפים ככר, נמצא שלנו יותר על שלו ז' מאות אלף שהוא שבעים פעם עשרת אלפים ומשו"ה נכשל וסופו נתלה. וזהו תכלית שבעים התכלית של שבעים ידות שעולה שקלים יותר על של המן, התכלית מזה שנתלה על חמישים", עי"ש.

(דרושים ואגדות חתם סופר מכת"י, פורים שנת תקנ"ח, דף רפ"ט)

דאם גורסין בנוסח דהודאה ועל הנפלאות יהי' **שבעים תיבות** וביאר הענין, וזל"ק: "הנה יהיה על פי הפייטן שיסד יוצר לפרשת זכור 'תכלית שבעים נתלה על חמשים' ופירשו בו שהוא מן פסוק 'אחר הדברים האלה גדל המלך אחשורוש את המן וכו' עד ויתלו את המן' דהוא ע' פסוקים, ואמרו הטעם כי גדלות ממשלתו לא היה רק ע' ימים וזהו תכלית שבעים נתלה" וכו', עי"ש. הרי לנו חידוש שהוא ז"ל שילב שני הפירושים ביחד דיש שבעים תיבות בין אחר הדברים וגו' עד ויתלו את המן, והטעם דגדלותו הי' רק שבעים יום.

שוב מצאתי דכן מבואר בחיד"א בספרו 'דברים אחדים' (דרוש י"ג לשבת זכור) דאחר שהעתיק המדרש הנ"ל שיש שבעים פסוקים כתב, וזל"ק: "לפי הפשט אפשר לומר במה שראיתי להרב החסיד הרשב"א הלוי בספר מנות הלוי שכתב (דף צ"ג ע"ב) כי כן ציוה לו המלך, לא היתה שררתו של המן אלא ע' יום מנין כ"ן, וז"ש המדרש לתכלית ע' דהיינו ע' ימים של שררת המן נתלה על עץ גבוה נ', ואחרי כותבי ראיתי בספר יערות דבש שהביא מהפייטן לתכלית ע' נתלה על נ' ופירש בדברי הרב הנז' והרחיב הדברים יותר, ותימה עליו כי לא זכר שהוא מאמר רז"ל", עי"ש. היינו שתמה על היערות דבש שפירש דהכונה דגדלותו הי' שבעים יום, הא זה מבואר במדרש שהי' שבעים פסוקים והכוונה דגדלותו הי' שבעים יום.

ובפירושו של רבינו אביגדור כהן צדק [חד מבעלי תוס'] על המגילה על הפסוק 'ויאמר ממוכן לפני המלך והשרים' כתב, וז"ל: "**מומכן** כתיב, כלומר [שמחלק התיבה] מום של המן לאחר כ"ן פסוקים תמצאהו, דהיינו שיש שבעים פסוקים מן גידל המלך להלן עד ויתלו את המן, ושבעים ימים מן איגרות ראשונות דהמן עד איגרות שניות דמרדכי, **וזהו שיסד הפייטין תכלית שבעים נתלה על חמישים**", עי"ש.

גם ממרן החתם סופר ז"ל מובא פירוש נפלא ב'דרושים ואגדות חתם סופר' מכת"י (פורים שנת תקנ"ח, דף ר"צ), וזל"ק: "נלע"ד הפשוט כי ביום שני של פסח שהוא ג' לתעניתם נתלה המן בהיותו יושב עם המלך על המשתה ודרך מלכים לסעוד בתשע שעות ביום ומסתמא היה זה כבר בשעה עשירית אחר שכבר ישבו על המשתה והמלך קם בחמתו ושב אחר כך מגינתו והמן נופל, ומסתמא המשיך זה עד סוף שעה עשירית, ואם חסר מזה קצת יושלם במה שהתחילו להתענות מבעוד יום, נמצא לפי זה דבשעה שנתלה כבר התענו שני ימים שלימים ולילותיהן ועוד ליל שלישי ועשרה שעות מיום שלישי שהוא סך ע' שעות, וזה תכלית של שבעים שעות של תענית ותשובה נתלה המן על עץ חמישים", עי"ש.

ועוד ראיתי שם ביאור נאה (דרוש לערו"ח אדר לח"ק תקנ"ח דף רמ"ח) מה שכתוב ע"ז החתם סופר ומסיים 'וזהו ברור' וזל"ק: "והפשוט נראה לי לפי מה שכתבו המפרשים שלכן יעצוהו המן לעשות עץ גבוה חמשים אמה, כדי שבעת שהוא יושב על המשתה של המלך יכול לראותו תלוי על העץ ויהי' למשיבת נפשו, ואם כן הי' ע"כ לא יותר מחמשים אמה מבית המלך דאין העין שולט יותר כדמשמע בב"ב בסוגיא דניפול (כד:) במתני' שם. ואם כן כשנתפס המן ונגזר דינו לתליה בהיותו בבית המלך אז הי' לו לעלות אל הצליבה באלכסון של חמשים על חמשים גבוה והאלכסון הוא תרי חומשין יותר נמצא שעלה שבעים אמה ונתלה על גבוה חמשים, וזהו תכלית שבעים נתלה על חמשים" **וזהו ברור** לפענ"ד", עי"ש.

וכדי לסיים בפרפרת נאה אעתיק מה שראיתי בספר 'שיח יצחק' [להגאון מוועראבוי ז"ל] (פרשת בשלח) בהפטרה, וז"ל: "**בהפטורה כ"ן יאבדו כ"ל אויביך ה'** (שופטים ה), בספה"ק מנות הלוי על מגילת אסתר (דף צ"ח ע"ב מדפי הספר) מביא מדרש שכל גדולת המן לא היתה רק ע' ימים כמנין כ"ן עי"ש, ואפשר לומר שלכוונה זאת נאמר בפיוט בפ' זכור תכלית שבעים נתלה על חמשים, וידוע שכל האויבים שעמדו מימות עולם על ישראל ואשר יעמדו עד ביאת הגואל צדק כולם היו כלולים בשורש המן שנתלה על עץ גבוה חמשים אמה, וזה י"ל הרמז גם בפסוק **כ"ן** אחר ימים במספר כ"ן שהוא ע' **יאבדו כל אויביך**, המן ימ"ש הכולל כל האויבים, וגם כ"ל בגימטריא נ', היינו שנאבד ע"י שנתלה על עץ גבוה חמישים אמה, כן יה"ר במהרה שימחה זכר עמלק ונזכה לגאולה שלימה בימינו בקרוב" עי"ש.

ויש בספה"ק הרבה רמזים בדברי הפייט זה, ועוד חזון למועד בעז"ה.

חוקים להורותם

הלכות ודינים, מפסקי הראשונים והאחרונים, עם תוספת ביאורים וטעמים שונים

נו"נ ע"י הרב הגאון דומ"ץ דקהילתינו שליט"א

הל' ברכות המצויים ביום הפורים

ברכת היין למי ששונאו

השותה מין יין שאינם ערבים להם [כפי שמצוי בפורים שיש אנשים ששותים מיני יין למצות היום שאינם ערבים לטעמם], צריכים לברך עליהם, ומי ששונא את היין ואינו מרגיש שום טעם בהם, נכון לברך קודם על מין אחר שערב לו.

במשנ"ב (סי' ר"ד סעי' ח' סקכ"ג) מדייק מדברי המ"א (סקכ"ד) דמי שאוכל לרפואה מאכלים שהם רעים לו ואין החיך נהנה מהם אינו מברך עליהם, אבל אם אוכל מאכלים שהחיך נהנה מהם אע"פ שהם אינם טובים כל כך מברך עליהם, והא דאיתא בשו"ע הל' פסח (סי' תעב סעי' י') דמי שאינו שותה יין מפני שמזיקו, או שונאו, דצריך לדחוק עצמו ולשתות, לקיים מצות ארבע כוסות, לכאו' צריך לומר דהוא נהנה מעט מהטעם ולכן צריך לשתות אף ששונאו, דאם אינו נהנה כלל בענין שאינו צריך לברך ברכת הגפן, לא מסתבר שיהא מחוייב לשתות יין כזה, ולכן בפורים שיש אנשים ששותים שהם אינם נהנים ממנו, אזי צריך להבחין בין שני האופנים, דאם שתייתו הוא בענין שרק אינו טוב כל כך, אולם החיך נהנה מעט מטעמו צריך לברך, אבל אם הוא בענין שהיין רע לו ואינו נהנה כלל וכל שתייתו הוא בכדי להתבשם לכאו' יהסתפק האם יכול לברך, ולכן כתבנו דנכון לברך על מין אחר, וזהו בין לגבי ברה ראשונה ובין לגבי ברכה אחרונה.

ברכת היין למי שמזיקו

מי שמזיק לו היין, אם אינו נהנה ממנו, אינו מברך.

בשו"ע (סי' ר"ב סעי' ד) פסק המחבר דהשותה שמן לחוד אינו מברך כיון דמזיק, ובשועה"ר (סעי' י') ובמשנ"ב (סקכ"ז) כתבו דאינו מברך משום דמזיק ואינו נהנה מהם, ומבואר דאם נהנה אף שמזיק מברך, וכ"כ להדיא בשועה"ר (שם) וז"ל וכל זה בשמן שהוא מזיק ואין הנאה כלל בשתייתו כמות שהוא אבל אוכלים ומשקים שהחיך נהנה מהם אף על פי שהם מזיקים וקשים לגוף צריך לברך עליהם ברכה המיוחדת להם ואם אין החיך נהנה מהם אף על פי שהם יפים ומועילים לגוף אין מברכין עליהם ע"כ, אולם בב"ח ובפר"ח כתבו שהוא נהנה מהשמן, ולדבריהם נמצא דאפילו כשנהנה אינו מברך כשמזיק, וכן משמע בלבוש ועוד אחרונים, ודעת הרמב"ם דמברך שהכל על שמן, והפר"ח כתב דיש לחוש לדעת הרמב"ם ולברך שהכל.

ואם הוא נהנה ממנו, נכון לברך על יין אחר לפוטרו בברכה.

לחוש לשיטות שהבאנו דדעתם דאפילו במזיק צריך לברך כשנהנה.

ואם אינו מזיק תיכף לגוף, ורק לאחר זמן יכול לגרום נזק, צריך לברך עליהם כשנהנה מהם.

דלהשועה"ר והמשנ"ב הנ"ל בכל ענין שנהנה מברך, ולשאר הפוסקים הרי צריך לחלק בין היכא שמזיק מיד להיכא שמזיק לאחר זמן, ועדיין יש להוסיף ולחלק בין שמן שאין נהנים ממנו, ואינו עשוי לשתותו בפני עצמו, דאין מברכים עליו כשמזיק, לשאר מאכלים שנהנים מהם והם עשויים בכדי לאוכלם בעצמם, ולכן אף שמזיקים מברכים עליהם.

יין פוטר שאר משקין

השותה יין ומברך בורא פרי הגפן אם שותה לאחריו שאר משקין אין צריך לברך עליהם ברכת שהכל וברכת בורא נפשות.

שו"ע (סי' קע"ד ס"ב), והטעם כיון שהיין ראש וראשון לכל המשקין וכולם נטפלים לו, הוא פוטר את שאר המשקין.

ובתנאי שאותם המשקים היו לפניו בשעה שבירך על היין, או שהיה בדעתו בשעת ברכת היין לשתות שאר משקים.

משנ"ב (שם סק"ג) הביא מחלוקת אחרונים בזה ופשטות הכרעתו בזה דמהני בב' האופנים הנ"ל, אלא דלכתחילה בעינן שיהא לפניו, ובקובץ לשתות יין דהיינו שבכוונתו לשתות הרבה יין מהני לכתחילה אפילו כשלא היו לפניו.

ושיעור שתיית יין לפטור שאר משקין נכון לכתחילה לשתות שיעור רביעית בכדי לפטור המשקים (משנ"ב סי' קע"ד).

נמלך בשתיית יין

השותה יין בפורים ודעתו היתה בשעת ברכתו על כוס אחד, ואחר שתייתו נמלך לשתות עוד כוס, אין צריך לברך שנית על הכוס שהוסיף, וכן אם שתה לפני הסעודה וברצונו לשתות גם בתוך הסעודה אין צריך לברך שנית על מה

שברצונו להוסיף.

ואף דבימות השנה צריך לברך שנית כיון שאין הדרך לשתות הרבה יין, וכשמוסיף כוס השני הרי זה נחשב לנמלך כדכתב המשנ"ב (סי' קע"ד סק"י בשעה"צ כ"ו), וכן כתב שם (סק"ח) דבמדינתינו אין רגילים לשתות יין בתוך הסעודה וממילא נחשב כנמלך, עכ"ז בפורים דהדרך הוא לשתות יין אין זה נחשב כנמלך.

ואם נמלך לשתות יין חשוב או חביב יותר יש להסתפק אי צריך לברך שנית, ולכן אם בדעתו לשתות במשך היום כמה מיני יינות, יכוין להדיא בשעת הברכה לפטור גם המשקין החשובים.

עפ"י הרשב"א המובא ברמ"א (סי' ר"א סעי' ה) דאינו חשוב אינו פוטר את החשוב אלא אם היה דעתו להדיא לפוטרו, ויש להסתפק האם זה נחשב חשוב יותר, וגם כמה בשועה"ר הביא דיעה דלא כהרשב"א, ועי' מה שהארכנו בפרק?, ולכן טוב לכוין להדיא, ואם כל שתייתו הוא שותה בבית אחרים אין צריך לזה, כיון דהכל כלול בדעת בעה"ב כד מבואר בגינת ורדים מבוא בביאוה"ל (שם).

השותים יין בכמה מקומות

השותה מהיין שיעור רביעית במקום אחד ובדעתו להמשיך שתייתו במקום אחר או שברצונו לצאת מפתח ביתו [ולא נשארו שם אחרים ששותים יין] ובדעתו לחזור ולשתות, יחמיר לכתחילה לברך ברכה שלאחריה במקום הראשון ויחזור ויברך במקום השני.

עפ"י דברי המשנ"ב (סי' קע"ח סקמ"ד) דכיון דבז' המינים איכא ב' דיעות בשוע"ע אי דינם כפת או כשאר מינים, וצריך לנקוט כחומרת שניהם, ולכן כתבנו לברך ברכה אחרונה לפני צאתו, ובכן יצטרך לברך ברכה ראשונה במקום השני, ואין זה נחשב ברכה שאינה צריכה דעושהו מחמת ספק, וכפי שכתב בתבואות שור (סי' י"ט), וכן כתב בברכת הבית (שער כ' סעי' ד') לברך לפני צאתו מחמת ספק ברכה.

ואם אחרים שותים עמו יין במקום הראשון ביחד ובדרך קביעות, אם ברצונו לצאת ולחזור למקומו אזי אפילו לכתחילה אינו צריך לברך ברכה אחרונה לפני צאתו ואינו צריך לברך שנית כשחוזר.

ואם כבר יצא ממקום הראשון ולא בירך לאחריו, וברצונו לשתות עוד במקום השני או כשחוזר למקומו הראשון אינו מברך ברכה ראשונה.

משנ"ב (שם), דאיכא דיעה בשו"ע דיין דומה לפת דאינו מברך בשינה מקומו וכיון דספק ברכות להקל לכן לא יברך, וכ"כ בס' ברכת הבית (שם), ובגמר השתיה מברך לאחריו, ובברכה זו נפטר היין ששתה במקום הראשון.

וכל זה דוקא בשתה במקום הראשון כשיעור, אבל בשתה במקום הראשון פחות מכשיעור ויצא ממקומו, חייב לברך שוב ברכה ראשונה (משנ"ב (סקכ"ח) דלא שייך בזה קביעות מקום).

ואם הוא עומד באמצע הסעודה ושתה יין ובדעתו לצאת ממקומו ולהמשיך במקום אחר או לחזור למקומו, אינו מברך לאחריו, ובחזרתו אינו צריך לברך לפניו.

סדר ברכה"ג להשו"ע הרב (סי' קע"ח), ביאוה"ל (ד"ה ואכל בשם התוס').

השותים יין ושאר משקין בכמה מקומות

השותה יין ושאר משקין בכמה מקומות, יברך ברכה אחרונה על היין לפני יציאתו ממקומו, ואם לא בירך אינו מברך על היין במקום השני, ועל המשקין נכון לפוטרם בברכה על מין אחר.

דיש להסתפק האם כיון דהמשקין נפטרים בברכת היין, א"כ הם טפילים ליין וכמו שאינו מברך על היין במקום השני ה"ה דאיו מברך על המשקין, ודומה להא שכתבנו לעיל בשותה יין בשני מקומות באמצע הסעודה, או דילמא דזהו דוקא בסעודת פת שכל המאכלים והמשקים טפילים לפת משא"כ במשקים ויין לש שייך לומר דנטפילם, ועי' בקצוה"ש (סי' נ"ז סק"ה) דנסתפק בזה, ואפשר דזה יהא תלוי בב' המהלכים בפמ"ג (א"א סי' קע"ז סק"א) בטעמא דיין פוטר מיני משקין, האם משום חשיבות היין דהמשקים טפילים אצלו, או משום חשיבות הברכה.

יין בתוך הסעודה

השותה יין או מיץ ענבים [גרעי"פ דזשו"ס] בתוך הסעודה מברך עליו, ואין הפת פוטרו (שו"ע שם ס"א).

יין לפני הסעודה

השותה יין סמוך לסעודה אם בכוונתו לשתות יין גם בתוך הסעודה, אינו מברך לאחריהם, ואם אין בכוונתו לשתות יין תוך הסעודה, נכון לכתחילה שלא לשתות רביעית מהיין לפני הסעודה, ואם שתה שיעור מהיין אינו מברך לאחריו.

עפ"י הביאוה"ל (סי' קע"ד סעי' ו' ד"ה וכן) דנחלקו הראשונים האם יין שלפני הסעודה טעונה ברכה אחרונה, ולכן כתב שישתה פחות משיעור כזית ולפחות פחות מרביעית ואינו מברך לאחריו, ואם שתה יותר מרביעית אינו מברך כדעת השו"ע (שם) דנקט כהראשונים דברכהמ"ז פוטר יין שלפני המזון, כיון דהיין בא לפתוח מהעיים ולגרור תאות האכילה ולכן היין שייך לסעודה.

שתיית יין לאחר גמר הסעודה

מצוי בפורים שאחר שכבר סיימו הסעודה, עדיין מרבים בשתיית יין ושירות ותשבחות לפני ברכת המזון, אם לא שתה יין גם באמצע הסעודה, נכון להשתדל שלא לסלק ידו מן הפת, דהיינו שיהא בכוונתו לאכול עוד פת לפני

ברכהמ"ז.

דבשו"ע (סי' קע"ז סעי' ב) איתא דאוכלין ומשקין שאוכלין ושותין לאחר סילוק הסעודה צריך לברך עליהם ברכה ראשונה וברכה אחרונה, כיון דהם אינם שייכים לסעודה, ויש כמה שיטות מהו נחשב סילוק הסעודה ע' בביאוה"ל (ד"ה טעונים), ואיתא בשו"ע שם דבזמנינו אינו מצוי סילוק השולחן, אולם יש אופנים אף בזמנינו ששייך זה, ועכ"פ צריך לצאת מידי חשש ספק, ולכן בפורים שייך במי ששותה רק לאחר גמר הסעודה ואף לאחר סילוק השולחן וסילוק הפת, וממילא הריהו מכנים עצמו לידי ספק ברכה אחרונה, ולכן טוב שלא להסתלק לגמרי מן הפת.

המן טאש באמצע הסעודה

האוכל המן טאש באמצע הסעודה, אם אוכלו בכדי לשבוע אינו מברך עליו, ואם הוא כבר שבע ואוכלו לתענוג מברך עליו.

אם אוכלו לשבוע אינו מברך כפי שנקטו אחרונים כדעת העמק ברכה המובא בט"ז (סי' קס"ח סק"י, ובמשנ"ב סקכ"א) דמזונות שאכולו לשבוע אינו מברך עליו, ואם אוכלו לתענוג מברך עליו, דיהו בכלל פת הבאה בכיסנין שהם ודאי מזונות שמברכים עליהם באמצע הסעודה, כיון דיש בהם שלושה התנאים של פהב"כ דהיינו שהם נילוש במיני מתיקה והם ממולאים וכוססין אותם.

ארבע"ס באמצע הסעודה

זרעונים [ארבע"ס, זכר באנדלע"ך] בתוך הסעודה, האוכלם לשבוע או האוכלם בתוך המרק אינם צריכים ברכה, והאוכלם לתענוג יש להסתפק, ונכון לאכלו תחילה וסוף עם פת.

לכאו' מסתבר דתלוי במטרת אכילתו, ובס' ברכת הבית (שער כ"א סעי' י"ח) כתב דאין לברך על קטניות, דקטניות באים לשובע ולמזון והם בכלל הסעודה, אולם הביא מס' ארץ חמדה (סעי' יא) דצריך לברך דדמי לפירות, ובמכתבי תורה (מהאדמו"ר האמרי אמת מגור סי' לו) מובא שאין לברך מאחר שרגילים לאוכלם בסעודה ובפרט בשבת הרי זה הוכחה שבאים לשבוע, אולם זהו דוקא בדבר שאינו מבורר שבא לקינוח, ולפי"ז בפורים שהדרך לאוכלם ג"כ א"צ לברך, ובשו"ת דברי חיים (יו"ד ח"ב סי' ס"ו בסוף התשובה) כתב ואני נוהג לאכול [הארבע"ס] מעט עם לחם ללפת הפת בתחילה וסוף, ובס' אות חיים ושלום (מונקאטש) הביא דבריו והוסיף דודאי צריך לעשות כהדברי חיים לאכלם בפת בתחילה וסוף, אולם זהו דוקא במי שאוכל ברוב שבתות השנה הארבע"ס בתוך הסעודה (דלדידיה נחשב הקטניות כדברים הבאים בתוך הסעודה אלא דצריך להחמיר כהד"ח), משא"כ למי שאין דרכו לאכול קטניות בפני עצמו כלל בתוך סעודת השבת, ופעם אחת בש"ק הביאו לו מהם והוא עומד בתוך הסעודה אין לאוכלן בלא ברכה, דכיון שאין דרכו לאכלן בתוך הסעודה י"ל דאז לא הוי לגביו דברים הבאים בתוך הסעודה ומחמת הסעודה ואין לאכלן בלא ברכה, וכ"כ בספר שלחן הטהור, ובא"א בוטשאטש (מהדו"ת).

משקין בעת הסעודה מחמת הריקודים

השותה משקין באמצע הסעודה מחמת צימאון שבא מכוח ריקודים, אינו מברך על המשקין, ויש המהדרין לעשות עצה [דהיינו לברך שהכל על מין אחר, ואם שתה יין ממילא נפטר המשקין] ליצצל מספק ברכה, ובפרט כשהריקודין הוא לאחר סילוק השולחנות.

מנהג העולם דאינו מברכים על המשקין, ואף שהם באים מחמת סיבה אחרת שאין לה שום שייכות לסעודה דהיינו מחמת הריקודין, עכ"ז אין מברכים, כיון דכל מה ששותים בעת הסעודה נפטרים בברכת הפת, וכפי שכתב בשולחן ערוך הרב (סעי' ב) וז"ל מים ושאר משקין ששתייתם כל היום היא מחמת סעודה שרוב הצמאון היא מחמת אכילה, ואפילו משקין ששותין אותם אפילו שלא לצמאון כגון שכר ומי דבש אין דרכם לשתותם קודם אכילה אלא אחריה, נמצא שבאים מחמת אכילה, לפיכך כשבאים בתוך הסעודה "אפילו ע"י סיבה רחוקה" הרי הם טפלים לסעודה ע"כ, אולם יש לדון דמה שכתב "אפילו בסיבה רחוקה" כוונתו סיבה שהיא מחמת הנאת שתיה שהיא בכלל אכילה, אבל לא סיבה צדדית לגמרי דהיינו כמו ריקודין שאין לזה שייכות לאכילה. ובשו"ת קנה בשם (ח"ג סי' יא) נשאל לגבי שמחת חתן וכלה שמתאמצין מאד ברקידה ומזיעין הרבה, ומפני כך מוכרחים לשתות מים או שאר משקה, הרי אין שתיה זו באה מחמת הפת, ולא מיחשב כבאה מחמת הסעודה, האם טעונים ברכה לפניהם, וכתב כיון דבלא"ה דעת כמה מן הפוסקים שכתבו דטוב לנהוג כדעת המחבר אפילו בשתיה הרגילה שבתוך הסעודה, דישתה איזה משקה קודם הסעודה פחות מכשיעור, ויכון לפטור המשקה שבתוך הסעודה, וכתב דכן ראיתי מדקדקים באמת שנוהגים כן בסעודות גדולות כדי להסתלק מן הספק, לכן על כל פנים בכה"ג שהדבר ברור שאין השתיה בא מחמת הסעודה, ואפילו אם רק יש מקום להסתפק בזה, בודאי צריך לדקדק באחת מהני תלתא עצות שנתבארו, דהיינו דאם יש לו יין יפטור אותם עם ברכת היין בתוך הסעודה, או שיברך קודם הסעודה על קצת משקים פחות מכשיעור ויכוין לפטור המשקים שבתוך הסעודה, או שיתן בתוך הסעודה לאחר שאינו אוכל ויכוין לפוטרו עם ברכתו ע"כ, ויש להוסיף דנכון לעשות כן בפרט היכא דיש להסתפק האם נחשב כסילוק השולחן דאז צריך לברך מחמת סילוק השולחן, אולם בזה יש לחשוש גם מחמת ספק ברכה אחרונה.

שיכור בשאר ברכות

מותר לברך כל הברכות אף כשהוא שיכור, דכוונת השיכור חשובה כוונה לגבי שאר ברכות, כיון דבשאר ברכות די בכוונה כל שהוא אע"פ שהוא משובשת.

רמ"א (סי' צ"ט סעי' א), ואף להאומרים שהכוונה מעכבת בכל הברכות מ"מ השיכור יש לו כוונה, שהרי הוא כפקח לכל דבר, ולכל עונשין שבתורה דינו כמתכוין כמ"ש בשו"ע (חו"מ סימן רל"ה סעי' כ"ב),

אלא לקריאת שמע ולתפלה שהן צריכות כוונה מעולה אין כוונת השכור חשובה כוונה, ותועבה היא כיון שהיא משובשת, שהרי אינו יכול לדבר לפני המלך בלא שיבוש, אבל בשאר ברכות די בכוונה כל שהוא אע"פ שהיא משובשת, שועה"ר (סי' קפ"ח סעי' ה).

שיכור בברכת המזון

מי שרגיל לבוא לדי שיכרות מידי שנה ביום הפורים יזהר לכתחילה לברך ברכת המזון לפני שישתכר.

דאם ישתכר יש אופנים שאינו יכול לברך לכתחילה ויש אופנים אפילו בדיעבד.

ואם נשתכר ועדיין לא בירך, אז אם נשתכר כשכרותו של לוט דהיינו שהוא שיכור לגמרי אינו מברך ברכת המזון, ויברך רק כשיפוג יינו אם עדיין לא עבר שיעור עיכול, ואם בירך ברכת המזון לא יצא.

משנ"ב (סי' קפ"ה סעי' ה' סק"ו) בשם הפר"ח והפמ"ג, והטעם דאם השתכר כשכרותו של לוט הריהו כשוטה לכל דבר ופטור מכל המצוות.

ואם אינו כשכרותו של לוט ורק נשתכר באופן שהוא מבולבל עד שאינו יכול לדבר לפני המלך, בדיעבד יכול לברך ברכת המזון.

אחרונים בביאור דברי המח' שם, דהראשונים נסתפקו אי בהמ"ז דומה לתפילה, דבתפילה בשיכור אף שיכול לדבר לפני המלך אינו מתפלל, ונסתפקו לגבי ברכהמ"ז, אי דומה לתפילה, ולמעשה פסקי' דיכול לברך, אך לכתחילה כתב במשנ"ב לחוש שלא לבוא לידי זה.

ואם נשתכר רק מעט עד שאינו יכול לדבר כראוי, ועדיין יכול לדבר לפני המלך, מותר לו לכתחילה לברך כן ברכת המזון.

ואפי' אינו יכול לדבר כראוי שמדבר וניכר מדיבורו שהוא שתוי אלא שאינו נכשל ומשתבש, שנאמר ואכלת ושבעת וברכת וגו' ואחר שביעה פעמים שהוא שתוי ואעפ"כ חייבה אותו התורה לברך.

שיעור עיכול בשתיית יין

השותה יין ובדעתו להפסיק ולהמשיך לאחר זמן מה, נכון לברך לאחריו.

דמצוי שעובר זמן רב מעת שתיית היין, ואז אינו מועיל ברכה אחרונה, ויש כמה שיטות בשיעור עיכול בשתיה, ולכן מן הנכון לברך מיד, ואף כשיודע שברצונו לשתות עוד יין לאחר זמן.

שיעור עיכול בסעודה

מצוי ביום הפורים שמאריכים בסעודה, ומפסיקים לקיים מצות שמחת פורים בריקודים וכדו' בביתם או בבתי חבריהם או אצל שולחן רבם, וכמה פעמים שוהים זמן רב, כן יש ליזהר לאכול ולשתות כל משך הזמן, כדי שלא יעבור שיעור עיכול מהאכילה, או שיברכו ברכת המזון תיכף אחר הסעודה.

דלאחר שעבר שיעור עיכול דהיינו כשנעשה שוב רעב לאכול, אי אפשר לברך ברכת המזון.

משלוח מנות שהגיע באמצע הסעודה

שלחו לו משלוח מנות והוא עומד באמצע סעודת פורים, אם נשלח לו בעת סעודת שחרית או בצהרים שהוא הזמן ששולחים משלוח מנות, אז אין צריך לברך על המאכלים ומשקים שהובא לו, אבל אם הובא לו המשלוח מנות בעת הסעודה שבסוף היום שאז כבר אין דרך בני אדם לשלוח מנות שכולם נמצאים באמצע סעודתם, אז צריך לברך על המאכלים והמשקים שהובא לו, ואף שהם מהדברים הבאים בתוך הסעודה, ואף בסעודה זו אם הובא לו מבני משפחתו וכדו' שמצוי שיביאו אף בערב כגון לסעוד אצלו, אף בזה אינו מברך.

עפ"י השועה"ר (בסי' קע"ו סעי' ה') שהביא דין הרמ"א שם שכתב שאם הובא לו מאכלים באמצע הסעודה אינו מברך עליהם, שבעת הסעודה דעת האדם על כל מה שיובא לו, ובשועה"ר כתב דין זה וכתב שאם שלחו לו דבר מצוי שאחד שולח לחבירו אז נפטר בברכת המוציא, ומבואר מדבריו שזהו דוקא בדבר המצוי, וכ"כ בערוך השולחן (סעי' ט') דבמקום שכן דרך השכנים או הקרובים לשלוח זה לזה אז אין צריך לברך, אבל בלא זה אם במקרה שלח אחד לחבירו באמצע הסעודה איזה תבשיל צריך לברך עליו ברכתו, עיי"ש, וכ"כ בברכת הבית (שער כ"א סי"ד), ולכן חילקנו בין היכא שהובא לו בזמן שהדרך להביא לזמן שהובא לו כשאין הדרך לברך.

הקיא המאכלים והמשקים

מי שאכל או שתה והקיא את המאכל או את המשקה אינו מברך לאחריהם ברכה אחרונה.

שע"ת (סי' ר"ח סעי' א') בשם ברכי יוסף, ופנים מאירות (ח"ב סי' כ"ז), וקיצשו"ע (סי' נ"א), ושו"ת מהרש"ג (ח"א סי' כ'), והטעם כיון דלא גרע מנתעכל המזון דאינו מברך.

ובנסתפק אי נשאר עדיין כזית במיעיו לאחר שהקיא אינו מברך דספק ברכה להקל, ועי' מה שכתבנו בדיני ספק ברכה בזה, ובברכהמ"ז כשנסתפק אי נשאר כדי שביעה עז מסתבר דצריך לברך דספק דאו'.

מצות זכירת יציאת מצרים (ג)

א] מצות זכירת יציאת מצרים מן התורה אפשר לקיימו גם על ידי הרהור וא"צ דווקא להזכירו בפה [א] אך לדעת הרבה פוסקים אינו יוצא על ידי הרהור רק על ידי שיזכיר בפה דווקא [ב].

ב] י"א דאפשר לצאת ידי חובת זכירת יציאת מצרים מן התורה באמירת שירת הים [ג] אך זהו דווקא אם מכוון בפירוש במחשבתו שרוצה לצאת בזה ידי חובת זכירת יציאת מצרים באמירת שירת הים [ד] אמנם יש רבים החולקים על זה ולמעשה יש להחמיר שלא לסמוך לצאת ידי חובתו באמירת שירת הים [ה].

ג] בטעם המצוה של זכירת יציאת מצרים בכל יום נאמרו כמה טעמים, א) על ידי הזכירה נקבע בנפשותינו שהוא המשגיח והיכול, שלא ימנעהו שום מונע מרצונו, ב) שתתחזק בנפשותינו מידת הביטחון חיזוק רב [ו] ג' כדי לזכור שעבדים היינו לפרעה במצרים ועל ידי הזכרון הזה אנו נזכרים בעבודתינו לבורא יתברך שמו [ז].

ביאורים והוספות

(א) וזה נפק"מ לדינא בחולה המחובר למכשירים ואינו יכול לומר בפה דיכול להרהר ברכת אמת ויציב או שאר פסוק של יציאת מצרים וקיים בזה המצוה מן התורה כ"כ הבאר היטב (סימן ס"ז סוף סק"א) בשם תשובת בית יעקב סימן קל"ה בשם התוס' שאם הרהר ברכת אמת ויציב יצא ידי חובת יציאת מצרים מדאורייתא וכ"כ הפמ"ג בא"א סק"א ובפתיחה להלכות קריאת שמע דיתכן שגם להסוברים תמיד שהרהור אינו כדיבור מ"מ "זכירה" שייך ג"כ בהרהור והביא ראיה לזה דמצינו לגבי זכירת עמלק בגמרא מגילה (י"ח ע"א) "יכול בלב כשהוא אומר לא תשכח הרי שכחת הלב אמור מה אני מקיים זכור בפה" וחזינן מזה דלולא שיש פסוק מיותר שזכור הוא דווקא בפה היינו אומרים שזכור הוא גם בלב וא"כ בהזכרת יציאת מצרים שאין לימוד מפסוק שזה דווקא בפה יוצא ידי חובתו גם בהרהור ורק בליל פסח דכתיב "והגדת לבנך" צריך לומר דווקא בפה וכ"כ בשו"ת בשמים ראש (סימן קע"ג) דלגבי זכירה הרהור כדיבור דמי.

(ב) בשו"ת שאגת אריה סימן י"ג מוכיח כן מש"ס ודעתו שגם הסוברים שהרהור הוא כדיבור מ"מ לענין זכירת מעשה עמלק גילה הכתוב שאינו אלא בפה למדים מזה לכל הזכירות שצריך להיות דווקא בפה ומוכיח זאת ממה שמצינו שרבי היה שונה לתלמידיו הלכה שיש בה יציאת מצרים ואם היה יכול לצאת בהרהור לא היה טורח בזה כל יום להגיד הלכתא של יציאת מצרים אלא היה רק מהרהר בזה עיי"ש ובתוי"ט (סוף פ"ק דברכות) מעיר למה לא אמרו במשנה "זוכרין יציאת מצרים" אלא ""מזכירין יציאת מצרים" ובספר מלאכת שלמה מבאר דזוכרין משמע אף בלב "ומזכירין" משמע דווקא בפה וכ"ה במנחת חינוך מצוה כ"א וכ"כ הרמב"ן בפירושו על התורה סוף פרשת בא "שנזכיר זה דהיינו בבקר ובערב" וכ"כ הרשב"א בחידושו אגדות סוף פ"ק דברכות וכן בתוס' הרא"ש שם ובמאירי דלמ"ד הרהור לאו כדיבור דמי לא מועיל זכירת יציאת מצרים בהרהור וכן נראה הכרעת המשנ"ב בסימן ס"ז סק"ג.

(ג) כן דעת המג"א בסימן ס"ז סק"א לפי המבואר בברכות (י"ג ע"ב) שאם אמר הלכה שמוזכר בה יציאת מצרים יצא א"כ כל שכן שיוצא באמירת שירת הים.

(ד) כ"כ בהגהות החת"ס על המג"א דאם לא נתכוין לצאת ידי חובתו בקריאת שירת הים לא יצא דקיי"ל מצוות צריכות כוונה וכיון שהוא מטבע של תפלה מסתמא אינו מכוון לצאת בזה וע"ע בשו"ת חת"ס (או"ח סימן ט"ו) שדווקא אם מתכוון להדיא לצאת בזה אבל בסתמא דעת כל אדם שלא לצאת אלא בגאולה הסמוכה לתפלה כמו שתיקנו חז"ל.

(ה) החת"ס בהגהותיו על השו"ע (סימן ס"ז) כתב להעיר על המג"א דיש לפקפק בזה שלא יצא בקריאת שירת הים מפני שלא נזכר בה יום צאתינו מארץ מצרים כי אם קריעת ים סוף והתורה הקפידה למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים אלא שחכמינו ז"ל הוסיפו גם קריעת ים סוף ומשום הכי עדיף ברכת אמת ויציב מפרשת ציצית שיש בה גם יציאת מצרים וקריעת ים סוף אבל שירת הים לבד לא מהני עיי"ש והניף ידו שנית בשו"ת חת"ס (או"ח סימן ט"ו) וכתב "ומיהו לא ידעתי מנא ליה למג"א שיוצא בשירת הים ידי חובת יציאת מצרים כי רחמנא קפיד תזכור את יום צאתך ולא קריעת ים סוף והמה שני ענינים נפרדים עכ"ל והסכים עמו הגרעק"א בהגהותיו לשו"ע שם וכן בשו"ע הרב בקונטרס אחרון בסימן ס"ז אחר שנסתפק בזה הכריע בזה לחומרא כיון שהיא מ"ע דאורייתא עיי"ש.

(ו) עיין רמב"ן פרשת בא ובספר ישועות משיחו לרבינו יצחק אברבנאל ח"ב העיון הרביעי פרק ד'.

ד] נשים אף שהם פטורים מקריאת שמע [ח] מכל מקום מחוייבות לומר ברכת קר"ש שלאחריה דהיינו ברכת אמת ויציב עד גאל ישראל וכן בערבית חייבות לומר ברכת אמונה ואמונה והשכיבנו [ט] דנשים מחוייבות בזכירת יציאת מצרים מן התורה.

ה] אמנם יש הסוברים דנשים מחוייבות במצות זכירת יציאת מצרים רק מדרבנן [י] וי"א דנשים פטורות לגמרי ממצוה זו אפילו מדרבנן [יא].

ו] ולמעשה נשים המקילות ואינן מזכירות יציאת מצרים יש להם על מה לסמוך [יב].

ז] אך בתפילת ערבית כולל ברכת קריאת שמע לפניה ולאחריה רוב הנשים אינם מתפללות ולכן נכון ללמדם שיכוונו לצאת מצות זכירת יציאת מצרים בקריאת שמע שעל המטה כדי לצאת דעת הפוסקים הסוברים שחייבות בזה [יג].

ח] אף שכתבנו שנשים פטורות היינו מעיקר הדין אבל מכל מקום אפילו להסובר שהם פטורות אם בכל זאת הם מקיימות מצוה זו יש להם שכר [יד].

ביאורים והוספות

(ז) כן כתב בחרדים והנה בנוסחי הסידורים סידרו לומר זכירת יציאת מצרים עם שאר הזכירות ודבר זה לכאורה צ"ע שהרי כבר מזכירים יציאת מצרים בפרשת ויאמר ובברכת אמת ויציב וראיתו שנתקשה בזה בפירוש עיון תפלה בסידור אוצר התפלות על הזכירות וכתב "זכירת יציאת מצרים אע"פ שכבר הזכרנו אותה בקר"ש של שחרית ובקר"ש של ערבית נזכירנה עוד פעם ביום כדי לקבוע ולחזק בלבנו את האמונה והבטחון שגואלנו חזק ה' צבאות שמו ומי שגאל את אבותינו ממצרים הוא יגאל אותנו בקרוב ובספר קצות השולחן (ח"א בבדי השולחן ס"ק כ"ח) כתב דהטעם שסידרוהו לאמרו בתוך השש זכירות דשמא לא כיון לבו לצאת ידי חובה באמירתו בתוך התפלה ע"כ תיקנו לחזור ולאומרם ביחוד לשם מצות זכירה עיי"ש.

(ח) אפילו מדרבנן מפני שהוא מצוה עשה שהזמן גרמא ויש לה זמן קבוע אך נכון שיקראו פסוק ראשון של קר"ש כדי שיקבלו עליהן עול מלכות שמים כמבואר בשו"ע (סימן ע' ס"א) וי"א שיקראו כל פרשה ראשונה עיי"ש.

(ט) כן דעת המג"א סימן ע' סק"א ובשו"ע הרב שם וטעמו הוא דמצות זכירת יציאת מצרים נוהגת ביום ובלילה ונשים ג"כ חייבים בה א"כ הוי מצות עשה שאין הזמן גרמא וכיון שהם חייבות בתפלה כמבואר בסימן ק"ו סעיף א' לכך הם צריכים ג"כ לסמוך גאולה לתפילה ועיין בשו"ת שבט הלוי (ח"ו סימן י"ב) שביאר הטעם שתיקנו לנשים לברך "אמת ויציב" אף שאינו חייבות בברכת קריאת שמע ומדוע לא תיקנו שיצאו ידי חובת הזכרת יציאת מצרים באמירת פסוק של יציאת מצרים וביאר שם עפ"י מה שכתב בשו"ע הרב (ס"א) דכיון שאנו מכניסים את הנשים בכלל החיוב של הזכרת יציאת מצרים ממילא הן נכנסות גם לחיוב הברכה שנתקנה על זה דהיינו ברכת "אמת ויציב עד גאל ישראל".

(י) בסימן ע' במשנ"ב (סק"ב) הביא דעת הפמ"ג והישועות יעקב דכיון דזכירת יציאת מצרים בלילה הוא רק מדרבנן א"כ שוב הוי מצות עשה שהזמן גרמא שפטורות מן התורה אך כיון שחז"ל חייבו להזכיר יציאת מצרים גם בלילה ממילא נתחייבו הנשים ג"כ להזכיר מדרבנן ובספר תורת חיים (סופר סק"ב) תמה עליהם דנראה דמה שחז"ל הוסיפו להזכיר יציאת מצרים בלילה הוא רק לאנשים שחייבים ביום מדאורייתא ולא לנשים שאינן חייבות כלל מדאורייתא בהזכרת יציאת מצרים דהרי לולי שהיה חיוב מן התורה להזכיר יציאת מצרים ביום לא היו חז"ל מתקנים להזכיר יציאת מצרים בלילה.

(יא) בפרי חדש שם כתב דכיון דהחיוב בלילה אינו מן התורה רק מדרבנן שוב הוי כמצות עשה שהזמן גרמא שהם פטורות ובמשנ"ב מביא דעת השאגת אריה (סימן י"ב) שסובר שמצות יציאת מצרים בלילה הוא מדאורייתא עכ"ז הנשים פטורות אפילו מדרבנן כיוון שהוא מצות עשה שהזמן גרמא דהם שני מצוות נפרדות הזכרה ביום היא מצוה בפני עצמה ואם לא הזכיר ביום א"צ להזכירו בלילה והזכרה של הלילה היא מצוה בפני עצמה נמצא שכל אחת בפני עצמה הוא מצות עשה שהזמן גרמא ונשים פטורות.

(יב) דלדעת השאגת אריה המובא לעיל הם פטורות לגמרי ועיין בערוך השולחן (שם סעיף ד') דסתימת הש"ס והפוסקים שפטרו נשים מקריאת שמע נכלל בזה גם פרשת ציצית שיש בזה זכירת יציאת מצרים ואי סלקא דעתך דבזה הם חייבות הוי ליה לפרש וכן הכריע בשו"ת בית יצחק (או"ח סימן י"ב) ובשו"ת רעק"א החדשות (סימן ה') ובתורת חיים (סופר סק"ב) כתב דגם אם חייבות בזכירת יציאת מצרים אפשר לכתחילה לצאת באמירת פרשת "ויאמר" אף שלא נזכר שם קריעת ים סוף ומכת בכורות דבזה וודאי אינם חייבות ועיין בשו"ת מחזה אליהו (סימן ט"ו).

(יג) במשנ"ב סימן (ק"ל סק"ד) הביא דרוב הנשים אינן מתפללות ערבית וסתימת הדברים קאי גם על קריאת שמע וברכותיה וכיון שנשים אין נוהגות להתפלל ערבית גם לא נהגו לומר ברכת "ואמונה כל זאת" "והשכיבנו" בפני עצמן אמנם כדי לצאת דעת המג"א ושו"ע הרב הסוברים דחייבות מן התורה ובדאורייתא קיי"ל דמצוות צריכות כוונה ולכן כדאי שיכוונו בקר"ש שעל המטה לצאת מצות זכירת יציאת מצרים.

(יד) כף החיים סימן ע' סק"א דיש להם שכר כמו מי שאינו מצווה ועושה כמבואר בקידושין דף ל"א ע"א.

הלכות מזוזה (א)

שו"ע (יו"ד) סימן רפה – שכר מצות מזוזה, ובו ב' סעיפים

ב. נִתְּנָתָה בַּטֶּפַח הַחִיצוֹן. הגה: יֵשׁ לוֹמְרִים כְּשֶׁלָּמָּה יוֹצֵא מִן הַבַּיִת יַנִּיחַ יָדוֹ עַל הַמְּזוּזָה (מהרי"ל סֶסֶ וּמוּכָח בַּעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים פַּף י"ח), וְיֹאמַר: ה' יִשְׁמֹר צֵאתִי וְכוֹ' (בַּמִּדְרָשׁ). וְיֵן כְּשֶׁיִּכָּנֵס לָמָּה לַבַּיִת, יַנִּיחַ יָדוֹ עַל הַמְּזוּזָה.

מקום קביעת המזוזה

טפח החיצון

מקום קביעת המזוזה בטפח החיצון[1]. [פירוש, אם צורת הפתח רחבה יותר מטפח. יש להניחה בטפח החיצון].

רוב המזוזה בטפח החיצון

יש להסתפק האם כל, או עכ"פ רוב המזוזה צריך להיות בטפח החיצון. או שסגי אפילו מקצת מהמזוזה, או הגליונות יהיה בטפח הסמוך לחוץ[2]. [והנפ"מ במזוזה גדולה, ואם יניח באלכסון הרבה, תהיה מקצתה חוץ לטפח הסמוך לרשות הרבים, האם יש לקבעה באלכסון מועט, ולהזהר שלא יצא כלל חוץ לטפח].

---

1 שו"ע כאן. ונשנה בהרחבה לקמן (סימן רפט סעיף ב). ונאמר בזה בגמרא (מנחות לג:) שני טעמים א. כדי שיפגע במזוזה מיד בהכנסו לחדר. ב. כדי שכל הבית יהיה שמור מן המזיקין. והנה הטור (כאן) ובט"ז (ס"ק ב) כתבו רק הטעם כדי שיהא כל הבית שמור. ובסימן רפ"ט (סק"ב) כתב הט"ז ב' הטעמים. והיינו משום דדין זה הובא כאן רק כהמשך לסעיף א', שהבית נשמר ע"י המזוזה, ולכן כתב רק טעם הזה. ובברכי יוסף (אות ג) כתב וז"ל לצד רשות הרבים, סוד אחורים. האר"י זצ"ל".

2 כתב בדעת קדושים (סימן רפה סק"א) וז"ל "נתינתה בטפח החיצון. מזוזה תוך טפח מהפתח, אולי רובה ככולה. ואולי גם ע"י משהו תוך טפח די. ומ"מ ספק בדאורייתא להחמיר, עד שיהיה הכרע ברור שרובה או קצתה ככולה בכך. ויש להוציאה ולהניחה כולה תוך טפח". והיינו שלמד הדעת קדושים שדין שצריך להניח המזוזה בטפח החיצון הוא מן התורה. דדרשינן "**על** מזוזות", 'על' בסמוך עד טפח.

אמנם דעת המבי"ט (קרית ספר פ"ו ממזוזה) שדין טפח החיצון הוא רק מדרבנן. וכ"כ בשו"ת מנחת אלעזר (ח"א סימן לו אות ב) אחר שהביא דברי הדע"ק שהוא דאורייתא כתב, דנראה דהא דבעינן שיהא בטפח הסמוך לרשות הרבים הוא רק תקנת חז"ל ולא מדאורייתא, והיינו או משום שיפגע במצוה מיד, או משום כי היכי דתנטריה, והכתוב דמייתי התם בגמרא 'ה' שומרך ה' צלך', הוא בודאי אסמכתא בעלמא. וא"כ אין להחמיר בספיקו. וציין לדעת המבי"ט שהוא רק דרבנן. אך למעשה מסיק "כיון שהוא בזה מחויב במזוזה, ע"כ יש להחמיר בזה גם בספיקא דרבנן, כדי לצאת המצות עשה כין שיש חזקת חיוב עליו". וכן בשו"ת שבט הלוי (ח"ב סימן קנו הערה לסימן רפה ס"ב) הביא דברי הדעת קדושים וכתב "ולדידי צ"ע אם זה ספיקא

הדין בדיעבד

אם לא הניחה בטפח הסמוך לחיצון, כל שהניחה בתוך חלל הפתח, כשר[3]. ונחלקו הפוסקים אם כבר הניחו, האם צריך להורידו ולהניחו בטפח הסמוך לחוץ[4].

היכן יניחם באותו טפח

יש אומרים שגם בטפח עצמו יש ענין להקדימו כמה שאפשר[5]. ויש אומרים שבתוך הטפח הכל שוה ונחשב לחלק אחד[6]. ויש אומרים שאדרבה עדיף להניחו בטפח הסמוך לחוץ, בסמוך לטפח השני[7].

דאורייתא כנ"ל. והדבר נוטה להקל". כתב בחוט שני (עמוד נד) "מזוזה גדולה שקובעה באלכסון, צריך שתהא כולה בתוך הטפח החיצון".

וראוי לציין דהמקדש מעט (סימן רפט סק"ו) תמה כבר על הדעת קדושים, שהרי הרמ"א פסק דאם שינה ולא נתנה בטפח החיצון כשר ואינו מעכב. וכתב המקדש מעט (סימן רפט ס"ק ט וס"ק כח) דודאי גם להדעת קדושים הוה דין דרבנן ואינו לעיכובא, ודברי הדע"ק אינם אלא בקובע מזוזה על הסף [מזוזת עץ] מבפנים רחוק טפח מחלל הפתח, דמטפח והלאה לא חשוב כמזוזה. ואף אם רוחב מזוזות עץ עצמה רחבה הרבה, כל שהרחיק טפח מחוץ לפתח פסול. והוא פסול דאורייתא. עי"ש.

3 רמ"א (סימן רפט ס"ב).

4 בחובת הדר (פ"ח חלק ג' סק"ג) כתב שאין צריך להורידה ולחזור ולהניחו בטפה הסמוך לחיצון. שכן משמע לשון הרמ"א. שזה בכלל בדיעבד. וכ"כ בשו"ת רבבות אפרים (ח"ח סימן תעז סק"ד) שאין צריך לחזור ולקבעה. אמנם בבן איש חי (שנה ב פרשת כי תבוא אות ט') כתב וז"ל "ועם כל זה אם לא הניחה בטפח הסמוך לחוץ, יסירנה ויניחנה בטפח הסמוך לחוץ. ורק אם הוא מוכרח לדבר זה לבלתי יניחנה בטפח הסמוך לחוץ, הן בשביל שמירתה, הן בשביל הכרח אחר, חשיב זה דיעבד ושרי" וכ"כ המזוזות מלכים (הלכה למשה ס"ק ס) "מ"מ לכתחלה נכון להסירה, ולחזור ולקבעה, בטפח הסמוך לחוץ, אבל לא יברך, [כיון דכשירה היתה עד עתה]".

5 שו"ת מנחת אלעזר (ח"א סימן לו סוף אות ב). וז"ל "והנה יש להסתפק אם המזוזה קטנה ביותר, וכשקובעין אותה בשפוע בטפח הסמוך לחוץ אינה מחזקת מקום כל הטפח, אם גם בטפח עצמו מצוה לקרבה יותר לחוץ, או אין נפקא מינה כיון שחז"ל אמרו רק בטפח הסמוך לחוץ. ונראה שגם בתוך הטפח עצמו טוב יותר כל שסמוך יותר לחוץ לפי שני הטעמים, הן כדי שיפגע במצוה, וכן כי היכי דתנטריה. וכן נראה מהש"ס (מנחות לב:) 'וא"ר יהודה אמר שמואל מצוה להניחה בתוך חלל של פתח'. ומקשי 'פשיטא בשעריך אמר רחמנא'. ומשני 'ס"ד אמינא הואיל ואמר רבא מצוה להניחה בטפח הסמוך לרשות הרבים, כמה דמרחקי מעלי [פירש רש"י כמה דמרחקי מן הבית טפי מעלי ויניחה מבחוץ] קמ"ל'. וממילא משמע דבתוך החלל באמת כל מה שמרחקי היינו קרובה לחוץ טוב יותר. והא דאמרינן מצוה להניחה בטפח הסמוך לחוץ, ולא אמרינן סמוך ממש לחוץ, ואז לא היה מקום להסתפק ולא לטעות, דגם כשמקצת המזוזה בתוך הטפח הסמוך לחוץ ג"כ כשר. זה אינו ראיה דכן דרך לשון הש"ס, דאם היה נקט סמוך לחוץ לא ידעינן שיעורא דסמוך, ואם אמר מבחוץ היה משמע מבחוץ ממש כמו שאמרו שם כנזכר, וזה פשוט".

6 כתב בחוט שני (עמוד נה) "כשמניח בתוך הטפח, אין צריך להסמיך כמה שיותר לחיצון, אלא כל שבתוך הטפח חשיב תחילת הפתח".

7 כתב בשו"ת שאלת שלמה (ח"א סימן לח) וז"ל שם "בספר הפרדס לרש"י בסדר מזוזה כתב, וצריך להניח (המזוזה) בחלל של פתח מימין בשליש העליון ובטפח חיצון. ומהו טפח החיצון אם יש בעביו של פתח ד' טפחים מניחה בסוף טפח החיצון סמוך לטפח ב' עכ"ל. והנה בגמרא מנחות (לב:, לג) איתא, מצוה להניחה בטפח הסמוך לרשות הרבים, ומדלא סיים מקום הנחתה בטפח ההוא אם בתחילתו או בסופו, משמע שבכל מקום שהוא בתוך הטפח הראשון מניחה. בין בתחלת הטפח או בסופו ואמצעו. ולפי הטעם על זה בגמרא (לג:) או כדי שיפגע במזוזה מיד, או כי היכא דתנטריה משמע שכל שנותן בתחילת הטפח הראשון יותר עדיף, רק שלא יתננה מבחוץ משום דכתיב 'ובשעריך' כבגמרא (שם לב:). אבל בספר הפרדס שכתב מניח בסוף

ההנהגה בכניסה וביציאה מהבית

הנחת היד – לנשקה – להסתכל

כשיוצא ונכנס בבית יניח ידו על המזוזה[8]. ועי״ז הרי הוא זוכר אחדות ה׳ ואהבתו, הכתוב בפרשיות המזוזה[9]. ונוהגים לנשק המזוזה[10].

יש אומרים שיניח אצבעו הנקרא ׳אמה׳ על שם ש-ד-י שכתוב על אחורי המזוזה ׳וינשקנה׳, ויתפלל לה׳ שישמרהו בשם ש-ד-י, וחילופו באותיות המאוחרות תכ״ה [שהוא אחר ש-ד-י]. ויצילנו מיצר הרע[11].

ויש הנוהגים שלא מניחים ידו על המזוזה רק מסתכלים על המזוזה[12].

אמירת הפסוקים

ויאמר, ׳ה׳ ישמר צאתי ובואי מעתה ועד עולם׳. וכן כשיכנס אדם לבית יניח ידו על המזוזה (רמ״א שם). וכשיוצא לדרך חוץ לעיר יניח ידו על המזוזה ויאמר ׳בשמך טל אטלה[13]. [וצ״ע למה לא נוהגים לאמרה].

נגיעה בקלף המזוזה

אם אין המזוזה מונח בתוך נרתיק, אין להניח ידו עליה. ואם רצונו להניח ידו טוב להוריד מלבושו אשר על אצילי ידיו להניחו על המזוזה[14]. ולמעשה מקילין בזה. ובעל נפש יחמיר לעצמו[15].

טפח החיצון סמוך לטפח ב׳, מבואר דס״ל שצריך להניחה רק בסוף הטפח הראשון ממש עד שיהיה סמוך לטפח ב׳, וצ״ע מה טעמו״. עיי״ש עוד שהאריך בדבריו.

8 דרכי משה (שם אות ב) בשם מהרי״ל. רמ״א (ס״ב). וכתב דרכי משה וז״ל ״ועניין הנחת יד שכתב, מוזכר בהדיא בפרק קמא דעבודה זרה דף יא״. וכן הגר״א ציין לגמרא זו. שמובא שם מעשה באונקלוס הגר, שהקיסר שלח שלוחים לתפסו, וציוה שלא ידברו עמו, כדי שלא ימשכם להתגייר במקום לתפסו. ואונקלוס ראה מזוזה בפתח, והניח ידו עליה, וכך נכנס עמם בדברים אודות המזוזה ואף הם התגיירו.

והנה בשו״ת רעק״א (סימן נח) כתב שאם המזוזה אינה מונח בתוך תיק, לא יניח ידו עליה, אם לא נטל ידיו, כדין כתבי הקודש שאין לאחוז ללא נטילת ידים. וכתב שם בתוך דבריו ״והך מלתא גופא להניח ידו על המזוזה אין לו מקור בש״ס רק בשו״ע בהג״ה בשם מהרי״ל. א״כ פשיטא שלא לעשות כן וכו׳. ולכאורה צ״ב הרי כפי האמור יש לזה מקור מהגמרא בעבודה זרה הנ״ל. אמנם הישוב לזה הוא, דהנה מהגמרא שם אין לנו הוכחה שראוי לנהוג כן, דאפשר דאונקלוס הגר רצה להתחיל לדבר אתם, לכן הניח ידו. ולפי״ז א״ש דברי הרעק״א, שאין לזה מקור מהגמרא שצריך לעשות כן. ובאמת בדרכי משה מציין המקור מהרי״ל וכתב רק שמוזכר ענין זה בגמרא.

9 מקדש מעט (סק״ז). ובעטרת זקנים (מזוזה סק״ב) כתב שע״י שמניח את ידו יצטרך לעמוד מעט ולא ירוץ דרך הפתח ללא התבוננות והסתכלות במזוזה.

10 כתב החיי אדם (כלל טו ס״א) כשיוצא מביתו ינשק את המזוזה, וישים אל לבו להשגיח אם היא כתיקונה. ובקיצור שו״ע (סימן יא סכ״ד) כתב שגם בכניסתו לביתו ינשק המזוזה

11 ברכי יוסף (שם סעיף ד). וביאר המקדש מעט (שם סק״ז) שאותיות ״יצר׳ במילואם דהיינו יו״ד צד״י רי״ש הם סופי תיבות ש-ד-י.

12 בלקט יושר (ח״ב יו״ד עמוד ס) כתב שהתרומת הדשן לא היה נוגע במזוזה, רק היה מסתכל בה. ורק כשהלך לדרכו היה נוגע בה. וכ״כ בספר ארחות רבינו (ח״ג עמוד קסד) שהחזו״א לא היה נוגע במזוזה. אלא היה מסתכל בה

13 כי טל בגימריא כוז״ו, [השם שכותבים מאחורי המזוזה] מהרי״ל (שם). ומביאו בדרכי משה (ש״ד סק״ד).

איטר

איטר ינשק המזוזה בידו השמאלית. משום שזה מצוה שבגופו שצריך לעשותו בימין דידיה. ולדידיה השמאלית הוה ימין[16].

---

14 פת״ש (סק״ד בשם שו״ת רעק״א סימן נח). והטעם כמו שכתבו התוס׳ שבת (יד. ד״ה האוחז) דבכל כתבי קודש אסור ליגע בידו ערום. ומזוזה בכלל זה. דהאוחזן ערום נקבר בלא מצוות. וכן נפסק בשו״ע (או״ח סימן קמז ס״א בהגה) דטוב להחמיר בכל כתבי קודש שלא לאחוז ערום. וע״ע בטו״ז (סימן רפו סק״ה) שכתב טעם נוסף שאין לנגוע שיש חשש מחיקת שם ש-די, [ואולי לפי טעם זה יכול ליזהר להניח ידו למטה מהשם. אבל לטעם הראשון בכל אופן אסור].

15 לשכת הסופר (חקירה יט) שכתב שלא ראה מי שחושש לזה. והמנהג הפשוט ומעשים בכל יום שאוחזים תפילין ומזוזות ומגילה ללא מטפחת. אבל מסיים ובעל נפש יחמיר לעצמו. וישא ברכה מאת ה׳ יתברך שמו

16 בארחות רבינו (ח״ד עמוד רלה) כתב שהסטיילער זצ״ל היה איטר והיה מנשקה ביד שמאל.

קול הסופרים כהלכתה

שיעורים בהלכות סת״ם:

- סימן לב
- משנת סופרים
- קסת הסופר

0795205237

כמו״כ אפשר להשאיר שאלות במערכת ונשתדל בס״ד לענות בהקדם

שאלות ותשובות בדרך קצרה, שהגיע אל פתח הלשכה

נטילת ידים לפני שנוגע במגילה

שאלה: האם מותר לאחוז המגילה בידים, או שדינה כספר תורה שאסור לאחוז בידים.

תשובה: נחלקו הפוסקים בזה. ומנהג העולם להקל בזה. וטוב שיטול ידיו לפני הקריאה, ואז מותר לאחוז במגילה.

מקורות: כתב בשו״ע (סימן קמז ס״א) אסור לאחוז בספר תורה ערום בלא מטפחת. וכתב הרמ״א וי״א דהוא הדין בשאר כתבי קודש, ולא נהגו כן. וטוב להחמיר אם לא נטל ידיו. [אבל בס״ת אסור לאחוז ערום אפילו אם נטל ידיו]. ועיין בשערי תשובה (סימן תרצ״א סק״ג) שדן בזה בארוכה. וסיים דאע״פ שהעולם אין נזהרין ליטל סתם ידים קודם נטילת המגילה בידים, כיון דלענין זה אמרינן כיון דהוא נקרא ׳אגרת׳, בלא מטפחת סגי לה. אבל טוב להחמיר עיי״ש. ועיין בקסת הסופר (חקירה יט) שכתב דעיקר הדעת נוטה דיש להקל בשאר כתבי קודש. ויש למקילין ע״מ שיסמוכו, והנח להם לישראל וכו׳, ״אבל כיון שהרמ״א כתב וטוב להחמיר. מי שהוא בעל נפש יחמיר לעצמו. וישא ברכה מאת ה׳ יתברך שמו״.

ויש לציין דאם נטל ידיו לפני התפילה, ושמר את ידו, אין צריך ליטול עוה״פ. והעיקר השאלה כגון בעל קורא שמכין הקריאה לפני הפורים. או כשקורא המגילה בבית. או כשנוגע המגיה באמצע השנה.

*

שאלה: האש יש הידור במגילות ׳המלך׳ (מגילת המלך כותבים כ״ח שורות, וכל עמוד מתחיל עם המלך)?

תשובה: מגילות המלך הוא דבר חדש לפני כמה עשרות בשנים. ולכאורה אין בזה שום הידור. וכידוע שרבותינו הקדושים זי״ע נהגו לקחת מגילה של י״א שורות. ויש בזה הידור להלכה שכותבים עשרת בני המן אותו גודל האותיות כמו שאר המגילה. משא״כ במגילת המלך שכותבים כ״ח שורות, כותבים באותיות גדולות.

לשאלות בהלכות סת״ם ניתן להתקשר,

0548562976

תַּחַת פְּלִפּוּל יַגִּיעַ לֶקַח טוֹב, פְּעֻלַּת צַדִּיק פְּעָלָם לַטּוֹב,

(קרובין ליום הפורים)

ע"נ ע"י הרב משולם שרגא כ"ץ שליט"א
בן הרב הגאון רבי אברהם שלמה כ"ץ שליט"א

*לעת כזאת שעוסקים בהוריו ישיבותינו הק' בסוגיא ד'**שלא כדרך הנאתן**' שנקבע השנה ע"י כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א להסוגיא בדרשת שבת הגדול, מה טוב להסמיך גאולה לגאולה ולשלב סוגיין בעניינא דיומא בדרוש ופלפול לימי הפורים לתועלת הלומדים*

כמדרש פליאה [הובא במנות הלוי[1]] **אמר הקב"ה לשבטים אתם מכרתם אחיכם מתוך מאכל ומשתה, חייכם שעתיד אחשורוש למכור אתכם ביד המן מתוך מאכל ומשתה.** והמדרש אומר דרשוני, וביותר צ"ב מהו הענין של מתוך 'מאכל ומשתה' דייקא, הול"ל אתם מכרתם את אחיכם, חייכם שעתיד אחשורוש למכור אתכם ביד המן.

א

קושיית החת"ס אמאי נענשו על שנהנו מסעודת אחשורוש הרי הו"ל תחילתו באונס דאמרינן יצרא אלבשיה

ובדרך אפשר יש ליישב בס"ד, עפי"מ דאיתא במס' מגילה (יב.) 'שאלו תלמידיו את רשב"י מפני מה נתחייבו שונאיהן של ישראל שבאותו הדור כליה, אמר להם אמרו אתם, אמרו לו מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע וכו', אמרו לו אמור אתה, אמר להם מפני שהשתחוו לצלם וכו' ע"כ. והקשה מרן **החתם סופר** זיע"א (בדרשות לפורים עמ' ר"ז ד') דלכאורה תמוה מאוד דאם באמת ידעו הסיבה שמפני זאת נתחייבו כליה, וכמו שענו אח"כ בעצמם 'מפני שנהנו מסעודתו', א"כ אמאי מתחילה שאלו לרבם מפני מה נתחייבו וכו' הרי הם ידעו הסיבה, ותירץ דאין הכי נמי שהם ידעו הטעם, וכל קושייתם היתה באמת רק לרבם ר' שמעון בר יוחאי דלשיטתו במקום אחר א"א לומר טעם זה, ושאלוהו רק 'לשיטתו' מפני מה נתחייבו וכדלהלן, ויתבאר לפי דרכו גם כן הלשון מפני 'שנהנו' ולא קאמר בפשיטות מפני 'שאכלו' בסעודתו של אותו רשע, ואלו תוכן דבריו:

הנה לכאורה יש לעיין בהא דנהנו מסעודתו של אותו רשע הרי אין בזה כ"כ חטא, כי איתא במדרש (אסתר ז, יג) שהיו מקבצים ח"י אלפים מישראל לבוא אל בית המשתה בעל כרחם שלא ברצונם, ונהי דאחר שכבר היו מסובים שם כתיב (אסתר א, ח) והשתיה כדת אין אונס, מ"מ כיון שתחילתם באונס היה אע"ג שסופו ברצון אמרינן יצרא אלבשיה, כדאמרינן בכתובות (דף נא:) גבי אשת ישראל שנאנסה, וא"כ אי אפשר לשפוט עליהם משפט מות בשביל זה.

ב

(– המשך)
מבאר דהיה בידם לאכול בביתם כדי שביעה ואז לא יתחייבו על אכילתם בסעודת אחשורוש דהו"ל אכילה גסה ואין דרך אכילה בכך

אך דמ"מ קיי"ל האוכל אכילה גסה ביום הכיפורים פטור, דהו"ל שלא כדרך אכילה והנאה, ומוקמינן ליה שאכל בערב יום הכיפורים כמו שיעור שביעה, ובליל יוה"כ אוכל עוד דהו"ל אכילה גסה ופטור[2] (עי' במג"א סי' תרי"ב סק"ג), **ואם כן הכא נמי הוו** מצי לאכול בביתם קודם המשתה דבר המותר כדי שביעה עד שיהיו קץ במזונם, ועי"ז לא יענשו אה"כ על אכילתם בבית המלך דלא יהא קרוי 'אכילה', דיהיה אכילה שלא כדרך דלאו שמיה אכילה, והם הרי לא עשו כן אלא **'נהנו** מסעודתו של אותו רשע' – נהנ"ו דייקא כדרך הנאה, ולא שלא כדרך הנאה, וע"כ שפיר נתחייבו, א"כ יוצא דבאמת אכן לא נתחייבו על 'עצם האכילה' בסעודתו של אותו רשע דהרי זה הו"ל כעין אונס [דאחרי שהם כבר היו שם אמרינן יצרא אלבשיה לאכול], אלא נתחייבו רק על מה שלא הפכו את האכילה שיהא 'שלא כדרך' [ע"י אכילתם קודם בביתם] דאז הרי לא יחטאו בזה מה"ת, ובזה מדויק שפיר מ"ש מפני שנהנ"ו – ולא כפשוטו מפני שאכל"ו בסעודתו של אותו רשע, ולהנ"ל אתי שפיר[3].

---

1 רק בנוסח שונה הובא שם עה"פ והמלך והמן ישבו לשתות בשם מדרש רבתי.

ולשון זה הובא ב**זכרון מנחם** פר' ואתחנן, אח"כ מצאתי דמקורו הוא כבר בילקוט שמעוני אסתר.

2 ו**במשנה למלך** פ"ה ה"ח דהלכות יסודי התורה (ד"ה נסתפקתי) ג"כ העלה דאכילה גסה הוי שלא כדרך הנאתן ואין לוקין ע"ז.

3 ב**גליוני הש"ס** מגילה יב. ד"ה מפני שנהנו מסעודתו כתב בזה"ל נ"ב בספר בית שמואל אחרון (תרומה) כתב דהא דלא אמר מפני **שאכלו** מסעודתו וכו', היינו **משום דהאכילה איננו חטא דהיו מוכרחין עליה** דהאכילה אינה ביהרג ואל יעבור,

ג (– המשך)

<u>לר' שמעון דאף אכילה שלא כדרך חייבין א"א לומר כן דבין כך ובין כך חייבין והדרא הקושיא לדוכתיה ולכן שאלוהו דייקא 'לר"ש' –לשיטתו</u>

אלא דאם נאמר דאף שלא כדרך אכילה והנאה חייב, הדרא קושיין לדוכתיה מה היה חטאם, דעתה כבר א"א לומר דנתחייבו על מה שנהנו כדרך, ולא עשו שההנאה יתהוה לשלא כדרך ע"י שיאכלו מקודם בביתם כדי שביעה, זה אינו, דהרי אם אף שלא כדרך אכילה חייבין א"כ לא יועילו כלום במה שיהפכו את האכילה לשלא כדרך, דהרי בין כך ובין כך חייבין. והנה **המהרש"ל** הרי כתב בשבועות (כג:) דהא דקי"ל דאכילה שלא כדרך הנאה פטור הוא רק משום דקי"ל דאכילה הוא בכזית ופחות מזה אינו חייב דלא מקרי אכילה, ולכן באכילה שלא כדרך נמי אין לחייבו דלאו שמיה אכילה בכך, אבל לר' שמעון דאית ליה (שבועות כא:) 'כל שהוא למלקות' ואי"צ כזית ואף במשהו חייבין אף שאינו דרך אכילה בכך – א"כ ה"ה דלדידיה בכל אכילה שלא כדרך הנאתו חייבין [דאין בזה חיסרון דלאו שמיה אכילה דהרי אינו מחייב אף בכל שהוא דודאי לא מיקרי אכילה]. ע"כ.

והשתא דאתינן להכי – מסיים **החת"ס** זיע"א – אתי שפיר מה דשאלוהו תלמידיו לרבי שמעון מפני מה נתחייבו כליה אף דמשמע שהם בעצמם ידעו הטעם, דאין הכי נמי, בשלמא לדידהו דסבירא להו כרבנן דאכילה הוא בכזית וא"כ אף באכילה שלא כדרך פטור שפיר נתחייבו אבל לרבם ר' שמעון דס"ל כל שהוא למלקות ואף שלא כדרך אכילה חייב א"כ בין כך ובין כך יחטאו באכילתם, ומה היה אפשר להם לעשות, וע"כ שפיר הקשו לו דלדידיה דייקא יקשה מפני מה נתחייבו, עד שענה להם מפני שהשתחוו לצלם וכו', עכת"ד ודפח"ח.

נמצא לפי"ז דמה 'שנהנו' ישראל מסעודת אחשורוש ולא חשו באמת להפוך את ההנאה לשלא כדרך הנאה, כל הצטדקותם הוא רק אם נסבור כר' שמעון דאף שלא כדרך חייבין ולכן לא יועילו במעשיהם כלום.

ד

<u>ביאור מכ"ק מרן רבינו שליט"א בפלוגתת יוסף עם השבטים אם אכילה שלא כדרך חייבין או לא</u>

והנה במדרש רבה פר' וישב (פ"ד ס"ז) עה"פ 'ויבא יוסף את דיבתם רעה אל אביהם' מביא שם כמה דיעות בין התנאים מה היה הדיבה, ומייתי שם 'ר' מאיר אומר חשודים הם בניך על אבר מן החי' ע"כ. וידוע תמיהת המפרשים דקשה ממנ"פ: הרי אי אפשר לומר שאכן כן היה דח"ו לומר כן על שבטי קה שאכלו אבר מן החי שנאסר מה"ת אף לבני נח, ולומר שלא כן היה ג"כ א"א, דא"כ נמצא שיוסף הצדיק יוציא בחינם שם רע על אחיו בשקר. וידוע הרבה מיני אופנים שכתבו לתלות ולהעמיד פלוגתת יוסף עם אחיו.

וראיתי לכ"ק מרן רבינו שליט"א (בספר חידו"ת תשס"ד – ו' עמוד ש"ג ועוד מקומות[4]) שביאר בזה בדרך דרוש באופן נפלא, והיינו דהשבטים היו אוכלים אבן מן החי רק בגמר סעודתם כשכבר אכלו כדי שביעה דזה הרי הו"ל אכילה שלא כדרך שלא נאסר מה"ת ואין חייבין ע"ז (פסחים כד:), אלא דיוסף הצדיק סבר כר' שמעון דאף שלא כדרך אכילה חייבין וכמו"ש המהרש"ל, ולכן סיפר לאביהם שעוברים על אבר מן החי, אבל השבטים דלשיטתם לא חטאו בזה דסברו כרבנן דשלא כדרך אכילה פטורים נמצא דבחינם הוציא עליהם שם רע, ולכך מכרוהו, עכת"ד.

ה

<u>'כשנהנו' מסעודת אחשורוש ובע"כ דגם שלא כדרך אכילה חייבין נתעורר למפרע חטא מכירת יוסף ולכן אז נענשו</u>

אבל בימי אחשורוש דנהנו ישראל מסעודתו של אותו רשע, ואף דהו"ל כעין אנוסים על עצם האכילה, מ"מ הרי היו יכולים להפכו שיתהוה לאכילה שלא כדרך וכנ"ל, ולכן כדי לפוטרם מן העונש ולצדקם נצטרך בע"כ לנקוט דאף אכילה שלא כדרך אסור מה"ת ולכן לא היה בידם לעשות ולתקן כלום, ולכן אז שהדרך היחידה להוריד הקטרוג מבנ"י היתה רק אם ננקוט כר' שמעון דאכילה שלא כדרך חייב, – נתעורר למפרע חטאם של שבטי קה במכירת יוסף, דאם אכילה שלא כדרך נמי חייבין שפיר צדק יוסף בדבריו שדיבר עליהם לאביו שאוכלים אבר מן החי, ולכן דייקא בימי אחשורוש שהיה מוכרח לנקוט כר' שמעון דאכילה שלא כדרך חייב כדי להוריד הקטרוג מישראל במה 'שנהנו' מסעודתו וכנ"ל, דייקא אז נתברר ששפיר צדק יוסף, דהרי באכילה שלא כדרך אכילה נמי חייבים, ולכן נחשב מכירתם לחטא ולכן דייקא אז נענשו ע"ז.

<u>ביאור דברי המדרש כמין הומר</u>

וז"כ המדרש בס"ד 'אמר הקב"ה לשבטים אתם מכרתם אחיכם **מתוך מאכל ומשתה**' היינו מתוך המשא ומתן והפלוגתא שהיה לכם על 'דיני מאכל ומשתה' האם בשלא כדרך אכילה חייבין או פטורין, ומשום דהיה סבירא לכו שפטורין מכרתם את יוסף, אמר להם הקב"ה אכן שעתה איני יכול להענישכם ע"ז דהרי סבירא לכו דשלא כדרך פטורים, מ"מ 'חייכם שעתיד אחשורוש למכור אתכם ביד המן **מתוך מאכל ומשתה**' והיינו ע"י שיהנו ישראל ממאכלו והמשתה של אותו רשע, יתברר משם בע"כ דאף אכילה שלא כדרך חייבין [כדי שלא לחייבם על מה שלא הפכוהו לאכילה שלא כדרך], ואז מן השמים יענישם למפרע על חטא מכירת יוסף שמיחשב לחטא דהרי אז נצטרך לנקוט דשלא כדרך נמי חייבין, וא"כ צדק יוסף, [דאין לומר דשלא כדרך פטורין דאז ודאי נצטרך להענישם על מה שלא הפכו את האכילה לשלא כדרך, וממנ"פ בזמן אחשורוש יענשו, או על מה 'שנהנו' כדרכם בסעודת אחשורוש, ואם תאמר דלא היו מועיל להפכו לאכילה שלא כדרך דשלא כדרך נמי חייבין כר"ש, א"כ הרי צדק יוסף ויענשו אז על חטא מכירתו] והבן.

ורק השונש על מה שנהנו מהאכילה דלא היה להם להרגיש הנאה רק אדרבה להצטער ממנה, עכ"ל. ואולי כוונתו הוא ג"כ כעין מש"כ החת"ס, דע"י שיאכלו מקודם בביתם כדי שביעה, כבר לא יהנו מן האכילה ואדרבה יצטערו מהאכילה גסה.

4 מפני קוצר הזמן לא היה בידי לחפש אחר כולם ולציינם.

"שבת של מעלה"

אור מופלא רום מעלה

מרשימות א' מתלמידי ישיבה קטנה דסאטמאר בני ברק יצ"ו

על אם הדרך הביתה מהשבת המרומם 'ישיבה של מעלה' בעיר האבות סיגוט יצ"ו
תחת כנפי חסותו של אבינו דועינו כ"ק רבינו הגה"ק ראש ישיבתינו שליט"א

ישיבה של מעלה

"ישיבה של מעלה" זענען די ווערטער וואס מען הערט ביי די חשובע בחורים די לעצטע פאר וואכן, אז צום ערשטן מאל אין די היסטאריע וועט כ"ק מרן רבינו הגה"ק ראש ישיבתינו שליט"א ארוים נעמען אויף א שבת קדוב צו 400 בחורים, תלמידי ישיבותינו הקדושים פון רחבי ארץ ישראל און איידאפע אינעם עיר האבות סיגעט, ווי רבינו שליט"א האט איבער געפרישט די סיגעטע ישיבה, זינט די שנות הזעם ווען די דייטשין ימ"ש האבן חרוב געמאכט דאס אידישע לעבן פון די שטאט, מיט די גרויסע הויליגע ישיבה פון רבותינו עצי התמרים.

די בחורים האבן זיך צוגעגרייט מיט א "הכנה דרבה", אין געלערנט בהתמדה ויגיעה די סוגיא פון "שלא כדרך הנאתן", וואס רבינו שליט"א האט פארגעלערנט פאר די בחורים במשך די צייט וואס מיר האבן געווילט אין סיגעט, און פארשטייט זיך דערצו אינטער געמומען קבלות טובות אין עבודת ה'.

די טינט אין פעדער איז נישט געגוג צו באשרייבן די מודא'דיגע געפילן אן מיטלעבענישן פון דעם "יום שבתון אשר אין לשכוח", וויפיל יגיעה די עסקנים האבן אריינגעלייגט, וויפיל קאפ און מוח איז באניצט געווארן על כל פרט ושעל, די טעג וועלן זיכער אריינגעקריצט ווערן מיט "גאלדענע אותיות" און אונזערע הערצער, און אויכעט אין ספר הזכרון פון "ממלכת סאטמאר", ס'איז א בחינה פון 'הדרא דלא אפשר למפרט בשפותא', אבער וויפיל די טינט פונעם פעדער וועט פליסן, וועל מיר פראבירן אביסל אפשרייבן, קרישקעלעך מיט געהויבענע געפילן.

יום ה' פרשת משפטים

כי בשמחה תצאון, 11.15 פארמיטאג, האבן זיך די בחורים ארויס געלאזט צום עירפארט, א געוואלדיגע קידוש ה' האט זיך אפגעשפילט ווען אלע בחורים האבן אראפ גענומען די אויגן גלעזער במשך דעם גאנצע הלוך ילך, נאכן איינגעבן אלע פרטים מיט די פעקלעך, איז מען בשעה טובה ארויף אויפן ספעציעלן "טשארטער" פליגער, וואס איז ארויס געדינגען געווארן ספעציעל פאר די בחורים משתתפי מסע הקודש, אז די נסיעה זאל אריבער גיין על טהרת הקודש אן קיין מכשול אין שמירת עינים.

אים 3.30 האט זיך די פליגער געהויבן אין די לופטן, פארנדיג קיין באניע, אינטער וועגנס האט אויפגעטרעטן הרה"ג ר' יצחק דוד יאקאב שליט"א מנהל רוחני ישביה"ק ב"ב מיט א פייער'דיגע דרשת הכנה, דערנאך האט אויפגעטרעטן הרה"ג ר' יצחק ארון איזראעל שליט"א ר"מ בישיבה גדולה ב"ב, נאך דריי שעה האט די פליגער געלאנדעט אין שטאט באניע, דארטן האבן שוין אפגעווארט עטליכע באסעס פאר די בחורים, די באסעס זענען געווען צוטיילט לויט די האטעלן אין שטאט סיגעט, דאן האט מען זיך ארויס געלאזט א וועג פון נאנט צו צוויי שעה קיין סיגעט, אויפן וועג האט מען אויסגעטיילט די סדרי "ישיבה של מעלה" און מיט געגועים האט מען ארויסגעקוקט צו זעהן דעם הייליגן מקום להסתופף בצל הקודש, און אט אט והנה "עומדות היו רגלינו בשעריך סיגעט", טיפע געפילן פון התרגשות עלאה און חרדת קודש האט אונז באנומען ווען מיר זענען אנגעקומען צו מחוז חפצינו עיר האבות סיגעט.

צום ערשט זענען מיר צו געפארן אין א זאל ביים עק שטאט סיגעט, ווי ס'איז געווען צוגעשטעלט א בדייטע נאכטמאל, זיך דערכאפן דאס הארץ פונעם "טלטולא דאורחא", אבער דאס הארץ האט געפאכעט מיט א אימפעט ווען מ'האמיר געהערט אז אבינו דועינו מרן רבינו שליט"א האט שוין געלאנדעט און געפינט זיך שוין דא אין שטאט, נישט ווייט.....

פון דארט האט מען זיך צושפרייט צו די האטעלן, ווי יעדער בחור האט באקומען א באקוועמע צימער צו איבער נעכטיגן די ארימע נעכט וואס מיר געפונען זיך אין סיגעט, 1.00 אזייגער האט מען זיך געלייגט אפרוהען, שעפן כוחות צו די מארגן'דיגע טאג.

ערש"ק פרשת משפטים

כאטש מען האט זיך געלייגט שלאפן אין די שפעטע נאכט שטונדן, האט דאס נישט אפגעהאלטן פאר די בחורים צו אויפשטיין פרי פארטאגס צום סדר לימוד, וואס איז פארגעקומען מיט געהויבענע געפילן און שפיץ פון עטרת ראשינו רבינו שליט"א.

אים 6.00 פארטאגס האט מען געוועקט די בחורים, און די שאטעל'ס האבן צוגעפידט די בחורים צום פרעטיגן ביהמ"ד "עצי תמרים", מיט געהויבענע געפילן האבן אונזערע פיס אונז אריין געטראגן צום בנין המפואר, מיט די מחשבה אז "המקום אשר אתה עומד עליה אדמת קודש הוא", אויף דעם אדמת קודש האבן אונזערע הייליגע רבי'ס געפראווען זייער הייליגע עבודה, און משפיע געווען פאר כלל

ישראל השפעות מיט ישועות. צום ערשט זענען די בחורים געגאנגען אין מקוה "לייבעלע בערקוביץ", כאפן א טבילה, ווי באלד די מקוה איז געווען צר מהכיל אלע בחורים אויף אין מאל, האט די רייע זיך געשלעגנגערט ביזן שערי הביהמ"ד אריינצוגיין אין מקוה.

און פלוצלינג.... אין מיטן דעם טומל, מ'הערט ווי הגגיד ד' שלום יצחק וויינבערגער פון קרית יואל לייגט צו א פלייצע צו ארגענאזירן די בחורים... דא קען מען טרינקן א קאווע און דא זאל מען לייגן די מאנטלן וכדו'.... עפעס פון איין מינוט אויף די אנדערע ווערט עפעס שא שטיל אינעם בנין.... אט איז רבינו שליט"א ארויס געקומען מחדרו, ער בליקט און קוקט מיט א שיינעגדיגן שמייכל אויפן פנים, קוקט'זיך צי ווי די בחורים גרייטן זיך צום עבודת היום, גריסט א האלציגן גוט מארגן פאר וועם ער באגעגנט פון די ניי געקומענע תלמידים ווי א ליבליכער פאטער... און שעפט א תענוג דוחני.

7.00 אים אזייגער איז דער היכל ביהמ"ד געווארן אנגעפילט מקצה אל הקצה, מיט הונדערטער בחורים וואס האבן עוסק געווען בלימוד הסוגיא, דער קול תורה איז הולך ומתגבר מער און מער, מ'הערט שוין כמעט נישט די אייגענע שטימע, ווען "מלך ביופיו תחזינה עינינו"..., ס'איז 7.45 און כ"ק רבינו שליט"א איז ערשינען אין ביהמ"ד ער דרייט זיך ארום צווישן די טישן, און איז זיך מפלפל געווען מיט תלמידיו היקרים, שמועסט אדורך בעניני הסוגיא, און שעפט אסאך נחת מתלמידיו הקדויים בנים, וואס האבן געבראכט בריתחא דאורייתא, און פון דעם פייערדיגן קול תורה וואס האט אפגעהילעכט אין ביהמ"ד.

אט איז שוין 9.30 און רבינו שליט"א איז אריין צו תפילת שחרית, אלע בחורים האבן זיך אום געקוקט מיט התפעלות ודביקות די עבודת הקודש ביים טלית ותפילין לייגן, דערנאך האט רבינו שליט"א געלייגט תפילין פאר א בר מצוה בחור, צום עמוד איז צוגעגאנגען הבחור אברהם יצחק ענגעל נ"ו, דאסדאווענען איז אריבער מיט גרויס התעוררות.

ס'איז נאכן דאווענען און נאך פאר ווי וואס ווען איז רבינו שליט"א שוין אויפן ארון הקודש מעוטף בטליתו, נישט ווי געפלאנט, אן הייבט אהן פארלערנען דעם ערשטע שיעור במסגרת "ישיבה של מעלה", אין די סוגיא פון "שלא כדרך הנאתן", מיינע הרגשים פון די מינוטין וואס איך בין נשתנה געווארן פון תלמיד ישיבה קטנה צו א תלמיד פון רבי'ן וועט מיר בלייבן אין הארץ לעלמי עד...., צום שלוס פונעם שיעור האט רבינו שליט"א בריט ארום געשמועסט פון קודות הימים פונעם שטאט סיגעט ביי רבותינו הק' עצי התמרים זי"ע און זייער עבודת הקודש בהרבצת התורה... ווען בתוך דבריו הקדושים שרייט ער אויס מרגשי לבבו הטהור בזה הלשון: "ס'כאפט א ציטער, די הענט און פיס ציטערן מיר ווען איך שטיי אויפן פלאץ ווי מיינע עלטערן האבן מרביץ תורה געווען פאר תלמידים". און רבינו שליט"א האט ממשיך געווען ארויס ברעגען זיינע געפילן פון שמחה אז ער קען צוריק אויף שטעלן א ישיבה אפילו נאר אויף איין טאג אויף דעם פלאץ ווי זיינע הייליגע עלטערן האבן געפירט א ישיבה, און דאן מסיים געווען מיט ברכות לדוב.

נאכן פת שחרית איז מען אריין בקודש פנימה שלום נעמען פון רבינו שליט"א, ואף הוא

ענה כנגד המברכים, בצהלת פניו המאירים, די הייליגע אויגן קוקן ארײן אין יעדן׳ס פנים און אין יעדן׳ס הארץ מיט א נאנטשאפט צו די ניי געוואדענע תלמידים. נאבדעם איז מען געגאנגען אין מקוה לכבוד שב״ק, און זיך צוריק געקערט מיט די שאטעלס צו די האטעלן, מען זאל זיך נאך קענען אביסל צו לייגן לכבוד שבת. א האלבע שעה פארן זמן איז מען צוגעפארן צום ביהמ״ד, ווי ס׳איז געווען צוגעריכט א בריטע טועמיה.

א שיינע קדישקעלע האט זיך אפגעשפילט, וועו מען האט געזעהן רבינו שליט״א לאזט זיך אראפ צו די בחורים, ווי א טאטע צו די קינדער, רבינו שליט״א איז ארויף אין ביהמ״ד צינדן די נרות שבת, און ביים וועג צוריק אריין לביתו נאוה קודש איז ער אריבער אין היכל השולחנות ווי די בחורים האבן נאך געהאלטן אינמיטן טועמיה, וועו די רבי שליט״א האט באמערקט אז די בחורים שטעלן זיך אויף פון די פלעצער, האט ער א מאך געגעבן מיט די האנט און זיך אנגערופן, זעצט ענק אראפ, עטץ האלט׳ס דאך אינמיטן עסן.....

ליל שב״ק

נאך א וואריעם דרשה פון הגאון דומ״ץ אנטוועדפן שליט״א, לערך 6.15, איז רבינו שליט״א אריין געקומען צו מנחה מעוטף בטליתו, די בחורים זענען געווען אויסגעשטעלט אויף ספעציעלע העכערע פלעצער, כדי יעדער זאל קענען מיט האלטן, רבינו שליט״א האט געדאוונט מנחה מיט בכיות נוראות ביי חזרת הש״ץ, בפרט ביי ״אתה חונן״ ווי רבינו שליט״א האט נישט געקענט ממש ממשיך זיין, מיר האבן אלע געהאט דעם געפיל אז דער רבי דאוועט בלויז פאר אונז, אוי איז דאס געווען א מנחה גדולה....נאר די הויכע שמו״ע אליינס האט געטמען לערך 18 מינוט. איינע פון די חשובי דמ״י הישיבה, וואס איז נישט ארגינעל אפשטאמיג פון סאטמאר׳ע חסידים האט זיך אויסגעדריקט אז ס׳האט אים געלוינט די גאנצע נסיעה, נאר צו הערן די תפילת מנחה פון רבינו שליט״א.

צו קבלת שבת איז צוגעגאנגען הרה״ג ר׳ יהושע קליין שליט״א מנה״ד ישיבה״ק אין ירושלים, ביי ״בואו בשלום״ האט רבינו שליט״א געטאנצן און געפאטשט מיט די הענט, און געהויבן אלע בחורים טפחיים מע״ג הקרקע, אזוי איז אריבער דאס גאנצע דאוועגען בהתרוממות עלאה. נאכן דאוועגען איז רבינו שליט״א ארויף צום ארון הקודש און געוואונטשן בצהלת פנים ״גוט שבת״, און מען האט פארלאזט דאס ביהמ״ד, כדי מען זאל קענען איינרישן צום שולחן הטהור אשר לפני ה׳, און דערווייל איז מען אראפ מעביר סדרה זיין און לערנען חו״ד אינעם היכל השולחנות.

צו די באשטימטע צייט זענען די בחורים אריין אין ביהמ״ד, יעדער איינער האט באקומען זיין פלאץ, ס׳איז געווען אויסגעשטעלט אויף א ערליכער פארנעם אז יעדער זאל קענען מיט האלטן, א בימה פון 4 שטאק אויף די זייטן פון ביהמ״ד, הרה״ח ר׳ הירצקא שטיין שליט״א מנאמני מרן רבינו שליט״א האט געזארגט אז יעדער בחור זאל האבן א פלאץ צו קענען מיטהאלטן במבואו

ועד צאתו מיט א געטדיישאפט, נאך עטליכע מינוט איז רבינו שליט"א אריין געקומען בהדרתו, און צו געגאנגען צו זיין הויכע בימה אויף מזרח, און באלד אנגעהויבן 'שלום עליכם' כדרכו בקודש, מען האט געזינגען די זמירות מיט די וועדטער כנהוג, דערנאך אשת חיל מיט אזמר לשבחין, רבינו שליט"א האט געשמעקט די בשמים, און געמאכט קידוש בקול חוצב להבות אש, און מוציא געווען דעם גאנצן ציבור הנאספים.

מען איז זיך געגאנגען וואשן, דער רבי האט אונז אלע אויסגעווארט ביז אלע האבן אנגעהויבן צו עסן, דערמאלטס האט זיך רבינו שליט"א געוואשן און געמאכט די המוציא, און מען האט פארטיילט שירים, דער ראש המשודרים הר"ר עמרם אקער הי"ו האט אנגעפירט די ניגונים כיד ה' הטובה, און צום באמערקן איז ער געווען דער איינציגסטער שטרייטל וואס איז געזעצן צווישן די בחורים אינעם היכל ביהמ"ד, אויסער עם איז דער ביהמ"ד געווען איין חטובה אחת פון בלויז הוט'ן.... און מען האט אנגהויבן מיט'ן זמר "ברוך ה' אשר נתן מנוחה", רבינו שליט"א האט מיט געזונגען און געמאכט תנועות מיט די הייליגע הענט. דערנאך האט רבינו שליט"א אנגהויבן מיט דברי תורה אויפן פסוק "ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם", איז דאך שווער די קושיא, פארוואס שטייט "אשר תשים", ס'וואלט געדארפט שטיין "אשר תלמדם", נאר "אשר תשים" מיינט מען דארף הארוועון, און אויסגעשמועסט אז מען דארף הארוועון אויף די 4 אבות נזיקין, שור, בור, מבעה, הבער, און נאך געזאגט פון בעש"ט הק' זי"ע, שור איז מרמז די אויגן מלשון הכתוב "אשורנו", בור איז פיסטעוועון די צייט, מבעה מיינט תאות האכילה, הבער מיינט מידת הכעס, און במשך דעם שולחן הטהור האט רבינו שליט"א אויסגעשמועסט יעדן אב המזיק פאר זיך.

דערנאך האט מען געטיילט די פיש, און מען האט געטיילט שירים, און רבינו שליט"א פתח פיו בחכמה בדברי אגדה מסביר זיין די שטארקע סכנה פון עינים וואס איז מרומז אין "שור", אז מען דארף שטארק האלטן די אויגן בקדושה. נאכן עסן די זופ און זינגן עטליכע ניגונים, האט רבינו שליט"א ממשיך געווען באמרי נועם מפרש זיין דעם רמז פון "בור", כמעשהו בראשונה כך מעשהו בשניה, ברייט אויסגעשמועסט די הארבקייט פון פיסטעוועון די צייט, און די געוואלדיגע חשיבות פון אויס נוצן די צייט צו לערנען בהתמדה. נאכן עסן פלייש און טיילן שירים, האט רבינו שליט"א מפרש געווען די דריטע אב נזיקין, "מבעה" – תאות האכילה, און זיך אויסגעדריקט, א בחור דארף צו עסן, אבער נישט קיין איבעריגע מעדנים, דער רבי שליט"א האט אויסגעשמועסט א שיינע וואדט פון ספה"ק ברך משה פרשת צו, וואס דעדט איבער די נושא פון תאות האכילה, נאכן זינגען נאך פארשידענע זמירות לכבוד שב"ק, אלקא דיליה, רחם וכדו' האט רבינו שליט"א מפרש געווען די לעצטע אב נזיקין, 'הבער' – כעס, און אלע תקלות און מכשולות וואס כעס קען צו ברענגען, און רבינו שליט"א האט אויסגעשמועסט דעם וועג ווי אזוי צו פארעכטן די אלע אבות נזיקין. מ'האט ממשיך געווען בשירה וזמרה לכבוד שב"ק מיט א התרוממות הנפש אז מ'איז ארוים אין א ריקוד קודש.

נאכן עסן קאמפאט האט מען געזינגען כל מקדש אין מנוחה ושמחה, דאן האט רבינו שליט"א משמיע געווען דברי תורה בדרך דרוש, און די סוגיא פון שלא כדרך הנאתן, און געטיישט מיט דעם א פסוק פון די פרשה "וכי יזוד איש על רעהו", די בחורים האבן דאס מיטגעהאלטן בשמחת התורה כנתינתן מסיני.

נאכדעם האט מען געזינגען 'יה אכסוף' און אויך עטליכע פארצייטישע אידישע ניגונים בעניני שובו בנים שובבים וואס ס'האט ארויסגעברענגט אזא התעוררות ווען מ'האט געזעהן ווי שנירלך טרערן פליסן פון די הייליגע אויגן פון רבי'ן שליט"א כבן המתחנן לפני אביו. און דערנאך מיט גרויס התעוררות והתלהבות אויך דעם באקאנטען ניגון "אור פניך" לכבוד שבת שקלים, און מען האט געבענטשט, נאכדעם איז געווען די "פידות טיש", רבינו שליט"א האט דערציילט במתק שפתיו איטערסאנטע עובדות פונעם בעל ההילולא, זקינו הק' בעל הקדושת יו"ט זי"ע, און מען האט אריין געברענגט באנדלעך לדגל די שלום זכר פון א איד אייניקל ביי רבינו שליט"א, לכבוד די שמחה האט מען געזינגען "קול רנה", אין 2.05 האט זיך געשלאסן דערשולחן הטהור וואס האט זיך געצויגן 5 שעות פון התרוממות עלאה בצילא דמהימנותא מיט א ריקוד קודש פון אז ביום השביעי נחת, און מען האט זיך צוריק געקערט צו די האטעלן, שעפן פרישע כוחות אויף יום שב"ק בצל הקודש.

די ישיבה גדולה בחורים זענען נאך אריין צום רבי'ן אויסשמועסן די סוגיא שיעור פון אינדערפרי, אבער אונז האמיר דאס נישט מיטגעהאלטן.

יום השבת

בשעה 9.30 איז רבינו שליט"א ערשיינען אין ביהמ"ד, און געזאגט ברכות, קרבנות האט פאר געזאגט הרה"ג ר' יצחק דוד יאקאב שליט"א מנהל רוחני דישיבה"ק, פסוקי דזמרה הרה"ג ר' מרדכי יאזשעף שליט"א מנה"ד פון ישיבה גדולה, ער האט פארגעזאגט די הלל הגדול מיט די שידה פסוק בפסוק באש להבה כמנהג בית סיגעט. רבינו שליט"א איז צוגעגאנגען צום עמוד ביי "עד הנה" מיט א קול געשטיקט פון טרערן און בכיות עצומות, תפילת "אהבה רבה" האט רבינו שליט"א געזאגט בקול רם, און מיד האבן אלע געזעהן עין בעין ווי דער רבי שליט"א האט אונז אינזין, זיינע תלמידים, אזוי איז אריבער מיט געהויבענע געפילן תפילת שחרית מיט די יוצרות, און מען האט געזינגען ביי "ממקומך", אזוי ווייטער ביי קריאת התורה, רבינו שליט"א האט עולה געווען מפטיר, און אליין געליינט די קריאה פון שבת שקלים, און געבענטשט דעם חודש בנעימות והתעוררות רב, רבינו שליט"א האט ממשיך געווען מיט עבודתו הקדושה ביי תפילת מוסף, בפרט די געוואלדיגע נעימות ביי די פיוטים פון "אור פניך", וואס מען האט געזינגען כנהוג. לערך בשעה 1 האט מען געגדיגט דעם סדר התפילה.

רבינו שליט"א איז אראפ לביתו נאוה קודש און קידוש געמאכט פאר עטליכע נגידים וואס האט ביישטייערט די גרויסע סכומים פאר די הוצאות השבת, אין די צייט האבן די בחורים קידוש געמאכט אין היכל השולחנות, ווי ס'איז געווען סערווירט א בריטע קידוש כיד המלך.

ביז א קודצע צייט איז דאס ביהמ"ד צוגעריסט געווארן צום סעודת השבת, אויפן זעלבע פארנעם פון ליל שבת, די בחורים זענען געווען צושפרייט אויף די 4 שטאקעדיגע בימות פון די זייטן, מען האט געטיילט שירים משולחן גבוה פון די חלה און פיש, דערנאך האט מען געזינגן מיט א מודא'דיגע רגש דקדושה דעם וואַרעמען ניגון "הודינו ה' חסדך", וואס מען האט איבער געזינגן עטליכע מאל, און רבינו שליט"א האט שטארק געקאכט מיט די ניגון, און מען האט ממשיך געווען מיט נאך געהויבענע ניגונים, להודות ולהלל, כבודו מלא עולם, אנעים זמירות, נאכן עסן אייער מיט צוויבל האט דער רבי פארגעזינגן חי' ה' און דערנאך דעם ניגון המיוחס להרה"ק מקאלוב זי"עבדביקות ובהתעוררות, דערנאך האט מען ממשיך געווען בשירה וזמרה ביז מען זיך געהויבן צום א ריקוד, דערנאך האט מען געטיילט שירים פון די פצע"י, און געגעסן טשולענט.

רבינו שליט"א האט געזאגט העליכע דברי תורה און דערנאך פארציילט אינטערסאנטע בחורי'שע מעשיות וואס האט זיך אפגעשפילט אין דעם הויף ביי די ישיבה פון רבותינו הק' עצי התמרים זי"ע, און וועגן זייער הרבצת התורה, און מען האט געבענטשט.

מנחה וסעודה שלישית

פון 5.30 איז געווען צוגעשטעלט סעודה שלישית אין היכל השולחנות, א שעה שפעטער איז רבינו שליט"א אריין צו תפילת מנחה, און געמאכט הגבה פארן ספר תורה, מען האט אנגעהויבן די סעודת דעוא דרעוין מיט וואַרעמע גהויבענע פארצייטישע ניגונים פון התעוררות ודביקות, אזוי אויך דעמי ניגון "ותוסף אסתר", וואס רבינו שליט"א האט מיט געזינגען מיט גרוים התעוררות, און מען האט אנגעהויבן די זמירות, ה' מלך מיט שמע ישראל האט רבינו שליט"א פארגעזאגט בקול אדיר וחזק ובהתעוררות, די דברות קודש איז געזאגט געווארן מיט התעוררות רב בענין מחצית השקל וואס ווייזט אויף אמונה פשוטה, און מסיים געווען מיט ברכות לדוב. מוצאי שב"ק איז רבינו שליט"א צוגענאנגען צום עמוד לדגל יומא דהילולא פון זקינו הק' מרן הקדושת יו"ט זי"ע.

הבדלה

נאך מעריב איז רבינו שליט"א ארויף צום בימה און געמאכט הבדלה, א אינטערסאנטע זאך האט זיך אפגעשפילט ביי די בשמים שמעקן, וועלן ס'האט געדויערט און מ'האט אויפגעהאלטן ביז די בשמים וועט אנקומען צו יעדן איינעם, האט רבינו שליט"א אויסגעשטרעקט זיין זילבערע בשמים ביקסל אז די בחורים זאלן שמעקן אין דעם, בכדי ס'זאל גיין שנעלער, דאס האט אונז געוויזן די בחינה פון "וירד מן ההר אל העם", מען האט געזינגען דעם פיוט פון "המבדיל", און געזאגט "ויתן לך", און מען האט זיך צוריק געקערט אין האטעל אויף א קודצע זמן.

מלוה מלכה

ארום שעה 11 איז רבינו שליט"א אריין צו די סעודת מלוה מלכה, לדגל יומא דהילולא פון

בעל קדושת יו"ט, אין סיום כתיבת ספר תורה וואס איז געשריבן געווארן דורך הרבני הנגיד ר' אליעזר לעוו שליט"א פון לאנדאן, ביים זינגען די ניגוני דביקות בתורה הק', אהבה רבה, והערב נא, האט רבינו שליט"א פארגאסן טייכן טרערן, דאן האט מען אריינגעבראכט די ספר תורה, און מען האט געזינגען "ויהי נועם", רבינו שליט"א האט געזאגט הריני כותב לשם מצות כתיבת ספר תורה, און אריין געשריבן די לעצטע אותיות מיט א ספעציעלע שמחת התורה.

נאכדעם האט מען געהערט ספעציעלע דברי חרוזים דורך הרב נחמן ברוך שיף שליט"א ר"מ אין ישיבה קטנה, ווי עד האט ארויסגעברענגט ברוב כשרון די געהויבענע מינוטן פון יעדן איינעם במשך די גאנצע מערכה פון ישיבה של מעלה, אין די הרבצת התורה פון רבינו שליט"א דאהי אין סיגעט, און איבער געחזרט דעם גאנצן שבת מיט די הערליכע דברי תורה וואס מען האט זוכה געווען צו הערן פון רבינו שליט"א, און האט געבעטן פוון רבינו שליט"א זאל אינזין האבן די בחורים ביים ציון הק' ביומא דהילולא.

רבינו שליט"א האט אויפגעטרעטן מיט א דרשה נלהבה, תוכו רצוף אהבה דברי הדרכה, אויפשטיין פאר טאגס אין עוסק זיין בהתמדת התורה, און מסיים געווען מיט ברכות ממעל פאר די בחורים און פארן נדבן החשוב. נאך די דרשה האט רבינו שליט"א געמאכט הגבה פארן ספר תורה, און זיך געהויבן מיט ריקודין של מצוה לכבוד התורה הקדושה, די אהבת התורה וואס מיר האבן געזעהן ביי די ריקודין וועט רבינו שליט"א האט ארום געגומען די ספר תורה האט ארויסגעריגן ווי פון זיך אליינס דעם טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף, די מחזה וועט אונז בלייבן איז זכרון אויף יארן שפעטער!

דערנאך האט דער רבי איבער געגעבן די ספר תורה פארן נדבן צו טאנצן, בשעה 1 האט מען מסיים געווען, און מען איז צוריק צו די האטעלן, שעפן פרישע כוחות אויפן קומענדיגן טאג, די לעצטע טאג פון די געהויבענע נסיעה.

יום א' פר' תרומה

טראץ וואס מען האט געענדיגט די מלוה מלכה אין א שפעטע נאכט שטונדע, האט זיך בפקודת הקודש פון רבינו שליט"א אנגעהויבן א סדר לימוד בשעה 8, ווי די בחורים האבן ווייטער עוסק געווען אין די סוגיא פון "שלא כדרך הנאתן", דער סדר האט זיך געצויגן 2 שעה, בשעה 10.15 האט מען זיך געשטעלט דאוונען, רבינו שליט"א האט געלייגט תפילין פאר א בר מצוה בחור, פארו עמוד האט געדאוונט הבה"ח אברהם יצחק ענגעל נ"ו, מען האט געדאוונט מיט גרויס התעוררות.

נאכן דאוונען איז פארגעקומען א שיעור פון רבינו ראש ישיבתינו שליט"א, דער רבי שליט"א האט אנגעהויבן מיט א קושיא וואס א בחור פון אונזער ישיבה אין בני ברק האט איבער געגעבן אויף די שיעור פון פרייטיג, און דאס פארענטפערט בטוב טעם ודעת מיט א חיודוש פונעם אור חדש וואס ער האט דארט אויסגעשמועסט. און רבינו שליט"א האט ממשיך געווען בפלפולא דאורייתא מיט א חשקות התורה וואס האט אונז אלע ארויף

געטראגן אין די הויכע ספעדן. צום ענדע האט רבינו שליט"א ארויס געבראכט רגשי לבבו פונעם שבת וואס איז אריבער אזוי דערהויבן און שיין, מיט גדויס הצלחה, און מכתיר געווען די בחורים אלץ "תלמידי מרן הייטב לב זי"ע", און צוגעלייגט אז דער ייטב לב האט דאך געזאגט, אז ער וועט זיך נישט שעמען מיט זיינע תלמידים לא בזה ולא בבא, "בזה" מיינט די תלמידים בחיים חיותו, "בבא" מיינט די תלמידים לאחרי פטירתו, וואס קומען יארן שפעטער לערנען אין סיגעט.

ס'האט אונז אלע עלעקטריזירט די הייליגע ווערטער היוצא מפי כהן גדול דירעקט צו אונז, דער רבי האט געזאגט "דאס מיינט מען ענק די תלמידים פון די ישיבה פונעם ייטב לב....", אזוי אויך האט רבינו שליט"א משמיע געווען דברי הדרכה, לדעת את המעשה אשר יעשון והדרך אשר ילכו, נישט דערמיט תפילין קיין שיחת חולין, מוסיף זיין בלימוד תורה ברצופות ביז תענית אסתר, און מסיים געווען מיט ברכות לדוב, און געווענטשן אז יעדער איינער זאלן אהיים פארן געזונטערהייט, און מאכן נחת רוח פאר די עלטערן און די מרביצי תורה.

דערמאלטס האט זיך נאכאמאל אפגעשפילט א אינטערסאנג מעשה, וואס האט אונז ארויס געבראכט ווי שטארק רבינו שליט"א האט זיך אראפ געלאזט צו די בחורים מיט א חיבה יתירה, וועז א בחור פון ישיבה גדולה האט געבעטן פונעם משב"ק הרה"ח ר' חיים שלמה פישער שליט"א מען זאל אים אריין לאזן אל הקודש פנימה נעמען א ברכה פטור צו ווערן פון מיליטער, ר' חיים שלמה האט אים געזאגט, נאכן שיעור וועסטו קענען אריין גיין, וכן הוי, נאכן שיעור האט דער בחור געהאט די זכיה אריין גיין צום רבי'ן שליט"א, ר' חיים שלמה זאגט פארן רבי'ן שליט"א, די רעגירונג ווייל נעמען די בחור דינען אין מיליטער, די רבי האלט אז דער בחור איז ראוי צו דינען אין מיליטער?! רבינו שליט"א האט זיך אויסגעדרייט צום בחור, און באטראכט פון קאפ ביז פיס, און זיך אנגערופן "מען וועט דיך ארויס ווארפן פון דארט...."! שפעטער זענען אריין א קבוצה בחורים פון ישיבה גדולה, און רבינו שליט"א האט זיי אויך ווארעם געווענטשן אז זיי זאלן פטור ווערן פון מיליטער.

נאכן שיעור זענען די בחורים ארויס צום בית החיים, שם חלקת מחוקק ספון רבותינו הק' עצי התמרים, מרן הייטב לב, מרן הקדושת יו"ט, מרן העצי חיים, מען האט געזאגט תהלים מיט השתפכות הנפש, און מען געזינגען ניגוני התעוררות, און מען האט פארלאזט דעם בית החיים, און צוריק אין ביהמ"ד עסן פת שחרית שוין א שיינע פאר שעה נאך שחרית.....

צאתכם לשלום

בשעה 2.30 נאכמיטאג האבן די בחורים פארלאזט דעם עיר האבות סיגעט, ברגשי געגועים והשתוקקות, אויפן וועג צום עירפארט אין באניע, בשעה 4.15 איז מען דארט אנגעקומען, נאכן זיך איינשרייבן און אריין געבן די פעקלעך, האט מען נאך געדארפט ווארטן איבער א שעה, און ס'האט זיך דערקענט א

מחזה הוד, ווי בחורים חזר'ן איבער די שיינע שיעודים וואס מען האט גהערט פונעם גדויסן ראש ישיבה מרן רבינו שליט"א, און מען האט זיך מפלפל געווען בלימוד התורה.

בשעה 6.30 האט זיך די פליגער געהויבן אין די לופטן, אויפן וועג אהיים קיין ארץ ישראל, די בחורים האבן אוים געניצט די צייט בלימוד התורה, און איבער געהזרט ציווישן זיך ווי אזוי די גדויסן שבת איז אריבער, ארום 9.30 האט די פליגער געלאנדעט בשעה טובה, און ארום 11.00 אזייגער זענען מיר אנגעקומען אהיים מיט פילע הויפענעס פון השפעות אויף ווייטער, ווי מען האט אונז אפגעווארט בשידה ובזמרה אויפן די גאסן פון שיכון.... די קנאה פון אונזערע עלטערן און געשווויסטער צו וואס מיר האבן זוכה געווען איז געווען א דבר פשוט און זעלבסט פארשטענדליך....

ווען מיר האלטן שוין דא נאכן שבת, איז שייך צו זאגן, אז דאס וואס מען האט א נאמען געגעבן פארן שבת "ישיבה של מעלה", האט דאס שוין א צווייטע פשט "ישיבה של מעלה", מען האט אונז אריבער געברענגט א ישיבה של מעלה, ווייל יעדער יחיד און יחיד איז ארויף מעלה מעלה לפי דרגתו.

בצאתי מן הכרך

ס'איז נישט שייך זיך אפהאלטן פון ארויס ברענגען אונזער הכרת הטוב, פאר די חשובע עסקנים וואס האבן אוועק געגעבן גרויס פלאג מיט מיה פאר די הצלחת השבת, הרה"ח ר' אשר ישעי' הורוויץ שליט"א דער מנהל פונעם שוהל-הויף, דער איש חי ורב פעלים הרה"ח ר' שלמה הערש עקשטיין שליט"א, און מיט זיי אויך הרה"ח ר' אליעזר דוד גליק שליט"א, צוזאמען מיט די געטרייע ארגאנזאציע "ללכת" וואס האבן אינזין געהאט אז דער שבת זאל קלאפן מהכל ועד כלה על צד הטוב ביותר, ואחרון חביב הרה"ח ר' נפתלי הירצקא שטיין שליט"א מנאמני מרן רבינו שליט"א, וואס האט אונז געטראגן אויף די פלייצעס פון וואכן פריער פארן געהויבענעם שבת בכל פרטיה ביז מיד זענען אהנגעקומען בשלום צוריק אהיים, ס'איז נישט צום גלייבן וואס מ'האט דא באוויזן.

וועל מיר מסיים זיין מיט א תפילה פארן בורא כל עולמים, לחיי מלכא מרנא ורבנא כ"ק מרן רבינו הגה"ק ראש ישיבתינו שליט"א, ימים עלימי מלך תוסיף שנותיו כמו דוד ודור, יאריך ימים על ממלכתו, און זאל אונז פידן קענן די גואל צדק בבריות גופא ונהודא מעליא אמן.

כ"ד זעירא דמן חבירא
אחד מתלמידי 'דעם רבינ'ס ישיבה'
ישיבה קטנה דרבינו יואל מסאטמאר
קרית יואל - בני ברק

שובו לכם לאהליכם

מאת א' ההורים

דיו אילו ימי וגווילין אילו רקיע לא אוכל להביע חדוות לבי ולגולל את רעיונתי מהזכות הגדולה שנפלה בגורלינו מאז שבנינו היקדים והחשובים שיחיו זכו לדלג על הערים ולנסוע המסע הקדוש לעיד האבות סיגעט בראשות אבינו דועינו מרן שליט"א.

יש אימרא בשם א' מצדיקי פולין זצ"ל עה"פ בתהלים (פרק ק"ב) שדוד המלך ע"ה מתאונן שקדתי ואהיה כצפור בודד על גג וגו'. וקשה אם דוהמע"ה רצה לגלות את מצבו המר ולהדגיש את בדידותו, למה הוא המשיל את עצמו דייקא למצב של ציפור בודד על גג, ותירץ, שהנה הציפור עומד על ראש הגג ומתבונן בהנוף המרהיב המתגלה לעיניו, ומרגע לרגע הוא מתפעל יותר ויותר מהעיירות והבתים והאילנות ופרדסים השטוחים על הארץ לפניו, ואז רצונו הגדול ביותר באותה הרגע, היא שיוכל להביע את התפעלותו לאחרים, ולחלק עם השני את הרגשותיו והתפעלותו, וכשהוא עומד בודד לבד, והוא צריך לעצור את הרגשותו בקרבו, הוא צער גדול ועמוק מאוד, ולכן כשדוד המלך רצה להביע את גודל ימיו הרעים ואת צערו הפנימי, הוא המשיל עצמו לאותו ציפור הומד על הגג, ואינו יכול להביע את רגשותיו.

על כן אמרתי שהגיע זמני לומר שור"ה ולהוציא את רחשי לבי אשר עדיין מפעפעים בקרבי, קודם כל איני יכול לתאר את ההכנה דרבה שעשו בחורי הישיבות בכדי להגיע להשב"ק, ומהרגע הראשון שהגיע הבשורה המרנינה שהולכים להסתופ בצל רבותינו הק' ולהבחל"ח עם מרן רבינו שליט"א כל א' וא' יצא מגדרו להכין לעצמו את הכלים הראויים שיוכל להיות חלק מאלו שהולכים לקבל שפע קודש ולהיות חלק כחלק מתלמידי הישיבה של מעלה, הנהלת הישיבות השקיעו עמל ויזע רב להכין את הבחורים עם הצידה הנדרש לנסיעה קדושה זו, בהוספות הרבה שעו של תורה, הוספה בתפילה בהתלהבות, הוספות של דרשות הכנה והתבוננות לקבל את המתנה הנפלאה באנפין נהירין ובלב מוכן ומזומן לקבל הריבוי אור בהכלים.

ואין לך ראיה גדולה מזו, כי כל פעם כשנוסעים רואים אצל כ"א בתרמיליו כשיוא לדרך מה מטרת הנסיעה, למשל אם היוצא לדרך נוטל עמו מעיל וצעיף, סימן הוא שהא עומד להגיע למקום שהגשם יורד, וכשנוטל עמו שפאקטי"ו [קוקער] היא סימן שהוא הולך להתבונן במחזות שונות, וכשנוטל עמו מזון וצידה יותר מכפי הצורך, היא סימן שהולך להגיע למקום ציה ושוממה ופניו אל המדבר, וכשרואים בחורים קטנים עם גדולים יוצאים לדרך ולוקחים עמהם קונטרס של 'סוגיא שלא כדרך הנאתן' וקונטרס בענין 'הסתופפות בצל צדיקים' ועוד כמה ספרים וקונטרסים, כל בחור עם הערות וסיכומי ה'סיגעטע סוגיא' מסודר על אופניו,

בלי מצלמות ובלי כלי שידה ונגינה, ובקושי רק השבת'דיגע האניאקישע הוט והחאלטעל, זהו סימן שהוא שם לדרך פעמיו לנסיעה רוחנית הפותחת בשבת קודש זו ויימשך עד לנצח נצחים בסייעתא דשמיא.

בנינו היקרים שיחיו המתחנכים ומתגדלים על תורת רבותינו הקדושים זי"ע ועוסקים במשנת מרן רבינו שליט"א המחדיר בהם בכל עת ועידן את דרך רבותינו, הוא בונה מגדלים נאים בדרך הפרד"ס על דברי אבותיו הק', וחוזר על סיפורי קודש מתולדותיהם של צדיקים האלו ומעשיהם הטובים, ובכל רגע ורגע משריש בהם ציפיה וערגה ותשוקה רוחניית שכאו"א יבוא ויאמר מתי יגיע"ו מעשי למעשי אבותי וכד' הרה"ק ר"ב מפרשיסחא זי"ע שלכל הפחות א נגיעה קלה, כאטש אנכאפן די קלאמקע!, והנה הגיע הרגע המיוחל ומרן רבינו שליט"א נוטל אותם בידיו ומוביל אותם לקבל את פני אבותיו הק' ולהסתופף בצל קדשם, זיי גייען אנכאפן די קלאמקע אין סיגעטטו!.

כל אחד ואחד מכיר את האימרא הידועה בהספה"ק כהספה"ק העבודת ישראל והמגיד ממעזריטש על גודל ימי בין המצרים שאז יכול כאו"א להתקרב להקב"ה ולא משנה באיזה מדריגה הוא עומד ברוחניות, כי אז הקב"ה בבחינת המלך בשדה, וכשהמלך יושב על כסא מלכותו מאוד קשה לעלות ולידאות ולהתקבל אצלו ולחוש קרבתו, אבל כשהמלך מסתובב בשדה בין הפשוטי עם אז כאו"א יכול לעמוד לידו ולהתבונן במלכותו ובתהלוכותיו מקרוב, והדברים עתיקין וידועים, [והגדיל לומר הרה"ק מצאנז שממשיל ימי החנוכה להמלך המסתובב בבית האסורים ואז יכולים גם השפלים והגרועים לדבר עמו].

מה אומר ומה אדבר, הנמשל הרגישו הבחורים בהנסיעה הקדושה הלז, רבינו שליט"א מנהיגן של אלפי ישראל, מחדש חידושים בכתב ובעל פה, מקהיל קהילות ופום ממלל דברבן, מלהיב לבבות של ישראל בתפילות ובדרשות היודות זיקי אש, כל בחור רואה אותו יושב בכותל המזרח ועודך שלוחנות טהודות במעמד אלפי ישראל והבחור הצעיר עומד ביניהם, ונפשו משתוקקת מתי אבוא ואראה ואוכל לעמוד לידו בעבודתו בקודש, לשאול שאלות ולשמוע תשובות, לקבל מקרוב לקח מפה קדשו, והנה כאן רבינו ירד לגנו ומסתובב בין ערוגותיו, וביד רחימאה הוא סומך ידיו על בחורים העוסקים בתורה, ושואל וחוקר אותם בנבכי הסוגיא, הוא עומד בד' אמותיו ורואה את ההכנה לעטיפת הטלית והנחת התפילין, הוא עומד לידו ורואה את הדמעות כמים הנשפכים מעיניו הטהורות בעת אמירת אהבה רבה, הוא מתבונן ומתרגש לשמוע את הרנה והתפילה היוצאת מפי כהן גדול בקדושה ובידאה, הוא יושב מול פני תואר פניו הנסוכים בשמחת התורה ורואה איך שרבינו קופץ בהתלהבות כשמיישב קושיית המפרשים, ומפשפש את עיניו בתמהון האם הוא אינו הוזה בהקיץ, אכן, המלך בשדה פשוטו כמשמעו.

אחרי ששמעתי את תהלכותיו של מרן שליט"א בהנסיעה הקדושה נפל ברעיוני ביאור עמוק יותר בדברי הרה"ק הייטב לב שיחדטו על מציבתו ש'העמיד תלמידים הגונים', שאכן מרן הייטב לב וויתר על מדריגותיו והיה מוכן לדדת ממרום הר קדשו רק למען תלמידיו, ולכן הוא נקט הלשון 'העמיד' כי וויתר על מדריגת 'הולך' בכדי להיות במדריגת 'עומד' למען תלמידים הגונים, והעבודה הזאת היתה נר לדגלו של

מרן שליט"א בהימים הנעלים והנשגבים, הוא ירד מן ההר והיה בבחינת 'עומד' לבאר להבחורים את הסוגיות הקשות שבש"ס, ישב עמהם שעות ארוכות וטייל עמהם בההיסטאריע של העיר סיגעט ומעשי אבותיו הקדושים, השפיל וגילה את גלימתו להביע את רגשותיו בעמדו לכונן ישיבה על מקום אבותיו הק' ולהחזיר עטרת הרבצת התורה באותו מקום ובאותו סגנון.

הנה ידוע שהרה"ק רבי צבי הירש מזידיטשויב זי"ע נוהג היה לבוא מפעם לפעם אל העיר לעמבערג כדי להיוועד בה עם הגה"ק בעל ה'ישועות יעקב' זצ"ל ולהתחדד עמו בהלכה לימים החל הגה"ק מזידיטשויב לנסוע אל הרבי מלובלין והיה מסתופף בצילו תקופות ארוכות, והדבר התמיה את ה'ישועות יעקב' אשר לא נמנה על עדת החסידים, באחת הפעמים שאל ה'ישועות יעקב' את הגה"ק רבי צבי הירש: "אמרו נא לי, לשם מה נוסעים אתם ללובלין, אם כדי לקנות לכם רבי ללימוד התורה הקדושה, והלא יודע אני בכם שכבר הנכם יודעים את התורה – ללמוד וללמד ואינכם זקוקים עוד לרבי, ואם כדי לקנות דרך בעבודת ה', והלא פותחים את האלשיך הקדוש ואת השל"ה הקדוש ומהם למדים דרך בעבודת ה', ומדוע אפוא הנכם מיטלטלים עד לובלין"?.

השיבו ה'עטרת צבי' בדרך שאלה: "במסכת עירובין (ח:) דן הגמרא בענין 'מבוי העשוי כגדל', והראשונים שם דנים הרבה מהי צורתו של אותו מבוי ומהם פרטי דיניו, והנה אם אספר לכם שבמרחק של שני שבועות נסיעה מלעמבערג, השתמר מבוי כזה עוד מזמן הגמרא וממנו אפשר לעמוד על בירור הסוגיא, כלום תסכימו לנסוע משך שבועיים כדי לעמוד על טיבו?". וה'ישועות יעקב' השיב: "אסכים לנסוע אף שלושה שבועות ויותר ובלבד שאבין דברי הגמרא לאשורם". והגה"ק מזידיטשוב השיבו: "הוא הטעם שבנסיעותיי ללובלין. אמת נכון הדבר שכדי ללמוד עבודת ה', די בלימוד ספרי אלשי"ך והשל"ה הקדושים, אבל כדי לראות את אותה עבודת ה' בעיניי, לשם כך נוסע אני את כל הדרך הארוכה עד לובלין."

העבודא הזאת עמדה לנגד עיני כשמעתי בני את תיאור הנסיעה הקדושה, והרהרתי לעצמי מה מאוד שפר גורלינו ויזנעם חלקם של בנינו היקדים אשר מעתה נחקק במוחם דוגמא אישית איך שצריך להיראות עבודת התפילה, שמחת התורה, התעוררות ודביקות בשולחן שבת קדוש, הארת פנים לכל אחד ואחד, אמונה שלימה ואמונת צדיקים, וזאת מלבד הדבורי והשיחות קודש אשר זכו לשמוע שעות על גבי שעות בהג' ימי ההוד שזכו להסתופף בצל אילנא דחייא.

ואסיים בברכת הדיוט שאורך ימים ושנות חיים יוסיפו לו למרן שליט"א מתוך בריות גופא ונהורא מעליא, והאש הקדוש תוקד על לבם של הבחורים לא יכבה לעולם, עדי נזכה להגאל בגאולת עולמיספ בביאת משיח צדקינו ומלכינו שליט"א בראשינו בב"א.

בשיר והודאה לקל חי אשר שם חלקינו עמהם

א' ההורים

קהל
יטב לב
ד'סאטמאר
נתייסדה ע"י רבינו הגה"ק
מהר"י ט"ב זצוקללה"ה
בני ברק
בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א

מזלא טבא וגדיא יא"ה

ברגשי הודאה והערכה, נשגר בזה כוס של ברכה, בברכת מז"ט בשיר ושבחה, קדם ידידינו החשוב והנכבד, עושה ומעשה צדקה וחסד, לטובת מסדותינו הק' משליך עצמו מנגד, ולא ישבות למענינו בכל עת תמיד, האדם היקר באנשים, ראש וראשון לכל דבר שבקדשים, נודע לשם ולתהילה, חמד למטה ואהוב למעלה,

ה"ה האי גברא יקירא, נודע לשם ולתפארת

מוה"ר אברהם יושע יחזקאל לעוו הי"ו

בן ידידינו רב האי גאון, מורה ודאין, גריס באורייתא תדירא, בר אבהן ובר אוריין משנתו קב ונקי בגירסא וסברא, צנא מלא ספרא, משיב לשואליו דבר ה' זו הלכה, בשפה ברורה נעימה וערוכה, נודע בשיעוריו הנפלאים והמתוקים, המלאים זיו ונגה מפיקים, נאה דורש ונאה מקיים, בהרבצת תורה ויראת שמים, חריף ובקי בכל מכמני התורה, המאור הגדול לממשלת התורה וההוראה,

הגה"צ רבי שמעי' לעוו שליט"א

דומ"ץ וראש הכולל דקהילתינו הק' בלאנדאן יע"א

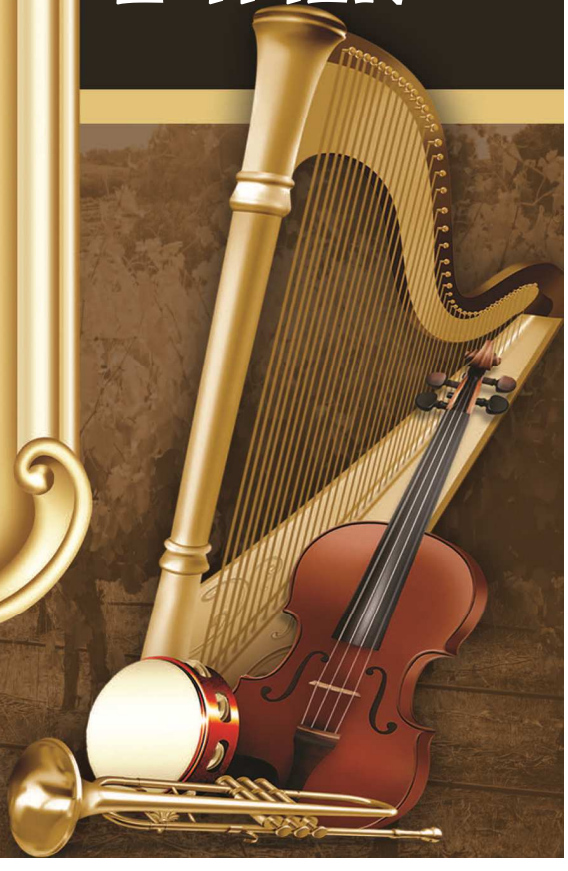
ויתן לך
את ברכת
אברה"ם

לרגל השמחה שבמעונו, בנישואי בנו-נכדו למזל טוב

זכות מעשיכם הכבירים לטובת מסדות רבינו זה רבות בשנים, תעמוד לכם לראות דורות ישרים ונאמנים, מכל יוצאי חלציכם, לאורך כל ימי חייכם, ומשמחה זו יושפע לכם רב ברכות ושובע שמחות, ותזכו להמשיך בפעליכם הישרים מתוך הרחבת הדעת.

המברכים למען שמו בשמחה ובהערכה

הנהלת מוסדות סאטמאר
בני ברק יצ"ו

סימן טוב ומזל טוב

הילולא רבא

מאמרים יקרים, עובדות וסיפורים,
מרבותינו הק' בעלי ההילולא זי"ע

י"א
אדר

הרה"ק רבי חיים יוסף דוד אזולאי זי"ע - החיד"א

הגאון הקדוש רבי חיים יוסף דוד אזולאי זללה"ה, הידוע בכינויו 'החיד"א', נולד בעיה"ק ירושלים בשנת תפ"ד לפ"ק (במקום אחד נכתב תפ"ז והוא ט"ס), לאביו הגדול רבי (רפאל) יצחק זרחיה הלוי שהיה רב ואב"ד של ירושלים, בן הג"ר ישעיה אזולאי בן הג"ר יצחק בעל "זרע יצחק" בן הגה"ק רבי אברהם אזולאי רבה הנודע של חברון בעמח"ס "חסד לאברהם". ולאמו מרת שרה, בתו של הגאון ר יוסף ממלויו של הגה"צ רבי יהודה החסיד שבא לארץ כששים שנה קודם לכן. אבות המשפחה התיחסו לגאון ר' יהושע בעל ה"סמ"ע". לידתו היתה בדרך נס, הוא נולד בלי רוח חיים, והנוכחים כבר חשבו לייאש ממנו ח"ו, ובנסי נסים נותר להיות לישראל לפליטה גדולה.

החיד"א ז"ל קיבל תורה אצל הגאונים דודו רבי יונה נבון (בעל "נחפה בכסף" שו"ת) ורבי יצחק הכהן ראפפורט (בעל "בתי כהונה"). בהיותו בן י"ט שנה נכנס להסתופף בצל רבו בעל ה"אור החיים" הקדוש, כפי שכותב ב"שם הגדולים" מתוך רוב הכנעה והתפעלות: "ואני הצעיר זכיתי והייתי בישיבתו הרמתה ועיני ראו גדולת תורתו סיני ועוקר הרים וקדושתו הפלא ופלא ולפי דורנו היה לב הרב מבעית בתלמוד והיה כמעין המתגבר", ומכנהו בספריו "המופלא חסידא וקדישא".

רבינו האיר ברוב תורתו, קדושתו וחכמתו על פני הארץ ומלואה, ונודע לגאון נשגב ופוסק דורו, מקובל ואיש מופת. וחיבר שבעים ואחד ספרים בכל מקצועות התורה והיראה אשר האירו תבל ומלואה ונפוצו ונתקבלו בכל גולת אריאל כידוע. ביניהם: ברכי יוסף, שם הגדולים, חיים שאל, חומת אנך, נחל קדומים, פני דוד, ראש דוד, עבודת הקודש, ועוד ספרים הרבה.

ידועים המה מסעותיו בעולם כשליח תושבי ארץ הקודש ששררה אצלם עוני ודחקות גדול בכל מדינות איטליא צרפת אשכנז ועוד מדינות. בספרו המפורסם "מעגל טוב" העלה את קורות מסעותיו עלי הכתובים, ואת מצבם של קהילות ישראל די בכל אתר ואתר שדרכה בו רגלו. מספרו זה אפשר ללמוד מעט מזעיר זה על רום קדושתו ופרישתו.

לעת זקנותו קבע מקום מושבו איתן בק"ק ליוורני שבאיטליא ומסר את משרת השד"ר לבנו רבי אברהם. הוא עצמו עלה ונתעלה וישב על התורה ועל העבודה כל עתיו ורגעיו, וסירב ברוב ענותנותו לקבל על עצמו עול רבנות. בכל דבר קשה פנו אליו חכמי הדור, ותשובותיו להם היה כאשר ישאל איש בדבר האלקים. נסתלק לשמי רום בשבת זכור י"א אדר שנת תקס"ו לפ"ק זקן ושבע ימים. זי"ע ועכי"א.

בפי ישרים תתרומם

מאמרים ועובדות מלוקטים מרוממות מעלותיו בקודש

הרה"ק הרבי ר' אלימלך זי"ע

בעת אשר החלה ההשכלה מברלין לנעוץ את טלפיה בתוך כרם בית ישראל, בעיקר על ידי חיבור ספרי מינות ואפיקורסות ע"י רשע מ"ד ימ"ש וחבר מריעו ימ"ש, התבטא אז הרה"ק הרבי ר' אלימלך זי"ע שזה לעומת זה עשה אלוקים, ובעת הזאת שחשכות הסט"א וההשכלה גובר בעולם שלחו ממרום את הגה"ק רבינו החיד"א להאיר, ואמר בלשה"ק: "שם באיטאליא יש צדיק אחד גדול אשר על ידי חיבוריו הטהורים מבטל כל ספרי המינות, ומי יתן והיה לבבם של ישראל לשקוד על דלתי ספרי החיד"א לא יזיזו אותם כלום מאמונתם" ומאוד הפליא את ספרי "ברכי יוסף" על ד' חלקי שו"ע, וספרי דרושים "ראש דוד" עה"ת

אהל אלימלך אות רפא (מהדו"ח עמ' קצה)

הרה"ק רבי מנחם מענדל מרימנוב זי"ע

אחר שנתפשט עדות צדיקי עליון במעלת קדושת חיבורי החיד"א ז"ל התחילו החסידים להגביר בלימוד ה"יוסף לחק" להרב החיד"א שעל ה"חק". ובסגנון זה מובא בשם הרה"ק הרבי ר' מענדל מרימנוב זי"ע שאמר: החיד"א עשה ל"ב ספרים בקדושה והם מבטלים טומאת ל"ב ספרים שעשה ראש המשכילים, ובית יוסף להבה, ניצוץ אחד יוצא מיוסף שמכלה ושורף את כל החיצונים

בהסכמת הרבנים לספר "חדרי בטן" לחיד"א

הרה"ק בעל בני יששכר זי"ע

כתב הרב הגדול מו' חיד"א זללה"ה (מדבר קדמות מע' ת' אות י"ח, ועוד) ד' חילוקי כפרה (יומא פו.) אינם רק להשב מיראה, אבל השב מאהבה אין צריך לד' חילוקי כפרה רק מתכפר הכל בתשובה לבדה כתב כן בשם גדולי הקדמונים ולא נודע לי מקומו איה, וסוגיות הש"ס לא נודעו במסילות הללו, אבל כיון שפסק כן רב מובהק בדורו בבית דין של מטה פוסקין כן להלכה בבית דין של מעלה.

בני יששכר (תשרי, מאמר ד דרוש יד אות לט)

לכל ישראל האיר

"והנה הרואה יראה בספר הקדוש שנקרא חק לישראל שהוא תיקון לפגם הברית, ככה קבלתי מרבותי שתיקון האמיתי הוא על ידי התחברות תורה שבכתב עם תורה שבעל פה ע"י 'חק לישראל', ורמז לזה חק בשארו שם' וכו' (שבת קלז:). על כן בעקבות משיחא אלו יצא לאור ספר יוסף לחק מהצדיק הגדול רבי חיד"א תלמידו של ר' חיים אבן עטר בעל ה'אור החיים', שיש בו שני אורות תרין משיחין משיח בן דוד ומשיח בן יוסף, בסוד צדיק הכולל המתקן פגם של כל ישראל. [וראה מש"כ הרב חיד"א ב"מורה באצבע" (סי' ג' אות צ"ג) אודות סדר לימוד החק: והאיש הירא ח"ק נתן ולא יעבור, כי הוא תועלת עצום לנפשו כו', ע"י"ש].

שארית ישראל (ווילעדניק, שער השובבים דרוש א)

ענוותנותיה דרבי

"שכמה שנים לא היה רביו ישן על המטה רק על הקנאפ"י דרך עראי וגם ביום השבת לא היה ישן שהיה אומר דהשינה בשבת הוא דוקא לתלמידי חכמים הרשומים".

בשם נכדו הגאון ר' משה אזולאי ז"ל

אבי החכמים רב רבנן

"מי לנו גדול מיוסף, דכל רז לא אניס ליה, ותמיד אנחנו הולכים אחר עקבותיו"

"כף החיים" להגר"ח פאלאג'י זצ"ל (בסי' טו אות לא)

רבן של ישראל

החיד"א ז"ל חיבר למעלה מחמישים ספרים נאדרים בקודש, ובתוכם בלולה כל התורה כולה, ומביא חידושים בהלכה ואגדה מכל מקצועות התורה, רשימה ארוכה של ספרים חשובים ונפלאים, אשר מספרם לאין שיעור וגבול. בכל מקום שביקר ברחבי העולם, חיפש וחקר אחרי כתבי יד מגאוני הדורות שעין לא שזפתם עדיין, וכיון שניחון בזכרון חריף שאין כמותו, זכר בעל פה את כתבי היד שראה והעתיקם אח"כ על גליונותיו, והיה מעתיק את הכתבים בדיוק נפלא כאילו שהכתבים היו לפניו. עד היום כשמוצאים כתבי יד ישנים, בודקים בספרי הרחיד"א אם אינו מביאם, ואם מוצאים שמביאם בספריו סימן מובהק הוא שנכונים המה, כי הרחיד"א העתיק רק כתבי יד שבדק ושאל אחריהם למקור נאמנות כתיבתם.

הגה"צ רבי נתן גשטטנר זצ"ל, "חודש בחודשו" אד"ב תשס"ח, ג

אדמה לעליון

גאון עוזנו החיד"א זי"ע, קרא בשמות להרבה מספריו הק' על שמות איבריו של האדם, והא לך דוגמתו: ראש דוד, מראית עין, פתח עינים, טוב עין, עין זוכר, יעיר אוזן, פני דוד, פה אחד, דבש לפי, שפה אחת, צווארי שלל, לב דוד, זרוע ימין, כף אחת, מורה באצבע, צפורן שמיר, ברכי יוסף, שמחת הרגל, והנה עתה בהדפסת הספר הנוכחי נוסף עוד אחד מהאיברים והיינו חדרי בטן, והם קומה שלימה.

הגה"צ רבי משה הלברשטאם זצ"ל בהסכמתו לספר "חדרי בטן" ש"ל מכת"י החיד"א

פלא הדורות

דמות מופלאת ומיוחדת במינה היה הגאון החיד"א זצ"ל. כחטיבה מיוחדת בין גדולי הדור ולאחריו מתנוסס שמו של בעל "שם הגדולים". כל ענפי מקצועות התורה והיהדות, נאצרו בקרב לבו, לא נעלמו ממנו סתרי החכמה, שגילה בהם ידיעה עמוקה וחודרת, וכל חכמי האמת שאחריו דבקו אחריו, כן נודע שמו בשערי ציון המצוינים בהלכה לאחד מהגדולים אשר בארץ, ושבח דא שירתא במעלת פסקיו הברורים, על יסודות איתנים, לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא. נוסף על כך היו חכם השלם ותורתו מכרזת עליו בחוץ בכל החכמות כולם, כן לא נעלם מזכרונו שום ענין מהשתלשלות תולדות ישראל ודברי ימי מאוריה. אין מקצוע שלא גילה בו ענין ולא חידש בה דבר, ואין ענין שלא דש בו, ובכל דבר מצא חפץ וענין לענות בו. והלא דבר הוא שכל חכמי ישראל ממזרח וממערב מעתיקים מדבריו בכל ענין וענין, ותדבק נפשם אחר נפש דוד, וכמעט שלא נמצא ספר מספרי גדולי הדורות שאחריו שלא יעתיק מתורתו, ולפעמים עד עשרות פעמים.

ועם כל זאת לא נודע כי כל אלה באו אל קרבו עקב חסידותו היתירה וענוותנותו הגדולה כי איש קדוש לאלוקי"ו הי' הגאון החיד"א, ואש קודש יקדה בו כל ימיו ולילותיו עלי אדמות כאשר מבצבץ ועולה מתוך דברי ימיו החקוקים עלי ספר אחת הנה ואחת הנה, ושגורים בפי כל חכמי ומאורי הדורות, ותורתו מכרזת עליו מבחוץ. ולאור תורתו נסע ונלך וזיעוכי"א.

הקדמת תולדות החיד"א

מילי דהילולא

ניצוצות מתורת בעל ההילולא, ופנינים מהדרכתו בעבודת הקודש

שלשים יום קודם ימי הפורים הממשמשים ובאים לקראתינו באורה ושמחה, אמרנו וענינו מה טוב להציג מעט מזעיר מאוצר המנוצר של תורת חיי"ם, מלוקטים מעשרות חיבוריו הקדושים, מאמרים פליאיים מגדולת הנס וסגולת הימים

אם ינהגו בפורים כראוי ימשיכו מחיית עמלק והגאולה שלימה

בנוסח שתיקנו רז"ל: 'אשר עשה נסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה', פירוש, דבימים ההם הגדיל ה' להשפיע שפע ישועה ורחמים, ואתרחיש להו ניסא, וגם בזמן הזה מתחדש השפעת הרחמים, והנהו זהרור"י כאשר היתה באמנה בימים שנעשה הנס. ואפשר שזה כונת הכתוב (תהלים קיח, א): הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו הכוונה כי אור החסד הנשפע בנס, הן מזהירי"ן עולת תמיד ביום ההוא, מידי שנה בשנה, שנות דור ודור, והיינו דקאמר 'כי לעולם חסדו'.

ובזה ישבתי בעניותי בדרושים חקירה אחת, דהרי ישראל אשר בספרד ואפריקא לא היו תחת ממשלת אחשורוש ולמה כל ישראל היום חייבים לעשות פורים. ואני הדל באתי לכלל ישוב חקירה זו מצד הסברא, ואי בעית אימא גמרא וזה על דרך האמת, דמאחר דבכל שנה מאירים ומזהירים, זהירו"ת יתירה ואורים גדולים, בפורים ככל אשר נגלו בימי מרדכי ואסתר, חל על כל ישראל לקיים את ימי הפורים האלה בזמניהם ובאורי"ם כבדו ה' במצות היום כו', ומאחר שכן, במקום גילה שם תהא רעדה, לעשות מצות היום באימ"ה רבה ושמחת עולם, שמחה של מצוה, ולא תהיה עדת ה' אל גיל כעמים, השוטי"ם במזרקי יין, ושחוק וקלות ראש מאד, מבלי משים יראת ה', וח"ו עלה על לבם, כי ביום הפורים, הותרו האיסורים, ומצות פריקה פריקת עול תורה ומצוות, כהיום הזה קודמת. ויש אשר טמנ"ו חפ"ש מחופ"ש, התחפש ובא בצלמי הפרצופין, ילבש גבר שמלת אשה, ואשה בכל אלה, קשט"ה פניה כהלכת גוברין. אוי לנו, איך זרע ישראל בני אברהם יצחק ויעקב, ונשמת ש-ד-י בקרבם, בלכתם ילכו בחוקי הגוים, ונותנים כח ליצר הרע ופרקו עול תורה ומצוות ביום הקדוש הזה וכו', ביום הזה אשר קיבלנו החסדים והטובות להפליא, בו בפרק אלו עוברין על רצונו, וכדאי בזיון וקצף.

ובעיני הדבר פשוט שאם כל ישראל היום הזה אשר זרע עמלק לטבח יובל, ונפל המן הרע הזה, ראש מבית רשע, היו נוהגים בסדר קדושה והשמחה היתה מקודש"ת לשמים

למען תספר

גדולים מעשי צדיקים, וסיפורי נפלאות וישועות

פלאי פלאים נעשו לו

זה מה שמצאתי כתוב בספר כתיבת יד להחכם השלם כמה"ר רבי אברהם כלפון זלה"ה, וקראתי שמו פעולת צדיק לחיים כי הוא המדבר בכבודו של הגאון חיים יוסף דוד אזולאי זיע"א, וז"ל מעשה הרב הגדול המופלא מופת הדור והדרו כמה"ד חיים יוסף דוד אזולאי זלה"ה זיע"א אכי"ר הוא נולד בירושלים תובב"א שנת ה' אלפים תפ"ד (לאביו רבי רפאל יצחק זרחיה זצוק"ל) בן ז' חדשים ונולד כמת, וחשבו עליו אוהביו שמת ועזבו אותו בקרקע, ונכנסה עליו זקינתו וידעה שעדיין יש בו הנפש, ולקחה אותו וכרכה אותו בצמר גפן ונתחמם וחיה ונתגדל לשם ולתפארת, ולמד אצל הרב יונה נבון ז"ל (גיסו של אביו, כמ"ש בהסכמתו על ס' "שד יוסף") עם הרב המופלא יום טוב אלגאזי ז"ל. ואח"כ למד יחד אצל הרב המופלא מהר"ר שלום שרעבי זלה"ה, והיה הרב מהר"ש שרעבי ז"ל מחזיר פניו פעם בפעם, אח"כ אמר לו הרב חיד"א מה פשעי ומה חטאתי שאין אתה מחזיר פניך אלי ומלמד אותי, ואמר לו יודע אני שאין ביאתך לעולם הזה ללמוד דרך האמת שהרי יש לך השגה בתחלה ללמוד בדרכים אחרים ולבסוף תשיג ללמוד דרך האמת, וכן היה כנודע ממעשיו ומה שעשה וזכה ללמוד וללמד, והלך בשליחות מצוה לכל מקום לערי צרפת ואגפיה.

ונעשה לו נסים שם שפעם אחת נשא חן בעיני המלכות וקראוהו לברך בן המלך וכו', ונתנו לו מתנה טובה, ואמר להם, איני שואל דבר כי אם שתתנו לי רשות להכנס לבית האוצר המלך של הספרים ונראה הספרים. ונתנו לו רשות ליכנס ולישב שם שתי שעות בכל יום, שלשה ימים, וראה כמה ספרים ישנים כתיבת יד, כמו שכתב ב'שם הגדולים' שראה שם כ"ה אלפים ספרים מכל הלשונות ובתוכם חמשת אלפים כתיבת יד של ישראל, כנודע מכתביו, כן שמעתי מבט החכם מורי ורבי מוהר"ר אברהם ז"ל ועוד פעם אחת הלך בשליחות ללונדרא ואינגילטירא והיו צריכים לעבור בנהר והנהר היה מלא ואינה יכולה העגלה לעבור, ואמר לבעל העגלה תעבור ואינך מתיירא, ונעשה לו נס ועבר הוא וכל אשר עומדים שם על שפת הנהר, וכמה מעשים שעשה ששמעתי כאלה רבות כנודע לכל.

ובשנת ה'תקל"ד בא לעיר ליוורנו וישב שם בחצר פירירא די ליאון עד שנפטר זלה"ה. ואני אברהם כלפון הכותב זכיתי והייתי נהנה מזיו פניו שנה תמימה זלה"ה, וחבר ספרים הרבה, ונתגלו ספריו בכל העולם, ומשנת ה'תקמ"א עד שנת ה'תקס"ד היתה [לין] אהבה עמו בכתבים, ואחר כך נתוועדתי עמו, אשרי מי שראה פניו.

מעטה תהלה על תהלים לרבי יעקב רקח זצ"ל

(בסופו. ליוורנו תרי"ח. מובא ב"רבנן קדישי" עמ' ריג.)

הרה"ק החיד"א ותלמידי הבעש"ט

הקדוש החיד"א ז"ל למד אצל רבו האוה"ח הק', ואז ניתנה לו ההזדמנות להכיר את הרה"ק רבי גרשון מקיטוב זי"ע גיסו של הבעש"ט הק' שהיה מבאי ביתו של האוה"ח הק', וממנו שמע לראשונה על התגלות אור שבעת הימים הבעש"ט ועל מדרגותיו הנעלות.

ב"שם הגדולים" כותב אודות ספרו של רבו בעל האוה"ח הקדוש "ושמעתי כי עתה בפולניא הם מחשיבים אותו הרבה, ונתעורר זה על ידי שהרבה החסיד קדוש מהרר"י בעל שם טוב הגיד גדולת נשמת מהר"ח הנזכר". אח"כ דבק לבו בגדולי תלמידי הבעש"ט זי"ע שהיו בטבריה.

ב"ברכי יוסף" (סוף יו"ד סי' רצ"ט) מדבר בשבחם של הרה"ק ר' מענדיל מפרימישלאן והרה"ק ר' נחמן מהורודנקא זי"ע [בענין מנהג תלמידי הבעש"ט להזהר ממלבושי צמר, אשר מזה נמשך מלבושי משי וכיוצ"ב]: "זה שנים באו מקרית חוצות [–כינוי לחו"ל], לשכון כבוד בארץ ותרי מינייהו רבנן, המתקדשים והמטהרים בהדרי הדרים [–מליצה על לשון חדרי חדרים], ועין רואה הני מאני דרבנן [–בגדיהם דצדיקים אלו], מכף רגל ועד ראש לבושי משי, ואיבעיא להו לרבנן מה מצוה זו ומצאה הקפידא אמור רבנן בטעמא, כי לדעתם חוטי פשתן ערבים [–מעורבים, ומליצת לשון היא–] בכל בגדי צמר שבעולם, והוו כלאים וכו' ולבי היה מהסס תדיר במימר קדישין הנהו חסידי".

כן מביא בספר "ככר לאדן" שמועה "מפי הרב החסיד מורינו הר"ר מענדיל", ובספר "יוסף תהילות" בשם "הרב החסיד מוהר"ר מנחם מענדל ז"ל, שהיה ר"מ דק"ק אשכנזים בעיה"ק טבריה". כן מסופר שפעם ביקר אצלו הרה"ק רבי יעקב שמשון משפיטיווקא זי"ע ורבינו החיד"א כבדו בכבוד גדול ובקשהו לדרוש אצלו בבית הכנסת לפני תלמידיו. הרה"ק משפיטיווקא נעתר לו ונשא דברים בפלפול ובאגדה לפני תלמידיו, בנוכחות רבינו. אח"כ הביע רבינו את התפעלותו מגדולתו בתורה ובקיאותו בש"ס ופוסקים. כן מזכיר בספרו "שם הגדולים" את הרה"ק רבי יעקב יוסף מפולנאה בעל ה"תולדות" זי"ע, וכותב על ספרו "צפנת פענח": "והם דרושים נחמדים וכו' חיברם הרב החסיד מוה"ר יעקב יוסף ולי"ו רג"ל על לשונו הקדמת רבו המפורסם קדוש יאמר לו מוהר"ר ישראל בעש"ט".

עוד ידוע שהישוב האשכנזי בירושלים סבל אז קשות מידי אינשי דלא מעלי מקהילת הספרדים, למורת רוחם של רבותיהם, שנלאו מלבער את השאור שבעיסה וכפי שתאר זאת כבר בעל השל"ה הק' עד שנאלצו למכור את בית הכנסת שלהם ולעזוב את עיה"ק. לבסוף בסיוע תלמידי האוה"ח הק' וביניהם רבינו החיד"א שאזרו עוז, מצאו החסידים מנוח לכף רגלם בקרתא דשופריא ת"ו.

תולדות החיד"א

במקום גדולתו ענוותנותו

החיד"א ז"ל הרי נסע בכל הארצות כשלוחא דרבנן לאסוף צדקה לערי ירושלים וחברון, והוא הו"ל ספרו "מעגל טוב" בו כותב כל מסעותיו כמה וכמה עגמת נפש שעברו עליו במצוק, וכן רואים שם גודל ענוותנותו, ומביא שבהיותו ב'טונים' ראה ויתר היום עוסקים בתורה כל אחד כפי שיעורו ע"כ בשכר זה היינו נגאלים גאולת עולם, ומה גם אשר רוב ישראל מרבים צדקה היום הזה, עם עמלי תורה, ועניים מרודים ובינונים, אשריך ישראל, כמה מאות נתונים נתונים המה למצוות.

והוא אשר דברתי כי בכח מעשה הצדקה אשר היא היתה אם לכל הטובה לכפרה ולבטל גזירות רעות ולהחיש תשועתינו ובכח עבודתינו לה' יתברך היום אין ספק שהיתה מפלת עמלק גמורה ותפרה ישע גאולה שלימה ומכל מקום, החפץ בחיים, לעבוד אלקים חיים, יכלכל דבריו במשפט היום הזה, להיות שמח בשמחת היום, כי גדול בשמים, יאורי"ם בקע, ויקיים מצות היום בגילה ורעדה, ויתאמץ במצות צדקה היום בשפע. וכבר כתב הרמב"ם בחיבורו הקדוש (הל' מגילה פ"ב ה"ז) דירבה יותר במתנות לאביונים מרוב משתה ומנות".

לב דוד
(פרק כט. וראה מש"כ ב"דברים אחדים" דרוש ט')

"פורים" תרתי משמע, ישראל וארצם שנפלו בגורלו יתברך

אמרו רז"ל במדרש, הביאו רבינו אלעזר מגרמיזא בספר שערי בינה, דהמן דיבר שטנה על בית המקדש וכו'. ואפשר שזה טעם דתקון רבנן לעשות זכרון בנס זה, דתלו המוקפין בימי יהושע, וירושלם מגילה נקראת כשושן, לומר בזכות ירושלם שושן צהלה ושמחה כי על אשר דיבר סרה על בית המקדש, זו סיבת גדולתו להשפילו. ומתוך דברים אמורים אמינא מלתא, כי המן טפ"ש כחלב לבו, מטפ"ש ויורד, "כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו" (דברים לב, ט), "בהנחל עליון גוים" (דברים לב, ח) עלה הגורל שישראל יהיו חלקו יתברך וארץ כנען חלקו, כמ"ש הכתוב ובמדרשים, ואיך המן הרע הרשיע להפיל גורל על ישראל, גורל אחד לה', ודיבר שטנה על בית המקדש וארץ ישראל היא חלקו יתברך בגורל כמו שאמרו רז"ל.

ויתכן שזה טעם אשר קראו לימים האלה פורים כי אין רמז להצלה ונס, וענין הפור שהפיל הוא סעיף קטן התחלת הענין של הגזירה; [ותו, 'פורים' לשון רבים, והול"ל 'פור']. אמנם על פי דרכנו, הנה נכון כי טעם הצלתנו היה מטעם שני גורלות, כי ישראל עם זו קנה בגורל והוא הגורל לה', גם ארץ ישראל נפלה בגורלו יתברך, והמן בגורל רצה לאבד שני גורלות לה', ולכן אבד שמו. וישראל גורל ה' ששים ושמחים, והוא הכנה לשוב לארץ ישראל ובנין בית שני, וזהו 'פורים' תרתי משמע ישראל וארצם שנפלו בגורלו יתברך. וזהו שנאמר 'על שם הפור (אסתר ט כו) שהטיל המן וטח עיניו מראות שני גורלות ישראל וארץ ישראל".

אהבת דוד דרוש א'
(וכ"כ ב"דברים אחדים" דרוש כד ו"נחל אשכול" אסתר ט, כו ועוד)

פורים נגד כל המועדים

"כתב במדרש אליהו משם ספר 'יד יוסף', כי פורים נגד כל המועדים פסח מעבדות לחירות, פורים ממות לחיים. שבועות קבלת התורה, והיה מודעא עד ד'הדור קבלוה' בימי מרדכי ואסתר (שבת פח.). ראש השנה ספרי מתים וספרי חיים, ובפורים הגזרה חתומה וניצולו. כיפור מכפר עונות, וכאן נתכפרו להם העונות שעשו. סוכות ענני כבוד, ובפורים 'רבים מעמי הארץ מתיהדים' ונכנסו תחת כנפי השכינה. עד כאן דבריו.

ואני בעניי מוסיף שיש זכרון הנס בפורים גם לשבת וראש חודש, שבת אמרו רז"ל (מגילה יב:) דושתי היתה מפשטת כו' ועושות מלאכה בשבת, לכן נשחטה היא בשבת. וראש חודש דבאחד באדר משמיעין על השקלים, ובזכות השקלים ניצולו משקלי המן.

ולי ההדיוט יש לרמוז 'כתוב זאת זכרון בספר' (שמות יז, יד) זכרון ראשי תיבות: ז' שבת, כ' כיפור, ר' ראש השנה, ן' רמז שבועות, שיש בו חמשים יום עד קבלת התורה והדור קבלוה. ספר ראשי תיבות: ס' סוכות, פ' פסח, ר' ראש חודש, (והב' שמושית)".

שם (בסוף הדרוש)

קול שופר וקול מגילה כי הדדי נינהו

איש לרעהו ומתנות לאביונים (אסתר ט, כב). ראשי תיבות אלול שם רמז להתעורר ליראה את ה' כשם שמתעורר בחודש אלול וכך רמז רבינו הקדוש (ר"ה כז:): 'היה עובר אחורי בית הכנסת ושמע קול שופר או קול מגילה', אגב אורחיה קא משמע לן דשופר ומגילה כי הדדי נינהו ומי שיש לו מוח בקדקדו, ישפוט בצדק כי בעבור שהגדיל ה' לעשות עמנו מאד להצילנו ממות לחיים, אין ראוי לאבד ולהפר יראה ולפרוק עול תורה ומצות ח"ו, 'וגילו ברעדה' כתיב (תהלים ב, יא). ודי בזה למי שיש לו לב".

נחל אשכול

שישנם שם לומדים מופלגים, אך מהנראה שאין להם זכרון טוב ביותר, כי נוכח שהחזיקוהו לזכרן, ובאם חשבוהו לכזה כנראה שלהם עצמם אין זאת. הרי זכרונו היה פלאי פלאים, וזכר כל התורה כולה, וכל הכתבי ידות שראה פעם אחת בחייו, ובנסעו על פני הארצות חיפש וחקר אחר כתבי ידות ועיין בהם ומעתיק מהם מזכרונו בלבד, ומסופר שבהיותו בפאריז פתחו בפניו את הלייבער"י הגדולה והראו לו את כל האוצרות אשר שם, וניתנה לפניו הרשות ללמוד בכתבי ידות הרבים אשר שם ולהעתיק מאשר יחפוץ, וכותב החיד"א שהיו שם למעלה מחמש אלפים כתבי יד מחכמי ישראל, ובכל אלו עיין. [ובמשך כל ימי חייו אח"כ מעתיק מכתבים אלו אחת הנה ואחת הנה בכל ספריו ממש כקורא מתוך הכתב].

ספריו הק' מבעיתים בקדושתם והקיפם העצום, והרי חיבר ספרים רבים, את ספרו "שערי יוסף" על מס' הוריות חיבר בהיותו כבן י"ז שנה. כל הצדיקים הפליאוהו מאוד, הבני יששכר מביאו כמה פעמים בהערצה גדולה. בענוותנותו כותב שבהגיעו לאחת הערים לאסוף מעות למען עניי ארץ ישראל ביקשוהו שיאמר להם איזה פלפול, ועזר לו הש"ת שבזכות ארץ ישראל אמר להם פלפולא דאורייתא. מביא ענינים שונים ומהם שפעם התנכלו אליו כמה ישמעאלים וביקשו להרגו וע"י שם קדוש ניצול מהם, ובכל מסעותיו כיבדוהו כל גדולי ישראל, וכמו"כ היה אצל הפני יהושע וכותב שם שכיבדו מאוד והגיש לו ספרו הק', והחיד"א כותב על הפנ"י שפניו דומין למלאך ה' צבקות.

"מילין קדישין" ח"א, ע' קנ"ג

למע"ן ציו"ן, לא אחש"ה

למרות מדרגותיו הנאצלות לא החזיק טובה לעצמו ותלה הכל מכח קדושת ארץ ישראל כאשר יאמר "ואני מכיר חסרוני ושפלותי בעיון ובכל חכמה באמת, לא מענה כי בער אנכי באמת, אבל הייתי מתחנן לפני ה' המרחם על כל שלכבוד אר"י יחוננו חכמה ורוחב לי. דהיו אומרים דאין עוד ת"ח הגונים בא"י וכו' והוא ברחמיו ריחם עלי ונתן לי מענה לשון, וגם אני בעניי שאין לי זכירה כלל הם מחשיבים אותי לזכרון גדול".

בדברי ימי מסעותיו שחקק לזכרון בספריו

ארי במסתרים

בליוואר‌ני העיר הסתגר בכ"ה שנותיו האחרונות בד' אמות של תורה ותפלה, [בכלל יש אומרים שכל ענין הנסיעה מארץ ישראל והשתקעותו בגולה בכ"ה שנים אלו היה לזה איזה שייכות עם פעולות נוראות לאוקמא שכינתא מעפרא שהיה בשייכות עם קדושי ארץ כהרש"ש ז"ל ועוד], והקדיש את כל שעותיו לעריכת ספריו וסידרם לדפוס אך לא מנע מטובו לפונים אליו, וענה תשובות לאלפים והשיב דבר ה' זו הלכה. אף התמסר לעזרת הנצרכים, והי' כמלאך מליץ להציל עשוק מיד עושקו. גם מענייני ארץ ישראל לא העלים עינו בשנותיו האחרונות, ופקח עינו מרחוק על משלוחי הכסף וסידר את כל ענייני ההחזקות וגביית הכספים. לעת זקנתו שלח את בנו הרה"ג ר' אברהם למדינת פולין להתעסק שם במצוה הזאת. ולמרות שקהילת ליוואדארנו רצתה להחזיקו בכבוד, ולהכתירו בכתר הרבנות, לא רצה לשמוע להם וישב שם באורח פרטי ביחידות והתבודדות על התורה ועל העבודה, במאמצים גדולים פעלו עליו לדרוש ד' פעמים בשנה בבית המדרש של ר' כתריאל, ונאמן לרצונו זה די עד סוף ימיו כאיש נטול כתר רבנות. זכותו יגן עלינו ועכ"א.

תולדות החיד"א

מתאמרא משמיה דצדיקים שהפליגו את חתימת יד קדשו של החיד"א, שהוא פלאי פלאים אף לצייר חתימה זו, והיא גדולה בכמות ובקושי ניתן למצוא שם את שמו הקדוש. ואמרו שבוודאי שהכניס בזה סודות קדושות רזין דרזין, ואלו הצדיקים איתני העולם ידעו לייחד בזה יחודים עליונים זי"ע

"עלה ויבוא אי"ה לי"ט"

מריחוק מקום וקירוב לב, נשגר בזה ברכת מזל טוב, ושמחות לדוב, לכבוד ידידינו הנעלה והחשוב, תודה יד"ש וחסידות אצלו שלוב, על כל מכידיו נערץ וחביב, כתר שם טוב לו סביב, עסקן נמרץ לכל דבר שבקדושה, במידה מרובה וגדושה, עושה ומעשה למען קהילתינו הק' בכל עת ובכל שעה, במסירות נאמנה ונפלאה,

מוה"ד יואל קויפמאן הי"ו

משמש נאמן דביהמ"ד הגדול בקרית יואל יע"א

לרגל שמחת הולדת בנו למזל טוב

ושגודה ברכותינו, ותערב לפני ה' עתידתינו, שתזכה לראות רב תענוג ונחת, תורה וגדולה במקום אחת, ויהא רעוא מן קדם רבון עלם ועלמיא, שתשרה שכינה בכל מעשי ידיו ברב סייעתא דשמיא, ויוכל להמשיך בפעליו הברוכים בהרחבת גבולי הקדושה, מתוך בריות גופא ונהודא נפישא, אורך ימים ושנות חיים בטוב ובנעימים, ואך טוב וחסד ירדפוהו כל הימים, אכי"ר.

המברכים בלונ"ח ברגשי הודאה והכרת הטוב

הנהלת הקהילה

פה בני ברק יצ"ו

י"א אדר

הגה"ק רבי אברהם מסאכטשוב
[בעל "אבני נזר"] זי"ע

אשרי יולדתו

נולד בשנת תקצ"ט בעיר בנדין לאביו הגאון רבי זאב נחום לימים רב בעיר ביאלא בעל ס' אגודת איזוב, הרה"ק מקאצק (שרבי זאב נחום ה' מחסידיו) סיפר שפעם בפורים ה' כל העולם לרבות הצדיקים והלומדים טרודים במצות היום ולא ה' אף אחד לומד תורה, חוץ מהרב מביאלא שישב והגה בתוה"ק ונעשה מזה רעש בשמים, ובזכות זה נולד לו בנו אברהם שה' לימים שר התורה האבני נזר.

יניק וחכים

כבר בהיותו ילד קטן הצטיין הנער בכשרונותיו הברוכים ואביו ה' משתפו בלמדו את שיעוריו לפני תלמידיו, וסיפר האבני נזר בעצמו שבהיותו ילד אמר לו אביו שילמד דף גמ' לעצמו ופתח לפניו גמרא והתחיל הנער ללמוד, ונתקשה בלימודו, והי' הדבר לפלא בעיני אביו כי הילד כבר הבין סברות של הראשונים, ואמר לו אביו שיעיין בדברי התוספות שם וכן עשה הבן ומיד צהלו פניו והאירו עיניו כי הוא מבין השקלא וטריא של הגמרא, ושמח אביו כי אמר בזה דנתקשה בנו בלימודו ה' כי ה' קשה לי' קושית תוס', וסיפר מלמדו דכשהי' האבנ"ז בן עשר שנים כבר סיים כל הש"ס ועשה אז אביו סעודה גדולה לכבודו.

חתנא דבי נשיאה

שמו הטוב של העלם העילוי הלך לפניו וגדולי הדור נתנו עיניהם בו להכנס אותו בביתם, מסופר כי גם מרן הק' הדברי חיים גם נתן עיניו בו ואף עמד האבנ"ז אצלו על המבחן לבסוף זכה בו הה"ק השרף מקאצק שלקח לחתן לבתו מרת שרה צינה, מסופר כי אחר חתונת האבנ"ז נכנסה הרבנית מקאצק אל בעלה ובירכה אותו שיזכו למצוא חתן כזה גם לבתם השני', ענה לה הה"ק מקאצק דאם נמצא עוד כמוהו גם מהרי אררט הייתי מושך אותו בשערות ראשו ומביאו לכאן, אף שהי' אז ימי הסגירה של הה"ק מקאצק (כידוע שבעשרים שנים האחרונות ה' סגור מסגר בחדרו ויצא אל חסידיו רק פעמים בודדות), ה' חתנו האבנ"ז נכנס ויוצא אצלו וכל שעה ה' פתחו פתוח לפניו וה' אומר לפני חותנו את חידושי תורתו, וגם התפלל פעם בחדרו המיוחד.

על כס הרבנות

אחר פטירת חותנו נשאר סמוך על שלחן חמותו ובסוף ימיו סיפר דבשנה ראשונה לפטירת חמיו ה' לו אתו שיעור קבוע פעמיים בשבוע וסיפר כי התגלה אליו בבגדים לבנים, ואחר כמה שנים נתקבל האבנ"ז לרב בעיר פארצווי ולא ידע שם מנוח לנפשו כי רדפוהו אנשי עירו והחסידים שהמשיכו לנסוע לקאצק אחר פטירת רבם לבנו מ"מ, והוא נסע אל החידושי הרי"ם, וכששמע החידושי הרי"ם שרודפים אותו ומקפחים אותו משכר רבנותו בגלל נאמנותו לגור שלח לו ט"ז רובל מידי שבוע בשבוע, בהשתדלות הגאון רבי יהושע מקוטנא שאמר עליו על האבנ"ז שגדול כחו בתורה

ימי ההילולא

י' אדר

- רבי יוסף ברוך מניישטאט ב"ר קלונימוס קלמן הלוי מקראקאה -תרכ"ז[אד"א]
- אברהם זרה יהודה ארי' לייבוש מברעזאן (אמרי יהודה) ב"ר משולם שרגא פייביש - תרפ"ט [אד"א]

י"א אדר

- רבי אליעזר ליפמאן ב"ר אברהם (אביהם של הר"ר אלימלך והר"ר זושא)
- רבי יהודה ליב "שומר שבת" ב"ר יעקב - תק"ט
- רבי חיים יוסף דוד אזולאי ב"ר רפאל יצחק זרחיה (חיד"א) - תקס"ו
- רבי שמואל שטראשון מווילנא ב"ר יוסף (הג' הרש"ש) - תרע"ד
- רבי אברהם מסוכטשוב ב"ר זאב נחום (אבני נזר) - תרע"ד [אד"א]
- רבי מנחם מנדל מזידיטשוב ב"ר יצחק אייזיק - תרס"א [אד"א]
- רבי יהושע מריביאטיטש ב"ר צבי אלימלך מבלאזוב - תרצ"ב
- רבי יוסף ראזין מראגאטשאב ב"ר אפרים פישל (שו"ת צפנת פענח) -תרצ"ו

י"ב אדר

- רבי שלמה מסאסוב ב"ר חנוך העניך דוב מאלעסק - תרע"ט
- רבי אהרן הורוויץ אב"ד בייטש ב"ר מאיר מדזיקוב - תרפ"ז [אד"א]

י"ג אדר

- רבינו יהודה החסיד ב"ר שמואל (ספר חסידים) - תתקע"ה
- רבי בצלאל מרגליות אב"ד אוסטראה ב"ר מאיר בעל מאיר נתיבים -תקפ"א [אד"א]
- רבי שלמה זלמן מוואלאזשין - תקמ"ז

כהרשב"א נתקבל לרב בעיר קראשנויץ, ולימים קבל את הרבנות בעיר נאשעלסק, ובכל מקום כהונתו מרוהו בעלי החיצים ורבות רעות שבעה נפשו, ואמרו כי זה הי' באשר הי' לו נשמת הרבי ר' יונתן (היערות דבש) כעדות חותנו הה"ק מקאצק אשר גם לו הרבי ר' יונתן הי' הרבה רדיפות ומחלוקת, בשנת תרמ"ג נתקבל לרבה של עיר סאכאטשוב שם כיהן עד יום פטירתו.

רב ומנהיג

כנז' דאחר פטירת חותנו נסע אל החידושי הרי"ם מגור ולאחר פטירתו קיבל עליו לרבו את הה"ק רבי העניך מאלכסנדר, ולאחר פטירתו בשנת ת"ר במוצשב"ק פ' שלח נתן לו רבי אברהם דוד מליטומורסק מחשובי חסידי השרף מקאצק, קוויטל ומאז הי' לרבי ואדמו"ר של חסידים, לא הניח כל אחד להסתופף בצלו ואמר רק מי שראשו שקוע בתורה יכול לבוא אצלו, ולגירסא אחת גם חותנו הרה"ק מקאצק ברכו שיהיה לו חסידים מועטים, והי' חסידיו אריות שבחבורה גדולים ומפולגים בתורה, וגם לאחר היותו לאדמו"ר של חסידים המשיך את שיעוריו עם תלמידים והי' עונה לחסידיו על בקשתיהם ושאלותיהם בקיצור נמרץ, וכששאלוהו על זה אמר אמר כי זה לטובתם כי כל רגע אשר מבטל בתורה פוגע בנפשותם.

ימי ההילולא

י"ד אדר (פורים קטן)

- רבי שאול יחזקאל מליטשיק (מגן שאול) ב"ר אברהם שלמה - תר"ט
- הגאון הגדול ר' דוב בעריש אשכנזי זצ"ל אבד"ק סלאנים (נודע בשערים) -תרי"ב
- רבי שלום יוסף משפיקוב ב"ר דוד מבאהוש - תר"פ
- רבי משה מרדכי מפילוב ב"ר חיים ישראל - תרפ"ט
- רבי נתן דוד משידלאווצא ב"ר צמח ברוך - תרצ"א

ט"ו אדר (שושן פורים קטן)

- רבי אברהם אבלי אב"ד קאליש ב"ר חיים (מג"א) - תמ"ג [אד"א]
- רבי צבי הירש ב"ר אהרן שמואל קיידנובר (קב הישר) - תע"ב
- רבי יעקב קאפיל מליקוב ב"ר קלונימוס [אד"א] - תקכ"ט
- רבי יעקב משה אב"ד אמסטרדם ב"ר שאול - תקע"ה
- רבי אברהם שמחה הורוויץ מבארנוב ב"ר ישראל - תרע"ו [אד"א]
- רבי דובעריש מייזליש אב"ד וואדשא ב"ר יצחק (חידושי מהרד"ב) - תר"ל [אד"א]

ט"ז אדר

- רבי שמחה מבויבריקא ב"ר יעקב (תלמיד הר"ר זושא)
- רבי שלום (הריף) אולמאן אב"ד לאקענבראך ב"ר ישראל איסר (דברי ר"ש) - תקע"ה
- רבי אלעזר מנחם מנדל מלעלוב ב"ר משה - תרמ"ג

י"ז אדר

- רבי גרשון פוליין אב"ד ניקלשבורג ב"ר יעקב משה - תקל"ב
- רבי אברהם מפרוביטש ב"ר שלום שכנא - תקע"ז
- רבי חיים יעקב מדוקלא ב"ר אברהם (תלמיד הר"מ מרימנוב) - תקע"ג [אד"א]
- רבי שמעון סופר אב"ד קראקא ב"ר משה - תרמ"ג
- רבי יצחק מבאיאן ב"ר אברהם יעקב מסאדגורא (פחד יצחק) - תרע"ז
- רבי יוסף שפירא מדינוב ב"ר צבי אלימלך מבערטש - תרצ"ב [אד"א]

י"ח אדר

- רבי אלכסנדר זיסקינד ב"ר משה (יסוד שורש העבודה) - תקנ"ד
- רבי חנוך העניך מאלכסנדר ב"ר פנחס - תר"ל
- רבי אברהם ב"ר ישע' מקערעסטיר - תרפ"ז
- רבי אביגדור שפירא מטשענסטחויב ב"ר שלום מפשיטיק - תרפ"ח
- רבי שלמה סופר מבערגסאס ב"ר אברהם שמואל בנימין - תר"ץ

בפי ישרים

גדלותו בתורה מוחו הנפלא ורוב שקדנותו הי' לשבח ולתהלה בפי גדולי דורו, הגאון רבי יוסף ענגל מקראקא (בעל אתוון דאורייתא) שהי' מחסידיו אמר על דברי תורתו שאמר בעריכת שולחנו שהם מופלאים במאוד, כי הוא מלביש סודות ורזין בדברים של תורת הנגלה משס"ס ופוסקים ובזה הוא מסתיר גדלותו, הה"ק רבי יחיאל מאלכסנדר זי"ע חלה ונסע אליו האבנ"ז לבקרו בבואר הצטער האדמו"ר מאלכסנדר באמרו שעל ידו נגרם טלטול ספר תורה ממקום למקום, והה"ק רבי יחיאל מאיר מגאסטינין שהי' קורא אותו האבנ"ז "דער תורה יוד", אמר עליו דרמ"ח אבריו ושס"ה גידיו כולם נילושים (אויסגעקנעטן) עם התורה הקדושה.

הפיל פור

גדול הי' כח של האבנ"ז לשחרר צעירי ישראל מלשרת בצבא, וסיפר א' מחסידיו שהי' בחור בריא וחזק ללא מום שקראו לו להתייצב לצבא ובא והפציר ברבו האבנ"ז שיבטיח לו שישחררו אותו, פנה אליו רבו ברוגז במה הוא חושב שיוכל להושע אותו, ענה לו הבחור דאם יעלה בגורלו מספר גבוה בפור ישתחרר, שאל אותו האבנ"ז אם הוא מאמין דיש בכיסו מספרים גדולים, וענה הבחור כי אכן מאמין הוא, שבכיסו מצויים אותם המספרים שמשחררים משירות הצבא ואם ירצה האדמו"ר גם הוא ישתחרר, האבנ"ז לא השיב כלום, ולאחר ימים מספר

נקרא לאולם המתיצבים לצבא, ועלה בידו מספר הגבוה ביותר (1936), ואכן שחררוהו אותו (זה הבחור הי' גר בסוף ימיו פה בבני ברק), וסיפרו חסידיו כי הרבה פעמים כשבשרוהו לו כי פטרוהו אותם מעבודת הצבא, הי' משיב להם בתמי' מה אתם חושבים האם לא הייתי שם עמכם.

משיח אלמים

פעם בא א' שלא מן חסידיו עם בנו שנחלה במחלת הטיפוס ל"ע ומאז נפסק ממנו כח הדיבור, והלך כבר לפני הרבה רופאים ולא העלו לבנו ארוכה, האבנ"ז קם מכסאו אחז ביד הנער והלך עמו בחדרו הלוך וחזור פעמים מספר באין אומר ואין דברים, כשהוא מכסה את ראש הנער בקצה לבושו, עד שפנה אל הנער שיאמר לאביו מה הוא רוצה, ואז פתח הנער פיו ובקש מים, וצוה האבנ"ז להביא לפניו כוס מים וכאשר סיים לשתות החל הנער לדבר כאחד אדם.

אחרית ימיו

בשנת עת"ר נחלתה אשתו הרבנית ונפטרה ואז נחלה ונפל למשכב, ואמר למקורביו כי בזמן שאשתו הרבנית היתה בחיים הי' חי מכוח של קאצק אך עתה אין לו מהיכן לשאוב חיות, בליל שב"ק האחרון לחייו ביקש ספר מספרי מהר"ל ועיין בו והי' שרוי בשמחה יתירה, וביום ראשון לפנות בוקר התחיל להכן את עצמו לתפלה, בנו השם משמואל מיהר את אביו בהרגישו כי שעת הסיסה מתקרבת ואמר לו אביו דלא יאחר, ולבש טלית ותפילין והתחיל להתפלל וכשעמד בשמו"ע בברכת תקע בשופר באמרו מקבץ נדחי עמו ישראל יצא נשמתו בטהרה ביום י"א אדר שנת עת"ר.

השאיר אחריו ברכה ספרו אגלי טל על חלק מל"ט מלאכות (ובסוף שו"ת אבני נזר יש מחידושיו על עוד כמה מלאכות), וספרו שו"ת אבני נזר תשובותיו להלכה מה שהשיב לשואליו גדולי דורו אשר כולם הריצו לו שאלותיהם, עמד בקשרי מכתבים עם הגאונים רבי יהושע מקוטנא, התורת חסד מלובלין, המהרש"ם מברעזאן והחלקת יואב, באחד מתשובותיו כותב בזה"ל: אך בדבר אחד אינני מרוצה שקרא מכתבי במהירות מאוד, והנני מחויב להודיעו לא כמתייהר חלילה, כי דברי צריך לדקדק בהם היטב, ואחד מן הגאונים במדינתינו כתב אלי כו', כי תמיד הוא מעיין בדברי כמו שהוא מעיין בדברי הראשונים כו' ואם היית מעיין בדברי מעט עין הי' מרויח טובה הרבה. (שו"ת אבנ"ז אבה"ע סי' קכ"ב).

י"ג אדר

הגה"ק רבינו יהודה החסיד זי"ע
בעל מחבר "ספר חסידים"

ואלה תולדות

נולד בווארמיזא לאביו שהי' נצר מגזע אראלים ותרשישים (עיין בשו"ת מהרש"ל סי' כ"ט את יחוסו הגדול) ה"ה רבינו שמואל החסיד שהי' קדוש מאד עד שכינוהו חכמי הדור "החסיד הקדוש והנביא", י"א שהוא גם המחבר של "שיר היחוד", בשנת ד' אלפים תתק"י, בדור דעה דורם של בעלי תוספות, עיקר תורתו קיבל מאביו רבינו שמואל שהוא הי' רבו המבוהק, גם קיבל תורה מפי ר"י הזקן מבעלי התוספות, וגם הוא ר"י עצמו הי' נימנה בין בעלי התוס' עיין תוס' כתובות דף יח: ד"ה דחשיד וכו', עיין בשם הגדולים להחיד"א (מערכת י' אות כ"ט) שמבאר באריכות אם ר' יהודה החסיד הוא ר' יהודה מפאריי"ש הנז'.

אחיו הקטן יגדל

בספר חסידים הראשונים יסופר שעד כשהי' בן י"ח שנה לא הי' יודע שום דבר, אדרבה אלא הי' עושה מעשה נערות ושבבות, עד שפ"א הגיד אביו ר' שמואל שיעור לפני התלמידים, ובאמצע השיעור זרק ר' יהודה חצים לתוך ביהמ"ד, והתלמידים כעסו מאד, ואמרו לרבם ר' שמואל: אתה ואבותיך ואבות אבותיך, כולכם הייתם גדולים בתורה ואיך תגדל בנך להיות פרא אדם, ולא תשגיח אליו שלא תופסק שלשלת הזהב, אז קרא ר' שמואל לבנו ושאלו יהודה בני האם תרצה ללמוד, כשהשיב בחיוב, אמר לו בא ואנסה אותך אם תצליח בלימודך אם לא, והושיבו אצלו בביהמ"ד, וגם אחיו ר' אברהם הי' יושב אצלו אז, והזכיר ר' שמואל שם אחד, ונתמלא בית המדרש כולו אורה, ר' אברהם אחיו נתן עיניו למטה בקרקע, ואילו ר' יהודה לא קם ולא זע, כשראה ר' שמואל שבנו הקטן לא נזדעזע, הזכיר עוד שם אחד, ולא הי' עוד כח בר' אברהם לראות האורה, והתכסה בבגדו של אביו, ואילו ר' יהודה נתן עיניו בקרקע, אז אמר ר' שמואל: אברהם בני, השעה מוצלח לאחיך יהודה, דע, שאתה תהי' ראש ישיבה כל ימיך, אבל אחיך יהודה יהי' יודע מה למעלה ומה למטה, ואין נעלם ממנו, ויהי' בעל שם מעשי.

איש חסיד הי'

מאותו יום והלאה, התקרב לאביו ולמד ושימש לאביו שאף מסר לו את הכתבי הקודש שהיו בידו ירושה מאבות אבותיו דור אחר דור, ור"י שקד עליהם והזהיר את בני ביתו לנהוג קדושה בהם, עד שנעשה אדם גדול בתורה ובמעשים טובים, והי' נוהג מנהגי פרישות וטהרה, והתנהג בצומות ובסיגופים, וצם אפי' בשבתות, כפי שמובא בשו"ע או"ח (סי' רפח ס"ג) בדינו של אדם המתענה בכל יום, ואכילה בשבת צער הוא לו מפני שינוי ווסת, יש אומרים שראו כמה חסידים ואנשי מעשה שהתענו בשבת מטעם זה, וכן אמרו שכן הי' עושה ה"ר יהודה החסיד, עכ"ל, גם ביום הכיפורים הי' צם ב' ימים, כעדות של תלמידו המובהק בעל "אור זרוע" (בהלכות יוהכ"פ ס"ס רפ"א) שכותב ...על אותם בני אדם שנוהגים לעשות שני יום הכיפורים, אם לא שראיתי מורי ה"ר יהודה חסיד ומורי ה"ר אבי העזרי שהי עושים שני יוהכ"פ, הייתי אומר לא טוב עושים שאין לעשות כך מפני הסכנה, עכ"ל, וכך עלה

ונתעלה ונתפרסם לאיש קדוש ונורא עד שאמרו עליו חכמי דורו "שאילו הי' בימי האמוראים הי' אמורא, בימי התנאים הי' תנא, ובימי הנביאים הי' נביא", וזכה כמה וכמה פעמים לגילוי אליהו זכל"ע, והפיץ ממעיינותיו חוצה, להרביץ תורה לעדרים והעמיד תלמידים גדולים מופלגים וביניהם רביט יצחק מוינא בעל "אור זרוע", רבינו אלעזר מגרמייזא בעל "הרוקח", רבינו משה מקוצי בעל "סמ"ג", ועוד ועוד זצ"ל.

בסדר הדורות (ד"א תתקמ"ב) מובא עובדא נפלאה מריה"ח וז"ל: וקבלתי מחכמי הדור כי בלכת רבי יהודה החסיד לבית הכנסת עבר קרון מאחורי בית הכנסת והי' לחצו מאד ונעשה לו נס ויפתח הקיר את פיו ויקבלהו בתוכו וניצול ועדיין נראה רושם ההוא, וממשיך הסדר הדורות לספר אודות הביהכ"נ ההוא שיסד ריה"ח, וז"ל: ויש קבלה אצלם שבבהכ"נ ההוא שם המפורש בכותל ואין רשאים להסיר העכביש שיש שם שמא לרוב זקנתו לא ימחק השם, עכ"ל, ועיין בשו"ת מהר"ם מינץ הלוי (סי' ע"ו) שכותב: על לא טובה השמועה זאת רבתה בכיה כאשר שמענו זאת לחלל בית תפארתנו, קדש הקדשים, שהוסד בקדושה וטהרה ע"י הרב הגדול החסיד ר' יהודה עם שאר צדיקי עולם נ"ע, ובה שם המפורש מונחת עם שאר מעלות הקודש...עכ"ל.

ובא השמש

בשנת תתקע"ז חלה את חליו אשר מת בו, לפני פטירתו באו טובי העיר לבקרו, ויצו לכבד את החדר ולפני מטתו, ושאל את היושבים לפניו אם רואים דבר מה, ויענו ויאמרו כי רואים באבק שלפני מטתו כתוב "חסיד", ויהי לפלא, ביום ט' אדר בשב"ק כבדה עליו מחלתו, וסבבו התלמידים את מטתו, והחלו לדבר עמו בדברי תורה, ושאלו לו שאלות שונות, והוא בכובד חליו התאמץ להשיבם על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון, באותו שבוע ביום ד' י"ג אדר יצאה נשמתו הטהורה בקדושה ובטהרה, יסופר שבאותו העיר רעגנשבורג הי' המנהג שבכל פעם שהי' מוליכים מת למקום מנוחתו, הי' מוכרחים לעבור לפני שער העיר, ותלו הנכרים פעמון על השער, וכשעברו עם המת הי' מצלצל הפעמון כמנהג העכו"ם, הר"י שסלדה נפשו ממנהג עכו"ם זה, כאשר חלה אמר אם אני בן עולם הבא יפול שער זה אחר מותי, וכך הוה כאשר עברו עם מטתו את השער והשוער מיהר לעשות כהרגלו, נפל השער עם הפעמון ונהרג השוער, ואמרו הגוים עתה ידענו כי קדוש הי' בחייו ובמותו.

השאיר אחריו חיבורים רבים בכל מקצועות התורה, כפי שנראה מדברי רבותינו הקדמונים המביאים רבות מדברי תורתו, אולם, לדאבוננו נאבדו במרוצת הדורות ולא זכינו לאורם, מלבד ספרו הנודע "ספר חסידים" שהתקבל בכל תפוצות ישראל, ואף כמה פירושים והגהות נתחברו עליו.

הצוואה

אחר מחיבוריו הרבים הי' ספר בשם "ספר הכבוד", אשר גם ספר זה כמו שאר ספריו נאבדו, אלא נשאר כי אם חלק הנודע לנו בשם "צוואת רבי יהודה החסיד", ואבדן זו של ספר "הכבוד" שבו בירר ר"י את טעמיו ונימוקיו על דברי הצוואה, כמו שכתב מרן המהרי"ל שהקשה קשיא עצומה על הצוואה, וישב אותה, אבל אחרי כן ראה בספר הכבוד שחיבור ריה"ח וכתב שם בעצמו תירוץ על קושיא זו, היא הסיבה שרבים מן גדולי האחרונים שנתקשו בהבנת דבריו במצאם סתירה לאחדות מהנה מדברי חכמי התלמוד, והתחילו לערער על דברי הצוואה בכלל, כמו שנשאל הגאון רבי משה פרובינצלי (בתשובותיו סי' ט), וז"ל יורנו המורה אם ראוי לעשות מעשה נגד חכמינו ז"ל בשביל צוואת ר"ח ז"ל, כי יש ויש בהם דברים נגד דבריהם ז"ל, והוא משיב: אנכי לשם אלקים אמת ותורתו שבכתב ועל פה אמת, לא ידעתי אכנה, כי הצוואות ההן לא אמרן יהושע מפומיה ואין להאמין בהם, כ"ש לעשות מעשה על פיהן נגד קבלתן ז"ל, והעוברים עליה בשבילן, קורא אני עליהם העוזבים ארוחות יושר וגו' (משלי ב) ...גם לא מן השם שכלן יצאו מפי החסיד, אלא מפי אחרים ויחסום אליו או נמצאו בעזבונותיו והאמינום לו ולא ממנו...עכ"ל, כדברים אלו כתב החת"ס (בתשובותיו יו"ד סי' קלח) ...טוב יותר שלא לחוש לדברים האלו וכיוצא בהם כלל, דברים שלא הוזכרו בש"ס ופוסקים, ולא ר"י החסיד חתום עלייהו...עכ"ל, ויש אשר כתבו שרבי יהודה החסיד לא כתבו רק לזרעו, עיין בשו"ת נודע ביהודה (מהדו"ת אה"ע סי' עט) ...וכיוצא בזה אנו מוצאים לרבנו יודא החסיד בצוואה שלו, דברים שכמעט אסור לנו לשומעם, כי הוא אומר שלא ישא בת אחותו ובגמרא אמרו שהיא מצוה וכו'...וכי"ב בצוואה, ואם הי' החסיד מצווה צוואה זו לכל ישראל, הרי סותר לדברי התלמוד והי' אסור לנו לקבל דבריו כלל, אבל האמת יורה דרכו, כי החסיד לזרעו אחריו צוה לדורי דורות, כי ראה ברוח הקדוש שזרעו לא יצליח בזווגים כאלה, ובזה אינו סותר דברי התלמוד והוא על הכלל, ודברי החסיד על הפרט ...עכ"ל,

לעומת זאת אבל קיימין עדותן של גדולי תלמידי רבינו יהודה החסיד ה"ה "רבינו יורחם" בתולדות אדם וחוה נתיב כח, ובתשובות מהרי"ל סי' קיא, "הרוקח" סי' שטז, ועוד, ולענין הסתירות כבר הביאנו לעיל מדברי המהרי"ל שתשובות להקשיות הלא מתורץ ב"ספר הכבוד" שנאבד, גם אנו מוצאים בדברי הרבה פוסקים כבעל "תרומת הדשן" שבכל תשובותיו הקפיד מאד על הצוואה, עיין בפסקיו סי' קלא, אספר חסידים סמכינן, וידעתי שהשר (רבו, שר שלום מנוישטאט) נהג מאד אחר אותו ספר, עיין בשו"ת דברי חיים (אה"ע סי' ח) וז"ל מכתבו הגיענו, ונה לפלפל בזה (בדברי צוואת ריה"ח) אך למותר כי איך נפלפל בדבר שאין לנו שום ידיעה, והוא מדברים הנסתרים... וכי נשכיל בדבר שאין מבוא לשכלינו להשיג, אולם גם לסכל חי"ו דעת רבינו אדון החסידים ג"כ חי"ו, כי ידוע ריה"ח הי' רבו של

הסמ"ג ואור זרוע, אשר כל תורתינו ומנהגינו בארץ אשכנז וצרפת נמשכים אחריהם, ולכן בוודאי יפה שיחתן מתורתן של בנים האחרונים... ובודאי אין בחכמי האחרונים לדחות דברי הקדמונים, אם לא נמצא בדורות הקדמונים חולקים עליו כי אנו כאין נגד חכמתם וחסידותם ויראתם, ועלינו לקבל דבריהם באהבה הגם שהוא נגד התלמוד, אך מחמת שבדבר זה ספק אם לזרעו כוון או לא, נאמר בכה"ג אם הלכה הרופפת בידך צא וראה האיך עולם נוהג...עכ"ל,

בשו"ת "השיב משה" למרן בעל ישמח משה זי"ע (אהע"ז סי' סט) מצדד שאם יש קצת שינוי ממה שכתוב בדברי הצוואה יש להקל, ועיין גם בשו"ת "אבני צדק" למרן בעל הייטב לב זי"ע (אהע"ז סי' י) שהולך גם בדרך זה להקל אם יש איזה שינוי מדברי הצוואה, ומוסיף שם (ועיין גם ביו"ד סי' מו וקמב) שאם יש שלשה רבנים שמסכימים להקל אין שום חשש, (עיין בשו"ת מקדשי השם (ח"ב סי' נה בדבר צבי אות ב') שהעיר דבאבני צדק סי' קמ"ב כתב דצריכים שלשה גדולי הדור ואילו באה"א סי' י ויא כתב שלשה רבנים סתם דמשמע דא"צ להיות גדולי הדור), גם רביה"ק זי"ע בתשובותיו (סי' קי"ד קט"ו קט"ז) מצדד להקל במקום צורך גדול בהסכמת שלשה רבנים.

ט"ז אדר

הגה"ק רבי מנחם כ"ץ זי"ע אב"ד פרוסטיץ

וזרח השמש

נולד לאביו ר' אליעזר בשנת תקנ"ח בעיר פרוסניץ, ושם הי' גר דודו אחי אביו הגאון החריף ר' משה כ"ץ, שהי' ראש מתיבתא, והוא הי' מפורסם לגאון גדול ובישיבתו באו והתכנשו תלמידים רבים ובסביבותו נתגדל מעודו לתורה ולעבודה, וכשהגיע לימי הבחרות נסע לפרעשבורג להישיבה הגדולה של מרן החתם סופר זי"ע, ותיכף עם בואתו כבר הי' נחשב לתלמידיו המובחרים.

ונתקשר מאוד לרבו החת"ס בעבותות אהבה, עד כדי כך שלא רצה לישא אשה רק בפרעשבורג כדי שיהי' סמוך ונראה לרבו, אף שמחמת זה נתאחר הדבר לא רצה בשו"א לילך מפרעשבורג, ואחר עשרת שנות לימודו אצל החת"ס, בא אחד מנכבדי ומראשי הקהילה ה"ה הרה"ח ר' ישכר בער פרענק ז"ל, וביקש מהחת"ס שברצונו ליקח חתן לבתו בחור ת"ח, אמר לו החת"ס שהוא חושב שהמובחר שבתלמידיו הוא ר' מנחם, אבל כיון שעדיו לגאון ישראל, ע"כ מוטל על חותנו שיחזיקו בביתו בכל הצטרכותו, אם מקבל על עצמו יכול לקחתו לבתו, והיות שהכירו, אפי' שלא הי' עשיר גדול קיבל על עצמו לקיים התנאי.

וחיבה יתירה נודעת לו מרבו

וגם מרן החת"ס השיב לו חיבה יתירה, ודאג לכל מחסורו וגם בעת החתונה הי' החת"ס עומד מצד החתן וגם מזכיר בספריו כמה פעמים קושיותיו שהקשה לו בשנות בחרותו, ומאחר חתונתו, וידוע שמרן החת"ס הסתיר בקיאותו ועבודתו בחכמה הנסתר, והי' אומר שאין לו עסק בנסתרות, רק ליחידי סגולה מתלמידיו גלה כוחו בסתרי תורה, והוא הי' אחד מהם. ומסופר עובדא נפלאה שבערב סוכות שנת ת"ר שנת האחרונה של רבו עלי אדמות, שהוא כבר הי' רב בראגינדארף, שלח לו החת"ס שהיות שלפני כמה שנים א"ל החת"ס חידוש בסוף מסכת סוטה, וכמעט שנשכח ממנו חידושו ומבקש שיזכירו, ומשום איזה סיבה לא הגיע המכתב לידו רק עד כ"ה תשרי יום פטירתו של רבו, והוא לא ידע שרבו נחלה בהושענא רבה, שהסתירו ממנו, וכשהגיע מכתבו לידו הי' מתפלא למה צריך רבו עכשיו לידע החידוש, אבל עכ"ז הכין עצמו לנסוע, כשראו שנוסע גילו לו מצבו של רבו, אז הבין למה צריך רבו חידושו, ואץ לדרכו בעוד נשמתו בו להגיע לרבו, כשהגיע כבר הי' אנשים רבים סביבות הבית של החת"ס, ובקושי פלס עצמו דרך להגיע לרבו, כשרבו ראהו נתן לו שלו', ותיכף התחיל להגיד החידוש לפני רבו, ותיכף בגמרו החידוש אמר לו החת"ס "ר' מנחם כ"ץ גסיסה" והראה לו באצבעו שיצא (דהא הי' כהן) וכשהגיע לחצר הבית כבר שמע שמע ישראל, ואמר ר' מנחם, אצלי ברור שהרבי זצ"ל המתין ביציאת נשמתו עד שהייתי למטה ברחוב.

על כס הרבנות

כל זמן שרבו הי' חי' לא רצה לעזוב את פרעשבורג אפי' שבאו ורצו ליתן לו כסא רבנות של כמה מקומות לא רצה, רק בהעיירה קטנה ראגינדארף הסמוכה לפרעשבורג, שאפי' אנשים דשם הי' פשוטים מאוד, ולא הי' ראוים לרב חשוב כזה, אע"פ כן כיון שרצה להיות סמוך לרבו קיבל הרבנות, וכשהי' לו שאלה לשאול מרבו לא רצה לצערו ולכתוב לו דידע שאין לרבו פנאי לכתוב, אלא כיתת רגליו לשאול את רבו פה אל פה, ותיכף אחר הסתלקותו של רבו הקשה עליו לישאר במקומו, וכשבאו והציעו לפניו כסא הרבנות של ק"ק צעהלים. כשבא לצעהלים העמיד ישיבה גדולה, והתנה עם אנשי העיר כמה תלמידים שיקבלו על עצמם לכלכל, ובאו הרבה תלמידים ללימוד בישיבתו, ובמשך הזמן התחרטו ראשי הקהילה על תנאי ואמרו שהתלמידים יותר מכדי יכולתם, ורצו לפחות את מספר התלמידים, אולם אחד מחשובי הקהילה טען נגדם, דהיות דהתנאי הי' כמו נדר ואי אפשר לבטלם, והסדר הי' בתחילת ביאתו לצעהלים שהתפלל ביוה"כ רק תפילת נעילה ושאר התפילות התפללו שאר בעלי תפילות, ובין משתתפי האסיפה הי' אחד שהי' לו החזקה להתפלל תפילת כל נדרי, אמר להם שהיות והוא מתפלל כל נדרי יכוין גם להתיר הנדר הזה, כאשר הגיע ליל יום הכיפורים, והוא רצה להתחיל תפילת כל נדרי נשתתק קולו ולא הי' יכול להוציא הגה מפיו, ונאלצו לבקש את הרב שירד לפני העמוד, ומאז הי' מתפלל כל שנה, גם הקפיד על התלמידים בכל הצטרכותם, ושלא יאחרו פת שחרית כל

בוקר, לעת זקנותו כאשר עיקר הנהלת הישיבה הי' בידי חתנו ר' דוד פרידמאן זצ"ל, קרה פעם אחת כאשר ר' דוד בחן את התלמידים בבקר אחרי תפלת שחרית בסוגיא ד"טעם כעיקר" שלמדו אז, והבחינה נמשכה זמן ארוך רבינו שהי' יושב בחדר סמוך, הרגיש בצערם שלא טעמו היום עוד כלום, נכנס לבית המדרש, ואמר שגם הוא רוצה לשאול כמה שאלות בסוגיא, ושאל לבחור אחד האם טעמת היום טעם כיכר (לחם) וכן שאל לשני ולשלישי, וכמובן שכולם השיבו לא, אמר להם הרי למדתם טעם כעיקר, ועתה לכו מיד לטעום טעם כיכר.

נתקדש בקדושה עילאה

קידש עצמו בקדושה יתירה, ועבד עבודת בוראו ביגיעה רבה, כמו שהעיד עליו הגאון בעל החתן סופר זצ"ל, כשביקרו פ"א והי' אז בשעת האכילה וכשיצא ממנו אמר להבחורים אם רואה האדם אכילתו של הרב מצעהלים, רואה אדם עבודת ה' ברום המעלה, כל כך בקדושה היא אכילתו, אבל לאכול באופן כזה הוא אוכל אין ביכולת רק לאדם שהוא בריא וחזק, וע"י כך זכה לקדש כל איבריו עד שאפילו בהבטת עינו הגין על כלל ישראל. פ"א נאספו כנופיא של ערלים ביום חגם ורצו לעשות צחוק מהיהודים, הציגו לוי' יהודית, השכיבו ערל אחד על מטה וכסוהו בטלית, ונשאוהו ברחובות של העיר, כשהגיעו לפני חלונו, שמע את הרעש מבחוץ וניגש אל החלון לראות מה היא הרעש, ואז גילו הערלים, את ראשו של השוכב, וא"ל ראה איזה כבוד נותנים לך היהודים שהרב שלהם בא להספיד אותך, ור"מ העיץ מבטו על המטה ומאותו רגע נשתתק הערל השוכב בכל גופו, ולא הי' יכול להזיז שום אבר, ובאו הגוים והתחננו לפניו שירחם על חבירם, א"ל שאם יקבלו על עצמם שלא יעיזו ללעג על היהודים אז תעלה ארוכה, וכן הי'. כאשר פרצה מגיפת החולי – רע והפילה חללים בצעהלים וסביבותי', פעל ועשה הסגולה הידועה שהשיא יתום ויתומה והעמיד החופה בבית העלמין, ומאותו יום והלאה שום איש לא נחלה עוד, ואותם שכבר חלו נתרפאו, וע"י המעשה הזה נתעלה כבודו עוד יותר, ומשלחת ראשי העיר ושרי המחוז באו לביתו להודות על פעלו הטוב, ושמעו הגיע עד לבית המלכות אשר בוינא, והיא שעמדה לו בשנים הבאות בהיותו מליץ ושתדלן לעמו להושיעם מצרתם.

לוחם מלחמת ה'

הוא הי' מראשי הלוחמים נגד הפורשים מכלל ישראל, והי' עומד בראשי המערכה, וכשהי' צריכים לילך ולהשתדל לפני המלך הי' גם הוא מבין המשלחת הרבנים הידועה, בפעם ראשונה כשבאו לפני המלך המשלחת החשובה מגדולי תלמידי החת"ס, וכשנכנסו נכנסו בפחד גדול, ולא ידעו איך להתחיל לדבר, וכשנכנסו פנה המלך אל השליש להציג לפניו את הרבנים ושמותם, כשהזכיר את ר' מנחם שאל המלך אם היא הרב של צעהלים שפעל ועשה בימי מגיפת החולי – רע, ענה ואמר עבדו הנאמן עשה אך מעט, אבל אלוקינו שמע את תפלתינו, והוא אשר שלח את הישועה הגדולה, ענה המלך בחיוך נאה מאד לרב זקן ונכבד לנהוג במידת ענווה אך אנחנו שמענו פרטים מדויקים משרי המחוז, ושמחים מאד על ההזדמנות הניתנת לנו היום להודות לו אישית, וכשמע הרבנים את דברי השבח לר' מנחם, מיד רחב לבם, וירד פחדם, כי עתה בטוחים שישועת ד' קרובה לבוא מאחר שנמצא ביניהם איש אשר המלך חפץ ביקרו, והזמן שהי' אצל המלך הי' ארבעים מינוטין, במקום חמש המינוטין שתוכננו מראש, וע"י זכה שבכל פעם שהי' צריכים לילך אל המלך מצא ופתח פתוחה, אחת מהגזירות שהפורשים רצו לעשות, שבמקומות הקטנות שלא הי' די ילדים להיראים שיהי' להם בית הספר מיוחד שלהם, בחרו לילך לבית הספר של הגוים ולא לילך לבית הספר של הפורשים, ופעלו אצל מנהלי בתי הספר שירשו לבניהם לילך עם כיסוי הראש, אם כי הי' אסורה כזה, והפורשים אשר עיניהם צרות בהישג הזה, והלשינו את מנהלי בתי הספר ויצא גזירה מבית המלכות שבל יתרו לילך בכיסוי ראש, ולא הועיל שום השתדלות לבטל הגזירה, ואז החליטו לשלוח את ר' מנחם למלך, והמלך אמר שיודע שהוא רק מנהיג והוא מתכוין רק לטובת היהודים, ואין כדאי לילחום בשביל חומרא בעלמא, ענה לא ידענו שאין רצוני רק טובתינו אבל ירשו לי לדבר בנושא אחר, ענה לו המלך אדרבה רצוני לשמוע דברי חכמים, ופתח ואמר היות שהמלך הוא בסיכסוך עם אחת המדינות השכנות אשר נמשך כבר כמה שנים, ולדעתי זה גורם נזק רב משוכנע שהוא רק טובת המלכות ענה לו המלך בחיוך, ידעתי שכבוד מעלתי רוצה רק טובת המלכות אולם דעתינו היא בנושא הזאת אין מקום לפשרות, ויש בהן טעמים שאינם יודעים לאזרח פשוט, גם אם הוא חכם ונבון, הרי בודאי יסלח לי כבודו אם אומר שאדם כמוני – העומד בראש המלכות זה ארבעים שנה – יודע ומבין יותר טוב ממני טובת המלכות, פרץ ר' מנחם בבכי ואמר מעולם לא עלה על דעתי שאני ממוחה בעיניני מדינה אך בשומעי שהוד מלכותו יודע ומבין טובתם של ילדי ישראל יותר מאדם כמוני אשר עומד בראש עדת בני ישראל זה כחמישים שנה חשבתי שאולי גם אזרח פשוט כמוני יוכל ליתן עצה הוגנת בענין מדיני, א"כ למי שעוסק בענינים אלה עשרות שנים נתפעל המלך בשמעו תשובתו ויאמר כבודו נצחתני, בקשתך תמלא מיד אצוה למלא בקשתך.

זכה לשיבה טובה, בשנת ה"צ"ז שנים הגיע יומו להסתלק מהעולם, בליל ט"ז אדר הרגיש שהערב הגיע שלח אחרי חברא קדישא, השמועה פשטה חוש מהר ויקהלו קהל גדול מקטן ועד גדול אנשים נשים וטף לביתו, והי' כראותו הקהל הגדול התחזק וישב על מטתו והתחיל ל"צו" בקול חוצב להבות אש מוסר, ולשמור תקנותיו שתיקן לטוב להם זה כחמישים שנה, אח"כ בירך כל בני קהלתו, ובירך כל אחד ברכת כהן, ויצאה נשמתו בטהרה יום ט"ז אדר תרנ"א לפ"ק.

ברכת מזל טוב

נשיר ונשמחה, נשא כוס של ברכה, קדם ידידינו הנעלה, פאר הנעלה, האי גברא יקירא, עומד ליתן מוסדותינו תדירא, הולך בדרכי האבות לתפארה, יראתו קודמת לחכמתו, לב טוב להטיב לזולתו, שמו נודע בשערים, הולך בעסילות ישרים, ה"ה כט"ת

מוה"ר

אברהם יושע יחזקאל לעוו

הי"ו

וכן נברך בחדוה רבה, את פני האי גברא רבא, רב האי גאון גדול ונשגב, מעוז ומשגב, המאור הגדול למשפלת התורה, עוטה כשלמה אורה, רב חיליה לאורייתא, חריף ובקי בהלכתא, לפאר כל חמירתא, בתוקפתא ובגבורתא, אוצר כל כלי חמדתא, מלא מדע וחכמתא ותורה וגדולה יחדיו משולבות, הולך בדרכי אבות, כט"ת

הגה"צ רבי שמעיה לעוו שליט"א

דומ"ץ וראש הכולל דקהילתינו בלאנדאן יצ"ו

לרגל נישואי בנו - נכדו למז"ט

תקרב ריעתינו, לפני ה' אלוקינו, שירווה מע"כ מכל יו"ח רב נחת דקדושה, בעבודה גדושה, ונשכר פעליו לפעלן הפרט והכלל, ישלם לו הקב"ה שכרו משני מעל, עדי זכה בקרוב היתים, לתשועת עולמים, ותחזינה עינינו, בגיאת גואלינו, ומלכינו בראשינו, במהרה בימינו אמן.

הכו"ח בברכת ציון וירושלים
בשם הנהלת המוסדות בעיה"ק ירושלים תובב"א

יש כי רבצל יואכאן

שבת זכור

ומי שיודע ומבין בוודאי יודע שתיקון ועבודה של שבת פר' זכור הוא תיקון של יוה"כ וצריך להתעורר עצמו בעבודה ובתשובה גדולה באותה שבת ולא כמו שאומר אדם שדביקות קל הוא לעשות זה בוודאי אינו רק שצריך למסור נפשו ולקרוע את גידיו ואבריו בדכיותא דגרמי כולי האי ואולי.

(תולדות אהרן)

◆◆◆

בשבת שלפני פורים נפתח תמיד האור הזה להופיע עד י"ד וט"ו שהם ימי משתה ושמחה ובהם קורין את המגילה.

(עבודת ישראל)

◆◆◆

בפר' זכור ופורים שהוא הזמן דמחיית עמלק להיות אל אחר אסתרס ולא עביד פירין (עי' זוה"ק) אז הזמן לפעול בקדושה לזרע יעקב הולדת פירין בנים חיים וקיימים לעד.

(דברי סופרים מהרה"ק ר' צדוק מלובלין)

◆◆◆

פרשת זכור למחות עמלק שלו כי מי שיש בו מדה גרועה לאות או כעס זה חלק עמלק כשיתגבר על המדה להפכה לטוב מחה עמלק שלו רק קשה מאוד שיזכה לתקן ולהשיג נשמתו אחר שזכינו לקרות פר' מחיית עמלק תורה הק' מסייע לנו למוחקו.

(שפתי צדיק)

◆◆◆

מסוגל לפקידת עקרות

שבת פרשת זכור הוא זמן המסוגל לעקרות שיפקדו בזרעא חייא וקיימא, כי אצל רחל כתיב ויזכור אלקים את רחל, ובשרה כתיב לשון פקידה וה' פקד את שרה ובפ' זכור קורין לשון זכירה ומפטירין פקדתי את אשר עשה לך עמלק.

(תורת אבות)

אמרו בגמרא שברא הקב"ה הרפואה קודם למכה וי"ל שזה רומז על קדימת שבת זכור לפורים שקדושת השבת היא קדימת הרפואה להמכה שע"י זה יוכלו נפשות ישראל להכניעו בפועל בפורים שאחר השבת.

(תורת אמת)

◆◆◆

תמחה את זכר עמלק מתחת השמים לא תשכח פי' כי השכחה נמשך מקליפת עמלק שהוא משורש הדעת שבקליפה הפוגם את דעת התורה אבל כאשר תמחה את זכר עמלק מתחת השמים אז לא תשכח את התורה.

(ארון עדות)

◆◆◆

כתב זאת זכרון בספר וגו' פי' ע"י מה שנכתב בספר ע"י זה נמחה זכר עמלק כל מה שהספר נכתב יותר דהיינו תורה שבע"פ אזו יותר נמחה זכר עמלק כל איש ישראל כל מה שהוא עושה צריך לראות שבזו העשיה יתמחה הזכר של עמלק וכאשר יהיה נזהר בזה כל בר ישראל אזי בטוח אני אשר חוש מהר יהיו פטורים מכל הצרות.

(בית אהרן)

◆◆◆

הנה המחשבה והדבור אפשר לנו לקיים במחיית עמלק, אבל המעשה האיך אנו יכולים לקיים, אבל כשאנחנו מקיימין במחשבה ודבור והבטחון בה' אשר יחיש פדותינו ונקיימם בפועל הנה הוה כאלו קיימנו בפועל.

(בני יששכר)

הכנה לפורים

הגיד כ"ק הרבי ר' יצחק זצלה"ה מוראקא שי"א י"ב י"ג באדר שלשה ימים אלו הם דוגמת שלשת ימי הגבלה למתן תורה כן לפורים דהדר קבלוהו בימי אחשורוש.

(שם משמואל תצוה)

◆◆◆

הנה עתה בעוונותינו הרבים ערבה כל שמחה, כי יאמר נא ישראל מי האיש הירא את ה' ושמח בפורים לכבוד שמו הגדול, כי אם הוללות וסכלות ונעשה מהעיקר טפל בעוונותינו

הרבים וחוטאים ומחטאים, ומושכים ביין את בשרם ולא ידעו ולא יבינו אופן ועל מה הוקבעה בודאי קוראים המגילה ברבים, אבל ההמון לא יבינו הדברים כי אם כקורא סיפור מעשה בעלמא ולא נתנו לבם כי אם להתלוצץ ולשמוח, קול נותנים בבית ה' כיום מעוד, על כן זאת לפנים בחכמי ישראל לאסוף העם לחצר בית ה' יום או יומים קודם לספר להם גודל ניסי ה' ונפלאותיו ועל מה הם שמחים ולהודיעם כי גדול ה' ומהולל מאוד, ועלינו לבטוח עליו כי עבדים אנחנו ובעבדותינו לא עזבנו אלקינו וכו' וכן עשו רבותינו הקדושים חכמי התלמוד כמבואר במס' מגילה ר' פלוני פתח פתחא להאי פרשתא מהכא, ור' פלוני מהכא, משמע שהיו דורשים להההמון נסי ד' ונפלאותיו וכן עשין רבותינו קדושים אשר עודם חיים ד' יוסיף להם אורך ימים ושנים.

(דרשות חתם סופר)

◆◆◆

הימים האלה נזכרים ונעשים בכל דור ודור משפחה ומדינה לעשות לעצמו הכנה טובה ושלימה למחות זכר עמלק.

(מאיר עיני הכמים)

ימי הפורים

ומהארות פורים ושמחה זוכין ישראל לחירות מן כל גזירות רעות ולא ישלטו בהם שום צר ואויב.

(כתם אופיר, קאמארנא - על מגילת אסתר)

◆◆◆

בפורים מתגלה מדת מטה כלפי חסד, שאפילו מי שאין לו דעת מכניסים אותו בעל כרחו לתוך החסדים ענני באמת ס'גייט אזיניע ליכטיגע טעג צריך להתפלל לה' שיהא במעט אמת, כי אחר כך הלא מתבלבלים אבל מקודם הרי אפשר להתפלל שיהא במעט אמת, כי בפורים כל הפושט יד נותנים לו, אך כמו שיש ילד שנותנים לו צעצוע כל שהוא והוא מתפתה בזה וליותר גדול נותנים לו מיני מתיקה וכו' כמו כן יש מי שונתנין לו רוחניות גם כן מ'שטאפט איהם מיט מדרגות, ובתוכו כלול שקר.

(בית אברהם)

◆◆◆

וכך ע"ד זה גם גלוי אוא"ס ב"ה בפורים מאיר על כך א' מישראל בחי' כי אתה אבינו וכו', עוד יובן דוגמא לכ"ז ממ"ש בפ' שלח (סד"ה והיה לכם לציצית) דכ' האריז"ל שקדושת הטלית גדלה מעלתה במאד מאד על קדושת הציצית שהן רק נימין נמשכים מהטלית רק מפני גודל מעלת קדושתה אינו יכולה להתלבש בטלית הגשמי' ממש כמו בציצית ולכן אין בטלית הגשמיות שום קדושה כלל ומותר להשתמש בה דברי חול משא"כ בציצית, וכן עד"ז האור הנמשך בפורים גדלה מעלתו במאוד מאוד על האור שמאיר ביו"ט ולכן שמחת פורי' גדולה במאד משמחת יו"ט כנ"ל רק מפני גודל האור בבחי' א"ס ממש אינו יכול להאיר בגלוי כמו האור המאיר ביו"ט ולפיכך אין איסור בעשית מלאכה בפורים.

(תורה אור)

◆◆◆

שמעתי בשם הרב ר' יוסף דוד בן לאותו צדיק ר' הירש ליב מאליק, שפעם אחת היה בימי הפורים אצל הרב הקדוש מו"ה אברהם יהושע העשיל מאפטא, ואמר ר' יוסף דוד להרה"ק, הושיעה אדוני היום לתשובה שלימה, כי ביום הזה כל הפושט יד נותנין לו, והרה"ק נענע לו בראשו.

(אילה שלוחה)

◆◆◆

אאמו"ר זצוקל"ל אמר, שכפי התענוג והחיות של כל אחד שמקבל בפורים כך הוא בליל שמורים, וכפי שהוא בליל שמורים כך הוא ביום הכפורים, כל אחד לפי מדריגתו בעבודת השי"ת.

(בית אהרן)

◆◆◆

בפורים יכולים לבוא לשמירת הברית ע"י שמירת הברית יכולין לבוא לשמחה כמ"ש רבי נטע נטיעה בפורים ומסקינן נטיעה של שמחה שיהי' אדם שמח בתורה ובמצות ונטיעה זו היא בפורים.

(חידושי הרי"ם)

◆◆◆

כמו ביוהכ"פ עיצומו של יום מכפר כן ימי הפורים עיצומו של יום עושה מחיית עמלק, רק האדם צריך שיזכור שהיום יום הכיפורים וכן שהיום פורים.

(פרי צדיק)

◆◆◆

הנה בפורים נמצא סגולת פקודת ישועה בזרע של קיימא, כי תיבת פורים יורה על פריה ורביה, ובגמרא מצינו על פורים בלשון פוריא, שבוודאי מורה על זה.

(תורת אמת)

◆◆◆

ימי הפורים האלה הם המעמידים את רגליהם של ישראל שלא יתמוטטו ח"ו בגלות.

(שם משמואל)

◆◆◆

מבואר בספה"ק שבפורים הוא גמר חותם לטובה כטעם ונכתב ונחתם בטבעת המלך.

(עטרת ישועה)

◆◆◆

והימים האלה נזכרים ונעשים כי ימים האלה יש להם סגולה תיכף שמזכירים דבר טוב על ישראל תיכף נעשה כך וזה נזכרים ונעשים.

(תורת חיים)

והימים האלה נזכרים ונעשים, שבימים האלו אנו נזכרים לפניו ית' לטוב, ונעשים כל משאלותינו.

(תורת אמת)

◆◆◆

בשם הרה"ק מברדיטשוב כי בנס פורים הראה הקב"ה שאפי' אחרי שהגזר דין נכתב ונחתם, מכל מקום על ידי תפלות ותחנונים ותשובה יכולים ישראל לפתוח כל השערים, על ידי תפלותיהם הם יכולים לבקוע את כל השערים, ואפי' מחיצה של ברזל אינה מפסקת בין ישראל לאביהם שבשמים.

(בית אברהם)

הכל כדאי לעבור עבור קריאת המגילה

ס'קומט פורים אין מ'ליינט די מגילה, א פחד נורא יעדעס וואלט פון די מגילה, ס'איז בוקע רקיעים, אז מ'האט די זכיה מ'קאן ליינען די מגילה בציבור, ס'איז א נחת רוח פארן לעבעדיגן באשעפער, איך האף צום באשעפער, השי"ת זאל אונז העלפן, זעמיר אין אזא נידריגן דור, מ'האט נישט פון וועם צו שעפן, ווער ס'זאל אונז משפיע זיין, טאקע נאר אין באשעפער אין הימל, דער באשעפער העלפט דאך, געלויבט דער היליגער באשעפער, אוי וויי געוואלד, אז מ'האט די זכיה איינמאל אין לעבן צו טוהן דעם רצון הבורא ברוך הוא וברוך שמו איז אלעס כדאי, (המלאכים אמרו) תנה הודך על השמים (שבת פ"ח ע"ב), ווייל איינמאל אין לעבן מקיים צו זיין עפעס א מצות התורה, איז ביי זיי גרויס חשיבות, געלויבט השי"ת אונז זענען מיר דאך מקיים מצות התורה, **מ'ליינט די מגילה, אלעס איז כדאי אין רגע צו טוהן דעם רצון הבורא ברוך הוא וברוך שמו, אוי וויי געוואלד, איך האף נאך צו השי"ת.**

אלעס וואס מ'ליידט אויף דער וועלט איז כדאי פאר איינמאל פורים, פאר איינמאל ליינען די מגילה, איינמאל דורכגיין די בחינה פון פורים איז כדאי די גאנצע וועלט, ווארום מ'קומט דאך אויף דעם עולם אראפ נאר פאר דעם איינעם צו טוהן דעם רצון הבורא ב"ה, אויף דעם קומט מען אראפ, וואס דען ברויך מען עפעס אנדערש.

דער טאטע זכרונו לברכה האט דאך געזומען א ראפשיצער אייניקל, ביי ר' מנשה'ן (בהה"ק ר' אשר'ל זלה"ה) איז ער דאך געווען אן איידעם (בזו"ר), קאן זיין אז ער האט עס אליין געהערט פון ראפשיצער רב (זלה"ה), ער פלעגט עס נאכזאגן וואס דער ראפשיצער רב האט געזאגט אז **צוויי מאהל אין יאהר איז ער שיכור, פורים ביי דער מגילה און שמיני עצרת ביי קדושה** (כתר) ער פלעגט אלץ זאגן ער האט נישט געווייסט דערין קיין פשט, נאר ס'קאן זיין וואס פארשטיי מיר אונז דען, זיי האבן דאך געראדט כדרך הצדיקים הויכע זאכן...

(מרן רביה"ק בעל דברי יואל זי"ע - פורים תשי"ח)

בְּמַשְׁנָתָם שֶׁל מָרָנָן רַבּוֹתֵינוּ הַקְּ'

מדוע לא קבעו את פורים ליו"ט כמו שאר ימים טובים שנקבעו על הנסים מפני שאם היה נקבע ליו"ט גמור אז ה"ה קודש וא"א להשפיע רק דברים רוחניים וחכז"ל רצו שיהי' איזה יו"ט להשפיע גם דברים גשמיים לכן לא נקבע ליו"ט, והנה ויחל נח פרש"י ז"ל שעשה עצמו חולין ונח הוא מלשון מנוחה ויו"ט, וז"פ ויחל נח היינו שקבעו את היו"ט בדרך חולין לא ליו"ט גמור מטעם איש האדמה כדי שיוכלו להשפיע גם דברים ארציים וגשמיים ואיזה יו"ט הוא זה לז"א ויטע כרם היינו פורים ששותין ומשתכרין בו הרבה.

(מרן רביה"ק בעל דברי יואל זי"ע, פורים תשי"ז)

◆◆◆

ואי לאו האי יומא רבא לא הי' ביכלתינו להחזיק מעמד בגלות המר והנמהר, אין היינטיגע זמן וואלט נישט געווען קיין מציאות א יוד זאל זיך קענען דערהאלטן וועז נישט דעם הייליגן טאג פורים.

(מרן רביה"ק בעל דברי יואל זי"ע, פורים תש"ח)

◆◆◆

הנה המפרשים תמהו למה לא נזכר שמו של הקב"ה במגילת אסתר אבל כשהתבוננתי ביום בעת קריאת המגילה ראיתי שהמגילה מלאה צירופי שמות הקדושים בכל מקום שפונים ולא ידעתי מה זו תמיה.

(מרן רביה"ק בעל דברי יואל זי"ע, פורים תשי"ד)

◆◆◆

די קדושה פון די מגילה איז אזוי הייליג אז מען קען פארברענט ווערן פון גרויס קדושה.

(מרן רביה"ק בעל דברי יואל זי"ע, בעיר סאטמאר)

◆◆◆

האם בפורים משום שהוא יום גדול ונורא צריכים להתבשם ביין וכי עצומו של יום לחוד אינו מבשם אלא כ"ז לא הוצרך אלא כעת בימי הגלות החשוכים שהגוף אינו מתבשם רק ע"י היין אבל לעת"ל נתבשם בפורים מבלי שתיית יין.

(מרן רביה"ק בעל דברי יואל זי"ע, פורים תשכ"ה)

◆◆◆

ידוע מ"ש הרמב"ם דתכלית הידיעה הוא שלא נדע והנה אין אנו יודעים ומשיגים איזה כוחות נפלאים דקדושה נמצאים בהצדיקים וכן איזה כוחות הטומאה הוא ברשעים והמן בעצמו אינו יודע כוחותיו וכן מרדכי אינו יודע עד כמה הוא הולך במעשיו שיש בו השפעה מן השמים שמן הבוכ"ע יש השפעה ליהודי קדוש שעובד השי"ת והוא בעצמו אינו יודע עד כמה הוא הולך עד כמה הולך ההשפעה מיהודי שעובד השי"ת ובפורים "אז דער אייבערשטער העלפט מ'טרינקט א פאר גלעזלעך ווייַן איז דע השראת השכינה און מען ווערט געוואר אז אונז וייס מיר גארנישט.

(מרן רביה"ק בעל דברי יואל זי"ע, פורים תשי"ט)

◆◆◆

ואפ"ל עוד בחינה בזה, דהנה אגיד לכם מה שהיה קשה לי, דהנה אנשי כנסת הגדולה שתקנו לנו סדר התפלות של כל השנה, שנדע מה להתפלל והם תקנו לנו גם החרוז זה של שושנת יעקב לומר ארור המן וברוך מרדכי, ולכאורה היה להקדים ברכת הצדיק לארור הרשע, והיה להם לתקן ולומר ברוך מרדכי היהודי ואח"כ לומר ארור המן אשר ביקש לאבדי, אמנם אפ"ל דהנה אנו מחכים לכל יום לביאת המשיח ומאמינים באמונה שלימה דאע"פ שיתמהמה עם כל זה אחכה לו בכל יום שיבוא אמנם לביאת המשיח ישנם גם נגיעות עצמיות שסובלים כ"כ בגלות וכשיבוא משיח צדקנו נהי' חפשי מן הצרות א"כ יש מצד אחד הנאה גם לנו, אמנם להכרית זרעו של עשו שהם זרעו של עמלק הוא דבר הנוגע להבורא כל עולמים בעצמו כי נשבע הקב"ה שאין שמו שלם ואין כסאו שלם עד שימחה זרעו של עמלק, ואם כן נוגע הדבר להבורא כל עולמים בעצמו, ועל כן מקדמינן לי' כי באמת יבא קודם משיח צדקינו הגואל האמיתי, אמנם זה דבר הנוגע גם לנו בפרטיות אמנם להכרית זרעו של עשו הוא דבר הנוגע לכבוד שמים, ועל כן מסדר הגמרא קודם להכרית זרעו של עשו ואח"כ בנין בית המקדש ושמו של משיח וזה כוונת אמרם ז"ל חייב אדם לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי, פי' דאם שתה כבר כ"כ דאינו יודע בין ארור המן לברוך מרדכי ויכול להקדים ולומר ברוך מרדכי קודם

קריאת המגילה

עס האט נישט קיין שאין וואס צדיקים האבן געדינט דעם אויבערשטן ביי די מגילה ליינען

בפורים של אותה שנה היה רבינו [הגה"צ רבי מיכאל דוב וויסמאנדל זי"ע] בעיר (בווילאמסבורג), ובא לסאמערוויל לאחר צהרים, וכבר היה מבושם היטב, ופתח ואמר: היתי היום אצל קריאת המגילה של הרה"ק מסאטמאר [זצ"ל], **והבנתי את הכוונות שמכוון בשעת הקריאה, אמנם רק עד פסוק פלוני יכולתי להמשיך עמו, ומשם והלאה שוב לא הבנתי,** (ופוק חזי מאן גברא רבה דקמסהיד עלה שהיה יודע בסודן של דברים, והבין מתוך קריאתו גודל כוונתו לשמים זי"ע). [א"ה ונודע מה שאמר פעם אחת בל"ק: **עס האט נישט קיין שאין וואס צדיקים האבן געדינט דעם אויבערשטן ביי די מגילה ליינען].**

איש המודות (עמ' ל"ב)

אין אות במגילה שאין טמון בו ישועות

ובפרט כאשר שמעתי מכ"ק אדמו"ר מסאטמאר זצ"ל שאמר בשם זקינו הישמח משה זצ"ל **כי אין אות במגילת אסתר שאין טמון בו ישועות לכלל ישראל.**

חקי חיים (פ' שמות עמ' ס"ו)

עיקר החידוש אשר כל התלאות עדיין קורא המגילה באותה התהלבות ושמחה עצומה

היה זה בשנת תש"ו לפ"ק כשהיה רבינו דר עדיין בירושלים עיר הקודש, וביום הפורים היה רבינו בעצמו הבעל קורא כדרכו בקודש. והרה"ח רבי שלמה אליעזר מרגליות ז"ל סיפר שאחר יום הפורים שאל את אביו הגה"צ המקובל רבי אשר זעליג זצ"ל איזה חידושים ראה בעיניו בקריאת המגילה של רבינו זי"ע ביום הפורים. והשיב לו: עדיין אתה ילד קטן, ואין אתה זוכר את רבינו לפני מלחמת העולם השנית כשהיה רבינו ה'סאטמארער רב' בעיר סאטמאר כשהיה מלך ישראל בתפארתו, **ועכשיו אחר שכבר עברו עליו כל אלה הצרות וטלטולי הלאגערין, ועלה על ראשו כל אלה הצרות, ואחר כל זה יכול עדיין לקרות את המגילה בשמחה גדולה ובהתלהבות גדול כז שראיתי בעיני, 'דאס איז יער גרעסטער חידוש'.**

דרך המלך (עמ' שי"ג)

ארור המן דבר הנוגע לבורא כל עולמים בפרטיות אז עליו להפסיק בשתי' כי הוא מקדים דבר הנוגע גם לו לעצמיו קודם דבר הנוגע להבורא ב"ה, וזה עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי.

(מרן רביה"ק בעל ברך משה זי"ע, תשנ"ב)

◆◆◆

וואס איז די טעם פארוואס פורים איז אזא גרויסע שמחה פאר אלע אידן, ווייל המן הרשע ביקש לעקור את הכל, ער האט געוואלט להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים, מנער ועד זקן טף ונשים ביום אחד, המן הרשע האט נישט מבחין געווען צווישן איין איד און אנדערן, און אז דער אייבישטער האט געהאלפן אז ס'איז געווען א ישועה, מדה טובה איז דאך מרובה, וועט דער אייבישטער העלפן פאר אלע אידן נישט קיין נפקא מיניה וועד דאס איז, פאר אלע אידן, יעדער זאלן געהאלפן ווערן מיט כל מיני ישועות.

(מרן רביה"ק בעל ברך משה, פורים תשנ"ח)

◆◆◆

ס'איז דא א מסורה נעשה ונשמע שטייט אין פרשת משפטים, נאכדעם ונשמע קולו בבואו אל הקודש ובצאתו ולא ימות דאס שטייט אין פרשת תצוה, נאכדעם איז דא א דריטע פסוק ונשמע פתגם המלך אשר יעשה בכל מלכותו, דאס איז שוין אין די מגילה. דריי מאל ונשמע.

כ'האב געקלערט אזוי א קורצען אופן וואס ס'קען זיין די מסורה, שטייט אין זרע קודש פון הייליגן ראפשיצער רב, זאגט דער זרע קודש די ר"ת, מעל בני ישראל איז יב"מ מעל בני ישראל איז די ר"ת יב"מ, זאגט ער דער שם יב"מ איז איינס פון די ע"ב שמות, ס'איז דא ע"ב שמות, איר וועט אריינקוקן אין סידור ביי די פרשה פון קריאת שמע, ביי והיה אם שמוע איז ארויסגעשריבן די ע"ב שמות, אויפן וואנט נותן איז ארויסגעשריבן דער שם איז יב"מ, זאגט דער זרע קודש אז מעל בני ישראל איז מרומז דער שם יב"מ.

און דער זרע קודש זאגט אבער צו נאך אפאר וועלטער – דער הייליגן ראפשיצער רב זכרונו לברכה – די סגולה פון דעם שם, זאגט דער ראשפיצער רב ז"ל איז בני חיי ומזוני – זאגט דער ראשפיצער רב – ווי ליגט אין דעם שם בני חיי ומזוני? לייגט ער דאס אראפ אזוי אביסל בדרך פשטות, יב"מ יו"ד איז חכמה אלע ספרי מקובלים זאגן אזוי אז יו"ד איז חכמה, החכמה תחיה בעליה, ממילא איז יו"ד איז חכמה, חכמה איז חיות ממילא איז דער יו"ד משפיע חיות, דאס איז חיות.

בלייבט איבער ב"מ איז בני מזוני אזוי זאגט דער הייליגער ראפשיצער רב, דער שם יב"מ איז מסוגל משפיע צו זיין בני חיי ומזוני, עכ"ד הרב, דער הייליגער ראפשיצער רב האט אזוי געזאהן אין הימל, ער האט אזוי אונז מגלה געווען, אז דער שם יב"מ איז משפיע בני חיי ומזוני.

דער ישמח משה זאגט ושים באזני יהושע און דו זאלסט אריין זאגן אין די אויער פון יהושע, וואס זאל מ'איהם אריין זאגן א סוד אין די אויהערן פון יהושע, ער איריינגעזאגט א סוד אין די אויהערן פון יהושע אז ס'גייט זיין א נס פון פורים, און ער האט איהם געזאגט אז ער זאל פאר קיינעם נישט אויסזאגן, יהושע האט דאס געוואוסט, יהושע האט דאס איבער געגעבן פאר די נשיאי ישראל, דור אחר דור, עפ"י סוד האבן זיי געוואוסט אז ס'גייט זיין א מעשה פון המן און אסתר פורים, זאגט דער ישמח משה מרדכי הצדיק האט אויך געוואוסט אז דא גייט זיין א נס, ומרדכי ידע את כל אשר נעשה, ער האט שוין דעמאלטס געוואוסט אלעס וואס ס'גייט פארסירן, נאר ער האט דאך נישט געקענט אויסזאגן פאר ציבור אז דא, דרייט זיך אזא שפיל אזא מעשה, וואלט דאך קיינער נישט תשובה געטוהן, ווען ער זאגט אז דאס איז נאר א צייטווייליגע זאך און באלד וועט זיך דאס איבערדרייען, האט

משלוח מנות

תשובת רבינו לרב אחד שהתאונן ששלחו לו משלוח מנות ע"י ילד המחופש למאנק"י

מעשה באחד הרבנים שהתאונן בפני אדמו"ר מסטמאר זצ"ל ששלחו לו משלוח מנות ע"י ילד המחופש לקוף, השיבו האדמו"ר: **אל יחר בעיניך על זה, שאפילו על ידי קוף ממש היו יכולים לשלוח**, תמה הרב היתכן, השיבו הרבי מסאטמאר: כך כותב החתם סופר, חיפש הרב בחתם סופר ולא מצא, שב אל הרבי, אמר לו הרבי החתם סופר נמצא בגיטין (דף כב: ד"ה והא לאו), ושם כתב שהיכא שאמרה תורה שיעשה את המצוה בעצמו, אלא שאנו אומרים שיכול גם לעשות שליח, בזה יש דין שליחות, וצריך לעשות שליח שהוא כמותו, אבל היכא שאמרה תורה שישלח שליח, כגון משלוח מנות, זה סגי אפילו ע"י קוף וכל הפסולים.

וכעין זה כתב בשו"ת יהודה יעלה (או"ח סי' ר"ז) שמה שנקט קרא לשון משלוח, לרבותא דאף דבכל מקום מצוה בו יותר מבשלוחו, קמ"ל קרא דבזה אין קפידא ששלוחו שוה ממש כמו ע"י עצמו, אי נמי עדיף נמי מצוה יותר בשלוחו, לפי שתכלית כוונתם במצוה זו לקרב הלבבות לאהבת ריעים, לכן יותר דרך כבוד הוא ע"י שלוחו, ודיבר הכתבו בהוה אורח ארעא, אבל ודאי אין צריך ביה דין שליחות, דהא מעשים בכל יום חזינן דמשלחין ע"י קטנים, וגם ע"י עכו"ם. [א"ה וידוע מה שעסק רביה"ק בתשובתו בענין שליחות במשלוח מנות ואיכהמ"ל].

חשוקי חמד (מגילה דף ז. ד"ה ומשלוח מנות)

ער נישט אויסגעזאגט ער האט געמאכט א שווייג פון דעם, ויצא בתוך העיר ויזעק זעקה גדולה ומרה, אבער ביי זיך האט מרדכי געוואוסט אז די מעשה גייט זיך ענדיגן מיט גוטן, ס׳איז נאר דא א דורכגאנג, אזוי זאגט דער ישמח משה אין פרשת תרומה.

זאגט ער נעשה ונשמע איידן זענען געקומען צו מתן תורה ופסקה זוהמתן זיי זענען געווען אין א גרויסע מדריגה, האבן זיי דעמאלטס משיג געווען די גאנצע מעשה, פון א מגילה מיט אחשורוש מיט המן, אלעס אלעס וואס גייט זיין, האבן זיי געזאגט נעשה מ׳זועט טוהן אלע מצות ה׳, ונשמע און מיר וועלן הערן די מגילה, אזוי זאגט דער ישמח משה. קומט אויס אזוי, נעשה ונשמע גייט ארויף אויף די מגילה מיר וועלן ליינען די מגילה.

אין די מגילה איז דא דער שם יב״מ, דער שם איז דא אין די מגילה, וואו געפינט מען דאס אין די מגילה, ונשמע פתגם המלך אשר יעשה בכל מלכותו, י״עשה ב׳כל מ׳לכותו איז דעם שם יב״מ, האבן זיי געזאגט נעשה ונשמע מיר וועלן הערן די מגילה, ונשמע פתגם המלך וועלן מיר הערן דעם שם הקודש, וועלכע שם אשר יעשה בכל מלכותו, דעם שם, איז אויב אזוי ונשמע קולו בבואו אל הקודש בצאתו מן הקודש ולא ימות, דאס וועט משפיע זיין חיים, ונשמע הקודש בבואו אל הקודש ובצאתו ולא ימות, ממילא קומט אויס אז ס׳זועט משפיע זיין חיות.

עיניהם של עניים נשואות למקרא מגילה, ווייל אז מ׳ליינט די מגילה, ונשמע פתגם המלך אשר יעשה בכל מלכותו, איז דער שם יב״מ, מ׳ליינט דאס אין מגילה, דאס איז משפיע בני חיי ומזוני, – אזוי זאגט דער ראפשיצער רב, און ס׳איז נישטא קיין חולק, דער ראפשיצער רב זאגט אזוי און קיינער איז נישט מחולק, ממילא קומט אויס אז ס׳איז זיכער אזוי – אז מ׳ליינט די מגילה אשר יעשה בכל מלכותו וועלן נשפע פאר אידישע קינדער בני חיי ומזוני, עיניהם של עניים די אויגן פון עניים קוקן ארויס למקרא מגילה, צו ליינען די מגילה, מ׳ליינט אשר יעשה בכל מלכותו דער שם קודש יעשה בכל מלכותו וועלן נשפע פאר אידישע קינדער פרנסה ברווח, עיניהם של עניים איידן דארפן האבן מזוני רויחי, די מגילה איז משפיע פאר אידישע קינדער פרנסה בהרחבה גדולה.

(כ״ק מרן רבינו הגה״ק שליט״א - פורים תש״ע)

משתה ושמחה

פארן צדיק אינטערעסירט נישט דער עבר, ער זעהט שוין דעם בית המקדש בנוי ומשוכלל ׳אויפן טיש׳

מיד לאחר החורבן, כשהיה רבינו במדינת שווייץ, וביום הפורים דשם כשהיה רבינו בסעודתו בסעודת היום, כשעדיין לא באו אצל שלחנו הטהור מבני העיר, שאל הרה״ח ר׳ אלעזר שעהנדארף ז״ל את רבינו, בביאור פירוש הפשוט בדברי הגמרא במגילה (דף ז:) ׳חייב אינש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי׳, דהיאך יכול להיות שאדם לא ידע החילוק בין ארור המן לברוך מרדכי.

ענה לו רבינו בלשון קדשו: **״א צדיק טראכט נישט פונעם עבר, ער טראכט נישט וואס עס איז געווען צו עס איז אים געווען אין א בחינה פון ברוך מרדכי (דאס הייסט גוט), אדער חלילה ארור המן, ביים צדיק איז אלצדינג איניג, דער צדיק טראכט נאר וועגן עתיד״.**

והטעימו רבינו בדברי מרן הקדוש מצאנז ז״ע על המאמר שאנו אומרים פסח בהגדה ״אפילו כולנו חכמים כולנו נבונים כולנו יודעים את התורה מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים״, והיינו דכיון שאין דרכו של הצדיק לחשוב על מה שעבר עליו, אפילו הכי מחויב בלילה הזה בליל פסח, לחשוב מה עברו עליו בשעת יציאתו מארץ מצרים, וזהו פירוש דברי הגדה, ׳אפילו כולנו חכמים, כולנו נבונים, כולנו יודעים את התורה׳ וזהו צדיק אמת, שאינו חושב כלל למפרע אם היה טוב לו או לא, אפילו הכי בלילה הזה ליל פסח מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים ולחשוב מה שעברו על בני ישראל.

וחזר רבינו על דבריו כמה פעמים בניגון ובנעימות, ואח״כ צווח בהתלהבות, ואמר: **״פארן צדיק איז אלץ איינס, דער עבר אינטערעסירט אים נישט, עס גייט אים נישט אן די צרות וואס ער האט מיטגעמאכט, ער זעט דעם בית המקדש השלישי בנוי ומשוכלל פאר זיינע אויגן, אזוי ווי עס וואלט געווען דא אויפן טיש״.**

דרך המלך (ח״א עמ׳ קנ״ז)

מליצה ישרה מרביה״ק בעת משתה ושמחה

באחד השנים (בקראלי) **כטוב לב המלך במשתה היין, אמר רבינו הק׳ ז״ל בחינה נפלאה** על מה שדרשו בגמ׳ (ר״ה דף כ״א) אלה מועדי ה׳ אשר תקראו אותם וגו׳ (ויקרא כג, ד), ודרשו אל תקרא ׳אותם׳ אלא ׳אתם׳ אפילו שוגגין אפילו מזידין וכו׳, ואמר רבינו ז״ל **והלא הדברים ק״ו, ומה אם כתיב אותם מכל מקום דרשינן אתם אפילו שוגגין וכו׳, ק״ו בפסוק** (דברים יד, א) **בנים אתם לה׳ אלקיכם בוודאי שאפילו שוגגין ואפילו מזידין שאנו בנים למקום.**

מושיען ש״י

שבת זכור

רוממות מעלותיה וגודל סגולתיה
וטעם קביעתה לשבת קודם פורים

<u>'לא תשכח' מקיימין בכל יום, 'זכור בפה' חיובו אחת בשנה וקבעוהו חז"ל לשבת קודם פורים</u>

כתב רבינו האריז"ל [פע"ח שער קריאת שמע פ"ג] **לכוין זכירת מעשה עמלק גבי וקרבתנו מלכנו לשמך הגדול** כו', ואני בעניי נראה לי שבזה יצא ידי חובה בלב דוקא ולא בפה וכו' עיי"ש, ואני זה לי ימים כבירים שכוונתי ג"כ לדעת הרב חיד"א זלה"ה שבזה יוצאין ידי חובת לא תשכח, **אבל עוד הוכחתי לדעתי דהחיוב לא תשכח בלב הוא בכל יום, מה שאין כן זכור בפה הוא רק פעם אחת בשנה,** דאי לא תימא הכי למה אין קורין פרשת זכור בתורה בכל יום, **אלא על כרחך אין החיוב רק פעם אחת בשנה, ונמסר הדבר לחכמים איזה יום יבחרו והמה בחרו להקדים זכירה לעשיה שבת קודם פורים** [מגילה ל.]. אם כן דברי מרן האריז"ל לכוין באמירת לשמך הגדול זכירת מעשה עמלק, הוא באמת מצות לא תשכח ואין צריך יותר, כי זכור בפה הוא רק פעם אחת בשנה, נ"ל:

בני יששכר

<u>הקריאה נחשבת למחית עמלק, כיון דבשבת נמשך בכח כל פעולות השבוע, ועי"ז בפורים הוא נמחה</u>

שבת שקודם פורים הוא שבת זכור שקורין בו פרשת זכור, והנה איתא שם בפסיקתא שם סוף פיסקא וז"ל **אמר הקב"ה בני אין לכם אלא לחיות קורין פ' עמלק לפני בכל שנה ומעלה אני עליכם כאלו אתם מחיתם שמו מן העולם** עכ"ל, **ועמלק הוא טומאת הקליפה חיותר קשה כידוע,** ועפ"י מה דאיתא שבכל שבת ושבת נגזר בשמים ממעל מה שיצא מכח אל הפועל בשבוע הבאה, **נמצא שכל דבר שתחיה בימי השבוע כבר חיה בשבת העבר בכח,** ובימי החול אחר כך בשבוע הבאה יצא אל הפועל, כמו שמצינו ששבת קודם ראש חודש מברכין החודש ומתפללין עליו, ושבת קודם יום הכפורים הוא שבת שובה [וכו'], והנה איתא **שר"ת מגל"ה הוא ל'העביר ג'לולים מ'ן ה'ארץ, שאז בימי הפורים חיה מלחמת עמלק שכל הנהרגים בי"ג אדר ובי"ד בו בשושן עמלקים היו, ושבת קודם הפורים הוא פר' זכור שבו בכח כל נם פורים, ואם אנו קורין פ' זכור שהוא פ' עמלק מעלה הקב"ה עלינו כאלו מחינו אותו.**

תורת משה – חת"ס

<u>טעם המצוה הוא שנתחזק ביראת"ש וזהירות מרע, ולא נאמין בעצמינו כיון דשורש הרע עדיין לא בטל</u>

וכמו שכן באדם הפרטי כמו כן בכללות בני ישראל וכללות העולם שברא הבורא ב"ה וברוך שמו טוב ורע, ז' מדות טובות באדם וז' מדות הפוכים וכן בעולם ז' עממין ועשר פעמים ז' הם שבעים אומות וכנגדם בקדושה שבעים נפש בית ישראל (זוהר"ק שמות ט"ז ע"ב) ושבעים סנהדרין וכן ברוחניות כל אחד טוב ורע. והנה כמו שיש באדם פרטי מלבד הז' מדות נמצא בו כח להרע ולהיטיב יצר טוב ויצר הרע והם שורש של המדות דטוב ורע **כמו כן בעולם יש בחינת ראשית והוא קודש ישראל שנקראים ראשית** (ירמיה ב, ג) **ולחיפך עמלק ראשית גוים** (במדבר כד, כ).

ולזה ציותה לנו התורה הקדושה בפסוק זכור וכו' וחיה בהניח וכו' תמחה, וקשה לכאורא כיון שהקב"ה נוטר איבה ומלחמה מדור דור למה לא ציוה הקב"ה בראשונה להכרית זרעו של עמלק טרם אבידת האמוריים. אך באמת מקודם צריך להשבית ז' הפכים, וכשיזכך נפשות כללות נשמת בני ישראל מז' מדות הפכיים ויגרשו בפועל ממש את הז' עממים ואחר כך ממילא ימחו את הראשית גויים. כי כמו שאין ביד האדם הפרטי רק לבטל הז' מדות הבהמיות, אבל שורש היצה"ר הוא ביד הקב"ה, שלא יעזבנו בידו ויכפהו תחת העובד הנאמן, (וכמו בנפש פרטית) כמו כן בעולם שורש של הרע אינו בידינו, רק כשיבוא הקב"ה ויגש הרבו הקשה להאבידו, ויבולע המוות לנצח ויסיר לב האבן מקרבינו,

ובאמת לזה כתוב בפרשת בשלח (כי ימחה אמחה' את זכר עמלק) **כי זאת אין בידינו, רק הקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו יאבד השורש הרע מן העולם. והנה על כל פנים זה צריך האדם לדעת כי יש כח הרע בעולם בעוה"ר עדיין**, ולזה לא יצדק בנפשו, ולא יאמין אדם בעצמו גם אם הוא כמעט נקי מז' מדות ההפכים, על כל פנים השורש עדין לא סר.

[א"ה: וכדאי' בספה"ק (עי' ספה"ק אור לשמים כעי"ז) דע"י הידיעה והזכירה הזאת גופא בזה הוא נמחה].

ואח"כ הבטיח הקב"ה שממילא תמחה זרע עמלק כי הקב"ה ימחה אותו כאמרו מחה אמחה וגו', ורק עתה קודם שתהיה נקי מכל צד, זכור את וכו', היינו שתזכור כי עדיין לא סר שורש הרע וזכור נא איפוא אשר החטיאך בצאתך ממצרים, הגם שהיה אז סיוע גדולה להקדושה מהענן וכסא הכבוד מכל מקום החטיאך מכל שכן עתה, ולזה הוא המצוה בכל יום לזכור כדי לשמור עצמו מרשת היצר הרע ומתחבולותיו, ולא יאמין בעצמו. וכו'.

דברי חיים – פרשת זכור ד"ה בפסוק ויקרא

מצות זכירת מעשה עמלק

לעורר בקרבנו שנאת עמלק, היא מצוה בפני עצמה, או לתכלית הנקמה בלבד, או גם בשביל להזכיר חסדי המקום ב"ה שהצילנו מידו ולהתעורר ליראתו ית'

כפי תקנת חז"ל קוראים אנו פרשת **"זכור את אשר עשה לך עמלק"** בשבת זו שקודם פורים, כדי להקדים זכירת מחיית עמלק לעשייתה, כדכתיב **"והימים האלה נזכרים ונעשים"**. וכדביארו בכל הספה"ק שבכל פורים חוזר ומתעורר מחיית עמלק, ובהתעוררות ישראל קדושים למחות זכר עמלק שהוא כל כח הרע מתקרב ונשלם בפועל מחייתו בשרשו, וכמפורש בזה"ק (זה"ק ח"ב דף ס"ו) כי מחה אמחה, מחה לעילא, אמחה לתתא, זכר דוכרנא דלעילא ותתא. אמר רבי יצחק, כתיב כי מחה אמחה, וכתיב (דברים כה יט) תמחה את זכר עמלק, **"אלא אמר קודשא בריך הוא, אתון מחון דוכרניה לתתא, ואנא אמחה דוכרניה לעילא"** [אתם תמחו זכרונו למטה, ואני אמחה זכרונו למעלה], וכל ספרי רבוה"ק בענין שבת זכור ופורים מאריכים בדרכי העבודה והתשובה בימים אלו אשר העת והזמן מסוגל לקרב שלימות השם והכסא במחיית עמלק בב"א.

והנה בבואינו לחקור אחר יסוד מצות זכירת מעשה עמלק בפה והאיסור שלא לשכוח בלב, הנה מצינו מחלוקת הראשונים: הרמב"ם בסה"מ (מ"ע קפט) כתב: **"שצונו לזכור מה שעשה לנו עמלק מהקדימו להרע לנו, ושנאמר זה בכל עת ועת ונעורר הנפשות במאמרים להלחם בו, ונזרז העם לשנוא אותו, עד שלא תשכח המצוה ולא תהלש שנאתו ותחסר מהנפשות עם אורך הזמן, והוא אמרו ית' 'זכור את אשר עשה לך עמלק'**, ולשון ספרי **'זכור את אשר עשה לך בפה, 'לא תשכח' בלב, כלומר, אמור מאמרים בפיך שיחייבו בני אדם שלא תסור שנאתו מהלבבות** כו'. הלא תראה שמואל הנביא כשהתחיל לעשות המצוה הזאת איך עשה שהוא זכר תחלה מעשהו הרע ואח"כ צוה להרגם" (עי' ש"א טו, ב). וכ"כ הרמב"ם גם לגבי לא תשכח (מל"ת נט): "שהזהירנו משכוח מה שעשה לנו זרע עמלק והקדימו להזיק לנו כו'. וכן אנחנו מוזהרין מהשליך זה מלבנו ומשכוח אותו, והיא מצות ל"ת, והוא אמרו ית' 'לא תשכח', **ובספרי זכור בפה, לא תשכח בלב, כלומר, לא תשליך שנאתו ולא תסירנה מנפשך"**. מבואר שהחיוב הוא בכדי לחזק שנאת עמלק בקרבנו ולעורר הנפשות להלחם בו. וכן הוא משמעות דברי הרמב"ן (דברים כה, יז): **"שלא תשכח מה שעשה לנו עמלק עד שנמחה את שמו מתחת השמים, ונספר זה לבנינו ולדורותינו לומר להם כך עשה לנו הרשע, ולכך נצטוינו למחות את שמו"**. היינו, שתכלית הזכירה היא שנבוא באמצעותו למחותו מתחת השמים.

בשבת זכור שיש בו בכח מחיית עמלק, מחוייב לעורר בנפשו מחיית עמלק ע"י ההתבוננות באור האמונה שאין עוד מלבדו

כ"ק אאמו"ר זצללה"ה זי"ע דיבר בקדשו על ענין פרשת זכור אם המצוה דוקא בשבת קודם פורים, ועיין מג"א (רס"י תרפ"ה) שמביא בשם הסמ"ק ועוד **דהוא דאורייתא ומצוה לשמוע את הקריאה יותר ממקרא מגילה** כו', **ובכל שנה ושנה נתעורר זה הכח, כשאנחנו נעורר א"ע באתערותא דלתתא עי"ז נתעורר ג"כ לעילא הרצון ורחמים שהי' אז, ונוכל למחות זרע עמלק**, לפי"ז מחוייבים אנחנו מדאורייתא לקרות פרשת עמלק למען נעורר א"ע באתערותא דלתתא למען למחות שמו ימ"ש, **כי כמו שמחוייבים אנחנו בנפש היינו אם היינו יודעים בבירור ממש שהוא מזרע עמלק ימ"ש לכרותו ולמחותו, כן גם בזמן היינו בזמן שנוכל למחקו ולהכריתו מחוייבים אנחנו במ"ע זו, ולכן הוא באמת החיוב דאורייתא בשבת שלפני פורים.**

ואיך נזכה לאתערותא דלתתא הוא מבואר במשנה ר"ה (כ"ט.) והי' כאשר ירים משה וגו' (שמות י"ז, י"א) וכי ידיו של משה עושות מלחמה או שוברות מלחמה אלא לומר לך כל זמן שהיו ישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבן לאביהם שבשמים היו מתגברים, כלפי מעלה היינו שיודעים ומסתכלים בעינא פקיחא בעין השכלי שכל תנועותם וחמשה חושים שבאדם ומחשבה דיבור ומעשה וחכמה בינה דעה והשכל **הכל הוא מהש"י ומחלקו שנפח בו**, ועי"ז המה באים לבחינת '**ומשעבדים את לבם לאביהם שבשמים**', היינו שיודעים שכל מעשיהם ומצוותיהם המע"ט ומחש"ט אינו שלהם רק הכל מד' ומכוחו, ע"ד '**כי ממך הכל ומידך נתנו לך**' (דה"א כ"ט, י"ד), ומבינים האמת **שמציוויהם אינם עושים כלום רק בכח ד'** כו', וכל מי

אמנם ידוע דבר חידוש שכתב ביסוד מצוה זו בספר החינוך (מצוה תר"ג) וז"ל: "**ונוהגת מצוה זו בכל מקום ובכל זמן, בזכרים, כי להם לעשות המלחמה ונקמת האויב, לא לנשים**", והיינו, מאחר שכל עיקר הזכירה בא דייקא לתועלת המחייה והנקמה, אין המצוה שייכת כי אם למי ששייך בו מצות הנקמה, וכבר תמה על דבריו אלו המנחת חינוך (שם): "**גם מי עמד בסוד השי"ת אם הטעם מחמת הנקמה, דאפשר גזירת הכתוב הוא שנזכור שנאתו מאיזה טעם ואנחנו אין יודעים, ואפשר אף בביאת משיחנו שיכרת עמלק מכל וכל ולא יהיה זכר להם, מ"מ הזכירה יהיה תמיד מ"ע לזכור ולא לשכוח**".

והנה לאחר עיון בדברי הסמ"ג שכתב (מ"ע קטז): "**כשם שמצות עשה למחות את זרעו של עמלק, כך מ"ע לזכור תמיד מעשיו הרעים ואריבתו בדרך לעורר איבתו תמיד ועברתו שמרה נצח, שנאמר 'זכור את אשר עשה לך עמלק'**, וכן לגבי 'לא תשכח' כתב (ל"ת רכו): "**שלא להסיר מלבבו מעשה עמלק הרעה שעשה לנו שנאמר 'לא תשכח'**, נראה בפשטות דנקט כדברי המנ"ח שחיוב הזכירה הוא תכלית בפני עצמה "**לעורר איבתו תמיד ועברתו שמרה נצח**", כי לא הזכיר בדבריו שזכירה זו נועדה כדי שנמחה את עמלק כתוצאה מהתחזקות שנאתו בקרבנו, אלא, שעצם התעוררות שנאת עמלק בקרבנו מצוה היא, והרי הוא כנקיטת הרמב"ם והרמב"ן שהם מצוות מיוחדות בפני עצמן להזכיר הענין בפה ושלא לשכוח בלב איבתו ושנאתו.

ברם מדברי הסמ"ק במצוה זו (יום ראשון סי' כב) מאיר אור חדש בגדר החיוב, וז"ל: "**שלא לשכוח מעשה עמלק דכתיב 'לא תשכח', פירוש, שהקב"ה הצילנו מידו, ובעבור זה תהיה יראתו על פנינו לבלתי נחטא, ובזה יתן לנו כח להנקם ממנו אמן סלה**". הרי שחיוב הזכירה היא לתכלית אחרת לגמרי, לא בכדי שנזכור להלחם בו (כדברי החינוך), ולא להחדיר שנאתו בקרבנו (כהרמב"ם ורמב"ן כו'), כי **אם כדי להזכיר את חסדי המקום ב"ה**, ונצטוינו בזה לתכלית "**שתהיה יראתו על פנינו לבלתי נחטא**", ובאמת כן נראה קצת מדברי ספה"ק דברי חיים, (המובא כאן, ועוד ספה"ק, וכ"נ קצת מלשון קדשו בנועם אלימלך) שהאריכו בדברי מוסר שעיקר תכלית מצוה זו הוא לעורר פחד ה' ויראתו ית' בקרבינו ולהשמר מרע, ולהמליך את הש"י על כל מדותינו ומעשינו ובזה להשלים מחייתו למעלה בשלימות השם והכסא במהרה בימינו אמן.

שאינו מבין את זה ומדמה בנפשו שהוא עושה מצידו, זה לאות על פחיתות שכלו ועבודתו, **וע"י שמסתכלין כלפי מעלה כנ"ל ומשעבדין את לבם כנ"ל, בהתעוררות הזו נמחה ונחלש כוחו של עמלק**, כי כל כוחו של עמלק לא הי' רק להסית את ישראל שיבואו לנסות את ד', היש ד' בקרבנו אם אין, היינו שהיו מסופקים אם אין, **ואיך אפשר להיות כמסתפק בזה, הלא מכל פעלותיו ותנועותיו וחושיו נראה כח ד' וחלק אלקי השוכן בקרבו תמיד בלי הפסק רגע, בזה הכח נמחה כוחו של עמלק ובזה נחלש כח הס"ם והיצה"ר המכונה ע"ש עמלק. ומהסתכלות והתבוננות הזה זוכים לשמחה אמתית והיא עיקר שמחת פורים, יתן ד' שנזכה לשמחה הזאת. ודבריו הקדושים דפח"ח, והמה רפאות תעלה לנפשות ישראל:**

ישמח ישראל

<u>הענין שקבעו לשבת דוקא, כי שבת הוא אמונה, ועמלק הוא כפירה, ושבת מסייע למחייתו, ומחייתו מסייע לאמונה</u>

להבין ענין פרשת זכור לזכור עמלק בשבת דוקא, הנה ענין עמלק הוא בחינת כפירה בהשם בחינת חפרון אמונה, ולזו נסמכה פרשה יצאו מן העם ללקט ולא מצאו וגו' לפסוק ויבא עמלק וגו', כי על ידי שלא האמינו בה' ובמשה עבדו אשר אמר להם שבת לא יהיה בו וגו', נתגבר בחינת עמלק ובא עליהם למלחמה, לכן תקנו חז"ל לזכור פרשת עמלק בשבת דוקא, שעל ידי שיזכרו בחינת עמלק, יבואו להאמין בבחינת שבת כראוי, **ועל ידי שיאמינו בשבת ימחה שמו של עמלק מכל וכל.**

בת עין, זכור ד"ה להבין

<u>מחיית עמלק במעשה ביום פורים נעשה ע"י נתינת מתנות לאביונים בשמחה (שיהא המעשה מקושר ברצון), ולזה צריך שבת זכור מקודם</u>

בגמרא שם (מגילה ל.) שזכור קודם פורים להקדים זכירה לעשיה, וקשה מה זה עשיה בפורים הלא גם זה הוא אך ענין זכירה ולא עשיה בפועל, **וגם להבין הלא התורה היא נצחיות ואיך שייכים המצות הללו עתה בזמן הזה,** ונבאר בעזה"י, כי **בפורים הוא בחינה עשיה, לקיים מצות מתנות לאביונים, לזה אנו מקדימין זכירה לעשיה בכדי לזכור ולהכנים בלבבנו לקיים מצות צדקה ומתנות לאביונים בלב שלם ובטוב עין,** לקיים (דברים טו, י) **ואל ירע לבבך בתתך לו, כי זה הוא עיקר זכירת מחיית עמלק בזמן הזה למחות ולשרש כח הרע בחינת עמלק אשר בקרבו, היינו כל המדות הרעות הנשרש בקרב לבו,** כמו במצות צדקה יש בני אדם הגם שהם נותנין עם כל זה ירע לבבם בתתם, וזה הוא **בחינת 'עמלק – רוע לב',** וכמו כן בכל המדות, לזאת אנו קורין פרשת זכור קודם פורים להקדים זכירה לעשיה, **למחות את בחינת עמלק ולחיות לבו נכון וישר בעת העשיה שגם לבו יסכים להעשיה, שיהא בלב שלם ושמח.**

בית יעקב – ד' פרשיות

<u>כיון דהנס דפורים הוא נצחיות, וכל ברכאן דלעילא ותתא ביומא שביעאה תליין, מובן ממילא חובת קריאת פרשת זכור</u>

ימי הפורים לא יעברו מתוך היהודים, וכדרשת חז"ל שלא יתבטלו לעולם, והימים האלה נזכרים ונעשים בתוקף קדושתם וברוב אורה ושמחה שחופיע בהם השי"ת אז. ובכל שבת קודש מתעורר הרצון והרחמים מכל השבוע הבא וכדברי הזוה"ק (יתרו) כל ברכאן דלעילא ותתא ביומא שביעאה תליין כו', מובן ממילא כי מחוייבים אנחנו מדאוריי' לקרות פ' זכור בשבת זה דייקא, ולהתעורר על ידי קריאתנו באתערותא דלתתא, ונוכל אנחנו גם כן לזכות בעזרתו ית"ש על ידי אגודתינו יחד באהבה (וחובה) [וחיבה] לעורר מחיית עמלק בכל הפרטים.

ישמח ישראל – ד"ה ולדרכנו

<u>ענין זכור היינו שידע מצבו שהוא רחוק עדיין מאד, ובזה גופא יבטל קליפת עמלק מעצמו, ויצא מאפילה לאורה</u>

השבת הזה נקרא שבת זכור, והנה בוודאי מצד השם ית' אין לייחס שם ענין זכירה, כי ענין זכירה משמעו על דבר הנשכח לפעמים, ואין שכחה לפני כסא כבודו, **רק ענין חזכירה היא מצדנו, שאז בא ההתעוררות בלב האדם, וראשית התעוררות האדם הוא לזכור את עצמו ולפקח על מעשיו שעברו כי לא טובים המה, ורוצה לצאת מהחיפוך,** וזה ענין זכור את אשר עשה ל"ך עמלק, **ועל ידי זה באים לזכירה שבקדושה, זכור את יום השבת לקדשו,** כי לית נהורא אלא האי דנפיק מגו חשוכא דייקא, **כשיבין שהחשך מקיפו וימשיך עצמו ממנו, מזה יגיע לאור באור הקדושה.**

תורת אמת

Cong. Yetev Lev
D'Satmar
Kiryas Joel

קהל יטב לב
ד'סאטמאר
קרית יואל יצ"ו

Main Office 16 Garfield Road. Monroe, NY 10950 Tel. (845) 774-4040 Fax. (845) 783-2684

בעזהשי"ת

ימי הפורים תשפ"ג לפ"ק

לעשות אותם ימי משתה ושמחה

זמנים לפורים

בצל הקודש של כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

ליל פורים

- מנחה.....בשעה 6:15
- מעריב וקריאת מגילה.....(60 דקות אחר השקיעה) בשעה 6:53
- עריכת השולחן.....בהיכל השולחנות - בשעה 10:30

יום הפורים

- שחרית..... בשעה 9:30
- קריאת המגילה..... בשעה 11:10 בערך
- זמני כניסה בצאנז קט.....משעה 3:00 עד 5:30
- סעודת משתה היין בביהמ"ד הגדול..... בשעה 6:00

שושן פורים

- עריכת השולחן..... בקהלתינו הק' בוומ"ם

פנימי תרפ"ז בלתי מוגה

משולחן מלכים

שיחות קודש שנשמעו מפי כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

מתוך שיחה בביקור בבית
הגה"צ ר' יעקב אלי' אונסדארפער שליט"א

אבד"ק ור"מ ראשית חכמה מאנטריאל יע"א

יום ה' פרשת חיי שרה תשפ"ג לפ"ק

רבינו: דאם ביהמ"ד דא האט אייער טאטע נאך געהאט? וויפיל יאר איז ער שוין אוועק געגאנגען פון דא?

אב"ד ראשית חכמה: זעקס און דרייסיג יאר צוריק, תשמ"ו.

רבינו: דעמאלטס איז מען געקומען אהער.

אב"ד ראשית חכמה: יא, פרשת וירא, איך האב נישט געהאט קיין חשק צו קומען דעמאלטס, כ'האב געוואלט בלייבן אין וויליאמסבורג, איך געדענק דער רבי (רבינו שליט"א) האט מיך שטארק צוגעשטופט.

דער רבי האט מיר געזאגט, ווער האט דאס? א פארטיגע קהלה א פארטיגע ישיבה, אודאי זאלסטו גיין.

שוין, ב"ה כ'האב נישט קיין חרטה.

דער רבי האט שוין געוועדט דא ביי אונז אין די ישיבה עטליכע מאל.

הר"ר שמואל הכהן פריערמאן הי"ו משב"ק: דער רבי האט געזאגט אמאל א שיינעם דרוש דארט אין די ישיבה.

אב"ד ראשית חכמה: אויף ומלכי צדק מלך שלם הוציא לחם ויין.

רבינו: דאם איז געווען פ' לך לך.

אב"ד ראשית חכמה: יא, כ'האב געזעהן א אינטערעסאנטע זאך די וואך אויפן פסוק 'אני טרם אכלה לדבר והנה רבקה יוצאת' זאגט דער חתם סופר וואס פאר א צדיק אליעזר איז געווען, ווייל די גמרא זאגט שמואל הקטן האט גוזר תענית געווען און ס'איז געקומען רעגן נאך פאר"ן נץ.

רבינו: איז מס' תענית,[1] מ'האט געמיינט ס'איז לשבח.

אב"ד ראשית חכמה: יא, מ'האט געמיינט לשבח, האט ער געזאגט ניין, דער הער ווייל נישט הערן די תפילות. נאכדעם איז געווען אן אנדערע מעשה און ס'איז געקומען נאך די שקיעה, האט מען געמיינט לשבח, האט ער געזאגט ניין, ער האט געוואלט אויסהונגערן, און ווען איז יא גוט?, זאגט ער פאר"ן ענדיגן צו בעטן, ווען מ'הייבט אהן צו בעטן און ס'קומט אויפן פלאץ, זאגט דער חתם סופר, דאס איז געווען ביי אליעזר, ער האט אנגעהויבן צו בעטן, און טרם אכלה לדבר איז זי ארוים געקומען.

דער חתם סופר טייטשט מיט דעם דער פסוק איז תהלים (תהלים צא, טו) יקראני ואענהו וגו' אחלצהו ואכבדהו, יקראני, קודם וועל איך בעטן, ואענהו, דעמאלטס אחלצהו וועסטו מיר העלפן, ואכבדהו, וועסטו מיך מכבד זיין אז נאכ'ן בעטן האט דער אויבערשטער מיר געהאלפן.

---

1 עי' בגמ' מס' תענית (כה:) שמואל הקטן גזר תעניתא וירדו להם גשמים קודם הגין החמה כסבורין העם לומר שבחו של צבור הוא אמר להם אמשול לכם [משל] למה הדבר דומה לעבד שמבקש פרס מרבו אמר להם תנו לו ואל אשמע קולו שוב שמואל הקטן גזר תעניתא וירדו להם גשמים לאחר שקיעת החמה כסבורים העם לומר שבחו של צבור הוא אמר להם שמואל לא שבח של צבור הוא אלא אמשול לכם משל למה הדבר דומה לעבד שמבקש פרס מרבו ואמר להם המתינו לו עד שיתמקמק ויצטער ואחר כך תנו לו ולשמואל הקטן שבחו של צבור היכי דמי אמר משיב הרוח וגשב זיקא אמר מוריד הגשם ואתא מיטרא.

רבינו: עם קען זיין אז וועגן דעם האט ער מקדים געווען עבד אברהם אנכי, אז ס׳איז נישט אין זיין זכות. דאם אז ס׳איז געווען טרם אכלה לדבר, איז נישט געווען בזכותו, ער איז געווען אן עניו.

אב״ד ראשית חכמה: דער אמרי נועם זאגט אויך אז עבד אברהם אנכי האט ער געוואלט זאגן זיין עניוות, דער אמרי נועם זאגט אז ער האט געוואלט זאגן, ער האט דערציילט פאר זיי אז ער איז געהאלפן געווארן פונקט אין די ריכטיגע צייט, האט ער געוואלט זאגן אז דאם איז נישט אין מיין זכות.

כ׳האב נעכטן נאכגעזאגט דא וואם דער רבי האט אמאל געזאגט ׳עבד אברהם אנכי׳ אז מ׳דארף לערנען פארץ דאוועננען.

רבינו: מיט דעם תרגום יונתן אויף ואקחה פת לחם וסעדו לבבכם.

אב״ד ראשית חכמה: יא, ׳פת׳ בגימטריא ׳תלמוד׳, אז אברהם אבינו האט געלערנט פארן דאוועננען.

רבינו: אליעזר האט דא געזאגט ׳לא אוכל עד אם דברתי דברי׳, אז ער האלט נאך פארן דאוועננען, מילא קען ער נישט עסן.[2]

אב״ד ראשית חכמה: יא, האבן זיי געזאגט ׳דבר׳ ער זאל זיך שטעלן דאוועננען, האט ער געזאגט ׳עבד אברהם אנוכי׳ און ביי אברהם אבינו האט מען געלערנט פארן דאוועננען. ס׳איז א שיין וואורט כ׳האב עם געהערט פון רבי׳ן שוין יארן צוריק, האב איך עם נאכגעזאגט דא.

רבינו: ס׳איז א שאלה ווי אזוי איז אליעזר געווען א שליח, אזוי שטעלט זיך דער פנים יפות, סיי אין פנים יפות און סיי אינעם מקנה.

אב״ד ראשית חכמה: ער איז דאך נישט בתורת ניטין וקידושין.

רבינו: דאם זעהט מען אז ער האט מקדש געווען, ווייל מ׳לערנט ארויס פון ויברכו את רבקה ברכת האירוסין.[3]

אב״ד ראשית חכמה: ער האט געגעבן כלי כסף כלי זהב, דאם איז געווען כסף קידושין.

רבינו: ברכת האירוסין לערנט מען דאך ארויס פון ויברכו את רבקה, א עבד קען נישט זיין א שליח, אזוי פרעגט דער פנים יפות, ער שטעלט זיך אזוי. און דער פנים יפות טוט אויף עפעס אן אויפטוה, א עבד קען נישט זיין א שליח מקדש צו זיין פאר א פרעמדן, אבער פארץ אדון קען ער יא זיין, ער זאגט יד עבד כיד רבו.[4] דער חתם סופר (או״ח סי׳ קע״ז) קריגט

---

2 עי׳ בספר ׳לב אהרן׳ סוף פ׳ חיי שרה מה שביאר מרן שליט״א, כדלהלן: ״ואפשר לומר דהנה מודעת זאת מפי ספרים וסופרים שבטרם האדם עומד להתפלל לפני קונו, צריך לעשות הכנה דרכה כדי שתהיה תפלתו רצויה ומקובלת לפני ה׳, וקבלנו מאבותינו ורבותינו הקדושים שעיקר ההכנה לתפלה הוא בעסק התורה.

וכן אמר אברהם אבינו להבאים בצל קורתו, ואקחה פת לחם וסעדו לבבכם אחר תעבורו, וכתב בתרגום יונתן וסעידו לבכון ואודו לשום מימרא דה׳, ויתפרש בדרך רמז, ואקחה פת לחם, פת בגימטריא תלמוד (לקוטי ש״ס להאריז״ל מס׳ שבת), לחם רמז על התורה, כמו שנאמר (משלי ט ה) לכו לחמו בלחמי. וסעידו לבכון בעסק התורה, ואודו לשום מימרא דה׳, דלאחר שעוסקים בתורה יכולים לעמוד ולהתפלל לפני הבורא כל עולמים ולומר הודו לה׳ קראו בשמו.

ועל דרך זה י״ל הכוונה בדרך מוסר שאנו למידין משיחת חולין של עבדי אבות, ויאמר לא אוכל עד אם דברתי דברי, היינו עד שיתפלל מקודם, כי בוודאי אליעזר עבד אברהם היה נזהר בדקדוקי מצות, ולא היה אוכל לפני התפלה, ויאמר דבר, שיעמוד להתפלל תיכף ומיד כדי שיוכל לאכול, ויאמר עבד אברהם אנכי, ולא כך מקובלני מביתו של אברהם להתפלל בבוקר מיד בלי הכנה, אלא מקודם צריך שיעשה הכנה דרכה בעסק התורה, ואחר כך אפשר לעמוד ולהתפלל לפני ה״.

3 דבגמרא יליף לברכת כהנים בעשרה, ממה שנאמר (רות ד, ב) ויקח [בועז] עשרה אנשים, וע״ז הקשו בתוס׳ דבמס׳ כלה מייתי הפסוק ויברכו את רבקה, ותירצו די״ל דמויברכו את רבקה ילפינן לברכות אירוסין, ומויקח בועז עשרה אנשים ילפינן ברכות נישואין, וע״ז כתבו עוד דיש ללמוד ממס׳ כלה שיש לברך ברכת אירוסין לאשה המתקדשת ע״י שליח, שהרי אליעזר שליח היה, עיי״ש.

4 וז״ל בס׳ המקנה: יש מי שאומר שאם האב הרצה וכו׳ הוא לפי פירוש הרמב״ן בקושי׳ הש״ס ודילמא ארצוי׳ ארצי קאי על האב כמ״ש הרא״ש. מיהו אין מזה הכרח דהוי קידושי וודאי לפי פירושו דבזה וודאי איכא לפרושי דאדלעיל קאי דמשני דלא חציף אינש וכו׳ וע״ז מקשה דלמא לעולם שליח שווי׳ והיינו שהאב הרצה דבריו לפני הבן שהוא רוצה לקדש׳ לו והשיבו הבן הן ולא הוצרך הסוגיא להזכיר שאמר הבן הן דאלדעיל קאי דאמר דילמא שליח שווי׳ דבזה ודאי הוי וודאי קידושין וליכא למילף מיניה היכי דשתק הבן, ועי׳ בר״פ האומר דף נ״ט בתוס׳ ד״ה לקדושי איתתא לברי׳ וכו׳ ומיירי דארצוי׳ ארצי׳ קמי׳ ושתק וכו׳ משמע דסבירא ליה דהוי וודאי קדושין מיהו אין הוכחה משם דאיכא למימר שנתרצה לו האב בפירוש. ויש להביא סמך מן התורה לדעת הרמב״ן דאיתא במס׳ כלה והביאו התו׳ בכתובות דף ז׳ ע״ב בד״ה שנאמר ויקחו כו׳ דילוף ברכת אירוסין ע״י שליח מאליעזר שקדש את רבקה ע״ש ולא מצינו בתורה דברי יצחק אלא דברי אברהם שעשה לאליעזר שליח בפני יצחק ומשמע מזה נמי דדוקא שהרצה האב ולא אדם אחר כלשון הש״ע, דמוכח מדברי אליעזר שלא הזכיר שהוא שליח מיצחק אלא מאברהם אע״ג דגם אליעזר דיבר בזה עם אברהם בפני יצחק משמע דבאינש אחרינא כהאי גוונא לא הוי וודאי קידושין אלא

אויף אים.[5] און ס׳איז דא א מהלך אין תירוש ויצהר (סי׳ קי״ג) וואם ער זאגט אז ער האט אים משחרר געווען.

א׳ הנוכחים: ער רופט דאך אים אהן ׳עבד׳ כסדר.

רבינו: ער אליינס זאגט עבד אברהם אנכי, אבער דאס קען זיין ער איז ׳געווען׳ א עבד.

אבער ער זאגט אז ער האט אים משחרר געווען.

א׳ הנוכחים: איינמאל שטייט יא ויקח ׳האיש׳.

אב״ד ראשית חכמה: זיי רופן אים איש, די תורה רופט אים אהן עבד, און זיי רופן אים איש.

דאס אז ער איז ׳געווען׳ אן עבד, מיט דעם פארענטפערט מען אויך וישלחו את רבקה ואת מניקתה, זי איז שוין דריי יאר אלט געווען, נו וואם איז ׳ואת מניקתה׳? איז דא וואם זאגן אז מניקתה מיינט אן אויפציערן, אבער ס׳איז דא וואם זאגן ניין, די וואם איז ׳געווען׳ די מניקתה.

רבינו: דער חזקוני זאגט אזוי, אז זי איז געבליבן מיט דעם נאמען.[6]

א׳ הנוכחים: וויזוי האט ער געמעגט משחרר זיין? ׳לעולם בהם תעבודו׳ שטייט דאך.

אב״ד ראשית חכמה: לצורך מצוה.

רבינו: לצורך מצוה רבה, לצורך פרו ורבו, תום׳ רעדט דאך וועגן די גמרא אין גיטין (דף מא:) ביי לישא שפחה [היינו בחצי עבד וחצי בן חורין, דלישא שפחה אינו יכול משום שהוא חציו בן חורין, ולישא בת חורין אי אפשר שהוא חציו עבד, אלא כופין את רבו ועושה אותו בן חורין], אז משחרר עבדו עובר בעשה, אבער וועגן א מצוה רבה מעג מען דאך (כ״כ התום׳ במס׳ חגיגה ב: ד״ה כופין, ובמס׳ פסחים פה: ד״ה כופין, ועי׳ ברכות מז:), דאם איז איין תירוץ.

א׳ הנוכחים: ס׳איז דא וואם זאגן אזוי לגבי ארוים גיין פון ארץ ישראל קיין חוץ לארץ לישא אשה (ובעיקר הדין של יציאה מא״י לחו״ל עיין מ״ש רבינו ז״ל בויואל משה מאמר ישוב ארץ״י סי׳ קל״ג אות ז׳).

רבינו: אז מ׳גייט אריין אין די הלכה זעהט מען, אז באמת יצחק איז דאך שוין געווען א גדול, איז דאך אברהם געווען א שליח לקידושין פון יצחק, און אליעזר איז געווען א שליח פון אברהם, און עס איז דאך דא א שיטה אז אין שליח עושה שליח ביי קידושין, אזוי האלט דער קדוש מוראדו״ש (הובא בשו״ע אבהע״ז סי׳ ל״ה ס״ו בהג״ה), איז ווי אזוי איז אליעזר געווען א שליח שני (כ״כ הקשה בפנ״י שם).

אינטערעסאנט, דער אבן עזרא (פרשת וירא עה״פ ונשובה אליך) זאגט אז יצחק איז אויך געווען א קטן, ס׳איז א חידוש פונעם אבן עזרא, ביי די עקידה.[7]

און באמת פרעגט די קשיא, ווי אזוי האט רבקה מקבל געווען די קידושין, זי איז דאך געווען א קטנה און א יתומה, האט דאך דער פאטער שוין נישט געקענט מקבל זיין פאר איהר די קידושין, ער איז דאך שוין נישט געווען דא אויף דעם עולם.

---

5 באביו לבד לכך הוצרך לומר שהוא שליח מאברהם, ואין לדקדק מזה דשליח עושה שליח כדאיתא לקמן סעיף ו׳ בהג״ה דאברהם עצמו הי׳ שלוחו של יצחק די״ל דעבדו שאני דהי׳ כגופו כמו שיבואר לקמן וע״כ צ״ל כן דהא אין עבד נעשה שליח כדאיתא בסמוך אלא דשאני עבדו דהוי כמו גופו כמו שיבואר שם והיינו דהקדים אליעזר לומר עבד אברהם אנכי דלא הוי שליח אלא כגופו לפי זה אין הוכחה שלא אמר שהוא שליח של יצחק דעדיין לא הי׳ עבדו כמ״ש בחידושי תורה באריכות.

וכספר פני ארי׳ כתב ע״ד רש״י שכ׳ ששטר מתנה כתב אברהם ליצחק וכו׳, די״ל שלכן כתב לו אברהם שטר מתנה כי לכאורה קשה איך קידש אליעזר את רבקה הרי קי״ל שאין עבד נעשה שליח, אך באמת איתא במקנה דדיקא בשביל איש אחר שאינו רבו, אבל לרבו יכול לקדש, דלא מטעם שלוחו הוא מקדש אלא מטעם יד עבד כיד רבו, אך לכאורה תקשי דקידש עבור יצחק והוא לא היה רבו, א״כ הדרא קושיין לדוכתא איך קידש את רבקה, וזהו שכתב רש״י שאברהם העביר כל נכסיו ליצחק ונעשה אליעזר עבדו של יצחק, וזהו שכתוב בסוף הפרשה (כד. סה) הוא אדוני, על יצחק, ודו״ק.

5 עיין שם שמביאו בשם חכם א׳ ותמה על חידושו, עיי״ש. וכן בשו״ת שואל ומשיב (ה״ב סי׳ ק״י) שג״כ מלפל בדבריו.

וכן עיין בשו״ת יהושע מהגאון מטארנאפאל זצ״ל (סי׳ ה׳ל״א) שתמה על ד׳ הפנים יפות שלא אמרי׳ יד עבד כיד רבו אלא במציאה ושאילה ולא בכל מילי, ע״ש.

6 עיין בחזקוני (שם) שכתב מניקתה ׳בנעוריה׳, דהיינו שהיתה מניקתה בימי נעוריה ונשארה עם תואר זו גם כשרבקה כבר גדלה.

7 וז״ל: ורבותינו ז״ל אמרו שהיה יצחק כאשר נעקד בן שלשים ושבע שנים. ואם דברי קבלה נקבל. ומדרך סברא אין זה נכון. שהיה ראוי שתהיה צדקת יצחק גלוי׳ ויהיה שכרו כפול משכר אביו שמסר עצמו ברצונו לשחיטה ואין בכתוב מאומה על יצחק. ואחרים אמרו שהיה בן חמש שנים גם זה לא יתכן בעבור שישא עצי העולה. והקרוב אל הדעת שהי׳ קרוב לי״ג שנים. והכריחו אביו ועקדו שלא ברצונו והעד שאביו הסתיר הסוד ממנו ואמר אלהים יראה לו השה כי אילו אמר לו אתה העולה יתכן שיברח, עכ״ד עיי״ש.

נאר ס׳איז דא א גרויסע מחלוקה צי א קטנה קען מקבל זיין קידושין אויף לאחר שתתגדלי, ווייל דאם קומט פון זיך אליינס, מ׳דארף נישט טוהן קיין מעשה.

אז ס׳זאל חל זיין לאחר שתתגייר, דעמאלטם פעלט זיך אויס א גירות, א מעשה. אבער דא איז עם ממילא, עם פעלט זיך נישט אוים קיין מעשה, דאם איז א איסתפקתא פונעם משנה למלך (פ״ד מהל׳ אישות ה״ז), דער משנה למלך טראכט אריין אין דעם, ער זאגט אז ס׳וועגדט זיך אין א מחלוקת רש״י און תוס׳ אין יבמות.[8]

דער אבני מילואים (סי׳ מ״ג) נעמט אהן אז מ׳קען נישט, ער זאגט אז ס׳איז א דבר שלא בא לעולם און ס׳איז נישט חל קיין קידושין.[9] עם איז א גרויסער מדובר, דער משנה למלך טראכט אזוי אריין, דער חתם סופר רעדט אויך פון דעם, אבער דער אבני מילואים נעמט עם אהן פאר א דבר פשוט אז מ׳קען נישט, און אויב מ׳קען נישט, נו ווי אזוי האט חל געווען די קידושין?

נאר ס׳איז דא א תשובות החתם סופר (חלק יו״ד סי׳ קפ״ד ד״ה וכבר, וסי׳ שי״ז ד״ה הנה) וואם דער חתם סופר זאגט – עם איז געבויעט אויף א רא״ש וואם דער רא״ש זאגט – כלפי גדלות, י״ג שנים ביי א זכר און י״ב שנים ביי א מיידל, דאם איז בכלל שיעורין, אזוי זאגט דער חתם סופר, דאם איז בכלל שיעורין וואם ס׳איז א הלכה למשה מסיני, במילא זאגט דער חתם סופר, לויטן רמב״ם אז לא ניתנו שיעורין לבני נח, קומט אוים אז בן נח אויב ער איז א בר דעת וועדט א גדול פריער אויך, אזוי זאגט דער חתם סופר.[10]

במילא קען זיין רבקה איז דאך געווען א בעלת דעת, איז זי שוין נישט געווען קיין קטנה, האט זי אליינם געקענט מקבל זיין קידושין.

אב״ד ראשית חכמה: קומט אוים אלין דין קידושין האט גערארפט זיין אסאך זאכן אז ס׳זאל חל זיין, עם מוז זיין אז ער האט אים משחרר געווען, און אז זי איז געווען א בעלת דעת און די שיעורין איז נישט שייך געווען ביי איהר.

רבינו: דער חתם סופר זאגט עם נישט אויף רבקה, ער זאגט עם אין די תשובות. דאם איז זיין אויפטוה.

אב״ד ראשית חכמה: שיין, ס׳איז זייער גלאט.

רבינו: און אויב מ׳וועט אננעמען אז פאר מתן תורה האט מען געהאט א דין בן נח, איז זי דאך געווען א גדולה, און

---

8 עיי״ש שנסתפק בקטן שקידש ואמר הרי את מקודשת לי לאחר שאגדיל או גדול שאמר לקטנה הרי את מקודשת לי לאחר שתגדילי כיון דאינה רק מחוסר זמן לא דמי להני דקידושין (סב.) באומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שאתגייר או לאחר שתתגיירי וכו׳ דאינה מקודשת, דהתם מחוסר מעשה דגירות ומיתה הוי, אבל הכא זמן ממילא קאתיא.

וכתב דזה במחלוקת שנויה ביבמות לד ע״א דמוקי רב דשנים שקידשו שתי נשים והוחלפו שחייבין ט״ז חטאות באיסור בת אחת וכ״ש הוא ופריך דנדות היכי משכחת לה, ומשני ר״ע אמר רב בשופעת מתוך י״ג לאחר י״ג לחייב הזכרים ומתוך י״ב לאחר י״ב לחייב הנקבות, ופירש״י כגון שביום אחד נשלמו י״ב לנשים וי״ג לאנשים ומסרו קידושין שיחולו ליום המחרת כשנעשים גדולים נמצאו הקידושין ואיסור עונש נדות חל עליהן ביחד.

והקשו התוס׳ על פירש״י הא אין יכול לקדש ולא לעשות שליח עד שיגדיל דאין מעשה קטן כלום עיי״ש. הרי דפליגי בזה רש״י ותוס׳.

והרב המגיד כתב לחלק דבקטנה אפשר לומר דמהני אם אמר לה הגדול הרי את מקודשת לי לאחר שתגדלי אבל קטן שקידש לאחר שיגדיל אינו כלום עיי״ש.

וקשה לי על החילוקו דבגיטין פה ע״א איתא במשנה דהאומר הרי את מותרת לכל אדם חוץ ממי שאין לה עליו קידושין כשר הגט דאי הוי שיורא דבלאו איסור אישות נמי לא תפסי להו בה קידושין, ובעא מיניה רבא מר׳ נחמן חוץ מקידושי קטן מהו מי אמרינן השתא מיהא לאו בר הויה הוא או דילמא אתי לכלל הויה א״ל תניתוה קטנה מתגרשת בקידושי אביה אמאי הא בעינן ויצאה והיתה אלא אתיא לכלל הויה ה״נ אתיא לכלל הויה, ופירש״י בקידושי אביה כלומר אפי׳ קידשה אביה לאיש הזה דהו״ל קידושין גמורין והא בעינן ויצאה והיתה דלא מיגרשה אלא א״כ ראויה לקדש את עצמה לאיש אחר, אלא אתיא לכלל הויה לאחר זמן וקא חשיב לי׳ מעכשיו, דלא דק קרא למימר דתיהוי השתא בת הויה, לענין שיורא נמי הוי שיור עכ״ל עיי״ש.

9 עיי״ש שהאריך בזה, ובסו״ד הביא ראיה מרש״י בגיטין (מח: ד״ה בבור נוטל) דמחוסר זמן הוי דבר שלא בא לעולם, דאי נימא דמחוסר זמן לא הוי דשלבל״ע, א״כ אפי׳ למ״ד ק״פ בקנין הגון דמי כיון דביובל עתיד׳ לחזור לו, וזמן ממילא קא אתי ויכול למוכרו, וה״ה דבכור נוטל בה פי שנים, דבכור מתנה קריא רחמנא ולאו ראוי הוא, אע״כ דמחוסר זמן כמחוסר מעשה, ומש״ה אע״ג דביובל עתידה לחזור לו ה״ל ראוי קודם היובל, וא״כ מוכח מזה דמחוסר זמן אינו יכול להקנותו דהוי לי׳ דשלבל״ע.

10 וז״ל מרן החת״ס בתשובתו (יו״ד סי׳ קעד) ״וכבר עוררני חכם א׳ לפמ״ש הרא״ש בתשו׳ דבן י״ג לגדלות הוא ככל השיעורין הלכה למשה מסיני ולפמ״ש הרמב״ם פ״ט ממלכים הל׳ יו״ד לא נאמרו השיעורי׳ לב״נ א״כ ממילא אין דין גדלות וקטנות לב״נ ותקשי אהרמב״ם שכתב שם פ״י הל׳ ב׳ ולעולם אין עונשין מהם לא קטן ולא חרש ולא שוטה וכו׳ ע״ש והשבתי לו דודאי הא דבעינן שנים וסימנים הוא שיעורא הל״מ אפי׳ יהי׳ משכיל ובן דעת לא יתחייב עד שהגיע לשיעורא דמרע״ה בשנים ובסימנים וזה לא ניתן לב״נ אבל עכ״פ קטן שאינו בר דעת אשר פיתוין ורצונו אונס וכחש״ו גם ב״נ פטור ופשוט לפענ״ד״.

אזוי אויך יצחק אבינו לויטן אבן עזרא וועט אויך נישט זיין שוועך.

דער חתם סופר בויעט עם אויף א ר"ש וואם דער ר"ש זאגט אז ס'איז בכלל שיעורין.

א' הנוכחים: ווי אזוי קען מען דען לערנען אנדערש, דער ענין פון גדלות?

רבינו: אז מ'לערנט עם ארויס פון פסוק 'איש' פון שמעון ולוי.

אבער דער חתם סופר טוט אויף אזא אויפטוה, ער זאגט אז ער וועט עסן אבר מן החי און ער איז א בר דעת, וועט ער זיין חייב מיתה, אפילו ער איז יונגער פון דרייצן יאר.

א' הנוכחים: רבקה האט געהאט א דין פון א בן נח?

רבינו: דאם איז א שאלה, צו זי האט געהאט א דין בן נח.

אב"ד ראשית חכמה: רבקה פאר די קידושין איז דאך געווען א טאכטער פון בתואל.

רבינו: בפשטות יא, אז נישט האט נישט חל געווען די קידושין, ביי א גוי'טע איז בכלל נישט חל די קידושין.

רש"ח: עם הדומה לחמור.

א' הנוכחים: אז מ'ברענגט איהר אריין אין שטוב וועלט זי אן אשת איש, אפילו אהן א קידושין, און אז מ'וואלט איר ארויס איז שוין אוים אשת איש, און פטור.

רבינו: יא, יא, אזוי שטייט אין רמב"ם (פ"א מהל' אישות ה"א) [וז"ל: קודם מתן תורה היה אדם פוגע אשה בשוק אסרצה הוא והיא לישא אותה, מכניסה לביתו ובועלה בינו לבין עצמו ותהיה לו לאשה...].

עם איז דא א פני יהושע (קידושין י"ג:), וואם דער פני יהושע זאגט, אז אפילו אן אלמנה וועלט נישט אוים אשת איש ביי א גוי, די גמרא מוטשעט זיך אין קידושין (דף יג:) פון וואנעט וויים איך מיתת הבעל איז מתיר און מ'איז אוים אשת איש, די גמרא זוכט מקורות, פן יכות במלחמה ואיש אחר יקחנה, זאגט דער פני יהושע, קומט אוים ביי א גוי וואם איך האב נישט קיין פסוק אפשר בלייבט זי א אשת איש, ס'איז נישטא אזא מין זאך מיתת הבעל זאל מתיר זיין.[11]

אב"ד ראשית חכמה: קידושין איז יא דא?

רבינו: קידושין זעהט מען אז ס'איז דא, אן אשת איש איז איינם פון די עריות וואם א גוי איז נהרג, די גמרא אין סנהדרין (נז:) זאגט דאך אז עם איז דא ביי זיי בעולת בעל, נאר ביי חופה אליינם איז נישטא ביי זיי.

אב"ד ראשית חכמה: א אשת גוי? אפשר נאר ביי א אשת ישראל?

רבינו: אשת איש איז דאך פון די ז' מצוות בני נח, איז אישות איז זיכער דא.

א' הנוכחים: דער איש איז דאך נישטא, ווי אזוי קען זיין אן אשת איש אז ס'איז נישטא קיין איש....

רבינו: איר האט אנגערירט זייער אן ערנסטע נושא, א גרויסע איבערקערעניש אין גיטין (מג.), די ראשונים דארט אויפן פלאץ, דער רשב"א, מגיד משנה (פ"א מהל' אישות) עמער נישט אריינגיין אין דעם...

מ'זאגט אז ס'האבן זיך געטראפן צוויי ליטווישע אידן, האט איינער געזאגט וואם איז דאם קידושין? צי ער איז איהר איינמאל מקדש אויפן נאנצן לעבן, צי יעדע רגע איז חל די קידושין,[12] האט אים א צווייטער געזאגט, אויב אזוי, 'מזל טוב!', וויייל אויב ס'איז חל יעדע רגע, איז דאך די מזל טוב פון די התונה אויך חל יעדע רגע...[13]

---

11 ע' בפני יהושע מס' קידושין (יג:) וז"ל: "נראה דלפ"ז אפילו לפי המסקנא דבישראל איכא קרא דמיתת הבעל מתיר אפ"ה בב"נ אסור מעשה דודבק ובזה הוי א"ש הא דקאמר יהודה הוציאוה ותשרף משום דתמר בת כהן הוה ואכתי פנויה הוה ולשיטת ר"י א"ש דבב"נ אין מיתת הבעל מתיר אבל לאחר שאמר יהודה צדקה ממני וא"כ ראה ונזכר והכיר בה שהיא בתולה דער ואונן שלא כדרכן שמשו ובב"נ לא הוי בעולת בעל אלא בכדרכה וקידושין נמי בב"נ לא מהני מידי והיינו דקאמר צדקה ממני ולא יסף לדעתה אפילו למ"ד לא פסק כן נ"ל נכון".

12 מקור החידוש הוא מדברי הגר"ש שקאפ ז"ל שמובא בספר הזכרון ברית אברהם (סוגיא ראשונה דבר פ"א שיעור א' סעיף ה') וז"ל: רק דהמעשה הקנין הקדום כמו שהוא פועל על עכשיו כמו"כ פועל על כל רגע ורגע. מבואר בדבריו שהמעשה קנין מתחדש בכל רגע ורגע, ואין הביאור במעשה קנין שקונה ע"י המעשה לעולם, אלא הוי חלות שמתחדש בכל רגע וכן מקובל בעולם לבאר במעשה קידושין שכל זמן הנשואין מתחדש הקידושין דהינו שיש חלות חדשה של קידושין.

13 עיין בס' מנחת יהודא (עמ' קנ"ז) שר' שמעון שקאפ אמר החידוש להגאון מראגאטשוב, ועניה לו הגאון מראגאטשוב 'מזל טוב חתן!, שהרי כל רגע נהיו קידושין, ועניה לו ר' שמעון שהמזל טוב הוא על המעשה קנין ולא על חלות הקנין.

אגב, יש חקירה נוספת בענין איסור אשת איש די"ל דהאיסור דאשת איש חל בעת הקידושין ומאז נאסרה האשה לעולם, או שהאיסור דאשת איש מתחדש כל רגע ע"ז שהיא קנוי' לבעלה, ועיין קובץ שיעורים שמפלפל בזה.

ונתכבד רבינו בברכת לחיים

רבינו: ס׳איז דא א חיד״א אין ברכי יוסף וואס טוט זיך מיט אשת אליהו, ס׳איז נישט געווען קיין מיתת הבעל, ס׳איז טאקע נישטא מער קיין בעל, אבער קיין מיתה איז נישט געווען.... [14]

נאכדעם איז דא א צווייטע שאלה, ביי די גמרא פון קם רבה ושחטיה לר׳ זירא, וואס איז דארט געווארן, צי ס׳האט געדארפט זיין נאכאמאל א קידושין. [15]

וכעי״ז עיין בשו״ת אבני נזר (או״ח סי׳ תפ״ג) דשחיטה הוי היתר נמשך וכאילו פעולת השחיטה מתחדשת כל שעה עיי״ש, ועיין ס׳ זרע אברהם להג״ר מנחם זעמבא ז״ל (סי׳ ב׳ אות י״ג), ועיין בס׳ להורות על התורה (פר׳ ויחי).

14 כידוע נתחבטו בה הפוסקים, אודות אשת אליהו שעלה בסערה השמימה, מה דינה אם מותרת לינשא לאחר מחמת הדין של מיתת הבעל המתרת את האשה להנשא לכל העולם, או מכיון שלא היה מיתה טבעיית לא היה כאן מיתה שיפקיע הויקה ביניהם, וא״כ אסורה לעולם להנשא לאחר.

ובתרומת הדשן (פסקים סי׳ קכ) נשאל אודות אשת אליהו ואשת ריב״ל, והשואל כותב שם: שהוא נפקא מינה לדורות אם יוכה אחד למעלה נשגבה זאת בחיים חיותו כמו אליהו זכור לטוב ור׳ יהושע בן לוי, האם אשתו תהא מותרת לאחרים, ובתחומת הדשן כתב להשיב וז״ל: תמיהני טובא למה טרחת לשאול שאלה כזאת, כי יש לומר אשת רעהו אסורה ולא אשת מלאך, שכולן רוחני ולא גופניי.

ועי׳ בשו״ת מהר״י אסאד (ח״ב סי׳ ד׳) וכן בס׳ יהושע (פסקים וכתבים סי׳ שלב) שהשיגו על ד׳ התרומת הדשן, עיי״ש.

אכן במנחת חינוך (מצוה רה) מיישב דבריו עיי״ש שמביא דברי התרומת הדשן ומבארו על פי שיטת רש״י (יבמות מט:) שבכל ענין שאין קידושין תופסין בה, אם יצוייר שהאשה תהיה תחת בעלה נפקע הקידושין ממילא, ע״ש (ורבים מן הראשונים חולקים עליו), וכמו כן לענינינו כיון שאין קידושי מלאך תופסין, אם נתעלה האדם למלאך לאחר שקידש את אשתו, הקידושין נפקע מאליו.

15 עי׳ בברכי יוסף (אהע״ז סי׳ יז סק״א) שדן במ״ש בגמ׳ מגילה (ז:) רבה ור׳ זירא עבדו סעודת פורים בהדי הדדי, איבסום קם רבה ושחטיה לר׳ זירא, למחר בעי רחמי ואחייה וכו׳, וכתב ויש להסתפק אשת ר׳ זירא כי נשחט בעלה ומת, וודאי פקעה קידושיה והותרה לשוק, וכי היה ר״ז למחר היה צריך לקדש אשתו מחדש דפנויה היא, ודמי למוחזר גרושתו דבעי קידושין חדשים, דקידושי קמאי נדדו והלכו בגט ופנים חדשות באו לכאן, וה״ה ביו שמת בעלה הנה מיתתה מתירה לכל אדם, וכי הדר חי מילתא חדתא היא. או דילמא הא דאשה קונה עצמה במיתת הבעל היינו דווקא כשמת ונשאר מת, אך כשלא נקבר וחי ע״י נביא או חסיד, אגלאי מילתא למפרע דאותה מיתה לא היתה מיתה כמות כל האדם,

דאם זעלבע פרעגט מען, ביי מתן תורה שטייט לך אמור להם שובו לכם לאהליכם, און ס׳איז דאך געווען פרחה נשמתם, נו שובו לכם לאהליכם, מ׳האט נישט געדארפט קיין קידושין?.

באמת דאם איז א אנדערע שאלה, צי ס׳הייסט בכלל מיתה, ווייל זיי זענען ווייטער געבליבן לעבעדיג, צי דאם הייסט אויך מיתה המתרת, דארט שטייט (דברים ה, כז) לך אמור להם שובו לכם לאהליכם, און ס׳שטייט נישט אז מ׳האט געדארפט האבן פרישע קידושין. [16]

אב״ד ראשית חכמה: מ׳זעהט אז דער אויבערשטער האט געשיקט א טל של תחיה, הייסט דאם אז דער אויבערשטער האט געדארפט מחיה מתים זיין.

רבינו: אבער די שאלה איז אויב דאם הייבט א מיתה המתרת?! דאם זאגט דער חיד״א [דאיגלאי מילתא למפרע דאותו מיתה לא הי׳ מיתה כמות כל אדם], און מ׳ברענגט א ראיה פון ׳לך אמור להם שובו לכם לאהליכם׳. אין ברכי יוסף רעדט ער פון דעם.

אב״ד ראשית חכמה: כ׳האב געזעהן אין מנחת אלעזר רעדט ער אויך פון דעם.

ונפרד רבינו ממנו ברב ברכות

ולא פקעי קידושי קמאי ואשת איש, ובעלה כאשר חי מותר בה מיד כאשר היה לפני מותו.

ובס׳ בן יהוידע (שבת שם, ומגילה ז.) פושט ספיקו של החיד״א, ממתן תורה דהרי יצאה נשמתן, והאיך שבו אל נשותיהם בלי קידושין חדשים, ואין לומר שבאמת נפקע הקידושין הראשונים, דא״כ לא היה מן ההכרח שכל אחד ישוב לאשתו כבראשונה. ועוד אפי׳ שוודאי משה רבינו נשאר חי, מ״מ צפורה אשתו למ״ד יתרו קודם מתן תורה בא הרי היתה שם, וא״כ הרי וודאי יצתה נשמתה, וא״כ לא נשאר לה שום אישות עם בעלה, וא״כ למה נתרעמו אהרן ומרים על משה שפירש ממנה, ע״כ נראה דבוודאי לא פקעה הזיקה ולא היו צריכין לקדש קידושין חדשים. וע״ע בזה בתשו׳ רב פעלים (ח״ב חו״מ סי׳ ב׳).

16 דמבואר במפרשים (עיין בתשו׳ חת״ס יו״ד סי׳ שלו) שבאותה שעה היה מיתה גמורה, והיו מטמאין טומאת מת, והחזרה לתחיה היתה כמו שיהיה לעתיד לבוא בתחיית המתים. ועם כל זאת מצינו שלאחר מתן תורה נאמר להם (דברים ה. כז) "שובו לכם לאהליכם" והותרו נשותיהם, ולא הוצרכו לחופה וקידושין חדשים. ולכאורה הרי שנינו במשנה (קידושין ב.) שמיתת הבעל מתרת את האשה מאיסור אשת איש, דאיתא וקונה את עצמה בשני דרכים בגט ובמיתת הבעל, א״כ לכאורה הרי נפקעה קידושין הראשונים, והיו צריכין קידושין מחדש, אלא על כרחך שלא פקע האישות ולא היו צריכין קידושין חדשים. וכ״כ בשו״ת לבושי מרדכי (מהדו׳ תנינא אהע״ז סי׳ י״ב), ועיי״ש באריכות שדן בזה.

לעילוי נשמת

הרה"ח

ר' **יהושע פריינד** ז"ל

בן הרה"ח ר' **חיים נתן** ז"ל

נלב"ע י"ג אדר ב'

ת. נ. צ. ב. ה.

הונצח ע"י בנו

הרבני הנעים הנכבד רודצו"ח

מוה"ר **משה ארי' פריינד** הי"ו

ס. ראה"ק דקהילתינו הק'

בלאנדאן יע"א

דברות קודש

מאת כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

סעודת מלוה מלכה יחד עם תלמידי 'ישיבה של מעלה' עם מעמד סיום כתיבת האותיות

מוצש"ק פ' משפטים – שקלים העעל"ט

בבנין ביהמ"ד עצי התמרים – שוהל-הויף עיר האבות סיגוט יצ"ו

ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל. עס קען זיין אזוי, ס'שטייט פון אר"י הק', ער טייטשט די משנה אין אבות פרק ב' משנה א', וכל מעשיך בספר נכתבים, אזוי שטייט אין די משנה, האט דער אר"י הק' געזאגט, אלע מעשים פון א מענטש, סיי די מצוות און סיי דאס פארקערטע, אלעס וואס א איד טוט, וועלט אריין געשריבן אין די ספר תורה, וכל מעשי"ך איז בספ"ר נכתבי"ם, עס וועלט אריין געשריבן אין די ספר תורה, מצוות צי חלילה עבירות.

מיט דעם האב איך געטייטשט אמאל, עס שטייט אין פרשת שופטים, אין די פרשה פון מלך, וכתב לו את משנה התורה הזאת וקרא בו כל ימי חייו, ער האט געקענט ליינען אין די תורה כל ימי חייו, וואס ער האט געטוהן אין זיין לעבן האט ער געקענט אפליינען אין די תורה, סיי די מצוות און סיי די עבירות, דאס וועט גורם זיין למען ילמד ליראה את ה', דאס וועט גורם זיין אז ער זאל האבן יראת ה' תמיד, ווייל מ'זעהט אז אין די ספר תורה איז אלעס אויפגעשריבן.

און מ'קען נאך מוסיף זיין, דער אר"י הק' זאגט וכל מעשיך בספר נכתבים, קודם רעדט ער וכל מעשיך, דאס הייסט אלע מעשים. די גמרא אין יומא דרש'נט פון 'כל' חלב, לערנט די גמרא ארויס חצי שיעור, אין עצי חיים אין די תורות אויף שבת שובה זאגט דער זיידע ז"ל אז יעדע מחשבה איז א חצי שיעור פון א מעשה, ווייל א שלימות'דיגע זאך איז א מחשבה מיט א מעשה, קומט אויס די מחשבה אליינס איז א חצי שיעור.

קומט אויס אזוי, נישט נאר די מעשה עבירות צי די מעשה המצוות וועלט אריין געשריבן אין די תורה, נאר די מחשבות, די גוטע מחשבות און די נישט גוטע מחשבות, אלעס וועלט אריין געשריבן אין די ספר תורה, וכ"ל מעשיך, אלעס, 'כל' איז מרבה צו זיין חצי שיעור, אלע מיני מחשבות איז אריין געשריבן אין די ספר תורה. און איינער האט חלילה געזינדיגט איז אריין געשריבן אין די ספר תורה די עבירה, און טאמער איז ער זוכה תשובה צו טוהן מעקט מען אויס פון די ספר תורה די עבירה, טאמער ער איז זוכה תשובה צו טוהן מאהבה, וועלט דאך פון די זדונות זכיות, איז נישט נאר אז מ'מעקט אויס די עבירה פון די תורה, נאר מ'שרייבט אריין זכיות, מ'שרייבט דאס אריין אלץ מצוות.

מיט דעם האב איך געטייטשט אמאל פשט וואס מ'איז מתפלל 'אבינו מלכינו כתבינו בספר זכיות', מ'בעהט אבינו מלכינו, מ'בעהט דעם הייליגן באשעפער, כתבינו, שרייב אונז אריין, בספר, אין די ספר תורה, זכיות, אריין שרייבן אין די ספר תורה אז מ'טוט תשובה מאהבה דעמאלטס איז מען זוכה אז פון די עבירות וועלט זכויות.

דאס איז דער פשט אין פסוק, ועתה כתבו לכם את השירה הזאת, וואס דאס איז באמת די מצוה פון כתיבת ספר תורה, אין ועתה אלא לשון תשובה, ועתה איז א לשון תשובה, וועו ס׳איז דא א לשון תשובה, דעמאלטס איז כתבו לכם את השירה הזאת, דעמאלטס איז מען זוכה אריין צו שרייבן אין די ספר תורה זכיות.

מיט דעם פארשטיי איך וואס עס שטייט אין די פרשה פון תפילין, והיה לך לאות על ידך ולזכרון בין עיניך למען תהיה תורת ה׳ בפיך. תפילין של יד איז משעבד תאוות ומחשבות לבינו לעבודת ה׳, אז דאס הארץ זאל נישט גלוסטן צו אן עבירה, תפילין של ראש איז בין עיניך, דאס איז א שמירה אויף די אויגן, אז מ׳זאל האבן אפגעהיטענע אויגן, למען תהיה תורת ה׳ בפיך, תהי׳ דרש׳נט די גמרא אין סוכה דף מ׳, תהי׳ איז טייטש בהוייתו תהא, למען תהי״ה תורת ה׳ בפיך, זאל די תורת ה׳ זיין בהוייתו, מ׳זאל נישט אריין שרייבן חלילה אין די תורה קיין עבירות, נאר די תורה זאל זיין אזוי ווי ס׳איז געווען בהוייתו, אהן א שום כתיבת עבירה אין די תורה הק׳.

דאס איז דער פשט אין פסוק לכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל, משה רבינו האט משפיע געווען א מורא גדול, א געוואלדיגן כח פון יראת שמים, לעיני כל ישראל, משה רבינו האט געוויזן פאר יעדן איינעם זיינע מעשים אין די תורה ה׳, לעיני כל ישראל, משה רבינו האט זיי געעפנט די אויגן, יעדער האט געקענט זעהן וואס ער האט געטוהן מיום הוולדו האט ער אלעס געקענט זעהן אין די תורה הק׳, דאס האט געברענגט א געוואלדיגע מורא, א מורא גדול.

מיט דעם קען מען משלב זיין סוף התורה לתחילתו, לכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל, בראשית. קען זיין, די משנה זאגט כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת, עס דארף זיין יראת החטא פאר די חכמה, לכל המורא הגדול, דאס איז יראת שמים, אשר עשה משה לעיני כל ישראל בראשית, דער בראשית איז געווען לכל המורא הגדול, דאס איז געווען די התחלה, קודם איז געווען יראת שמים, און נאכדעם איז געווען בראשית ברא אלקים, תורה שנקרא ראשית.

דורך לימוד ספרי מוסר און ספרי תלמידי בעש״ט הק׳ איז מען זוכה צו לכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל בראשית, עס זאל זיין יראת חטאו קודמת לחכמתו.

וויל איך זאגן פאר די בחורים, ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם ווי מ׳האט געלייגט היינט, עס שטייט אין אהבת שלום אויפן פסוק אם במחתרת ימצא הגנב אין לו דמים, זאגט רש״י כאן למדך תורה, די תורה האט דיך געלערנט הבא להרגך השכם להורגו, אזוי זאגט רש״י. הבא להרגך, מיינט מען דעם יצר הרע וואס ער וויל הרג׳ענען א מענטש, זאגט ער, ווער ס׳וויל הרג׳ענען דעם יצר הרע מיט די תפילות, אזוי ווי ס׳שטייט וישכם אברהם בבוקר, און אויך אין די יארן איז אזוי, די יונגע יארן דאס ווערט אנגערופן השכמה, אלע יארן איינעם שפעטער׳דיגן לעבן, אלעס ווענדט זיך אין די יונגע יארן, אם בא להרגך, אויב דער יצר הרע וויל דיך הרג׳ענען, השכם להורגו, זאלסטו זיך פעדערן אינדערפרי בהשכמה וואס איז נקרא ראשית, און אין די יונגע יארן וואס ווערט אנגערופן ראשית. ואלה המשפטים, מיינט מען דעם משפט, דעם הבא להרגך השכם להורגו, אשר תשים לפניהם, זאל מען אראפ לייגן פאר זיי דאס וויכטיגקייט, דאס געהויבנקייט פון עבודת ה׳ בימי הבחרות וואס ווערט אנגערופן השכמה.

השכמה האבן מיר געזאגט אז ס׳האט צוויי טייטשן, השכמה איז טייטש אין די יונגע יארן, אבער השכמה איז אויך טייטש אויפצושטיין פארטאג׳ס, כ׳האב אמאל געטייטשט ביי משה רבינו שטייט אין פרשת יתרו, כל עליותיו בהשכמה, אלע עליות פון משה רבינו, וואס משה רבינו איז נתעלה געווארן, וואס ער איז געשטיגן אין מדריגות אין עבודת ה׳, דאס איז געקומען בהשכמה, מיט דעם וואס ער איז אויפגעשטאנען אינדערפרי יעדן טאג, און אויך וואס ער איז אויפגעשטאנען אין די יונגע יארן ווי דער אהבת שלום טייטשט הבא להרגך השכם להורגו, ביידע זאכן.

און איך וויל זאגן פאר די בחורים, אחת דיבר אלקים שתים זו שמעתי, השכמה מיינט מען אין די יונגע יארן, און השכמה איז אויך טייטש אינדערפרי, דאס וויכטיגקייט פון אויפשטיין פארטאג׳ס, אמאל האט מען געוואוסט ביי פריער׳דיגע צדיקים איז געווען אין זייער עבודה איינגעפירט, חסידים ואנשי מעשה זענען אויפגעשטאנען בהשכמה בבוקר.

לגבי די יונגע יארן איז דא א באקאנטער של״ה וואס ער טוט עס צוגלייכן צו א יונג ביימעלע, א יונג ביימל ווען ס׳איז נאך גאנץ יונג, קען מען עס איינבייגן, מ׳קען עס בייגן אין די זייט, מ׳קען עס בייגן אהער, דעמאלטס קען מען מיט דעם טוהן וואס מ׳וויל, טאמער האט מען געלאזט עס עלטער ווערן, איז עס געווארן פארהארטעווועט און מ׳קען שוין מיט דעם גארנישט טוהן, דאס זעלבע איז אין די יונגע יארן, אין די יונגע יארן קען מען אסאך טוישן, איינער איז

אזא נאטור, און אינער איז אן אנדערער מין נאטור, פארשידענע נאטורן איז דא אין מענטשן, מ׳קען אלעס בייגן, מ׳קען זיך בייגן אהער און אהין.

יצחק אבינו האט געזעהן יעקב אבינו ווען ער איז אריין געגאנגען נעמען די ברכות, האט ער געזאגט, ראה ריח בני כריח שדה, זאגט רש״י, שדה תפוחים, ער האט געזאגט, ראה ריח בני כריח שדה, אזוי ווי א שדה תפוחים, אז ער האט זיך געבויגן אין די יונגע יארן, א שדה תפוחים אין די יונגע יארן האט מען עס געקענט בייגן אהער, און מ׳האט עס געקענט בייגן אהין, ער האט געזעהן אז יעקב אבינו איז אויסגעשטיגן, דאס איז ווייל ער איז אין די יונגע יארן ווען ס׳איז געווען א יונג ביימעלע האט ער זיך געבויגן, ויט שכמו לסבול, האט ער זיך געבויגן אז ער זאל זיין אן ערליכער אפגעהיטענער איד.

ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל. אלעס וואס משה רבינו האט געמאכט לעיני כל ישראל איז געווען בראשי״ת, אין די יונגע יארן, אין די בחור״ישע יארן. דארפן די בחורים זעהן זיך זייער אכטונג צו געבן, די יונגע בחור״ישע יארן נישט מבטל צו זיין לבטלה, נאר זעהן זיך קונה שלימות צו זיין אין תורה ויראת שמים און מידות טובות וויפיל מ׳קען.

*

אונז געפינען מיר די וואך אין די סדרה וואס מ׳האט געליינט, כי תקנה עבד עברי, שטייט שש שנים יעבוד ובשביעית יצא לחפשי חינם. שטייט אין ספרים, ווען א בחור ווערט בר מצוה, ער ווערט אלט דרייצן יאר, באקומט ער פון הימל א נייע נשמה, ווען ער ווערט א מצווה ועושה באקומט ער א געהויבענע פרישע נשמה פון הימל, וואס איז א נייע בחינה, דאס איז נישט געווען ביז יעצט, ביז יעצט איז ער געווען א אינו מצווה ועושה, יעצט ווערט ער א מצווה ועושה, די בחור״ישע יארן הייבט זיך אהן ווען ער ווערט דרייצן יאר, פון די דרייצן יאר אן, ציילט מען זעקס יאר, כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבוד, דעמאלטס ווען ער ווערט בר מצוה ווערט א עבד עברי, אן עבד פארן בורא כל עולמים, ער איז זיך משעבד, ער טוט אהן די תפילין לשעבד בזה תאוות ומחשבות לבינו, ער זיך משעבד ווייל ער ווערט א עבד, א עבד איז משועבד לרבו, איז זעקס יאר שש שנים יעבוד, דאס איז די זעקס יאר פון די דרייצן יאר ביז די ניינצן יאר, דאס זענען די הויפט בחור״ישע יארן, ווען מ׳ווערט צוואנציג יאר דעמאלטס הייבט זיך אהן א נייער סדר, דעמאלטס איז מען שוין מעניש אין בית דין של מעלה, אזוי ווי מ׳פירט זיך אין די זעקס יאר, אזוי פירט מען זיך דאס גאנצע לעבן, דאס איז דער יסוד פון א מענטש, אלע זיבעציג יאר וואס א מענטש געפינט זיך אויפן עולם השפל.

כי תקנה עבד עברי, ווען א מענטש ווערט בר מצוה, ער ווערט בן י״ג שנים למצוות, און ער לייגט תפילין, ער איז זיך משעבד פארן בורא כל עולמים, ער ווערט אן עבד לרבו, איז שש שנים יעבוד, דארף ער הארעווען זעקס יאר, די זעקס בחור״ישע יארן דארף מען צו הארעווען, אויב מ׳הארעווט און מ׳ארבעט די זעקס יאר, ובשביעית יצא לחפשי, פריי פונעם יצר הרע, אהן א יגיעה יתירה.

רש״י זאגט אין פרשת יתרו, ועתה אם שמוע תשמעו בקולי, אם עתה תקבלו עליכם יערב לכם מכאן ואילך שכל ההתחלות קשות, די התחלה מיינט מען דעם וישכם אברהם בבוקר, די התחלה די השכמה אין די יונגע יארן, כל ההתחלות קשות, ס׳איז שווער, מ׳דארף אסאך הארעווען און ארבעטן אין די בחור״ישע יארן, דער יצר הרע וווייסט דעם סוד די הצלחה פון די בחור״ישע יארן, דערפאר ווט דער יצר הרע אלעס טוהן, אלעס וואס איז בידו צו טוהן שטערן א בחור פון עוסק זיין בתורה ומצוות, ווייל ער וווייסט די וויכטיגקייט פון די יארן די שנות הבחרות, אויב דער אויבערשטער העלפט און עס גייט אדורך די בחור״ישע יארן אזוי ווי ס׳דארף צו זיין, זאגט רש״י, מכאן ואילך יערב לך, שפעטער ווערט דאס זיס, נאכדעם איז עס שוין זיס, אז מ׳האט שיינע בחור״ישע יארן, דעמאלטס איז זיס דאס לערנען, עס איז זיס די קיום המצוות כל ימי חייהם.

כל ההתחלות קשות, דער עיקר איז אין די יארן צו האבן אן התחלה, איך נעם זיך אין די האנט אריין, מאי דהוה הוה, וואס איז געווען איז געווען, אבער פון יעצט מאל אהן גיי איך לערנען, איך גיי דינען דעם באשעפער, איך גיי דאוונען ערליך, איך גיי זיין ערליך, איך גיי זיין אפגעהיטן, האבן אפגעהיטענע אויגן, אפגעהיטענע מחשבות, זיין א בעל דרך ארץ, א בעל מידות טובות, ארבעטן איך זאל זיין ערליך, איך זאל האבן גוטע מידות, והיה ראשיתך מצער, דאס איז א ברכה, ס׳איז טאקע כל ההתחלות קשות, אבער ס׳וועט נישט לאנג דויערן, והיה ראשית״ך, די כל ההתחלות קשות, מצער, דאס וועט זיין וווייניג, ס׳וועט נעמען וווייניג צייט, אז מ׳וועט זיך קענען אויסארבעטן און יעדער בחור זאל צוקומען צום תכלית הנרצה.

*

אז מ׳רעדט צו בחורים איז כדאי נאכצוזאגן א ווארט, ס׳איז דא עטליכע ווערטלעך פונעם רבין ר׳ זושא, זייער

טרעפליך אזוי צום פינטל געזאגט, איז דא איין ווארט פונעם רבי ר' זושא וואס האט אזוי געזאגט, מ'וועט נישט שלאגן זושא פארוואס ער איז נישט מיילעך, ווייל זושא קען נישט זיין מיילעך, אין הימל ווייסט מען אז זושא קען נישט זיין מיילעך, נאר מ'וועט שלאגן זושא פארוואס ער איז נישט זושא, אזוי האט ער געזאגט, מ'וועט נישט שלאגן זושא פארוואס ער איז נישט מיילעך, ער מיינט צו זאגן אז מ'וועט אים נישט פארהאלטן בעולם העליון פארוואס ער איז נישט אזוי ווי יענער, ווייל ער איז נישט יענער, ער האט נישט די כשרונות פון יענער, ער האט נישט די תכונות הנפש פון יענעם, מ'וועט אים יא שלאגן פארוואס ער איז נישט זושא, פאר וואס ער האט יא געקענט זיין, לויט זיינע כשרונות, לויט זיינע תכונות הנפש, דאס האט ער דאך יא געקענט זיין, פארוואס ביזסטו נישט דאס וואס דו האסט געקענט זיין...

דאס זאג איך פאר יעדן בחור, בחורים לערנען אין די ישיבה, און מ'זיצט מערערע בחורים, איין בחור האט בעסערע כשרונות, און איין בחור האט נישט אזעלכע שטארקע כשרונות, און דער בחור קוקט אויף יענעם בחור, ער זעהט יענער בחור איז אביסל מער מצליח פון אים, און ער ווערט צובראכן, אז איך האב נישט יענעם'ס כשרונות, איך קען נישט אנקומען וואס יענער קען, דעמאלטס הייב איך נישט אהן, איך זעה אז איך וועל נישט אנקומען וואס יענער איז אנגעקומען, חלילה אזוי צו זאגן, דו קענסט נישט אנקומען וואס יענער קען, אבער דו קענסט אנקומען וואס דו קענסט קענען, דו קענסט זיין וואס דו ביזסט, זושא דארף נישט זיין מיילעך, זושא דארף צו זיין זושא, דאס איז געזאגט געווארן פאר יעדן איינציגער בחור, דו דארפסט נישט זיין יענער, דו דארפסט צו זיין דיר אליינס, אברהם איז אברהם, יצחק איז יצחק, און יעקב איז יעקב, יעדער בחור איז א עקסטרערער עולם מלא, קיינער קען זיך נישט צוגלייכן צו א צווייטן.

אוודאי, שאיפות דארף מען צו האבן, א מענטש דארף צו גלוסטן, א מענטש דארף וועלן צוקומען צו בעסער, ער זאל זעהן יענעם, ביי די תפילה פונעם רבי ר' אלימלך זאגט מען 'שנראה כל אחד מעלת חבירינו', בפשטות איז דער פשט איך זאל זעהן, און דאס איז אמת, אין מקרא יוצא מידי פשוטו, שנראה מעלת חבירינו, איך זאל זעהן די מעלות פונעם חבר, נאר ס'איז דא נאך א פשט וואס מ'קען זאגן, שנראה איז טייטש א לשון פון געפעלן, שנראה מעלת חבירינו, עס זאל מיר געפעלן די מעלות פון מיין חבר, אז איך זעה א גוטע מעלה ביי מיין חבר דארף מיר עס געפעלן, עס דארף מיר געפעלן איך זאל זעהן אז דאס איז גוט, איך זאל פילן אז דאס איז גוט, במילא וועט מיר זיך גלוסטן אויך צו זיין אזוי.

דאס וויל אייך צו זאגן בחורים, כ'האב דא די געלעגנהייט צו רעדן צו בחורים פון פארשידענע מדינות, פון ארץ ישראל און פון איראפע, מ'איז זיך צוזאם געקומען דא אויף א שבת, צו זיין אויף שבת אין ס'גוט, דא אין ס'גוט האבן מיר שוין דערמאנט דעם שבת, דער ייטב לב האט געגרינדעט א ישיבה, אז מ'איז זיך מתבונן, די ערשטע חסידישע ישיבה, דער ערשטער רבי וואס האט געהאט א ישיבה איז געווען דער ייטב לב, ער איז געווען דער ערשטער חסידישער רבי, נישט נאר ער האט פארמאגט א ישיבה, נאר ער האט זיך אליינס אפגעגעבן, אליינס פארגעלערנט שיעורים, אליינס זיך מטפל געווען מיט די בחורים, אליינס אכטונג געגעבן אויף די בחורים, דער ייטב לב איז געווען דער ערשטער חסידישער רבי וואס האט איינגעפלאנצט תורה מיט יראת שמים מיט חסידות, אריין געלייגט דעם דרך החסידות אין די בחורים.

ווען דער ייטב לב איז געקומען דא אהער קיין ס'גוט איז עס געווען זייער א פראסטער שטאט, זייער א פארגרעבטע שטאט, מ'קען זיך נישט פארשטעלן וואס עס איז געווען, ס'איז געווען זייער פראסטע מענטשן עמי הארצים, זיי האבן נישט געקענט קיין לערנען, דער ייטב לב איז געקומען אהער און ער האט אריין געלייגט געוואלדיגע כוחות עצומים פאר יונג און פאר אלט, ער האט עס איבער געדרייט, ער האט געמאכט ס'גוט אזוי שיין אז ס'גוט איז געווען דאס שענסטע חסידישע שטאט אין גאנץ אונגארן, ס'איז געווען צוויי שענסטע שטעט אין אונגארין, ס'גוט און מונקאטש.

דער בעלזער רב ז"ל (הרה"ק רבי יהושע'לע ז"ל) האט זיך משדך געווען מיט צמח, און ער איז געפארן צו די חתונה, אויפן וועג צוריק איז ער געווען אין אונגארין, איז ער געווען אויף א שבת דא אין ס'גוט און אין מונקאטש, אין די צוויי שטעט, דאס איז געווען בימים ההם די צוויי חסידישע שטעט אין גאנץ אונגארין, און דא אין ס'גוט האט דאס דער ייטב לב געמאכט, און אין מונקאטש האט דער בני יששכר האט אויפגעשטעלט חסידיש'קייט דארט אין מונקאטש. ס'גוט איז געווען דער הויפט שטאט פון די געגענט מארמאריש, אזוי האט געהייסן די געגענט. ס'גוט איז געווען דער הויפט שטאט פון די אלע דערפער ארום און ארום, און אלע שטעטלעך ארום, די קלענערע און די גרעסערע, ס'גוט איז געווען די גרעסטע, די הויפט שטאט.

דא אין דעם פלאץ איז געווען, ווי מיר האבן געזאגט, דער ייטב לב בשעתו. שפעטער האט דער קדושת יו"ט איבער ענינומען דא און ער האט עס אויך ווייטער געפירט, עס איז געווען וויניג ישיבות דא, איז חוסט איז אויך געווען א ישיבה, דער מהר"ם שיק האט געפירט א ישיבה, אזוי איז נישט געווען דא אין די גאנצע געגענט אזוי ווייט קיין ישיבות, אין סעליש איז אויך געווען, רבי שמעלקע סעלישער האט געהאט א ישיבה, אבער אזוי בכלליות איז נישט געווען, נאר זיי האבן פארשפרייט תורה און יראת שמים.

כ'האב געזאגט דעם שבת, דער מהר"ם שיק איז געקומען, ער איז געווען א תלמיד פונעם חתם סופר, ער איז געקומען קיין חוסט, און ער האט זיך באגעגנט מיטן ייטב לב, און ער איז געווארן אזוי באצויבערט, אזוי איבער ענינומען פונעם ייטב לב'ס פערזענליכקייט, האט ער געזאגט, עס האט זיך אים געלוינט צו קומען פון אויבערלאנד קיין אונטערלאנד, דאס האט געהייסן אונטערלאנד, קיין חוסט, צו קענען לערנען אזא אדם השלם ווי דער ייטב לב. ער איז געווען מלא התפעלות, עד כדי כך, דער ייטב לב פלעגט צו זאגן זיינע דרשות, האט דער מהר"ם שיק געשיקט בחורים פון זיין ישיבה זאלן קומען צו פארן קיין סיגוט הערן די דרשות פונעם ייטב לב. עס איז געווען א געוואלדיגע ידידות און א געוואלדיגע התקרבות צווישן זיי.

אזוי האט דער ייטב לב געפירט, און נאכדעם דער קדושת יו"ט בשעתו האט אויך געפירט א גרויסע ישיבה, ער האט פארגעלערנט, און ס'איז געקומען, ווער ס'וויסט אביסל, ווער ס'קען אביסל ווי אזוי ס'איז געווען דער הלוך ילך בימים ההם, אין גאליציע זענען געגאנגען אידן מיטן חסידישן לבוש, משא"כ אין אונגארן איז געווען זייער ערליכע אידן, אבער ס'איז געווען אן אנדערע מין סארט, א אונגארישער איד איז געווען אן אנדערער איד, מ'האט געקענט זיין אן ערליכער איד און מ'האט זיך געשניטן די בארד, מ'האט נישט געהאט קיין בארד, עס איז געווען אזא מין סארט איד, א תמימות'דיגער איד, זייער תמימות'דיג, זיי זענען געווען תלמידי חכמים, ווען דער קדושת יו"ט איז געקומען דא און ער האט פארשפרייט אין אונגארן חסידות.

אינטערסאנט, דער קדושת יו"ט האט געזאגט אויף זיך, ווען כ'וועל ארויף קומען אין בית דין של מעלה, וועט מען מיך פרעגן וואס האסטו געטוהן אויף דעם עולם, 'וועל איך מיך אויפטוהן און כ'וועל זאגן פארן רבונו של עולם כ'האב אנגעטוהן שטריימלעך פאר אידישע קינדער', ער האט אנגעטוהן שטריימלעך פאר די אונגארישע אידן, ער האט זיי געמאכט חסידים, אזוי האט ער געזאגט, 'כ'וועל זאגן פארן רבונו של עולם כ'האב אנגעטוהן שטריימלעך פאר אידישע קינדער'.

אידן האבן דאך געוואוינט אין פארשידענע שטעטלעך, ער האט זיי אנגעטוהן שטריימלעך, און מ'האט געלאכט פון זיי, מ'קען זיך פארשטעלן ווי אזוי ס'איז געווען, האט ער אמאל געזאגט אזוי, לעולם א שטריימל האט דאך נישט קיין קדושה, אזוי האט געזאגט, א שטריימל וואס איז די קדושה, איך זעה אבער אז יעדע האר שטעכט די מאדערענע מענטשן זעה איך אז ס'איז מלא קדושה, אזוי האט ער געזאגט אזא אויסדרוק, איך זעה יעדע האר שטעכט די מאדערענע מענטשן, דאס איז די דייטשן וואס זענען געווען, זעה איך אז ס'איז מלא קדושה.

ער האט געארבעט א געוואלדיגע ארבעט צו פארשפרייטן תורה און יראת שמים, דער טאטע ז"ל האט געזאגט, ער האט געקענט אין אלע שטעטלעך די תלמידים, ער האט נאך געזעהן די זקנים וואס זענען געווען תלמידים פונעם ייטב לב, אבער די שפעטער'דיגע וואס זענען שוין געווען די תלמידים פונעם קדושת יו"ט, זיי זענען אויך געווען אזעלכע ערליכע אפגעהיטענע אידן.

דאס זעלבע א דור שפעטער, דעם זיידן דער עצי חיים'ס תלמידים, זיי זענען אויך געווען כולם אהובים כולם ברורים, אויסגעשטיגן און אויסגעוויקט אין תורה און יראת שמים, זיי זענען געווען ווארימע חסידישע אידן. דער זיידע ז"ל איז געווען אמאל אויף א שבת אין ביסטריץ, און ער האט געפירט טיש, און נאכ'ן טיש האט מען געזינגען 'אז ביום השביעי נחת', עס איז געווען אן עולם מ'האט געטאנצן און מ'האט געזינגען 'אז ביום השביעי נחת', ער האט אזוי געקוקט אויפן עולם, און ער האט זיך אנגערופן, צווישן אלע אידן איז נישטא איינער וואס האט נישט געלערנט אבי ורבא, וואס האט נישט געלערנט אין ישיבה, אלעס איז געווען יוצאי ישיבות, וואס האבן געלערנט אין ישיבות, דאס מיינט מען תלמידי חכמים, ווייל אינדערהיים האט נישט יעדער אינער געלערנט אין ישיבה, ווער ס'וויסט, נישט יעדער האט געלערנט אין ישיבה, העכסטנס אין חדר איז מען געגאנגען ביז צו די בר מצוה, נאכדעם איז מען שוין נישט געגאנגען, האט ער אנגעקוקט דעם עולם וואס איז געווען ביים טיש, האט ער געזאגט, אלע זענען געווען יוצאי ישיבה, עס איז ביי אים געווען א חשיבות אז דער עולם וואס זיצט ביי אים ביים טיש אלעס האבן געלערנט גמרא מיט תוס', אזוי איז געווען.

כ'זאג בחורים וואס זיי זענען געקומען אהער דא קיין סיגוט, אמת, ס'איז א קורצע תקופה, דא אין דעם מקום וואו מ'גענפינט זיך יעצט, דאס ביהמ"ד מיטן הויף ארום און ארום דאס איז א מקום וואס איז אדורך געווייקט מיט תורה מיט טהרה מיט קדושה מיט ערליכקייט, אז מ'קומט אהער אפילו ס'איז א קורצע תקופה, מ'האט זוכה געווען צו לערנען דא, און מ'קען זאגן יעדער בחור וואס פארט אהיים קען זאגן איך בין א תלמיד איך האב געלערנט אין די שטאט סיגוט, אין די ישיבה אויף דעם פלאץ וואס דער ייטב לב מיטן קדושת יו"ט מיטן עצי חיים האבן מרביץ תורה געווען, זיי האבן אריין געשיינט אין אידישע הערצער, די קדושה איז געבליבן לשעתה ולעתיד לבוא, דאס איז געבליבן דא, דאס האט א געוואלדיגע השפעה.

כ'האף עטץ פארט'ס אהיים, יעדער איינער צו זיין מקום צו זייער ישיבה, וועט מ'גייט צוריק וועט מען זוכה זיין צו לערנען פלייסיג מיט א געוואלדיגע התמדה, מיט א געוואלדיגע הבנה, זוכה זיין צו יגיעת התורה, הבנת התורה, התמדת התורה, ידיעת התורה, זוכה זיין צו לערנען. **פאר אלע בחורים וויל איך וואונטשן עס זאל ענק באגלייטן ענקער גאנצער לעבן דעם שבת וואס אונז האבן מיר דא פארברענגט און עטץ זאלטס מצליח זיין אין אלע ענינים, שטייגן אין מעלות התורה והיראה בבריאות השלימות, און ענקערע עלטערן זאלן זעהן אסאך תענוג ונחת מיט אלעם גוטן.**

יעצט איז דאך א סיום פון כתיבת ספר תורה, א איד (הרה"ח ר' אליעזר לעוו הי"ו חבר הנהלת ישיבתינו הק' ומנכבדי קהלתינו הק' לאנדאן יצ"ו) האט די זכיה מסיים צו זיין כתיבת ספר תורה וואס איז א מצות עשה דאורייתא. כ'האב אמאל געזאגט, יעדע מצוה קאסט געלט, די טייערסטע מצוה איז מצות כתיבת ספר תורה, וועט ס'פארשטייט דאס איז די טייערסטע מצוה, דאס קאסט די מערסטע געלט, עס איז באמת א טייערע חשוב'ע הייליגע מצוה, וויל איך וואונטשן אז א איד האט די זכיה מקיים צו זיין מצות כתיבת ספר תורה, דער אויבערשטער זאל אים העלפן אזוי ווי ער האט געהאט די זכיה מקיים צו זיין מצות כתיבת ספר תורה, זאל ער זוכה זיין עוסק צו זיין בתורה מקיים צו זיין די מצוות הספר תורה, אלע תרי"ג מצוות, ער זאל געבענטשט ווערן מיט אלע ענינים, ער און די גאנצע בני בית, די גאנצע משפחה, כל הנלוים אליו, דער אויבערשטער זאל העלפן בריאות השלימות אריכות ימים ושנים, און א גרויסע הצלחה אין אלע ענינים, און איך וויל אים וואונטשן א גרויסע הצלחה אין עסקנות, ער איז אויך א גרויסער עסקן פאר הרבצת התורה, ער האט זייער א וואלעם הארץ צו הרבצת התורה אז בחורים זאלן קענען לערנען, זאל אים דעם אויבערשטער העלפן ער זאל קענען וווייטער טוהן להגדיל תורה ולהאדירה, מיט תענוג ונחת פון אלע קינדער און אייניקלעך און אור אייניקלעך, ביז דער אויבערשטער וועט העלפן מיר וועלן זוכה זיין מקבל צו זיין פני משיח צדקינו במהרה בימינו אמן.

בשיעור סוגיא שדרש לפני תלמידי 'ישיבה של מעלה'

יום א' פרשת תרומה תשפ"ג לפ"ק
בהיכל ביהמ"ד עצי התמרים, בשוהל-הויף בעיר האבות סיגוט יצ"ו

אחרי שהאריך בסוגיא דשלא כדרך הנאתן

כ'וויל זאגן פאר די בחורים דא, כ'בין געווען דא מיט די בחורים פארברענגט א צוויי-דריי מעת לעת, כ'וויל איך זאגן ס'איז מיר געווען א גרויסער תענוג, ס'איז געווען אן עונג רוחני, צו זיצן מיט חשוב'ע בחורים, זעהן ווי זיי לערנען פלייסיג, דאוועננן ערליך, א שיינע ערליכע התנהגות, שיין איידל ערליך מיט מידות, עס איז ביי מיר אן עונג רוחני געווען צו זיין צוזאמען מיט די בחורים. נו, יעדער פארט דאך אוועק, נאך וואס מ'האט זוכה געווען צו זיין דא אין דעם ביהמ"ד אין די ישיבה, דארף מען געדענקען ווען מ'פארט אהיים מ'זאל דאס מיטנעמען צידה לדרך אויף יעצט און אויף שפעטער, מיד ולדורות, וכן תעשו זאגט רש"י מיד ולדורות, דאס איז נישט נאר אויף יעצט, נאר אויך אויף די שפעטער'דיגע יארן, געדענקען דעם שבת.

כ׳וויל אבער זאגן בחורים, איך רעד צו אייראפע׳ישע בחורים און ארץ ישראל׳דיגע בחורים, דער טאטע ז״ל פלעגט אנצוזאגן פאר אלע בחורים וועו זיי זענען געווארן בר מצוה, האט ער יעדן בחור אויפגעפאדערט און געמאנט אז ער זאל וויסן אז מ׳טוהט אן די תפילין ביז מ׳טוט נישט אויס די תפילין רעדט מען נישט קיין שיחות חולין, מ׳קען דאוועגען, מ׳קען זאגן תהלים, און מ׳קען לערנען, אבער שיחות חולין וועו מ׳האט אהן די תפילין רעדט מען נישט, איך געדענק נאך אני הקטן וועו כ׳בין געווארן בר מצוה, וועו ער האט דאס פון מיר געפאדערט, ווי אזוי ער האט מיר געזאגט בזה הלשון: ׳אז דו וועסט נישט רעדן מיט די תפילין וועסטו דאוועגען, און אז דו וועסט רעדן מיט די תפילין וועסטו נישט דאוועגען׳ אזוי האט ער מיר געזאגט.

וויל איך זאגן דא, ויקחו לי תרומה, ס׳גייט דאך שוין פרשת תרומה, דער אמרי נועם זאגט ׳ויקחו לי תרומה׳, תרומ״ה איז בגימטריא ׳קול תפלה׳, אזוי שטייט אין אמרי נועם. בשעה שאמרו ישראל נעשה ונשמע, שטייט אין תנא דבי אליהו, וועו אידן האבן געזאגט נעשה ונשמע, אונז וועלן מיר מקבל זיין די תורה, מיד אמר הקב״ה ויקחו לי תרומה, מ׳דארף מתפלל זיין, מ׳דארף יעדן טאג מתפלל זיין צום הייליגן באשעפער.

מ׳דאוועט יעדן טאג אין די ברכה פון אהבה רבה, זייער א הייליגע תפילה, ׳ותן בלבינו בינה להבין ולהשכיל לשמוע ללמוד וללמד׳, מ׳דארף בעטן דעם אויבערשטן ער זאל אונז געבן אין הארץ אריין פארשטאנד מ׳זאל קענען לערנען און פארשטיין תורה, ׳והאר עינינו בתורתיך׳, ער זאל אונז באלייכטן די אויגן אין תורה, מ׳זאגט עס נאך אין ברכת התורה אויך ׳והערב נא ה׳ אלקינו׳, אזא הייליגע תפילה, דער אויבערשטער זאל אונז זיס מאכן די תורה, מ׳זאל פילן א זיסקייט אין די תורה. אז מ׳רעדט נישט מיט די תפילין, דעמאלטס איז דא ויקחו לי תרומה, ״קול תפלה״, איז מען מתפלל אויף לימוד התורה און הבנת התורה.

און דאס וויל איך אייך זאגן בחורים, יעדער בחור כ׳פארשטיי די בחורים זענען שוין נישט יעצט בר מצוה געווארן, עס איז נישט קיין נפקא מינה דעם עבר, נאר דעם עתיד, דער טאטע ז״ל האט געמאנט און געפאדערט פון יעדן בחור, וועו מ׳האט אהן די תפילין רעדט מען נישט קיין שיחת חולין, וויל איך בעטן יעדן בחור זאל זעהן זיך צו פירן מהיום והלאה אזוי. דאס איז איינס וואס איך וויל בעטן די בחורים.

צווייטנס, מ׳האט געבענטשט נעכטן ראש חודש אדר, משנכנס אדר מרבין בשמחה, מ׳דארף מרבה זיין בשמחה, וואס מיינט מען מרבה זיין בשמחה, שמחה מיינט מען שמחת התורה, די פיקודי ה׳ ישרים משמחי לב, לערנען מער בהתמדה, הדר קבלוה בימי אחשורוש, מער מקבל געווען די תורה, מ׳דארף שטערקער מקבל זיין, וויל איך בעטן פון ראש חודש אדר ביז יו״ט פורים זאל מען לערנען ביתר שאת בהתמדה, לערנען שעות רצופים, זעהן זיך צוצוגרייטן אן הכנה צו והימים האלה נזכרים ונעשים, די ׳נזכרים ונעשים׳ דאס איז די ׳נעשה ונשמע׳, דאס איז די זעלבע בחינה, די בחורים זאלן זעהן אז עס קומט ראש חודש אדר, פון ראש חודש אדר ביז פורים מאכט מען אן הכנה דרבה צום הדר קבלוה בימי אחשורוש, מ׳איז מקבל די תורה באהבה וברצון, אונז גייען מיר מקבל זיין די תורה מיט א פרישע התחדשות, מ׳דארף זעהן מוסיף צו זיין, כ׳וויים מ׳האט געלערנט בהתמדה ביז יעצט, אבער מ׳דארף מער התמדה, מער כוחות, מער שעות אריין לייגן.

זאל ענק דער אויבערשטער העלפן, פארט׳ס אהיים אלע געזונטערהייט, איש על מחנהו ואיש על דגלו, יעדער איינער - יעדע ישיבה אויף זיין מקום, זאל דער אויבערשטער העלפן עטץ זאלטס קענען עוסק זיין בתורה מיט הרחבת הדעת און סייעתא דשמיא בהתמדה ובהבנה בלימוד ווי עס דארף צו זיין, **אויסוואקסן תלמידי חכמים און יראי ה׳ חסידים ואנשי מעשה אזוי ווי עס פאסט זיך פאר בחורים וואס זענען געווען אין די ישיבה פונעם ייטב לב, וואס דער ייטב לב האט געזאגט אז ער וועט זיך נישט שעמען מיט די תלמידים לא בוה ולא בבא, כ׳מיין מ׳קען זאגן ׳לא בוה ולא בבא׳, זייענ תלמידים וען ער איז געווען אויף דעם עולם, און זיינע תלמידים וען ער איז שוין בעולם העליון און זי קומען לערנען אין זיין ביהמ״ד, די תלמידים ׳בבא׳ דאס זענט עטץ, וואס עטץ זענט די תלמידים פונעם ייטב לב׳ס ישיבה, און כ׳האף דער אויבערשטער וועט העלפן אז ער וועט זיך נישט שעמען מיט ענק.**

פארט׳ס אהיים געזונטערהייט און לערנטס פלייסיג, דער אויבערשטער זאל העלפן ענקערע עלטערן זאלן זעהן פון ענק אסאך תענוג ונחת, ברכה והצלחה און סייעתא דשמיא, און א ברכה והצלחה פאר אלע מרביצי תורה וואס זענען דא, זיי האבן זיך מטריח געווען צו קומען, דער אויבערשטער זאל העלפן זיי זאלן קענען מרביץ תורה זיין מיט הרחבת הדעת און סייעתא דשמיא מיט געזונט ביז דער אויבערשטער וועט העלפן מיר וועלן אלע זוכה זיין מקבל צו זיין פני משיח צדקינו במהרה בימינו אמן.

מכתב קודש של כ"ק רבינו הגה"ק שליט"א

לאנשי שלומינו וחברי קהלתינו שיחי' בעיה"ק ירושלים ת"ו

לקראת העצרת הספד ויום תפילה רבתי

על שריפת ספרי תורה ובניני הקהלה והמוסדות רח"ל

ביום ז' אדר תשפ"ג לפ"ק

ARON TEITELBAUM
GRAND RABBI OF SATMAR
5 Sanz Ct. #201 • Monroe, NY 10950
845.783.0994

אדרן טיטלבוים
אבדק"ק סאטמאר

ב"ה

תורה תורה חגרי שק והתפלשי באפרים, אבל יחיד עשי לך מספד תמרורים, על שריפת המקדש שעלתה במדורים, מקום שמגדלין בו תורה ותפלה חכמים וסופרים, ועל שריפת התורה באבדן שני ספרים, ספדי והילילי בני ציון היקרים, גזירה היא מלפני אדון כל יצורים, הרחמן הוא יגדור פרצותינו וינחם לבותינו השבורים, צפה בעלבון תורתך קנא לשמך אשר חללוה זרים, תשוב הממלכה לעיר קדשך בראש הרים, ה"ה יקירי חברי קהלתינו הק' ואנשי שלומינו בעיה"ק ירושלים תובב"א.

מי יתן ראשי מים ועיני מקור דמעה, פלגי מים תרד עיני על כבוד התורה והמקדש המחולל בעיר הקודש ירושלים תו"ב, לבי הלא נחלל מאין הפוגות על כבוד התורה אשר הומר, בלשוני אין מלה, לעורר צער ואבלה, בהגיעני הבשורה המרה על שוממות היכל ה' השרופה באש, ה"ה בנין בית מדרשינו "ברך משה" ע"ש אאמו"ר מרן הגה"ק זללה"ה, ומבצר הגדול של ילדי תשב"ר במוסדותינו הק' "יטב לב" דרב"י בעיר ה' שמה, כלה ה' חמתו ויצת אש בציון ותאכל יסודותיה, ההיכל הגדול אשר משם תצא תורה ותפלה, זקנים משער שבתו לומדי ורבני כוללינו המפואר, ותינוקות של בית רבן גלו מבית הספר, ידידות בית אשר אהבת משמי אש היתה לחרבה ולשריפת אש, על זה דוה לבינו, על חורבן בית המדרש, כי הורס וכי הודש.

אך על הכל עיני נגרה ולא תדמה כי נפלה עטרת ראשינו, זכד דברות הנתונות מאש הועלו בענן אש, ספרי תורה הקדושה כלי חמדתו של הקב"ה עלו בעשן וליהטה אש בין שני בדי ארון, לוחות הקודש מונחות בארון ותאחז בם אש ה', גוילין נשרפין ואותיות פורחות יחד עם עוד תשמישי קדושה ויקר אלו תפילין. – אילו זכינו היו קוראים בו ביום בתורה "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", ועכשיו שלא זכינו אנו מבכים וקוראים "בית קדשינו ותפארתינו היה לשריפת אש וכל מחמדינו היה לחרבה", הוי ואבוי.

לעת כזאת כאשר מתאבלים בצעקה גדולה ומרה על דא גזירת אורייתא, עלינו לפשפש מעשינו ולעורר סגור לבבינו בתיקון המעשים, לידע כי יד ה' עשתה זאת, צדיק הוא ה' כי פיהו מרינו, ואתה צדיק על כל הבאה עלינו כי אמת זו תורה עשית, ולנו בושת הפנים. ובכן ראיתי לנכון לבוא בבבי תרי ותלת קדם אנשי שלומינו היקרים המתאספים אצל עצרת תפלה ותענית ציבור שקבענו לחברי קהלתינו הק' בעיה"ק ירושלים (כמ"ש ק"ז זללה"ה בשו"ת דברי חיים ליקוטים מח"ב סי' א, וא"ז זללה"ה בשו"ת אבני צדק חיו"ד סי' קטז), להתחזק ביסודות אלו כדי להשיב את כבוד התורה והתפלה המחולל, אולי

יכפר בעד חטאתינו, והיו הדברים האלה בקבלה גמורה הלכה למעשה במקום עולה וכליל לריח ניחוח לפני ה', ויקבל תשובתינו באהבה ורצון שלא נוסיף לדאבה עוד.

א. על חילול הקודש והמקדש, להזהר בעבודה שבלב זו תפילה, לבוא בזמן להתחלת התפלה, ולהתפלל עם הציבור מרישא ועד גמירא, ובשעת התפלה להתבונן ולידע לפני מי הוא עומד ומתפלל, וכמבואר בשו"ע (או"ח סי' צח, ס"ב) שצריך להסיר כל המחשבות הטורדות אותו עד שתשאר מחשבתו וכוונתו זכה בתפלתו כו', ק"ו לפני ממ"ה הקב"ה שהוא חוקר כל המחשבות ע"כ. ולהזהר ביותר לבל יראה ובל ימצא בבית ה' כלים האסורים המשחיתים כל זיק של קדושה ורבים חללים הפילה ה"י.

ב. להזהר ביותר בשמירת קדושת בית הכנסת וספר תורה בעת התפלה וקריאת התורה, אשר בזוה"ק וספרי הפוסקים החמירו מאוד בעונש העון לדבר שיחה בטילה בשעת התפלה וקריה"ת, שאין לו חלק באלקי ישראל וכדו'. והפליא מרן דו"ז הגה"ק זללה"ה (דברי יואל לשמה"ת אות קל) להמליץ ברמז מוסר במש"כ בזוה"ק (פר' נשא קלד.) הכל תלוי במזל ואפילו ס"ת שבהיכ"ל, דמשמע הס"ת שנשאר בהיכל, דכשמוציאין הס"ת מן ההיכל והעם משיחין הרי זה בזיון גדול להתוה"ק, ואזי יש לאותה ס"ת שהוציאו מן ההיכל בושה וחרפה גדולה, ואוי לה לאותה כלי צנוע שנתבזה ברבים, ואותן ספרי תורה שנשארו בהיכל מזלם שפרה עליהם שלא נתבזו ברבים ח"ו.

ובכלל זה הזהירות בקדושת סת"ם, לעמוד על המשמר בעת קניית תשמישי קדושה, וכפי שכבר היה דברינו לעורר ברבים לקנות תשמישי קדושה של תפילין ומזוזות דוקא מסופרים ומגיהים יראי ה', ולא לסמוך על שער שבשוק במצוות אלו שהם מדברי תורה ובעו"ה רבתה בהם המכשלה כנודע.

ג. הנה כבר אמרו חז"ל (הגיגה ה' ע"ב) שהקב"ה בוכה בכל יום על חורבן בתי מקדשות ועל ביטול התורה. והי' מרגלא בפי מרן אאמו"ר זללה"ה להזכיר בשם מר אביו ק"ז בעל עצי חיים זללה"ה בפירוש המשנה באבות (פ"ו מ"ב) "אוי להם לבריות מעלבונה של תורה", כי כל אוי שיקרה לבריות, הכל נגרם מפני עלבונה של תורה שלא עמלו בה כראוי. בכן במקום עלבון ושריפת התורה צריכין ביותר לזרז להוסיף בכבוד התורה, וכמובן שאין כבוד לתורה יותר מהעסק בלימודה, לעסוק בדברי תורה השכם והערב, זקנים עם נערים יבואו אגודות אגודות להתמיד בתורה ברבים ובחבורה, ובריבוי לומדי תורה יכופר עון עלבון התורה.

ובפרט להכין את עצמו בלימוד התורה הקדושה באשמורת הבוקר קודם התפלה, לעמוד בתפלה מתוך דברי תורה, וכפי שרמז בספה"ק תפארת שלמה (מאמרי פורים) בכתוב "ובבואה לפני המלך אמר עם הספר ישוב מחשבתו הרעה", שהלימוד בספר התורה לפני בואו אל המלך מלכי המלכים הקב"ה בתפלה, מבטלת כל מחשבה רעה בשעת התפלה, שיהא תפלתו זכה צלולה וברורה ומקובלת לפני הקב"ה.

ובלב קרוע ומורתח אשפוך שיח לפני מלך שומע תפלה השוכן בציון והבוחר בירושלים, הרחמן הוא יראה בלבינו ההרוס והשבור, מדת הרחמים עלינו התגלגלי, ולפני קונך תחנתינו הפילי, ובעד עמך רחמים שאלי, כי כל לבב דוי וכל ראש לחלי, ובעת צר אזכרה ואהמיה בראותי כל עיר על תילה בנוי' ועיר האלקים מושפלת עד שאול תחתיה, ירושלים של מעלה בהרפה ובביזה כי באו בה זרים ויחללוה, ורבות אנחותינו ולבינו דוי על חללי בת עמינו יהודים יקרים וצאן קדשים שנהרגו ונרצחו באכזריות נוראה ברחובות ארצינו הק' על מזבח הלאומיות של התגרות באומות ה"י, שומר ישראל שמור שארית ישראל, כי אתה ה' באש הצתה ובאש אתה עתיד לבנותה, אשמח ואשיש ביום אשמע מבשר בקול יגיה לחשכך ויאירו אפליך, בביאת גואל צדק בב"א.

הכו"ח בצערי"ך ירושלים, אור ליום ז' אדר הילולת משה רבינו ע"ה, ב' לס' לזכרון לפני ה' תמיד, בחודש שמרבין בו בשמחה, תשפ"ג לפ"ק, פה ק"ק קרית יואל יצ"ו

Cong. Yetev Lev
D'Satmar

קהל יטב לב
ד'סאטמאר

Cental Office: 58 Lee Ave. Brooklyn NY 11211

Tel. 718-302-6720 / Fax. 718-486-2473

מה'חודש בדך משה 164 Skillman St.
מה'חודש בית מנחם צבי 242 Wallabout St.
מה'חודש בנין גענבשטיין 383 Marcy Ave.
מה'חודש בנין בראך 514 Bedford Ave.
מה'חודש קיש"ל מאש 8 83 South 8th St.
בית המדרש הגדול 13-14 Hopper St.
מה'חודש דברי יואל 161 Harrison Ave.
מה'חודש ישמח משה 322 Rutledge St.
מה'חודש יואל משה 148 Ross St.
מה'חודש אור ישראל אלימלך 58 Rutledge St.
מה'חודש בית נחום חב 285 Marcy Ave.

בעזהשי"ת

לַיְּהוּדִים הָיְתָה אוֹרָה וְשִׂמְחָה וְשָׂשׂוֹן וִיקָר

וימי הפורים האלה
לא יעברו מתוך היהודים
וזכרם לא יסוף מזרעם

בשמחה ובטוב לבב בעמדינו בימים הקדושים והשמחים
בשמחתן של ישראל ימי הפורים האלה

הנני מזמינים את כל הקהל הקודש הזה העומדים בעזרה,
חברי קהלתינו הקדושה חסידים ואנשי מעשה זקנים עם נערים,
להתעלס ולשמוח בגילה ורנה בשמחה של מצוה

ובראשינו מלכינו

כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

אשר יערוך בעז"ה במקהלות עם קדושים

שלחן הטהור

סעודת שושן פורים

עולו אתו ואתבנשו כולנו בני איש אחד לשמוח לכבוד היום בחדוה עילאה
בטוב לב המלך, להמשיך קדושת הימים האלו לכל השנה

ביום שושן פורים

יום ד' פרשת כי תשא הבעל"ט

בשעה 5:15 לפנות ערב

תפלת מנחה בשעה 5:00

בהיכל בית המדרש הגדול

14 Hooper Street

בדחנים בנעימי פה ולשון ישמחו לכבוד היום

כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א
ישמיע דברות קודש אמרות טהורות וציצים ופרחים
בתוקפו של נס ובגודל קדושת וסגולת היום

סעודת שושן פורים ביד המלך מוכן לכל הקהל

שידי שמחה וצהלה בקול ניתת ורנ
בתופים ובמחולות לקול תרועת כלי זמר ומזמרים

בברכת שמחת פורים
הנהלת הקהלה